

DE VITA.
ET MORIBVS
IGNATII LOIOLE,
QVI SOCIETATEM
IESV FVNDAVIT.
LIBRI III.

Auctore Ioanne Petro Maffeo, presbytero
Societatis eiusdem.

CVM PRIVILEGIO.

SVPERIORVM PERMISSV.

MEDIOLANI,

Apud Pacificum Pontium. M. D. LXXXVI.

DE VITA

ET MORIBVS

IGNATI LOIOLE

SVI SOCIETATEM

1612

LIBRI III.

Angelo Ioanne Petro Maffio, presbytero
Societatis eiusdem.

CVM PRIVILEGIO.

SVPERIORVM PERMISSV.

MEDICINAE

Vobis Patribus

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani

www.fondolibrarioantico.it

CLAVDIO
AQUAVIVAE,
PRAEPOSITO GENERALI
SOCIETATIS IESV.

Ioannes Petrus Maffei S. D.

VAE parens, & conditor
nostræ Societatis Ignatius,
auctore ac duce Deo gessit in
terris, ea profecto digna sunt,
in quibus commendandis immortalitati, scri-
ptorum omnium certet industria. Id scilicet
fuit causæ, cum in eo munere alij non sine
pietatis, & ingenij laude versati sint, cur ego
quoq; , delatam olim ad me à Patre nostro
Euerardo nonnullam huiuscè prouinciæ par-

tem, neq; ita grauatè receperim, & receptam, si minus cum apparatu, & copia, certè cum fide, curaq; , Deo adiuuante confecerim. Nec sanè dubium, quin, qui talem mihi laborem iniunxerat, huic potissimum laboris eius, & operæ fructus, ac prima libamina deberentur. Nunc, quando, priusquam in vulgus exirent lucubrationes meæ, ad beatos ipsius Ignatii complexus, uti speramus, ille decessit; ei nempe, qui in utriusq; Præpositi locum, et curas nutu diuino successit, optimo iure dicanda fuerunt. Ac tibi quidem, Pater humanissime & optime, in præclarum illud exemplar dies, noctesq; intuenti, minimè dubito quin opus hoc qualecunq;, gratum acceptumq; futurum sit. Cæteris ut perinde iucundum, ac fructuosum accadat; nimirum, ab I E S V, tuis incensis officio, & caritate, precibus, & sacrificijs impetrabis. Vale.

Rome. Kal. Ianuarijs. M. D. LXXXV.

INDEX CAPITVM
OPERIS.

LIBRI PRIMI.

 RTVS Ignatij, & educatio. Cap. 1.	pag. 1
Conuersio eius ad Christum. Cap. 2.	5
Ad Montem serratum religionis causa profici-	
scitur. Cap. 3.	14
Acta eius in Monte serrato. Cap. 4.	19
Ardores eiusdem in studio pœnitentiæ. Cap. 5.	22
Molestia scrupulorum, & tentationum eiusdem.	
Cap. 6.	24
Ignatij profectus in spiritu. Cap. 7.	31
De studio collato ad proximos adiuuandos. Cap. 8.	35
E graui morbo periclitatur. Cap. 9.	37
De inanis gloriæ uitio superato. Cap. 10.	39
De professione Hierosolymitana. Cap. 11.	40
Nauigat in Italiam. Cap. 12.	42
Nauigat in Palestinam. Cap. 13.	48
Palæstinæ loca sancta perlustrat. Cap. 14.	51

✠ 3 In

INDEX CAPITVM.

In Hispaniam redit . Cap. 15.	55
Barcinone ad studia litterarum aggreditur . Cap. 16.	62
Eiusdem commoratio Complutensis . Cap. 17.	67
Lutetiam proficiscitur . Cap. 18.	81
Extremæ inopiæ incommoda superat . Cap. 19.	84
Varie propter Christum exercetur . Cap. 20.	87
De socijs ad Ignatium adiunctis . Cap. 21.	93

LIBRI SECVNDI.

A GER Hispaniam repetit . Cap. 1.	101
Venerias ingenti labore contendit . Cap. 2.	107
Venerias ad Ignatius socij ueniunt .	
Cap. 3.	112
Sacris initiatur Ignatium, & de rebus ab eodem, & socii in Veneta ditione gestis . Cap. 4.	118
Ignatio Romam appropinquanti Christus apparet : & un- de Societati IESV nomen inditum fuerit . Cap. 5.	123
Ignatius Romæ Christianæ rei dat operam : in Casinati monte animam Hozij cælum intrantem uidet .	
Cap. 6.	127
Romam Patres vniuersi conueniunt : ueterem plebis eru- diendæ morem, & frequentem usum Confessionis, & Eu- charistiæ restitunt . Cap. 7.	131
Falsis criminibus circumuenitur Ignatius, & absoluitur .	
Cap. 8.	132
Ignatius & cæteri Patres de constituenda Societate deli- berant . Cap. 9.	144
Patres in varia loca Pontificis iussu discedunt .	
Cap. 10.	148
Ignatius plebi fame periclitanti succurit . Cap. 11.	153
Confirmatur à Pontifice maximo Societas . Cap. 12.	156
Præpositus Generalis creatur Ignatius . Cap. 13.	158
Gene-	

INDEX CAPITVM;

Generalis Ignatius denuo Carechista munere fungitur.	
Cap. 14.	166
Societas augetur, distribuuntur provincie.	Cap. 15.
	168
Varie in Ignatium tempestates excitantur.	Cap. 16.
	170
Regimen feminarum a Societate depellit Ignatius.	
Cap. 17.	173
Honoribus in Societatem nostram Ignatius aditum ob-	
fruit.	Cap. 18.
	175
Confirmatur a Iulio III. Societas.	Cap. 19.
	186
Magistratu sese abdicare conatur Ignatius.	Cap. 20.
	187
Societati in Hispania ualde laboranti succurrit.	
Cap. 21.	190
De Iulij III. obitu, & de Marcelli II. in Ignatium no-	
strosque beneuolentia.	Cap. 22.
	194
Ignatii obitus.	Cap. 23.
	196

LIBR I TERTII.

D E orandi assiduitate, & studio pietatis:	
Cap. 1.	200
Quod eius fuerit de perfectione iudicium.	
Cap. 2.	206
De caritate ipsius in Deum.	Cap. 3.
	208
De caritate in proximos.	Cap. 4.
	210
Mansuetudo eiusdem & comitas.	Cap. 5.
	217
Grauitas eiusdem, & in custodia disciplinæ seueritas.	
Cap. 6.	220
Eiusdem animi submissio, & quid de virtute Obedientiæ	
senferit.	Cap. 7.
	225
Paupertas eius, & castimonia.	Cap. 8.
	232
Aequitas animi, & constantia eiusdem.	Cap. 9.
	233
Eiusdem ratio gubernandi.	Cap. 10.
	243
Eiusdem ratio proximos adiuuandi.	Cap. 11.
	245

INDEX CAPITVM

Vita eius quotidiana, & domestica.	Cap. 12.	255
Pietatis opera publice per eum instituta.	Cap. 13.	258
Quædam de Ignatio mira.	Cap. 14.	263
Eiusdem forma, & statura corporis.	Cap. 15.	276

Finis indicis Capitum.

INDEX

INDEX RERVM MEMORABILIVM, QVAE IN HOC VOLVME CONTINENTVR.

- A** Bdicare sese magistratu conatur Ignatius. 187.
pag.
Abstinentia & sobrietas eiusdem. 23. 29. 236.
Accusatoribus qua obseruatione aures præbere
consueuerit Ignatius. 249
Adrianus V I. Pont. Max. 44
Aegrotorum curandorum lex. 258
Aenobarbus archipirata. 107
Agni cœlestis cærea effigies. 205
Alexandri Card. Farnesij pietas, et magnificentia. 167. 275.
Alexander Petronius medicæ artis laude præstantissimus. 229. 265.
Alfonsus Fonseca, Toletanus Archiepiscopus. 74
Alfonsus Salmeron Toletanus Ignatii socius. 97
Ad montem Celsum secedit. 119
Ambitio & avaritia, due perniciosissimæ mortalium pe-
stes. 81
Andreas Foxius, cognomento Asparotus. 5
Andreas Gritus, Venetorum Dux. 49
Andreas Lipomanus, vir pietate & genere nobilis. 216. 173

5

Andreas

I N D E X.

Andreas Ouiedus, Aethiopiæ Patriarcha.	185
Animorum curatio difficilis.	36
Antonius Araozius Hispaniæ præponitur.	169
Eius litteræ.	268
Apostolorum limina, et præcipue religionis templa nostri Romæ obeunt.	117
Arbensis Episcopus Ignatium ad sacerdotium euehit.	118
Ardebalus Ignatii præceptor.	63
Artiaga se ad Ignatii institutum aggregat.	66
Eius mors.	106
Augustinus quidam Augustinianus hæreticus nostros Romæ infectatur.	132

B

B Aiona, olim Aquæ Augustæ.	103
Baptista Viola Parmensis.	272
Barcinone ad studia litterarum Ignatius aggreditur.	62. 210. 264.
Barptolomæus Guidicionius Cardinalis.	157
Barrera Hispanus Romæ cum aliis in nostros conspici-	
rat.	137
hæreticus comprehenditur.	143
Bassanum, oppidum agri Parauini.	120
Bellum inter Gallos & Hispanos.	5
inter Venetos & Turcas.	118
inter Paulum I V. & Regem Philippum.	196
Benedictus Conuersinus, vrbis Romæ gubernator.	137
Benevolentiam suorum erga se quomodo aleret Ignatius.	248
Bernardinæ cuiusdam Romanæ illiâ sanitati resti-	
tuitur.	267
Bernardinus Maffei Card.	179
Bertramus Loiola.	103
Bisnianum opidum.	159
Bonæ spei promontorium.	148
Bonontiam Ignatius peruenit.	108
Bonontiam veniunt Xauerius, & Bobadilla.	124

Bra-

IX N D E XI

Braslica ora .	148
Brixiam mittitur Claudius Iaius .	148
C Allistus se ad Ignatij ductum aggregat .	66
Carcerem in Societatem induci nunquam per-	
misit Ignatius .	224
Caritas Ignatii in Deum .	208
in proximos .	210
Castitatis laude insignis Ignatius .	232
Castitatis virtutem in Societate magno studio custodiri	
voluit Ignatius .	232
Catechesi Christianæ operam dat Ignatius .	167
Catechumenorum ædes, cū ante Ignatio, paratæ .	261
Cazeres Segouienfis Ignatii socius .	67
in patriam reuertitur .	106
Christus tentationum iustissimus arbiter .	26
Christi patientiæ studiosus Ignatius .	58
Circus Flaminius Romæ .	153
Claudius Iaius Gebennensis Ignatii socius .	97
Bassanum secedit .	119
Brixiam abie .	148
Tergestinorum Episcopatum reijcit .	177
Collegium Montis acuti Parisiis .	83
Collegium S. Barbaræ Parisiis .	86
Collegium Hispanicæ nationis Bononiæ .	109
Collegium Germanicum Romæ .	262, 274
Collegium Lauretanum .	266
Compluti artium curriculum iniecit Ignatius .	67
Concionantur Patavii Codurius, Hoziusque; Ferraria	
Rodericus & Iaius; Bononiæ Xaverius, & Bobadilla .	124
Senis Paschasius, & Salmeron .	121
Viceriæ Ignatius, Faber, & Laines .	145
Concordia nihil valentius ad res arduas moliendas .	19
Confessio totius antea actæ vitæ Ignatii .	28
iterum, iterumq; ab eodem reperitur .	203
quotidiana cuiuslibet omissionis .	

I X N I D I E X.

Confessio generalis P. Fabri. 95
 & aliorum sociorum Ignatij. 97
 Confessionis frequens vsus ab Ignatio & sociis Romæ
 restitutus. 132
 commendatur ab Ignatio Barcinone. 211
 Crucem pauci ex animo amplexantur. 104

D Aemon Ignatium ab incepto reuocare conatur. 25
 Ignatio difficultates representat. 26
 Ignatium à litterarum studio remouere nititur. 64
 Detractiones, & susurri animos disiungunt. 163
 Didacus Guias Cantaber. 109
 Didacus Lassus Ferdinandi Regis orator. 178
 Dignitatis gradus perfectos viros requirunt. 180
 a Societatis instituto valde alieni. 180
 D. Dionysij Areopagitæ tutela. 98
 Discretio spirituum, consumatæ sapientiæ virtus. 12
 Doctrinæ Christianæ præceptis plebè imbuit Ignatius. 66
 68. 104. 109. 131. 154. 167.
 Doctrinam Christianam professi tradere debent. 147.
 Dominicani fratres Salmanticæ Ignatii doctrinam ex-
 pendunt. 75.
 Domus professæ egestati Romæ mirabiliter subuenitur.
 234. 241. 242.

E Cclesia primitiua Ignatij quæ. 125.
 Ecclesia Rom. Princeps, magistraq; orbis terrarum. 132.
 Eleemosyna Ignatii in pauperes. 57.
 Eleemosynis vndiq; cõquisitis alios subleuat Ignat. 68. 214
 Elisabetha Rosella Ignatium victu benigne alit. 63.
 Pecunia eundem iuuat. 109.
 Romam venit. 173.
 Emendicat victum Ignatius Compluti. 68.
 Guipuzcoæ. 103.
 & socii Romæ. 118. 131.
 Erasmi libros abiicit Ignatius, & in Societate legi vetat. 65.
 Eucha-

I N D E X.

Eucharistiam octauo quoque die sumit Ignatius.	83.
idem quotidie.	128. 124.
Eucharistiæ frequens vsus Romæ ab Ignatio, & sociis restitutus.	132.
commendatur ab Ignatio Barcinone.	211.
Examen conscientiæ bis quotidie habetur ab Ignatio.	83.
item in singulas horas.	202. 256.
Examen conscientiæ P. Fabri.	95
Exemplo vitæ ac morum nihil efficacius ad animos permotendos.	181
Exercitiorum spiritualium liber ab Ignatio conscriptus.	12.
a Rom. Pontifice comprobatus.	36.
Salmanticæ examinatur.	78.
a sacro Inquisitore Parisijs receptus.	88.
item in Hispania.	237.
Exercitijs spiritualibus perpolitur Faber.	95.
Xauerius.	96.
& alij socij Ignatij.	97.
item multi Venetijs.	109.
Romæ.	128.
Nouitij probandi.	146.
F.	
F erdinandus Rex Rom.	175.
Ferrariam venit Ignatius.	57.
Rodericus & Iaius.	124.
Fiduciæ diuinæ innixus Ignatius.	42. 45. 108.
ad Fossam Clodiam Ignatius peruenit.	45.
Fœminarum regimen à Societate depellitur.	173.
Fœminarum consuetudo periculosa.	174.
Franciscanæ familiæ fratres Hierosolymis.	52.
Franciscus Borgia Gandiensiu dux, Societati se addicit.	185.
Franciscus Mendoza.	78.
Franciscus Michaelius, Urbis præfectus.	172.
Franciscus Strata Ignatio se adiungit.	130. 204.
Franciscus Xauerius Cantaber Ignatij socius.	96.
primus in Iaponiorum terras Euangelium inculit.	96.
Bono-	

I N D E X

Bononiam proficiscitur.	124.
ad montem Celsum secedit.	119.
in Lusitaniam tendit.	119.
in Indiam mittitur.	152.
Indiæ Prouincialis.	169.
in Sinarum aditū obit.	97.
Francisci Xauerij per somnum visio.	152.
Frias, Vicarius Salmanticensis Episcopi.	77.

G

Alpar Contarenus Card.	128. 156.
Gaspar Doctus pro Ignatio & socijs.	142.
Genuam proficiscitur Ignatius.	58.
Georgius Nauerus, insignis doctor.	72.
Germanicum Collegium in Vrbe institutum.	262.
Giennium vrbs Bæticæ.	71.
Grammaticæ rudimenta discit Ignatius.	63.
eadem Parisijs repetit.	83.
Grana piacularia.	295.
Gregorius XIII. Pont. Max.	261. 275.
Guipuzcoa prouincia.	1. 103.

H

Hæreticorum fastus.	134.
Hæretici ab Ignatio cum Ro. Ec. in gratiâ restituti.	94.
Hercules II. Dux Ferrar. Ignatij & sociorum innocentia testimonium tribuit.	142.
Hieronymo Arzio ægrotanti frequens adest Ignatius.	216.
Hieronymi Arziz liberalitas.	234. 236.
Hieronymus Verallus Legatus Apostolicus Vener.	111. 118.
Hierosolymitana profectio ab Ignatio decernitur.	40.
a Paulo III. in petrat.	117.
Hierosolymam venit Ignatius.	51.
Honoribus in Societatem aditus obstruitur.	179. 185.
Hortatur homines Ignatius ad odium peccatorum amoremque probitatis.	76. 78. 87. 104.
Hospitium S. Iacobi Parisijs.	85. 88.
ad Hospitalem domum diuertit Ignatius.	67. 103.
Hozius	

I N D E X.

Hozius Hispanus Venetiis Ignatio iungitur.	110.
Tarusium secedit.	119.
Patauium proficisci tur.	124.
eius mortui animâ celos penetratē vider Ignatius.	129.
Humilitas Christiana cæterarū parēs, cultosq; virtutū.	22.
Humilitatis spiritum proficitur Societas.	180.
I	
I acobus Gouea Lusitanus.	89. 153.
Iacobus Laines Seguntinus Ignatii socius.	87.
Romæ sacras litteras proficitur.	127.
cum Petro Fabro Parmam contendit.	148.
Italiæ prouincialis.	169.
Isanium P. Fabri.	85.
P. Xauerii.	86.
& aliorum Ignatii sociorum.	98.
I ESV nomen vnde Societati inditum.	126.
Ignatius etiam ante conuersionem ab omni impietate atque	
auaritia alienus.	3.
in Pompelonenſi obſidione vulneratus.	7.
grauiter ægrotat.	8. 38. 49.
urbana munditiæ apprime deditus.	9.
lectione librorum ſpiritualium conuerſus.	10.
ad Montem ſerratū proficiscitur.	14.
ſingulis noctibus ſe acerrimè verberat.	16.
ſingulis diebus ter ſe ſagellis cædit.	23.
M ARIAE Virgini ſe voto caſtitaſ obſtringit.	17.
in Maurum quendam irritatus.	17.
de peregrinatione Hieroſolymitana ſollicitus.	19. 40.
quo anno militiæ Chriſtianiæ nomen dedit.	21.
exceſſu quodam raptus.	34.
magnam rerum ſpiritualium peritiā naſtus.	31. 32.
cur interdum ab aliis ad prandiū inuitatus, accederet.	37.
inānem gloriā ſuperat.	40.
a diuina prouidentia totus pendenſ.	41. 42.
in Italiā nauigat.	42.
Romam ingreditur.	43.

Adriani

I N D E X.

Adriani VI. pedes exosculatur.	44.
Venerias ire parat.	44.
a comitibus destitutus.	46.
Venerias perductus.	46.
naugiat in Palestinam.	48.
Palestinæ loca sancta perlustrat.	51.
in Hispaniam redit.	55.
ab Hispanis militibus contumelia affectus.	59. 60.
artium curriculum init Compluti.	67.
in carcerem conicitur.	72. 77.
Salmanticæ examinatur.	76. 78.
extremam inopiam superat.	84.
Philosophiæ studia aggreditur Parisiis.	86.
sacram Theologiam amplectitur.	87.
varie propter Christum exercetur.	87.
ad sacrum Inquisitorem Parisiis. defertur.	88.
ab eodem Inquisitore absoluitur.	88.
virgarum periculo liberatus.	92.
multos à turpi vita conuertit.	94.
æger Hispaniam repetit.	101.
Venerias contendit.	107.
sacris initiatur.	118.
plebi Romæ periclitanti succurrit.	153.
in culinæ ministeriis versatur.	162.
Generalatu se abdicare conatur.	187.
prophetiæ dono præditus.	267.
Ignatii ortus & educatio.	1.
acta in Monte serrato.	19.
Minorellæ.	22.
in Guipuzcoa.	103.
Venetis.	110. 111.
Viceti &.	120.
Romæ.	127.
animi altitudo.	4.
submissio.	225.
æquitas.	233.
ardor	

ardor in studio pœnitentiæ.	208.
caritas in Deum.	210.
in proximos.	232.
castimonia.	233.
cautio in negotijs gerendis.	233.
constantia.	233.
conuersio ad Christum.	233.
Confessarius Dominicanus Salmantica.	233.
alter ex ordine Minorum Romæ.	233.
clementia & lenitas.	233.
fiducia in Deo.	233.
forma & statura.	233.
grauitas & in custodia disciplina seueritas.	233.
gubernandi ratio.	233.
mansuetudo & comitas.	233.
maturitas ac dexteritas in tractâdis hominum ingenijs.	233.
bitus.	233.
opera. liber Exercitiorum.	233.
libellus de rebus Christi & sanctorum præclare gestis.	233.
pag.	233.
liber de Trinitate.	233.
epistola ad socios Lusitanos de Obedientia.	233.
epistola ad Præpositum prouinciæ Lusitaniæ.	233.
commentarij de religione.	233.
carmina Hispanica de B. Petri laudibus.	233.
scripta de spirituum diserectione, & de moderandis affectibus.	233.
paupertas.	233.
persecutio Lutetiæ.	233.
Romæ.	233.
pietatis studium.	233.
profectus in spiritu.	233.
ratio proximos adiuuandi.	233.
scrupuli.	233.
sermo de contemptu rerum humanarum.	233.
studium ad proximos iuuandos.	233.

M

virtu-

I N D E X.

virtutes.	163.
vita quotidiana & domestica.	255.
Ignatio nocte vigilanti M A R I A Virgo vna cum paruulo	
LES V sese palam ostendit.	13.
eidem Romam appropinquantī Christus a	125.
Ignatium socij oēs, vt parentem diligunt ac reuerentur.	99.
Inanis gloriæ vitium superat Ignatius.	40.
Indica expeditio nostrorum studijs apta.	149.
Innocentij III. Papæ lex de curandis ægrotis.	258.
Ioannes Borgia Philippi Regis legatus.	203.
Ioannes Codurius Ignatij socius.	97.
Patavium proficiscitur.	124.
Trauisium secedit.	120.
gravi morbo laborat.	272.
Ioannes Cruceius, rei domesticæ curator.	241.
Ioannes Figheria Vicarius Archiepiscopi Tolet.	69. 141.
Ioannes Gallus Ignatij socius.	67.
monasticæ se vitæ addicit.	106.
Ioannes Moronus Card.	262.
Ioannes Lusitaniæ Rex.	96.
Ioannis tertij Lusitaniæ Regis curæ.	149.
Ioannes Pena Ignatij in philosophia præceptor.	87. 89.
Ioannes Silceus Toletanus Archiepiscopus, nostrorum in-	
fectator.	190.
Ioannes Vega Hispanus.	169.
Iudæi multi versantur in Hispania.	73.
Iulius III. Pont. Max. Societatem confirmat.	186.
eius mors.	194.

L

Loiolarum familia.	1. 103. 105.
Ludit tridiculis Ignatius.	217.
Ludouicus Consaluus domus Romanæ minister.	221.
Lusitani Brasiliam & Indicam oram aperiunt.	148.
Lutetiam proficiscitur Ignatius.	81.
Lutetiæ Parisiorum descriptio.	84.

Magnates

M Agnates in Hispania qui vocentur. 22.
 Male nuptarum cœnobium ab Ignatio institutum. 259.

Marcelli II. Pont. electio, atque obitus. 194. 195.

Margarita Austriaca, Octauij Farnesij vxor. 155. 183.

M A R I A Virgo Ignatio noctu apparet. 13.

M A R I A E Virginis patrocinium. 98. 124.

M A R I A E Virginis ad Niues, ædes Romæ. 123.

S. M A R I A E à Strata templum. 166.

in M A R I A E Virginis honorem sabbata obseruat

Ignatius. 73.

Martinus Garzia Ignatii frater. 15.

Marthinus Luther hæresiar cha. 21.

Martinus Olaius excellenti vir ingenio. 195. 237.

Matthæus Ori, Dominicanus. 88. 141.

Medicis valde dicto obediens Ignatius. 229. 230.

Mendicitas maximum affert detrimentum studiis. 84.

Meretriculas ab impuritate auocat Ignatius. 209.

Michael quidam Hispanus. 266.

Michael Hispanus Romæ nostros accusat. 135.

idem exilio multatur. 143.

Michael Turrianus in Lusitaniam destinatur. 245.

Minorella oppidum, hodie Manresa. 22.

Mira de Ignatio. 263.

Missæ sacrificium Ignatij socii Vicetiæ primum faciunt. 122.

Ignatius autem postea Romæ. 122. 255.

Missionis Pontificiæ exordium nostris. 153.

Modestiam scholasticis nostris commendat Ignatius. 223.

Mons ferratus. 14.

Mons aureus Romæ. 272.

Mons Casinas. 128.

Mons Celsus, vicus agri Patauini. 119.

Mons Martyrum extra Lutetiam. 99.

Montis acuti Collegium Parisiis. 83. 86.

Mores novos in Societatem induci non est passus Ignatius.

tius.

213

Mortificationis spiritus, speculationis spiritui âteserrur. 207

Moyſes Puilaſius ſacerdos. 211

Mudarra Hiſpanus noſtros Romæ criminatur. 137

hæreticus deprehensus ſibi fuga conſulit. 143

Muliebris ſexus ad pietatem propenſus. 70

Negligentem in quodam miniſterio quendam arguit. 222

Ignatius. 222

Neophytorum ædes Romæ. 261

Nicolaus Bobadilla Palentinus, Ignatij ſocius. 97

Veronam proficiſcitur. 120

Aenariam inſulam petit. 148

in Brutios diſcedit. 159

in Indiam deſtinatus impeditur iſchiade. 152

Nouitij Societatis quibus exercitationibus probandi. 146

Nouitios quoſnam legere ſoleret Ignatius. 250

Obedientiæ apprime magiſtratibus Ignatius. 70

ſummo Pontifici. 226

Obedientiæ ſacrificiò nullum Deo ſuauius eſt. 146

Obedientiæ nexu noſtri Chriſti Vicario mancipati. 147

Obedientiæ virtutè ceteris omnibus antefert Ignatius. 226

Obedientiæ præclarum exemplum. 229. 230

Oliuetus mons. 154

Orationi multum temporis tribuit Ignatius. 64

Orandi aſſiduitas in Ignatio. 200

Otium, vt omniũ vitiõũ fomitè, deteſtatur Ignatius. 222

Palaſtinae loca ſancta perluiſtrat. 51

Parifiſ in D. Dionifiſj Areopagitae tutela ſunt. 98

Parthenonè S. Catherinæ à Funarijs inſtituit Ignatius. 260

Paſchaſius Broetus, Ignatij ſocius. 97

Veronam tendit. 120

Senas. 148

Galliæ Prouincialis. 169

Pata-

I N D E X

Patauium ingreditur Ignatius.	46.
Patres de societate constituenda deliberant.	144.
Pauli III. Pontificis maximi laudes.	117.
Paulus IV. Pont. Max.	196. 274.
in D. Pauli æde, extra Urbem, nostri solenni professione suæ religionis vota suscipiunt.	162.
Paupertas voluntaria religionis murus est.	232.
Paupertatis spiritum proficitur Societas.	177.
Paupertatis amor summus in Ignatio.	163.
Peregrinatione probandi nouitij.	146.
Peregrinationis initium Societati.	148.
Perfectionis studium.	206.
Peruigilium armorum, quid.	20.
Petronius Pisarenus tres germanos fratres ad Societatem perducit.	244.
Petrus Apostolus Ignatio sanitatem affert.	8.
Petrus Canisius Germaniæ Prouincialis.	169.
Petrus Codacius Laudensis nomen dat Societati.	166.
Procurator domus professæ Romæ.	259.
eius domus.	239.
Petrus Contarenus nobilis Venerus.	110.
Petrus Faber Allobrox Ignatium primus sequitur.	94.
alijs socijs præponitur ab Ignatio.	102.
Scholasticam Theologiam Romæ proficitur.	127.
in Germaniam ducitur.	152.
Petrus Faber & Laines rerum spiritualium administri Rationio Card. Farnesio dati.	148.
Petrus Mascarenias, Regis Lusitaniæ orator.	150.
Petrus Ortizius, Casaris Legatus, Ignatium & socios ad Pontificem maximum introducit.	117.
Petrum Fabrum in Germaniam ducit.	159.
exercitijs spiritualibus ab Ignatio eruditur.	128.
Petrus Ribadeneria Toletanus.	173.
Philippus Archintus, Salassiorum Episcopus.	167. 172.
Pietatis opera publice per Ignatium instituta.	258.
Pontifici Romano suam operam defert Ignatius.	127.
Præ	

I N D E X.

Præpositus Generalis creatur . 158. 160.
Principum Hispanorum filii qui nam in patrimonio succe-
dant. 2.

Quæstorum sacra tribunalia . 94.
Querimonias suorum perbenigne audit Ignatius. 252.
Quirinus Garzonius Romæ Ignatium & socios te-
sto recipit . 131.

Rauennæ Cardinalis Farnesius legatus Parmensis. 148.
Rauennæ quid acciderit cuidam ex Ignatii sociis. 116.
Realdus Columbus egregius Anatomix magister. 198.
Regulas perscribit Ignatius . 147.
Rodolphus Pius Carp. Card. Societatis protector. 186. 266.
Roma vrbs, totius æquitatis parens. 140.
Romam ingreditur Ignatius. 43.
iterum. 125. 127.

Romam Patres vniuersi conueniunt. 131.
Romam, quotquot Iudices Ignatii extitissent diuinitus
conuenerunt. 141.
Romæ Faber & Laines sacras litteras profitentur. 127.
Romæ Confessionis & Eucharistiæ frequens vsus restitu-
tus. 132.

Salmanticam ad sua prosequenda studia migrat Igna-
tius. 74.
Salmanticæ in carcerem coniicitur. 77.
Scrupulorum molestiis agit atur. 24.
Seminarium Clericorum in Vrbe conditum. 262.
Senas proficiscuntur Paschasius & Salmeron. 124. 148.
Septem Vrbs templa Ignatius & socii obeunt. 161. 205.
Sequana fluuius. 85.
Simon Rodericus Lusitanus Ignatij socius. 97.
Baslanum secedit. 120.
in Indiam destinatus. 152.
in Lusitaniam proficiscitur. 152.
item Ferrariam. 124.

Lusita-

I X N D E N X I

Lusitaniz provincialis.	167.
Bassani grauissima febris correptus.	269.
Sinæ vltimi.	148.
So brieras moderata animum vegetar.	38.
Socii priores Ignatii.	69.
inconstantes.	106.
Socii posteriores Parisiis ad Ignatium adiuncti.	95. 97.
Romæ fictis criminibus circumueniuntur, & absoluuntur.	132. 170. 172.
Socii & Ignatius de constituenda Societate deliberant.	144.
Socii in varia loca Pontificis missu discedunt.	148.
Sociorum Ignatii inter se mira concordia.	100.
Societas I E S V vnde dicta.	126.
minima ab Ignatio vocatur.	126.
confirmatur a Paulo III. Pont. max.	156.
item a Iulio III.	186.
augetur, & distribuitur prouinciæ.	168.
humilitatis & paupertatis spiritum profitetur.	177.
quibus artibus conseruanda.	180.
variis locis exercetur.	190.
Societatis dignitati in posterum prouidet Ignatius.	139.
Speâculis publicis adesse nostros non facile permittit.	13.
Stephanus Baroelius Nouocomensis.	273.
Stephanus Guia Cantaber.	109.
Submissio plurimum valet ad conciliandos homines.	160.
Sudarium sacrum, in oppido Giennio celebratum.	71.

T

Arquifium secedunt Codurius & Hozius.	119. 120.
Tentatur a demone varijs artibus Ignatius.	24.
27. 29. 32.	
Tentatione patriæ ac domesticorum nulla fere periculor.	102.
Terentium in scholis nostris explicari vetat Ignatius.	233.
Theodosius frater ex ordine Minorum, a confessionibus Ignatii Romæ.	161.
Theologiam sacram Ignatius Parisiis aggreditur.	87.

Timore

Timore humano agitur Ignatius.	39. 60.
de Trinitate liber Ignatii.	33.
Trinitatis mysterium Ignatio diuinitus innotescit.	33.
V Aletudinarii publici ministerijs probandi nouitij.	146.
Venetias Ignatius perducitur.	46.
Venerit.	57.
Venetiarum vrbis descriptio.	46.
Verba suspensa & ambigua, vti subdola mendacii tegumen-	
ta, semper est detestatus Ignatius.	252.
Veronam contendunt Paschasius & Bobadilla.	120.
Viceriam Ignatii socii conueniunt.	122.
Viceriam perunt Ignatius, Faber, & Laines.	120.
Vicerinorum liberalitas erga Ignatium & socios.	122.
Vigilia immoderata vires frangit.	38.
Virtutis pulchritudo, & vitij foeditas explicatur ab Igna-	
tio.	96.
Visionibus diuinis illustratur Ignatius.	13. 30. 32. 34.
Voto se obstringunt Parisiensi Ignatius & socij.	99. 123.
Votum idem renouant.	99.
Votum Ignatii perpetue castitatis & paupertatis nuncupatum.	
Venetijs.	118.
Votis tribus solemnibus, quantum addunt nostri.	147.
Vota suae religionis nostri in Petri & Pauli solemnipro-	
fectione suscipiunt.	162.
Vulgus pluma & folio leuius.	171.

XI

Ad Xenodochium publicum diuertit Ignatius.	67. 103.
Xenodochij ministerijs probandi nouitij.	146.

F I N I S .

DE IGNATII
LOIOLAE
VITA, ET MORIBVS.
LIBER PRIMVS.

Ortus eius, & educatio.

Cap. I.

IN EA HISPANIAE regione, quæ ad Pyrenæum pertinet, ac vulgi sermone Guipuzcoa nominatur, in primis clara est Loiolarum familia. Eius familiæ princeps Bertramus, Ognis, & Loiolæ dominus, quæ loca sunt in finibus vrbis Aspeithiæ, in matrimonium ducta Marina Sone, æquè clari generis fœmina, quinque suscepit ex ea filias, filios octo: quorum minimus natu fuit Ignatius, is quem Societas IESV parentē agnoscit;

scit; cuius de vita & moribus, quæ nobis fuerint comperta, in vnus Dei gratiam gloriamque, literis mandare decreuimus. Hisce ergo parentibus natus Ignatius est anno post Virginis partum M. CD XCI. regnantibus in Hispania Ferdinando, & Elisabetha, cognomento Catholicis. Ac de prima ipsius pueritia id vnum constat, haud ita seuera disciplina educatum à suis fuisse; atque ab ipsis incunabulis, vt in opulenta domo, profanos admodum hausisse spiritus: deinde literis vixdum à limine salutatis, cum esset eximia, & animi, & corporis indole, continuò in Ferdinandi regiam à patre missum, veteri Hispaniæ more; quo in Regno principum liberi ea fere conditione, ac iure nascuntur, vt maximus ætate dum taxat in patrimonio, imperioq. succedat; reliqui siue ad acuendam gentis industriam, siue ad familiæ splendorem in vno capite retinendum, portuicula quadam hæreditatis aspersi, quæ tenuem in victum, cultumq. sit satis, vel studiis doctrinæ, militiæue dant operam, vel aulæ, Regumq. præsidio ad opes, gloriamque nituntur. Hic ille cum in ephebis honorariis Regi aliquandiu ministrasset, aulicis imbutus moribus, ad Antonium Máricum sese contulit Naiarensium Ducé, ex iis quos in Hispania Magnates appellant; quo cum Loioleia genti necessitudo vetus intercedebat. Atque apud hunc domi forisq. in honore habitus, rei militaris tyrocinia posuit: &, quod iis

ferme

fermè vsu venit, qui nondum cœlestes delitias degustarunt, id ipsum Ignatio contigit, vt ardentis laudis humanæ studio, & communis consuetudinis impetu abreptus, cum esset in corporis ornatu elegantissimus, equorumq. & armorum vsu præcelleret; quod sibi datum fuerat temporis ad negotiationem salutis æternæ, id ille miserabiliter, vt pleriq. mortalium, partim in factionum, rixarumque periculis, partim in amatoria vassania, & cetera sæculi vanitate consumeret. Verumtamen inter eiusmodi vitia, & cacos errores, præclara quædam emicabant bonæ, ac religiosæ mentis indicia. Primum enim in tanta licentia militari, tâq. corruptis hominum moribus, quâuis animo consternatus esset interdum, & multis vndiq. cinctus angustiis; nulla tamen ipsius atrocior vîquam audita vox est, quales multæ à nefariis hominibus in Deum, ac Dei prouidentiam vulgò iactantur. Nec solum ab omni verborum impietate semper abhorruit, sed etiam sacra omnia, sacrorumque Antistites naturæ perpetuo instinctu admodum religiose reueritus est. Erat præterea intactus ab auaritiæ sordibus, & à lucri cupiditate vehementer alienus; quod cum aliàs, tum verò in expugnatione vrbis Naiaræ, quæ in Cantabrię finibus est, perspici potuit: quâ cum ob defectionis crimen Dux militi diripiendâ dedisset; Ignatius, quamuis ad ipsum victoriæ pars non exigua pertineret, tamen nec præsentis

A 2 prædę

prædę dulcedine, nec ceterorum exemplo adduci potuit, vt sese alienæ rei contactu pollueret; non Christiano solum, sed etiam ingenuo homine id indignum existimans. Quæ ipsius altitudo animi in priuatis quoq. diffidiis, ac simulatibus eminebat; vt si quando ex certamine dignitatis (vt fit) ad manus, pugnamque uenisset, si locus reconciliationi daretur, illico vnà cum armis odiũ omne deponeret, & cum inimicis in gratiam plane bona rediret fide. Neque vero eidẽ in magnis, arduisque negotiis, vel capeffendis alacritas, vel gerendis consilium, & cautio deerat. quocirca inter quosdam Cantabrię populos graui orta seditione, legatus ad eos à Duce Naiaræ, breui controuersias omnes magno partis vtriusque consensu, & approbatione diremit: ac licet iuuenis admodũ esset ætate, in agendo tamen, tractandisque hominum ingeniis iam tum senilis quẽdam in eo maturitas apparebat; prorsus, vt negotium nulum fermẽ sulceperit, quod non ad optatum exitum sua lenitate, ac virtute perduxerit. quamquã ob imperitiã rerum diuinarum hæc tam egregia animi bona, & quasi talenta non optime collocabat interdum; ad hominum videlicet gratiã, ac sui ipsius incrementa iis artibus vtens, quas ad vnius Dei honorem, & gloriam omnino referri oportuerat.

Con

*Conuersio eius ad Christum.**Cap. II.*

IVNC maximè in modum adoleſcentia, atque ipſo ætatis flore conſumpto, cum annum ageret iam nonũ circiter, & vigefimum, à miſerabili errore, cerroque æternæ vitæ periculo in rectum ſalutis iter ſummo Dei beneficio reuocatus eſt. Tota autem eius conuerſionis ratio fuit eiufmodi. Ardebat eo tempore Hiſpania interni belli tumultibus; quam nactus occaſionem Franciſcus Galliæ Rex, Nauarræ Vaſconum, quæ Guipuzcoam attingit, Henrico Alibreto cognato ſuo recuperandæ (cuius pater ex eo Regno Ferdinandi Catholici armis olim exactus fuerat) Andreæm Foxium, cognomento Aſparotum, cum exercitu iuſſit in eas regiones impetum facere. qui celeritate uſus, cum aliquot loca improuiſo aduentu cepiſſet; cumque nobilitas Henrici cupida ad Gallum ſeſe quotidie adiungeret; Naiaræ Dux, qui Nauarræ ſummo cum imperio præerat, eius rei fama commotus, in vltiorem Hiſpaniam ad auxilia contrahenda proſectus eſt, Ignatio, paucisque præterea Pompelone cuſtodix cauſa relictis. Ac ceteri quidem appropinquante Gallorũ exercitu, magnitudine pedestrium, & equeſtrium copiarum exterriti, & ſimul diſſiſi oppidanorum animis, tempori cedere, & urbem relinquere.

A 3

omni-

omnino decreuerant: Ignatius verò multis verbis homines ab eo consilio reuocare conatus, vbi se nihil proficere hortando perspexit, ardentibus oculis detestatus ignauiam perfidiamq. spectantibus omnibus in arcem solus introiit, paratus illam cum aliquot in eo præsidio relictis omni ope tueri. quo virtutis exemplo permotus alius quidam Ignatii in studio bellicæ laudis æmulus, eādem aleam subiit: reliquis verò salus, quàm aut fides, aut gloria fuit antiquior. Ventum deinde in consilium est à custodibus de summa rei: cumque in tanta propugnatorum paucitate contra tantas hostium copias negarent plerique locum obtineri posse diutius, ac seniorum præsertim sententiæ ad profectionem inclinarent; Ignatius, quò erat animi, & corporis robore, quā acerrimè sese rursus opposuit, remq. disiecit. Interea Galli, resistente nemine, propius ad urbem accedunt, & magna ciuium voluntate admissi, castris ad arcem politis, Præfectum præsidii ad colloquiū euocāt. Ille accepta fide, cum tribus dumtaxat egreditur, in quibus erat Ignatius; qui cum ab hostibus proponi cōditiones iniquiores vidisset; exarsit nimium, easq. conditiones tam acri, ac vehementi oratione commilitonibus dissuasit, ut ad extrema omnia perpetienda potius, quàm arcem deferendam cunctos accenderit. Nec mora: Galli omisso colloquio acrius instare, tormentis mœnia quater, atque diruere; vndiq. ascensum tentare:

Hispa-

Hispani contra, Ignatii præsertim exemplo, atque adhortationibus incitati fortiter sese defendere, subeuntem hostem gladiis, telis, contis arcere; quoad Ignatio ante alios dimicanti, globi vi excussus è muro lapis læuam, haud ita grauiter læsit tibiam; globus vero ipse, quamquam impetu refracto subsiliens, dextram adeo labefactauit atque, confregit, vt è vestigio semianimis alienata mente corruerit. Tum, verò debilitati animis ceteri, & deditio facta; Ignatium porro stratum, vel ad colligendam clementiæ famam, vel etiam virtutem in hoste admirati Galli benignè suscipiunt, & in urbem ex arce translatum, in pristino hospitio collocant, medicisq. adhibitis, & rebus omnibus necessariis diligenter curant. Huic Gallorum benignitati, pro sua animi magnitudine egregiè respondit Ignatius, quippè tantum aberat, vt eos odisset, à quibus in illam calamitatem, vitæq. discrimen erat adductus, vt cum in lecto decumberet, singulos blandè, comiterque compellans, omnia ferè sua in eos amoris causa diuiserit; atque hunc clypeo, illum pugione, alium thorace donarit. Interiectis deinde aliquot diebus, cum grauius laboraret, quàm vt breui tempore sanari posse videretur; ad ceteram humanitatem illud etiam additum à Gallis, vt Ignatium lectica Loiolà vsque (neque enim longe aberat) deportandum curarent. qui peramanter à suis acceptus, cum ingrauescente in dies mor-

A 4 bo pe-

bo periculosius ægrotaret, accersiti confestim vndiq. medici, crure inspecto, seuerè pronunciant, ossa illa, siue id prioris chirurgi vitio, siue itineris agitatione contigerit, nequaquam esse benè locata: neq. verò, nisi ea coagmentatione denuo resoluta, frustisq. suo loco repositis, posse vllò modo fieri vt coalescant. Qua tam acerba denuntiatione Ignatius minimè exterritus, non modo statim æquo animo sese paratum ostendit ad omnia subeunda, sed etiam inter ipsam curationem, quamuis esset asperrima, nullum aliud indicium dedit doloris, nisi vt coactos in pugnum digitos valde constringeret. Ex eo die morbus maiorem in modum est auctus; cumq; iam Ignatius omnes ferè cibos, haustusque stomacho fastidiente respueret, aliaq. in eo cernerentur lethalia signa, suorum admonitu, sacris, quæ ad expiandum animum pertinent, rite procuratis, ipso B. Petri Apostoli peruigilio, cunctis mœrentibus, eò deductus est, vt medici prorsus actum affirmarent, nisi ante mediam eam noctem uis morbi remitteret. Venerabatur iamdudum Ignatius præcipuè quodam cultu Principem Apostolorum: quin etià eius laudes militariter olim carmine Hispanico celebrauerat: cuius profectò pietatis fructum non exiguum tulit. siquidem illa ipsa decretoria nocte per quietem videre sibi visus est eundem Apostolum, optatam sibi valetudinem diuinitus afferentem. nec sanè in irritum ea visio recidit:

quip-

quippè continuò leuari doloribus, ciboque refici est cœptus. Iamq; Dei beneficio periculum mortis euaserat, magnaue suorum gratulatione melius habebat in dies: cum repente animaduertit os quoddam genu sub ipso fœdius prominere: quod, quoniam præter cætera incommoda impedimento etiam sibi videbat fore, quo minus graphicè quàm soleret, ac vellet, ocreatus incederet; vt erat idem, & patientiæ militari, et vrbanæ munitiæ, & elegantiae apprimè deditus, percontatus est medicos, possentne vllò pacto deformitas tolli. qui cum respondissent posse utique, sed dolore omnium, quos ad eam diem sensisset, maximo, & acerbissimo; propterea quod in eam sedem fragmenta iam firmiter coaluerant: non dubitauit Ignatius ingenti omnium, vel admiratione, vel metu, concinnum, ac decorum corporis habitum anteferre manifesto vitæ discrimini: secarique de sententia medicorum os iussit, clariore etiam quàm antea, fortitudinis, ac patientiæ documento; quandoquidem in ea carnificina (quæ quò lentior, eò fuit horribilior) non modò ligari, teneriue se non est passus, verum etiam iis qui aderant, patore propemodum exsanguibus, ab omni prorsus querimonia, gemituque se ipse continuit. Post hæc doloribus magna iam ex parte mitigatis, nondum tamen gressu recuperato, nec pedibus ad insistendum idoneis, interea, dum iacentis corpus terrestres medici persanare conantur,

nantur, eiusdē animi uulnera curare medicus cœlestis aggreditur. Cum enim affixus lectulo Ignatius fallendi temporis causa profanum quempiam librum poposcisset ex iis, quos antea per otium lectitare consueuerat: diuino planè consilio factum est, nullus ut eo tempore domi liber esset eiusmodi: at uerò longè meliores alii duo reperti sunt, Hispanico sermone conscripti; quorū alterius, Vita CHRISTI, alterius (quo selecta uirtutum exempla continebantur) Sanctorum flores, erat inscriptio. Ea uidelicet lectio salutis initium attulit homini. Dum enim oblatos sibi libros, uariis locis, quasi aliud agens, delibabat, sensim capi cœptus est pulchritudine eorum, quæ scripta reperiēbat; atque adeò inter ipsam lectionem, ubi quidpiam insigne cognouerāt subsistere, secum ipse deliberans: Quid si præclarum hoc Sancti Dominici facinus, quid si hoc Sancti Francisci Deo fretus aggrediar? Neque uerò, cum hæc, & alia sibi multa proponeret, res occurrebat ulla tam ardua, tamquē difficilis, quam non perficere sese posse generosa quadam alacritate consideret. Quæ cum apud se diutius agitasset, emergebant rursus rerum inanium uoluntates, & secularia desideria, quorum sese nonnullis adeo manciparat, ut dum eorum, vel adipiscendi rationem exquirat, vel potiundi spem animo concipit, pluries interim horas per imprudentiam in ea cogitatione defixus hæreret. Iam-

que

que priora illa propemodum exciderant, accensosque nuper igniculos pietatis, voluptatum illecebræ, & perniciofa rerum fluxarum blandimenta restinxerant: cum periclitanti seruulo diuina bonitas opem celeriter afferebat, ex eorum videlicet recordatione quæ legerat, meliorem ei mentem, & consilia saniora submittens. atque in hac item commentatione tamdiu morabatur, donec interuentu cuiuspiam, aliò mentem, animumque conuerteret. Hac ille vicissitudine, & quasi conflictu dies aliquot mirum in modum exagitatus, cum in eius pectore voluptas, & virtus penè ex æquo certarent; contrarias in partes magna sua perturbatione distrahebatur, incertus animi, hancine viam, an illam, cum primum posset, insisteret. Verumtamen inter alternas fluctuantis animi propensiones illud intererat, quòd blandis illis rerum fluxarum imaginibus, quamdiu præsentibus obseruabantur, tamdiu titillabatur Ignatii mens: abeuntibus verò, succedebat illicò amarus quidam torpor, & ægritudo, & sibimet displicentis animi tædium. At contra, præclari illi ad Christianam laudem impetus, cogitationesque de adæquanda vigilantia, & sobrietate Sanctorum, de votiuis peregrinationibus, de victu, cultuque in primis horrido, & aspero, non modò cum aderant, animum insolita quadam iucunditate mulcebant, sed in recessu quoque tristitia subeunte nulla, securum hilaremque præstabant.

Sed

Sed enim tantum hoc ille discrimen, seculi tenebris occæcatus adhuc, hebesq. ad subtiliora hominis interni iudicia, quasi ignotum quidpiam præteribat, quoad clariore demum oborta sibi luce, mentis aciem accuratius in eam varietatem cœpit intendere: ac deniq. non sine admiratione quadam animaduertit, ab illis cogitationibus, ut erant inanes ipsæ, sic se ieiunum, & aridum; ab his autem velut à pabulo salutari, letum vegetumq. discedere: liquid oq. perspexit, fucata, & insidiosa voluptas, quantum à vero, & solido gaudio, ac suauitate distaret. Atq. hanc primam de intimis animi sensibus, motibusque ratiocinationē habuisse fertur Ignatius: ad quā ubi maior deinde rerum diuinarum vsus accessit, tantā in spirituum discretione (quæ consumatæ sapientiæ virtus est) solertiam, atque peritiam est consecutus, ut egregia etiam illius generis præcepta in eo libro, qui Exercitiorum appellatur, posteritati reliquerit. His ergo obseruationibus, & assiduis librorū monitis è lethali animæ veterno excitat°, antea actæ vitæ peccata, & infinitam in se Dei clementiam aliquando cœpit agnoscere: nec solum de mutandis in posterum moribus, verum etiam de expiandis omni ratione delictis, placandoq. numine, seriò cogitare. Atque in hanc deliberationem ingressus, denuò sese ad Christi Domini, Sanctorumq. sectanda vestigia occulto quodam instinctu acriter sentiebat impelli, & eorum præcipue,

cipue, qui in se ipsi quàm maximè duri, ac seueri
extitissent. artium quippè spiritualium, & Chri-
stianæ Philosophiæ rudis, & ignarus adhuc, om-
nem ferè sanctitatis, & officii perfectionem, in
asperitate vitæ, & in voluntaria corporis afflicta-
tione statuerat. quo circa iam tum, agitabat
animo, simul atq. per valetudinem liceret, nudis
pedibus Hierosolymam petere, ac frequenti ver-
beratione, longoq. ieiunio tantas peccatorū pœ-
nas vltro suscipere, quantas videlicet ab excelso
magnoq. animo, salutare odium sui, & ardens
diuinæ gratiæ promerendæ studium, exigebat.
Iamq. rectis euntem sensibus, & optima quæque
expetentem, longè vehementius incitauit diuina
visio, Etenim, nocte quadam vigilantem, augu-
stissima specie, ac beatissimo lumine fulgēs M A-
R I A Virgo vnà cū paruulo I E S V, non modò
fese palam ostendit, verum etiam incredibili be-
nignitate spectandam aliquamdiu præbuit: quo
visio mirificè recreatus Ignatius, tantum repentè
odium fastidiumq. concepit eorum, quæ apud cœ-
cos mortales prima putantur, ac præsertim quæ
cum inhonesta voluptate coniuncta sunt, vt om-
nes rerum illarum, quamuis diuturno vsu, ac ve-
rustate corroboratas imagines, ex hominis memo-
ria confestim aspectus ille deterferit. Accessit ad
hæc illud quoq. nō leue Dei beneficium, quod ei
in omnem deinde vitam proprium, ac stabile mā-
sit: vt quotiescunq. sublati in cœlum oculis astra
fusci-

fuspiceret (quod sanè sæpe faciebat, ac diu) mortalia cuncta illi repentè sordescerent; & miro quodam æternæ patriæ desiderio raperetur.

Ad Montem serratum religionis causa proficiscitur. Cap. III.

INTEREA simul, & animo, & corpore conualescens, è lectulo surgere, & intra cubiculi fines paulatim crura explicare, atque ingredi cœperat; nihilque longius ei videbatur, quàm ut de cognatione sua, & de domo patris exire, & præteritæ vitæ peccata quàm acerrimè vindicare sibi liceret. Sed quia nondum erat ad iter faciendum idoneus, constituit interim præclarissimas quasq. CHRISTI Dñi, Sanctorumq. res gestas memoriæ causa describere: atq. ad id ipsum exquisiti cuiusdam nitoris, & elegantia codice comparato, quæ de virtutum exemplis præcipuè admirabatur, in eum codicem vario picturæ genere quàm compositissimis, & quàm clarissimis litteris ordine referebat. Atque huic operi dum insistit ardentius, quamquam sua de instituendo nouo genere vitæ consilia mortalium nulli aperuerat; hæc tamen tanta scribendi, ac legendi assiduitas, contemptus corporis, frugalitatis amor & parsimonia, sermo quotidianus non ad vrbanita-

nitatem, vel ad ambitionem, vt antea, sed ad modestiam pietatemq. compositus, hæc igitur, & alia non obscura immutati animi indicia, celeriter illum domesticis prodiderunt. In iis Martinus Garzia frater nati maximus, qui demortuo iam pridem Bertramo in dominatu, reique familiaris administratione successerat, suspicatus id quod erat, Ignatium vel morbi vexatione, vel eorū, quæ legerat, admonitione cōpunctum, ac pertæsum vitæ prioris, nouum aliquid ac magnum moliri, atque etiam fortasse nuncium rebus humanis velle remittere; commotus animo vehementer hominem seuocat, variisq. interrogationibus blandè pertentas, ad extremum per communes parentes, perque fortunas omnes obtestatur, & obsecrat, videat etiam atque etiam quid agat, quò progrediatur, neu quid noui consilii capiat, quod vel ipsi munitum, & exploratum ad gloriam, & opes iter impediatur, vel sempiternam Loioleia familiae dedecoris notam inurat. Ad quæ Ignatius breuiter, quò se quàmprimum à fratre expediret, satis memorem fore sese respondit officii: & simul, quoniam de recuperata propemodum eius valetudine ad Naiaræ Ducem nuncii venerant, in oppido finitimo, cui Nauarretto nomen est, eo tempore commorantem; veniam à fratre petiit, Ducis pro amicitia reuifendi; ac per eam causam, duobus dumtaxat assumptis famulis, eques in viam se dedit, ac bre-

ui Nauarretum peruenit incolumis. Ibi Duce amicisq. ita salutatis, vt arcana consiliorum suorum quàm accuratissimè tegeret, simul etiam certa pecuniæ summa in vsus pios insumpta, Barcinonem petere, vt Hierosolymas inde contendere, famulosq. dimittere statuit, quò liberius remotis arbitris, in suum sæuire corpus, & debita vitæ licentius actæ supplicia à semetipso posset exigere. Solus ergo per summam dissimulationem Nauarreto profectus, primum omnium religionis causa celeberrimam Beatæ Virginis adem adire decreuit, quæ in Monte ferrato à Monachis Benedictinis incolitur, estq. Barcinonem è Nauarra petentibus minime deuia. Deinde reputans apud animum suum partim Voluptates, quibus antea indulserat, partim etiam periculosum, & graue bellum, quod sibi rursus à carnis illecebris, atque ab inferioris animæ viribus imminabat: omni ratione se contra domestici hostis insidias muniendum est arbitratus. Ergo non solum institutam, ex quo die Loiola discesserat, consuetudinem obfirmato retinuit animo, vt singulis noctibus pænæ nomine se accerrimè verberaret, sed etiam ratus nullum continentie præsidium posse firmitus inueniri, quàm Dei Matris, eiusdemque Virginis perpetuæ patrocinium, recenti præsertim illius in se clementia, ac benignitate inuitatus, in eius maximè clientelam, fidemque confugit, ac studio virtutis incensus, illico fecit vt eidem

eidem Virgini sacratissime sese irreuocabili voto castitatis obstringeret. Quod religiosi animi obsequium, & sacrificium pro sua infinita bonitate ratum & gratum Deus ipse videtur habuisse; quandoquidem Beatissima Virgine deprecante videlicet, ex eo tempore ad extremum usque diem Ignatius plane omni sensu libidinis caruit. Ceterum quo facilius omnes intelligant, quam sit periculosum, & anceps in Christiane Philosophiæ curriculum sine rectore ac magistro versari; non omitam hoc loco quod ambulanti in feruore spiritus per eos ipsos dies Ignatio contigit. Erant eo tempore in Hispaniæ finibus Maurorum multæ reliquæ: quos nefariæ superstitioni Mahometis addictos, Ferdinandus Catholicus haud ita pridem è suo pepulerat regno. Ex ea igitur sæce quidam insidens mulo, Ignatium fortè assecutus, comitem sese illi adiunxit: ac nonnulla primum (ut fit) de itinere sciscitantur, variis deinde sermonibus eò deuentum est, ut de singulari MARIÆ virginitate differerent. quam cum nefarius ille, ante partum quidem integram illibatamque fuisse fateretur, à partu vero nequaquam; contra Ignatius ab eiusmodi errore quibuscunque poterat rationibus hominem reuocare contenderet: post multam altercationem magis magisque obstinatus impius ille, cum oblatam sibi veritatis lucem intueri nollet, repente non sine rabie quadam subditis mulo calcaribus antecessit, seque

B celeri-

celeriter ex Ignatii conspectu proripuit. Quo facto vehementius irritatus ignatius, parum abfuit quin citato gressu persequeretur abeuntem, & pugione confoderet; facinus indignum existimans, non tam contemptum relictumque superbe se quam de summa castimonia, & sanctitate Regine Angelorum ausum fuisse vilissimum caput ore polluto detrahare: cumq. militari etiam tum spiritu Religionis officiique momenta perpenderet, sese vix pietati satisfacturum putabat, si tantas blasphemias pateretur inultas, neque ab impuro dæmonis mancipio pœnas petulantis linguæ reposceret. Verumtamen incitatū iam generosi pectoris impetum retardabat suspicio latentis in tam speciosa cogitatione piaculi; metusque probabilis, ne per hanc animaduersionem, & cœleste numen, & eam ipsam quam defendere conabatur, Virginem offenderet. Cum igitur multa secum agitasset, motu corporis pariter atque animo varius, ad extremum, sane quam præcipiti consilio statuit ad biuium vsque procedere, vnde Maurum ex habito colloquio ad proximum pagum nouerat diuertisse. in eo biuiio laxatis omnino mulæ, qua vehebatur, habenis, ita de re tota interpretari, vt si bestia ipsa per se Mauri vestigiis insisteret, non dubitaret quin accepta futura esset ultio Maiestatì diuinæ: minus, pro certo putaret nequaquam id à se officii Deum, Beatamq. Virginem postulare. Hac
ille

ille mente processit ad biuium: cumq. pagus ille, quem diximus, abesset diuerticulo passuum non amplius XL. via facili ac spatiosa, planè diuinitus factum est, vt spontè sua iumentum angustiore via Barcinonem versùs iter arriperet. Atque hunc in modum Ignatius in re tam graui, nullo pia ipsius studia regente periclitatus, letalis noxæ crimen scèlicius effugit, quàm sapièntius. Inde progressus ad vicum à Monte serrato haud longe distantè, de peregrinatione Hierosolymitana, deque asperiore vita quamprimum ineunda mire sollicitus, viatorium ibi coemit ornatum, sparteos videlicet calceos, talarem è sacco tunicam, funemque pro balteo, tornatilem baculum, & in vsum aque cucurbitam. Quæ omnia vt CHRISTI paupertatem non erubescere, & peruersam recti verècundiam deponere paulatim assuesceret, suspensa propalam ex ephippiis ad montem vsque letus aduexit.

Acta eius in Monte serrato.

Cap. IV.

VO simul atque peruenit, Templum ingressus, ac Numine salutato, nihil antiquius habuit, quàm vt per sacram totius anteaactę vitę confessionem, contractas animi sordes elueret. qua confessione

B 2 in

in primis fideliter atque accuratè de scripto peracta per triduum, summa deinde cum veneratione ad Sacramentum altaris accessit. Contulit etiam cum eodem patre, qui sibi confitenti aures dederat, omnia sua consilia cogitationesque de imitatione Sanctorum, quæ ad eam usque diem prorsus meminisse patefecerat. præterea quicquid habuit pecuniæ, totum id in CHRISTI Domini gratiam pauperibus benigne diuulsit. Dein silentio noctis eius, cui dies festus Angelicæ salutationis illuxit, pretiosa vestimenta quibus erat ornatus, quam occultissime potuit, paupero cuidam ex infima plebe largitus; confestim optato illo sacco sese alacer induit, ac fune præcinxit: dextro pedi quod ex reliquiis morbi singulis etiam tum noctibus, intumesceret, calceum induxit è sparto; sinistrum utique nudum relinquere, & capite item nudo prorsus decreuit incedere. Sed quia non ignorabat plurimos Palliotenus esse Philosophos, vestemque facilius multo mutari quàm mentem; omni ope sibi enitendū existimauit, ut illa exterioris amictus insignia, ad intimos animi sensus occulta quadam affinitate pertingeret. cumque accepisset in more positum olim fuisse, ut nobiles Equites antequam in ordines referrentur, in sacris ædibus noctem vnam armati excubarent (quod in Hispania peruigilium armorū appellant) militarem illum ritum ad rudimenta Christianæ perfectionis in semetipso trāsferre,

re,

re constituit. Igitur gladio ac pugione quibus
antea mundo meruerat, è tholo suspensis nouo
instructus armorum genere, totam eam noctem
peruigil ante arā sanctissimę Virginis modo stās,
modo nixus genibus, pręteritorum veniā demis-
se precari, diuino cultui deuouere sese, ac Beatam
pręcipue Dei Matrem intenta supplicatione pro-
pitare non destitit. Atque hunc in modum
Christianę militię nomen ex animo dedit Igna-
tius anno post Christum natum M. D. XXII.
quo ferme ipso tempore, vt à multis non sine ad-
miratione quidem animaduersum est, Martini
Luther infamis hęresiarcha, magnis in Germa-
nia motibus excitatis, iussus à Carolo Quinto Im-
peratore adesse Vormatię, male pressum ad eam
diem virus opinionum suarum effudit in illo cō-
uentu palām, sediқ. Apostolicę & Catholicę ve-
ritati nefarium atque impium bellum temulētus
indixit: vt satis appareat, cum maximè furiam,
illam contra omnia diuina, & humana iura, le-
gesq. sacratas obarmaret Sathanas: tum ex altera
parte, pręter alia militantis Ecclesię robora, no-
uum etiam hunc ducem excitatum diuinę proui-
dentię nutu, quē CHRISTVS Imperator, &
ipsum, & sectatores ipsius, obligatos religionis
arctissimę sacramento, adactosq. nominatim in
verba Romani Pontificis, furori ac libidini hę-
reticę prauitatis opponeret.

*Ardores eiusdem in studio pœnitentiæ.**Cap. V.*

S A C R A igitur vigilia, quemadmodum dicebamus, exacta, quo celebratam hominum, famamque sanctitatis vitaret Ignatius, nondum certa luce, relicto monachis iumento, pedes ipse, obuoluto etiã tum fasciis altero crure claudicans, per summum laborem, à Monte ferrato discessit, & è via militari paulo post deflexit primum ad deserta in vicino loca, dein ad oppidum Barcinonensis agri Minoreffam (hodie Manresam vulgus appellat) nouem fere millibus passuũ à Monte ferrato: vbi antequam longinquæ, & periculosæ peregrinationi Hierosolymitanæ sese cõmitteret, sœuiente præsertim Barcinone per id tẽpus pestilentia, deuio, & obscuro loco aliquamdiu delitescere, & humilitatis Christianæ, quæ cœterarum est parens custosq. virtutum, solida iacere fundamenta decreuerat. Interea mendicus ille, quem Ignatius pridie suis vestimentis induerat, cum ex insolito ornatu in furti suspicionem venisset, illicò à loci magistratibus comprehenditur, & diuinam humanamq. frustra implorans fidem in vincula coniicitur. Cumque inter questionem ea sibi à viro quodã nobili clam donata iureiurando affirmaret, notasq. corporis, ignarus nominis, ederet;

ederet; conquiratur extemplo diligenter Ignatius. cum nusquam appareret, mittitur ad eum insequendum festine viator, qui ægre procedentem facile consecutus, querit ex eo num cui quidpiam in Monte serrato donauerit? Ad eam vocem, id quod erat suspicatus Ignatius, substitit; coactusq. innocentis periculo, pauperi cuidam vestimenta sese pridie largitum esse confessus est: cumq. viator porro instaret, quis tu aut cuias? nullum omnino ad ea verbum Ignatius reddidit, sed itinere cæpto perrexit tacitus, casum infontis apud se miserans, ac semetipsum incusans, qui ne benefacere quidem sine ipsius cui benefaceret damno, vel certe descrimine, didicisset. Vt igitur Minorellam accessit, oppidum ingressus quo dicebamus amictu, ad publicum infimæ plebis hospitium precario sese contulit, ibique sanctæ paupertatis ac pœnitentiæ studio, inter egentes ac sordidos quam exequemur vitam exorsus est. Victum ostiatim precibus infimis emedicare quotidie; totam hebdomadam, excepto die Dominico, ieiunare; in ipso cibatu simplici pane contentus, atque ubi sitis vrgeret, aqua profuente; somni parcissimus humo nuda cubare, auctoq. supplicio, singulis diebus ter sese flagellis quàm acerrime cedere. Ad hæc horas quotidie septenas genibus nixus in oratione vocali persistere; nam eius quæ mentalis dicitur, vsum, & consuetudinem adhuc ignorabat. Præterea sacrificio Matutino; Vesperarum,

& Completorii officiis attentissima cura semper intererat. obibat etiam octauo quoque die sacra Confessionis, & Eucharistiæ mysteria. Et quoniam superioribus annis (vt diximus,) & humane laudis famæq. appetentior, & munditiarum, ornatuq. fuerat studiosior; vt vitiū vtriusque diligentie pari neglectu rependeret, natalium suorum generisq. splendorem, ne quis illi honos haberetur, studiose calare, & capillum, quem pro eius sæculi more promissum impèsius comere curareq. consueuerat, relinquere cœpit impexum, & squalidum: quinetiam ungues ipsos excrescere per diuturnam incuriam pati: atque in hoc tam aspero, tamque horrido vitæ instituto, constanter id omne refugere, quod vllam posset afflictæ carni delectationem aut leuamen afferre. Itaque cum esset decoro vultu, & egregia totius corporis firmitate; detractis paulatim viribus, omnis ille vigor accerrimi bellatoris, & forma viridis iuuentæ prorsus elanguit.

*Molestia scrupulorum, & tentationes
eiusdem. Cap. VI.*

HIVSMODI vitæ cursum aliquamdiu securus Ignatius magno animi fructu sine vlla offensione tenuerat, nondum grauiora prælia, & occultas dæmonum artes expertus, quibus incauta mens hominum

ad

ad præclara tendentium, si præsertim suis viribus ipsi confidant, facile in fraudem inducitur: cum repente quædam illi obicitur species, cuius, quamuis identidem apparentis, formam, & figurâ satis explicare non posset, multis distincta luminibus, & grato quodâ splendore collucens, q̃ spectrum diabolicum postea, vt dicemus, agnouit; iisdemq̃. fere diebus cum se illuie, & squallore oblitum animaduerneret, atrox illa cogitatio nec opinantem inuasit: Quæ, malum, ratio te, miser, impulit, vt relicta patria, cognatis amicisque potentibus, pedore ac dira mâcie deformatus, tristissimo, & obsoletissimo vestitu, vel stipem in triuiis corrogares, vel inter infimas plebis minutæ quisquillas lateres inglorius? non ne intermissa militiæ honoratæ stipendia, dulcissimosq̃. æqualium conuictus, & pristinæ fortunæ cultû, victûq̃. maiore cû tua tuîq̃. sanguinis dignitate repeteres? Hæc, & alia id genus vbi animo vehementer obiecta; auctorem sensit Ignatius illicò: & quamuis initio paulisper ea recordatione commotus, tamen vt se collegit, illam ita constanter ab se reiecit ac repulit, vt vtrò etiâ familiarius quàm antea, sese cœtibus atque colloquiis egentium, & mendicorum infereret. quæ a submissione victus princeps auctorq̃e superbiæ, rursus Ignatio templum ingredienti ad officia diuina celebranda, quibus mira cum attentione ac perseverantia quotidie dabat operâ (vt diximus)

incepti

incepti operis molem ac difficultatem ita repræsentauit, quasi eius ærumnas, & incommoda miserans diceret: Hem infœlix Ignati, & anni utique septuaginta, quot ætas tua recipit, in tantis tibi laboribus, in tanta vitæ asperitate degendum est: quos tu, præsertim vrgente senio, tolerare qui poteris? Tum ille fortiter, nec sine contemptu: Quasi vero, inquit, mihi tu vel vnius diei spatium præstare possis. Hæc duo prima post conuersionem Ignatius de summa rerum certamina subiit: quorum vtroque turpiter superatus humani generis hostis, vbi se irruptione, & aperta vi nihil proficere intelligit, longè diuersa bellandi ratione, dolo, cuniculisque grassari constituit. Neque abnuitt CHRISTVS, pugnarum eiusmodi iustissimus arbiter: qui vt nemi nem supra id quod potest, oppugnari permittit, sic militibus suis, quos gratiæ diuinæ præsidio, & liberæ voluntatis arbitrio ad omnem virtutem exercet, ne parta semel victoria, per otium torpeant, nouam in dies gloriosi triumphi materiam deesse non patitur. Est igitur in dæmonis artibus, quas ad bonorum perniciem assidue meditatur, illa vel pessima; vt quos ita videt studio virtutis ac religionis adictos, vt inde terrestrium vel bonorum spe, vel commodorum, & voluptatum illecebris auelli non possint; hos per speciem ipsiusmet honesti quod adamarunt, ad immoderatam inedia, & carnis macerationem

acrio-

acrioribus incitamentis impellat, eosdemq. præteriti temporis piacula reputantes, ac cœlestis iræ seruili mœtu perculsos, in singula momenta misero quodam angore sollicitet. id autem eo consilio, vt vel planè defecti viribus, per causam recuperandę valetudinis paulatim ad sacordiam atque ad ignauiam delabantur; vel assidua scrupulorum agitati molestia, dum se ipsi calumniari nō desinunt, si minus inertia, certè defatigatione ac lassitudine ab incepto desistant. cuius vtriusque cladis vtinam ne tam multa nobis quotidie exempla suppeterent. Hęc igitur eadem fraus Ignatium quoque in discrimen adduxit. Obtinuerat ille (quemadmodum dicebamus) ex quo sese ad CHRISTVM adiunxit, in summa vitæ austeritate perpetuam animi tranquillitatē atque lætitiā: quam ne ex quotidiana copia vilem duceret, nē suis ipse meritis per insolentiam adscriberet; ab iis quas diximus, tentationibus cœpit illi pater cœlestis vniuersā repente subtrahere, sic, vt interdum cum maxime gaudens exultaret in Domino, tunc subito nulla præcedente significatione, prorsus exui nudariq. se omni gaudio, & iucunditate sentiret; nec iam in precibus, neque in psalmis, neque in cœteris, quibus assuerat, pietatis officiis vllam inueniret omnino delectationem aut requiem. idque cum ei frequenter accideret, attonitus rei nouitate animo suspenso, ac mire sollicito, causas eius varietatis, & immuta-

tionis

tionis inquirere, ac dubitare apud se, recte ne confessionē in Mōte Serrato quā diximus, peregisset? quidquā ne omisisset, q, ad integrā criminū accusationē attineret? ac proinde num idcirco fortasse Deū adhuc iratum experiretur? Quē ille dum anxius agitāt, arrepta occasione diabolus perturbandi hominis, deque suo statu deiiciendi, hanc ipsam suspicionem atque formidinem institit, illi vehementer etiam atque etiam incutere. Ex eo tēpore tyro vanis agitari terroribus, dies noctesq. fletibus iungere, nullam capere partem quietis. Itaque dum amissam recuperare conscientię pacē & herentem visceribus pestem omni ratione conatur euellere; non satis habuit peccata vetera, quorum de confessione ambigebat iterum, iterumq. apud sacerdotem exponere; sed etiam cuiusdam concionatoris monitu, qui Minore esse per eos dies agebat, totius vitę noxas, quotquot reuocare in memoriam potuit in libellū relatas, quod ad Montem Serratum antea fecerat, quā accuratissime rursus explicuit. Sed (q. sæpe contingit) quod sibi adiumento fore putabat, id erat ei contrarium maxime. si quidem ipsa cōmemoratione rerum quas aliquando obliuisci oportuerat, fiebat vt etiam si quid ipsa die mitigatum fuerat, recrudesceret. Nec iam tantummodo superiorum annorum delicta occupatum animū amarissima superstitione torquebant, sed et presentis temporis cura pauiorq. ne inuisa. CHRISTO sua essent

sent studia, neu Dām suis omnibus dictis, factis, cogitatis offenderet. Quo circa multis iam rebus frustra tentatis, vnum duntaxat occurrebat illi remedium, nec sane spernendum; vt sacerdos pro potestate omnino sibi posthac eiusmodi suspicionibus ac recordationib. interdiceret. Sed id ipsum consilii ad eum deferre non audebat, peruersa videlicet ratiocinatione delusus, ac veritus ne sibi minus ea medicina prodesset, cuius auctor ipsemet exitisset. Inter has ergo curas, graui pressus mœstitia cum ita iaceret, vt nulla iam res mitigare dolorem posse videretur; inuasit hominem atrox, & saua cogitatio, vt ad luctus miseriaeque finiendas; è fenestra cubiculi (Dominicanorum hospitio tum fortè utebatur) semetipse præcipitem daret. Quam ille cogitationem, ope diuina cum accerime repulisset, subiit animum firmitas, & constantia cuiusdam anachoritaë, quē in Patrum historia legerat, impetrandi gratia nescio quid, quod vehementer optaret, omni cibo tamdiu abstinuisse, quoad per eam abstinentiam propitiato numine voti compos existeret. & quamquam periculosa admodū ea ratio videbatur, metusq. suberat, ne tam audaci incepto Deum irritaret potius, quam reconciliaret sibi; tñ tota re apud se diu multumq. agitata, ne quid omnino intentatum relinqueret, illum ipsum rigorem perseuerantis inediae sine vlla dubitatione experiri constituit, atq. ita experiri, vt nihil inte-

rea

rea de quotidiana præcatione, verberibus, & cœtera corporis maceratione remitteret. Dies igitur vnus, duo, tres, quatuor, nec tamen aut linqui animo, aut molestia liberari. itaque ad septimum vsque diem, obfirmata mente ieiunium extendit, extendissetq. porro, ni sacerdos idem, cui sua non modo vitia, sed etiam bona, & intimos omnes animi recessus ac latebras diuino quodam instinctu nudas, & apertas habebat, pro imperio vetuisset eum longius progredi, minis insuper additis, ni paruisset, illum à sacra corporis CHRISTI communione prohibendi. Hac igitur tam seuera denunciatione deterritus, cibum sumpsit Ignatius, & illo quidem, ac postero die fuit illi quies: tertio verò eadem illa peccata, rursum occurfare memoriæ. quarum cogitationum initia dum admittit incautius, ac species (vt fit) speciem adducit, sensim in pristinos fluctus, æstusq. sollicitudinum reuolutus; cum ex vna parte prorsus instaurandum confessionis mysterium iudicaret, ex altera verò id sibi non modo non profuisse verum etiam nocuisse antea cerneret, ex vehementi fluctuatione tã graue tædium præsentis miseræ mentem eius inuasit, non quidem vt de morte oppetenda, sed vt de abiicienda seueriore disciplina, & sæculi cõmodis repetendis magno quodã impetu cogitauerit. Verũ in tantis tenebris ac procellis nutãti, & in magnum adducto periculum, peropportune tunc radius diuinę bonitatis

tatis affulfit, cuius beneficio diabolica discussa, caligine, totius tentationis exordia progressusque attente considerans, liquido comperit, omnes illos conscientiae stimulos, vanasque suspensiones à malo spiritu fraudolenter immissas, ac proinde sine vlla dubitatione constituit, præteritæ vitæ labes, quod ad confessionem attineret, perpetua obliuione contere. Atque in hunc modum singulari Dei beneficio, non modo infelicem illam sui calumniandi miseriam ac pœnam euasit ipse, verum etiam alios curandj, qui eadem ægritudine laborarent miram à patre luminum facultatem, & scientiam est consecutus.

Ignatij profectus in spiritu.

Cap. VII.

ISC E igitur periculis perfunctus Ignatius, ac veluti auulsus ab vbere; maiores quotidie efficiebat in solida virtute processus. & quo acrior ac diuturnior probatio fuerat, eo magis idoneus euasit ad noua omnipotentis DEI charismata capienda: in quibus fuit illud eximium. Cum enim religionis causa ædem Pauli Apostoli extra oppidum peteret, & in ipso itinere ad Rubricatum amnem, qui Minorem flum interfluit constitisset; nec opinanti repente diuina quædã oborta lux

lux est tanta, tamq̃. mirifica, vt momento pene temporis nullo magistro quàm plurima clarè perspexerit non solum de fidei Christianæ mysteriis, verùm etiam de aliis vel subtilissimis Philosophorum quæstionibus, atq̃ue decretis: quasi nitidissimo quodã in speculo perspicuè cerneret ea, quæ post multam, accuratamq̃. lectionē, maximosq̃. labores, ac vigilias, vix demùm solent homines intelligentia comprehendere: atq̃ue in eo cœlesti prorsus intuitu, non sine summa animi voluptate diutius acquieuit. Quo tanto, tamq̃. insigni accepto beneficio, cum ad agendas Domino gratias accessisset ad Crucem in propinquo defixam; oranti sese denuò in aere spectrũ illud obiecit, de quo diximus antea, sed (quæ nimirum virtus, ac potestas est Crucis) nequaquam pari splendore, vel pulchritudine. itaq̃ue quod suspicatus pridem Ignatius fuerat, tũ denique clarè perspexit esse dæmonium. eodemq̃. deindè sæpius apparente, tantum abest vt moueretur, vt illud etiam baculo per contemptum abigeret. Atque eius ferè generis per id tẽpus planè diuinitus alia multa percepit. Quodam die, dum indicta publica supplicatione Minoresq̃e religiosum agmen instruitur; & Ignatius interim Beatissimæ Virgini pfallit, insistens gradibus templi Dominicani; subito in Deum ità rapta mens eius est, quasi per apposita quẽdam, & maximè illustria symbola, Trinitatis ipsius numẽ augustissimum cerneretur distinctum

finctum personis, vnum essentia. Qua visione tanto gaudio est delibutus, vt neque in ipso mox agmine lacrymis, & singultui crebro temperare valuerit, neque verò totum eum diem alia vlla de re, nisi de sanctissimo illo fidei Christianæ mysteriò disputare: idque tanta similium, & exemplorum varietate, & copia, vt cuncti obstupescerēt. quin etiam per eos ipsos dies non dubitauit homo literarum propemodum ignarus librum de Trinitate conscribere quoquo potuit stylo: vsque adeo cœlestes typi quos diximus, in eius memoria, atque intelligētia diuinas illas rerum altissimarum notiones impresserant. Ac licet antea quoque & monadem in triade, & in monade triadē sanctissimè coleret, suasq. & naturę diuinę communiter, & separatim singulis personis preces, hymnosq. persolueret; ab hoc tamen raptu longè studiosior, & ardentior euasit in eodem officio pietatis; eamq. laudabilem consuetudinem ad extremum vsque vitę retinuit, sic, vt præcipuam caperet voluptatem, & proprio quodam sensu rerum cœlestium afficeretur, quotiescumq. Sanctissimę Trinitati sacra perageret. Neque verò fuit hic finis mirabilium visionum: siquidem rursus per significationes arcanas, & mystica quędam exempla, oblatus est eius menti modus ipse, quem in huius vniuersitatis molitione summus ille rerum opifex tenuit: quas illustrationes atque doctrinas, vt omninò vires naturales excedunt, sic po-

C stea

steà negabat Ignatius posse verbis adumbrari, nedum exprimi. Præterea cum sacrificio Missæ in eodem templo Dominicano interesset, dum à Sacerdote de more hostia salutaris attollitur, apertissimè vidit Ignatius illa specie CHRISTVM Deum eundem, & hominem verissimè contineri. Factum est etiam aliquando (idq. ipsimet qui interfuere, testati sunt) vt alienatus à sensibus, à Completorio Sabbati ad alterum vsque proximi Sabbati Completorium in altissimo quodam excessu perstiterit; qua ipsa hora, multis adstātibus, qui rei totius euentum attentè exspectabant, quasi è profundo somno excitatus, repentè sustulit oculos IESVM perquam suauiter inuocans, atque interim pii quidam homines mortuum rati, vtique terræ mandassent, nisi contemplati omnia diligentius, ac pertentato corpore, latentem in eo vitā ex tenui cordis palpitatione sensissent. Ad hæc, intento præcationi, sese non semel tum CHRISTVS Dominus, tū Virgo mater ostendit. quibus, & aliis id genus clemētiæ diuinæ subsidii in recta fide vsque adeo confirmatus est, vt etiam si nulla extitissent Christianæ religionis monumenta, vel testimonia, nequaquam tamen dubitasset, ex iis tantummodo quæ Deo sibi aperiente cognouerat, mortem pro defensione catholice veritatis oppetere. & qui paulo ante vix vocalis nossset orationis vsum paucis mensibus tantam rerum spiritualium peritiam, ac tantam Dei familiarita-

liaritatem est nactus, vt quidam, eius omnia, vel dicta, vel facta curiose obseruantes, intempesta nocte supplican-tem animadu-terint (eleuante spiritu sarcinam corporis) quatuor circiter cubitis à terra sublimem: & quidem ex consortio sermonis Domini (quod de Moyse scriptum legimus) tota facie mirum in modum radiante.

De studio collato ad proximos adiuvandos.

Cap. V III.

QUÆ omnia, quamquam egregia, atque expetenda per se, tamen eò pluris erant in Ignatio facienda, quò magis erant cum aliorum fructu, & vtilitate coniuncta. Nam in cæteris ornamentis, ac beneficiis, quæ in eum Deus plena manu con-geffit, illud equidem vel præcipuum duxerim, quòd in tanto perfectionis ardore non dedit illi spiritum solitudinis, animum uè vni sibi vacante, sed Christianæ propagandæ fidei cupidissimum, ac mirè studiosum diuinæ gloriæ, salutisque communis. Cum igitur acta eius in Monte Serrato (quamquam ea ipse occultissima voluerat esse) institu- tamq. vitæ asperitatem, ac sanctimoniam vicinis locis fama vulgaret, ac nobilitatem viri præcipuè, rumor (vt fit) etiam in maius attoleret, ingens hominum concursus ad eum fieri cœptus, partim

C 2 visendi

visendi gratia, partim etiam consulendi; quos ille
 ut omni conatu quàm acerrimè ad CHRISTVM
 adiungeret, neu squalor ille nimius, & diutina
 illuuias ad se adeuntibus terrorem incuteret, pri-
 mum deponere fordes, & externum corporis ha-
 bitum cœpit aliqua ex parte componere; deinde
 cum intelligeret difficilem in primis, & ancipitè
 esse curationem animorū; quò cautius, rectiusq.
 in re tanta procederet, ope diuina suppliciter etiā
 atque etiam implorata, suę conuersionis originē,
 ac seriem, variasq. tentationum procellas, ac te-
 nebras, & subsequutam mox tranquillitatem ac
 lucem, quam accuratissimè secum expendens. de-
 mum ex iis quæ partim cœlesti magistro dictante
 perceperat, partim etiam ipsemet experiendo co-
 gnorat, de fructuosa ratione meditandi, oran-
 dique, præclaras obseruationes, & saluberrima
 præcepta conscripsit. qui liber (ut antea dictum
 est) Exercitiorum spiritualium titulo, tempore
 procedente deinceps ab eodem actus, atque reco-
 gnitus, & Romani Pontificis iudicio, ac testimo-
 nio comprobatus, ita multos omnis ætatis, atque
 ordinis homines, tum in eligendo genere vitæ,
 tum in componēdis moribus perturbationibusq.
 sedandis, ac præsertim in retinēda cōstantia salu-
 tari, mirum in modum iuuat, iuuatq. quotidie;
 ut iure optimo videatur hoc non in postremis nu-
 merandum esse remediis, quæ diuina bonitas hac
 hominum atate, vel ad corrigenda seculi vitia,

vel

vel ad renouandam veterem Ecclesię disciplinam clementer adhibuit. His ergo meditationibus, quos ad bonam perfectę virtutis frugem Ignatius reperiēbat idoneos, paulatim, & quasi per gradus cœpit excolere: ceteros interim precibus, monitisque, prout sese dabat occasio, à vitiorum fœditate deterrens: atque ad studium æternę beatitudinis incitans: idq̃. eo libentius, atque securius, quod communicandis iis, quę à Domino acceperat, nihil interim sibi religionis, ac spiritus deperire sentiret. Nec solum venientes ad se benigno excipiebat alloquio: sed etiā inuitatus interdum ab aliis ad prandium, minimè recusabat accedere; nimirum eo consilio, vt ex re, & ex tempore sumpta occasione, qui se in Dei gratiam terrestri pauissent cibo, eosdem ipse vicissim spiritualibus epulis, & opportuna quapiam adhortatione reficeret. Atque in hunc ferè modum adiuvante Domino permultos ad arctam salutis semitam, à via lata, & spatiosa traduxit.

E graui morbo periclitatur. Cap. IX.

ED in eiusmodi curam dum incumbit ardentius, nec tamen interea fere quid quā de assiduitate precandi, ac de quotidiana vitę asperitate diminuit, morbum ex ingenti labore contraxit adeò periculosum, & grauem, vt sequente atrociter febris proxi-

C 3 mè

mè ad mortem accesserit. quo tempore, & oppi-
di magistratus periculo viri permoti, publicè di-
uerforium illi curarūt necessariis rebus instructū;
& præter aliam amicorum turbā, honesta matro-
nā, quæ vitandæ pestilentia causa Barcinonē sese
eò receperant, certatim ægrotanti assidere, & no-
cturnas agere excubias, perinde quasi in vnius vi-
ta salus oīum verteretur. Atq; his populi officiis,
ac pia sedulitate bonorum, ereptus è præsentī vi-
ta discrimine, in id ipsum iterum, ac tertio reci-
dit ob eam causam, quòd nondum planè confir-
matis viribus (blandimenta videlicet carnis, &
veteris hominis malitiam veritus) præpropere fe-
stinatione ad pristinas occupationes corporis ani-
miq. redierat: quarum pondere oppressus, deni-
que didicit ipse, aliisq. dinde præcipere solitus
est, imbecilla valetudine minuendos labores, cu-
randumq. tali tempore, vt quantum de consuetis
exercitationibus infirmitas demat, tantum ad Dei
gloriam, & proximorum edificationem æquitas
animi, & exemplum Christianæ fortitudinis ad-
dat. Vetabat idem etiam corpus debito somno,
ciboq. fraudari, multis eo tempore doctus ex-
perimentis, vt moderata sobrietate vegetatur ani-
mus, sic immoderata vigilia, vel inedia vires adeò
frangi, ac debitori, vt mens earum ministerio de-
stituta, vix munere suo fungi, aut ad contempla-
tionem rerum diuinarum possit exsurgere. Ve-
xatus igitur, vt dicebamus, diuturna, & pericu-
losa

losa agritudine, demum ità conualuit, vt ex reliquiis morbi, dolore stomachi molestissimo subinde cruciaretur: quapropter calceos induere, & panni crassioris tunica cinerea, & capitis tegumēto contra seuitiam hyemis munire sese piorū hominum benignitate precibusque coactus est.

De inanis gloriæ vitio superato.

Cap. X.

ACCESSIT ad illa corporis agrotantis incommoda, grauis etiam animi cruciatus, ab importuna quadā inanis gloriæ tentatione profectus. Dum enim, ingrauescente morbo, conscientiam suam diligentius excutit, seq. ad extremum comparat mortis agonem, subiit illi repentē se iustum esse, neque villo pacto sibi de sempiterna beatitudine dubitandum. Cui suasioni dum resistere vi summa conatur, intelligens vt quisque sibi maximè placeat, ità Deo maximè displicere; diuturnum, & anceps intra sese certamen tanta tentatione, metuque sustinuit, vt miris modis quotidie torqueretur, maioremq. ex offensionis diuinæ formidine, quā ex ipsa grassantis morbi vehementia metum, ac solitudinem caperet. Versabat videlicet in omnes partes hominis animum dæmon callidus, CHRISTI permisso; & quem de-

C 4 spera-

sperationis iaculis paulo ante superare nequie-
rat, eundem rursus nimie confidentie, ac vani-
tatis elatione supplantare, & euertere niteba-
tur. Sed contra eiusmodi cogitationes Igna-
tius, & in ipso (vt diximus) morbo, & recupera-
ta postmodum valetudine, cum diutius dimica-
ret: partim agendis identidem Domino gratiis,
partim naturæ humanæ fragilitatem apud se re-
putando; denique diuino præsidio detestabile
hoc ingrati animi vitium ita debellauit, euulsitq.
radicitus, vt postea quotiescunque salus animarū,
aut Dei gloria postularet, sua non minus bona,
quàm mala sine vlla prorsus cenodoxie titillatio-
ne palam, & ingenuè expromeret.

De profectione Hierosolymitana.

Cap. XI.

INTER hæc anni ferè spatio exacto,
partim spiritualium rerum scientia in-
structus, partim etiam arte quadam, &
consuetudine regendarum animarum
imbutus, cum nihil vulgare, aut exiguum agita-
ret animo: sed egregia quadam, & ardua in Dei
gloriam ab ipso conuersionis initio concepisset;
Hierosolymam, quod iam dudum habebat in
votis, petere omnino constituit, non tam, vt
CHRISTI Domini sacratissima incunabula

cerne-

cerneret (tamen si id ipsum vehementer optabat) quàm ut in conuertendis ad Euangelii lucē infidelibus, qui ea tenent loca; vel operæ pretium faceret; vel certè martyrii palmam; cuius avidissimus erat, acquireret. Sed hoc suum de prædicando Euangelio consilium, vitandæ scilicet humanæ laudis causa, nemini prorsus aperiebat: peregrinationis verò propositum, cum necessariò amicis patefecisset, multi primum id ei multis rationibus dissuadere, obtestari etiam, & orare ne populum ab se nuper è summo vitiorum excitatū ad studia virtutis pietatisq. repentinè desereret, ne se ipse, affecta præsertim valetudine, itineri tam longinquo, ac tam periculoso committeret. deinde cum nec precibus, nec suasionibus eum desistentia demouere possent, instare saltem, & urgere, ne in comitatus abiret; multa posse in tam remotis ignotisq. sibi regionibus, ac tanta rerum humanarum varietate contingere, quæ præsentē cuiuspiam fidelis opem, solatiumq. requirerent. Omnino probabilia videbantur asferre, & humano iudicio rem æstimantibus, etiam necessaria: nec verò deerant homines impigri, peritiq. linguarum, qui sese illi comites laboris, ac periculorum libenter offerrent. Verum Ignatius, quæ erat animi altitudine, in cœlum semper intentus, atque à diuina prouidentia usquequaque pendere mirabiliter cupiens, amicis omnia sua in eum studia profitentibus ita remisit, ut diceret, in præcipuis

cipuis hominis Christiani virtutibus, non modo fidem, & caritatem esse, verum etiam spem. Eius porro comparandæ gratia, certum sibi esse non modo sine viatico, sed etiam sine comite iter id ingredi, quod clarè perspiceret, si, qualia multa possunt homini accidere, peregrinanti præsertim, sibi quidpiam euenisset, fieri non posse, quin aliqua saltem ex parte comitis præsidio, fideique confideret: proinde quicquid in eo spei locasset, id vtrique ex ea detractum iri fiducia, quam totâ in vno Deo clementissimo parente, ac rectore vellet esse repositam.

Nauigat in Italiam.

Cap. XII.

MA C igitur mente sub initium anni M. D. XXIII. magno omnium dolore Minoreffa profectus, venit Barcinonem, vt in Italiam ex eo loco traiceret. cumq. peropportunè paratam ibi nauem offendiſſet, egit cū nauarcho ſuppliciter, vt ſe mendicum, egentemq. gratis admittere, ac transportare ne grauaretur. cui naulum quidem ille ſe remiſſurum promiſit: ea tamen conditione, vt nautici ſaltem panis, quod erat neceſſarium, ſecum inferret. Eo reſponſo cum vehementer angetur Ignatius, quod commeatus copiam, quam-

uis

uis exiguam, cerneret inopiæ illius, quam sibi summam proposuerat, legibus aduersari; post multas, anxiasq. cogitationes totam rem deniq. permittere statuit arbitrio sacerdotis, quem sibi paucis illis diebus Barcinone, tum suæ conscientie iudicem tum interpretem diuinæ voluntatis elegerat. Ille re cognita, Ignatio respondit, æqua postulare nauarchū, proinde non resistendum esse, nec verò timendum, ne si cibaria, tam vilia præsertim, ac necessaria sibi parauerit, quidquam idcirco contra consilium perfectæ paupertatis admittat. Tum Ignatius quamquam soluto vix dum religione animo, tamen partim sacerdotis impulsu, partim etiam metu occasionis eius amittendæ: emendicata de more pecunia, panes in nauem imposuit, & ne quid præterea secum inferret, paucos, qui superfuerant, nummos reliquit in ipso littore: deinde solutis anchoris die quinta Caietam non minus periculosa, quàm celeri navigatione delatus, Romam pedibus iter intendit; ac prima nocte diuertit ad villam militibus repletam: quibus nefaria quædam, ac turpia molientibus tanto animi ardore, ac vociferatione se obiecit, ut illi partim verborum pondere, partim constantiæ miraculo obstupefacti à flagitioso conatu destiterint. Inde laboribus maximis, cum sæuiente per eos dies pestilentia luridus ipse, ac macilentus, tectis ferè atque oppidis arceretur, denique in vrbe[m] Romam haud ità acriter custodi-

tam,

tam, lassitudine, ac fame penè confectus, introiit
 ipso Dominico die Palmarum, cumque venera-
 bundus religiosissima quæq; loca obiisset, Adriani
 VI. Pont. Max. pedes exosculatur. Mox paranti
 Venetias ire, ut in Palæstinā inde transmitteret:
 rursus Hispani amici nonnulli, qui Romæ eo ip-
 so tempore versabantur, profectiōem dissuasere,
 cum aliis rationibus, tum præcipuè nauigationis
 longæ, & infestæ periculis proponendis, quippè
 cum paulo ante per summum nominis Christiani
 æquè damnum, ac dedecus, Turca Rhodum in-
 sulam expugnasset, quo nuntio videlicet omnis
 Italia cohorrerat. Sed cum Ignatius ab insti-
 tuta peregrinatione nullo terrore posset abduci; il-
 lud saltem hortari, & orare institerunt, ne se da-
 ret in iter eiusmodi sine pecunia, tum in alios vsus
 necessaria, tum utique ad naulum pro transmis-
 sione soluendum, nam, ut Venetias emendicato
 victu peruenisset, quæ deinde ratio, quæ spes ho-
 mini externo, & ignoto foret, in tam remotas
 regiones traiectum nanciscendi gratuitum? Pro-
 inde rectè, amiceque suadentibus ne resisteret,
 iuuarique in CHRISTI gratiam aliquo sal-
 tem viatico pateretur. Cum hæc, & alia eiusmodi
 asseuerantes pariter, ac miserantes ingererent;
 sæpius eadem iterando, cunctantem, ac tergi-
 uersantem denique pepulerunt, ut in ipso disces-
 su aureos aliquos nummos acciperet. Quo ille
 subsidio oneratus veriùs, quàm instructus, non
 multum

multum processerat vię, cum rem totam attentę
contemplans, seque ipse accusans grauiter, quod
de fiducia diuina humano metu se deiici, fixum-
que paupertatis propositum oblato auro passus
esset infringi; parum absuit, quin omnem pecu-
niam illicò indignabundus abiiceret: sed quia id
prodigum, ac Deo ingratum forę videbatur, de-
creuit certę in obuios pauperes paulatim insume-
re. quod cum alacriter prestisset, breui, & num-
mis omnibus vacuus, & stimulis conscientię li-
ber euasit. Pergentem porrò Venetias, eadem,
quę supra memorauimus, incommoda, & diffi-
cultates itinere penę toto vexarunt. Sæuiebat
etiam tum locis aliquot fœda lues, atque conta-
gio; dispositique custodes aditus oppidorum assi-
duę tuebantur. Ignatium verò ex ipso corporis
habitu vel in summa cœli tēpore metuißes. Ob-
sita erat squalore vestis, & horrida; color exsan-
guis; cauum macie caput; conditi introrsum ocu-
li; & inanes faucium sinus. quocirca fiebat, non
solum vt exclusus à diuersoriis omnibus, perno-
ctare sæpe cogeretur in publico, sed etiam vt pal-
lore, & macie peremptum, rigentemque, præ-
tereuntes aliquando nonnulli ceu monstrū quod-
dam, aut triste simulacrum horrerent. Ipse ve-
rò linguę imperitus, ignarus itinerum, cum præ-
defatigatione sæpe deficeret: ad Fossam tamen
Clodiam, Deo adiuuante peruenit, quo ex em-
porio breuis, & quotidianus Venetias traiectus
est.

est. Ibi certior factus à viatoribus, obseruari Venetiis omnia diligentissimè, & è suspectis præsertim regionibus venientes accessu prohiberi; flexit inde itinere terrestri Patauium, quorundam consilium sequutus, qui id ipsum periculi metuētes, faciliorem sibi ex ea vrbe Venetias transitum fore sperabant. iidemq. Ignatium adiunctum sibi comitem, præ imbecillitate haud ità æquantem gradus, in campis circumpadanis repētè destituunt, vnus ope CHRISTI subnixum: qui sanè pro sua infinita clementia laboranti seruulo in tanta solitudine minimè defuit, sed proxima nocte sese illi, quemadmodum antea sæpe fecerat, visendum obtulit; recreatumq. mirificè, intra ipsa Patauina mœnia primùm, deinde Venetias sine vllò errore, aut difficultate perduxit. nemo quippè ex Patauinis custodibus ad portas, nemo ex Venetis exploratoribus ad insulas frequentiores appropinquantem (cum nauim ingressi de more singulos uectores diligenter excuterent) Ignatium nulla munitum ualetudinis tessera, ne appellauit quidem; mirantibus, cognita postmodum re, Clodianis desertoribus illis; quibus per adulterata uidelicet symbola introitus in urbem vtramq; non sine magna, uel sollicitudine, uel contentione patuerat. Venetiarum vrbis, in recessu intimo sinus Adriatici, ea regio, ac situs est, ut leuiter stagnantes ex alto aquæ, illam ex omni parte circumluant. ea inclytæ urbi, & ad merces, copiasq.

piasq. inuehendas opportuna receptacula, & contra hostiles incurfus, munimenta firmissima sunt. Ex iis porro æstuariis maiores, minoresq. euripi totâ urbē intercurfantes, variis mæandris, ac flexibus itâ distinguunt, ut, quot in partes pedibus, in totide ferè mari aditus sit; egregio sanè uel artis, vel naturæ miraculo. Inde uicorum, insularum, ac pontiû ingens numerus: ut, qui diutius ibi uersati non sunt, uiarum, locorumq. modo uarietate, modo similitudinē sæpe fallantur. Sed contra eiusmodi ambages, certum, paratumq. remedium est maxima multitudo Cymbarum, quæ vsquequaq; dispersæ nominatim ad omnia & publica, & priuata loca quemlibet haud itâ magna mercede traiciant. Ignatius nauî Patauina, ex iis quæ per Medoacum flumen assiduè, commeant, in area Marciana sub noctem expositus, cum neque uias ad publica xenodochia nossæt, nec portitori conducendo suppeterent nummi; assuetus longo iam usu malè cubare, sub porticu Procuratoria, quam appellant, intendentibus iam se tenebris, uacuum opificis cuiusdam fulcrum elegit, in quo fessos artus utcumque reficeret. Tenet fama, litterisq. multorum est memoriæ traditum, dum ille ibi noctē exigeret, uicinum Senatorem cœlesti uoce excitatum, increpitumq. quòd in multa ueste, molliq. strato decumberet ipse, cum interrim Dei famulus peregrinus non longè à uestibulo illius ædium iaceret in publico pauper, & omni huma-

humana ope, ac solatio destitutus itaq. ingenti metu, & horrore perussus profiliisse confestim, & quesitum diligenter Ignatium excepisse perhonorificè. Sed ille postridie cum in amicum veterem Cantabrum incidisset, à lautiore hospitio se ad eum familiariter transtulit.

Nauigat in Palaestinam.

Cap. XIII.

VBI cum aliquandiu moraretur in omnem nauigandi occasionem intentus; ecce tibi nouæ amicorum pugnae (quos illi vbiuis breui conciliabat cognita viri virtus, atque modestia) eum variis terroribus ab instituta peregrinatione reuocare conantium; quibus ille, Deo fretus, ita resistebat, ut diceret pro certo habere se, vt cetera cuncta deficerent, uel una solummodo tabula quod cupiebat utique peruenturum. Nec eum fefellit bonitatis diuinæ fiducia. Cum enim eo anno formidine Turcarum, ut diximus, solito minor esset in Iudæam peregrinantium numerus, & quotquot erant, simul omnes paulo ante soluiscent: desperata iam à ceteris re; Ignatius repente fit certior, nauem in Cyprum parari patricio Veneto, prætori eiusdem insule designato: cumq; inde non ignoraret breuem, atque facilem esse

tra-

traiectum in Palæstinam; nullo adhibito deprecatore, cum tamen multi nec aspernandi suppetere, ad Venetorum Ducem Andream Gritum adiit ipsemet, insigni non minus humanitate, quàm prudentia Principem: ac, Deo fauente, facile ab eodem impetrauit, vt gratis in Cyprum vsque deueheretur. Sed interea dum prætoria ornatur naus, in febrim Ignatius incidit, factūq; diuinitus est, probandæ scilicet eius constantiæ causa, ut quo die pharmacum hauserat, eo ipso nautæ signum profectiois ediderint. qua re minime conturbatus Ignatius veniam petit ab hospite; qui pertinaciter ipsum etiam atque etiam retinere conatus, cum nihil omnino proficeret, consulitur medicus: ille verò sine cunctatione respondet, hominem ad interitum ruere. Attamen Ignatius nihilo magis immutatus, & cœlestis nimirum medici ductum sequutus, felici sanè consilio (quod tamen admirandum potius, quàm imitandum alijs duxerim) fluctuante etiam tum in stomacho potione conscendit: factumque est Dei beneficio, vt ora soluta, inter nauigandum, ex ipsa maris agitatione tantam uim pestiferi, ac vitii humoris euomeret, vt morbo planè leuatum se se celeriter senserit. Recuperata valetudine institit suo more, quoscumque poterat factis, dictisq; ad virtutem, & pietatem adhortari. cumque in eadem naui per summam impudentiam committi graua quædam flagitia comperisset, nō

D

du-

dubitauit apertum dedecus detestari palàm; & impuros illos homines tanta orationis acrimonia reprehendere, ut ii, facta cum nautis coniuratione, molestum sibi monitorem in deserta quadam insula exponere, atque ab suo conspectu, & consuetudine procul amouere decreuerint: quam rem odorati è vectoribus quidam Hispani, ad Ignatium pro amicitia detulere, suadentes etiam atque etiam, ut in loquendo cautior esset, sibi que consuleret; sed ille nihilominus turpiter peccantes obiurgare perrexit, diuinæ prouidentiae ope subnixus: cuius beneficio factum est, ut ad insulam sceleri destinatam appropinquantes nauæ aduerso repentè uento reiecti, volentes nolentes Ignatium in Cyprum usque peruexerint: ubi cum stare ad salinas peregrinam nauem, de qua supra diximus, audisset, illuc itinere terrestri se contulit: in eamque, gratis admissus, nihilo plus uaticii secum intulit, quàm in priores intulerat, CHRISTO vno videlicet fretus, qui tota illa nauigatione sese illi non semel ostendit; eumque magnopere confirmauit; ac denique incolumem ad portum palæstinæ perduxit.

Palæstinæ

*Palæstina loca Sancta perlustrat.**Cap. XIV.*

¶¶¶¶ N D E cum cætera peregrinorum tur-
 ¶ I ¶ ba progressus, vt ad conspectum sacra-
 ¶¶¶¶ tissimæ vrbis, est ventum, incredibilẽ
 ex ipso illius intuitu cepit animo uolu-
 ptatem: ac deinceps partim in comitatu, partim
 etiam solus, loca illa Christi Domini, Mariæ Vir-
 ginis, & Apostolorum nobilitata vestigiis, exi-
 mio quodam animi fructu venerabundus haud
 semel obiit: modò inclyti quondam templi reli-
 quias, modò sepulcra Prophetarum: intuens: hic
 nascentis, & vagientis, illic docentis, & miracula
 patrantis Filii Dei monimenta considerans. Vbi
 verò ad loca eiusdẽ acerbissimis pœnis insignia,
 & morientis in cruce sanguine consecrata, atque
 ad defuncti sepulchrum accederet; effusus in la-
 crymas humo pia oscula imprimere, immortales
 agere Domino gratias, incredibili quadam spiri-
 tus dulcedine, & suauitate compleri. Ad hæc
 antiquũ beatissimæ Virginis domicilium, itemq;
 locum instituto primũ Eucharistiæ mysterio, &
 Sancti Spiritus aduentu memorandum, & alia
 eiusmodi quàmplurima, quæ per otium deinde
 reuideret, à mystagogo quàm accuratissimè addi-
 scere. Erat Ignatio iamdiu deliberatum, vt dixi-
 mus, in augustis illis Iudeæ sedibus pedem fige-

D 2 re,

re, atque ad conuertendos ad Euangelii lucem infideles toto pectore incumbere; quod non reperiret, vel ubi sanctius in terris vitam degeret, uel in quo munere fructuosius operam collocaret. Neque, plurimis iam experimentis diuinæ bonitati confidere, & in diem, paruoq. viuere assuetum, rerum, quæ ad corpus pertinent, habebat cura vlla sollicitum. Id verò laborabat vnum, fragilitatis humanæ videlicet conscius, ne spiritui quotidie deficienti, & noxarum sordes aliquas contrahenti, opportuna sacræ pœnitentiæ ablutio, & cœlestis panis alimenta deessent. Quam ad rem idoneum ratus ministerium fratrum, è Franciscana familia, qui loca illa religiosa tuerentur, & peregrinis aduenientibus præsto solent esse: adit ille ad custodem cœnobii, ac litteras ei, quas ex Italia commendatitias attulerat, reddit; &, quod ad conuersionem infidelium attinet, nihil ei suorum consiliorum impertit; voluntatem verò suam in eisdem sedibus commorandi, habitandiq. demonstrat; rogat proinde, vti se fratres dumtaxat testæ recipiant, sibiq. confessionis, & Eucharistiæ sacramenta ministrent: se, quæ ad victum, cultumq. spectent, nullo prorsus eorum incommodo curaturum. Custos, partim commendatione amicorum, partim postulati moderatione permotus, benè sperare iubet Ignatium, ità tamen, vt rem in aduentum Prouincialis ministri differret, qui per eos dies in Bethleem opido

pido versabatur . nec dubitauit Ignatius , quin æquè facilem Prouincialem esset habiturus , atque custodem habuerat . itaque cum reditus iam peregrinorum instaret , litteras ad amicos in Occidentem scribere aggressus est , quibus eos de suo statu faceret certiores . Cum igitur maximè scriberet , quòd in posterũ diem peregrinis erat indicta profectio ; ecce tibi à custode nuntius , adesse Prouincialem , & Ignatium accersere . ad quem bonæ spei plenus cum extemplò adiisset , collaudat ille primò piam hominis voluntatem : sed re apud se diligentius deliberata , videri sibi ait satius , ut recedat ; idq. cum alias ob causas , tum verò quòd ante id tempus nonnulli eodem studio accensi , dum securius vagantur , à Turcis excepti , vel miserè periissent , vel certè in acerbæ seruitutis calamitatem incidissent ; quos deinde propter officium , ac vicinitatem Franciscani fratres , non sine magno cœnobii detrimento redimere cogeantur , proinde se in diem insequentem cum cæteris peregrinis ad iter accingeret . Ad quæ cum ità respondisset Ignatius , ut sibi certum fixumque esse affirmaret , Hierosolymis omnino restare ; simulque modestè significaret , se , quamuis aliter sentiente Prouinciali , nequaquam , nisi aliqua oblata religione , à proposito recessurum : tum ille potestatem se à summo Pontifice habere subiunxit sacris interdicens , si quis inuito se ibidem remanere conatus esset : iamque potestatis eius di-

D ; ploma

ploma proferre paranti, confestim Ignatius, vt omnia ecclesiastica iura, & imperia valde reuer-
batur, nihil prolato opus esse respondit, credere
se quæ diceret, & quoniam ita iuberet, dicto au-
dientem fore. Dum igitur ad hospitium tendit
mœrens, vt se ad reditum compareret; acris illum
incessit repente cupiditas montis Oliueti illius ce-
leberissimi reuifendi, quo in summo cernuntur
adhuc IESV. CRISTI ascendentis in cœlum
expressa vestigia: ac ne quis fortè in tantis tempo-
ris angustiis impedimento sibi esset, re nemini pa-
refacta, & (quod periculosius est) nullo propter
inopiam Turca secum adhibito ex iis, qui merce-
de cōducti peregrinis in ea regione præsidio sunt:
solus ad montem excurrit; cumq. à custodibus nō
admitteretur, cultellum è calamaria theca detra-
ctum mercedis loco iis dedit, sacri montis cacu-
men subiit alacer, & diuinorum pedum notas
multa cum præce, & ingenti gaudio veneratus ad
Berthphage properauit: ubi, dum singula curiosè
perlustrat, subiit illius animum subitò, minus
diligenter in Oliueti fastigio sese animaduertisse,
vtra ex cœli plaga dextrum, vtra sinistrum esset
CHRISTI vestigium: qua dubitatione quasi
quibusdam calcaribus incitatus, illico ad Montē
recurrat, adnotauitque intentis oculis vel minu-
tissima quæque, sic, vt locus in posterum dubita-
tioni non esset: vsque adeò inexplabile studium
sacrosancta illa redemptionis humanæ mōimen-

ta,

ta, & incunabula Christianæ religionis penitus etiam atque etiam cognoscendi, recolendique mentem eius inuaserat. Interea cum abesset diutius, nec in turba peregrinorum appareret, ad Franciscanos defertur desiderari ex eo numero Ignatium. Franciscani suspicati id, quod erat, ac veriti ne per eam solitudinem Ignatius in aliquod vitæ, vel seruitutis discrimen incurreret: Armenium quendam in eo cœnobio ministrantem, ad illum perquirendum celeriter mittunt, qui descendenti ex Oliueto commodum Ignatio factus obuiam, fuste primùm, ac truci uultu acriter minitari, ac temeritatem asperè admodum increpare, deinde immissa manu, & brachio ferocius apprehensum ad diuersorium trahere minimè sanè renitentem, quin etiam nouo cœlestis gaudiî rore perfusum, quòd inter eas contumelias Christum sibi præsentè, & usque ad hospitium præeuntem, incredibili quodâ genere consolationis aspiceret.

In Hispaniam redit.

Cap. XV.

T igitur postera dies illuxit, cum reliquo peregrinorū agmine Ignatius abiit præ desiderio tristior, & relictam provinciam sine fine respiciens: nec tamè, quoniam præsentî necessitate victus inde recede-

D 4 ret,

rer, de muniendo in posterum sibi quandoq. redditu, ac mansione desperans. Cumq. primo traiectu Cyprum tenuisset incolumis, tres ibi onerarias in Italiam paratas offendit: quarum vna erat Veneti mercatoris maxima, & omnibus rebus instructa; altera minor, sed bene firma, Turcarum; tertia Christianorum, parua, & malè compacta. Ac cæteri peregrini, quòd tempus erat hibernum, & obnoxium tempestatibus, pro se quisq. tendere, ac certa mercede pacisci, vt in primam illam ascenderent: cumq; Ignatius propter egestatem à nauarcho repudiaretur, iidem illum enixè precari, vt hominem sibi notum, probum, atque adeò sanctum ne recusaret admittere. quibus ille non minus amarè, quàm ineptè facetus, Atqui sancto nihil opus est (inquit) naui: calcabit æquora multorum exemplo. neque vnquam exorari se passus est: sed magno ei sterit cauillus, & contumacia. Cum enim Ignatius inde per contemptum exclusus, facile obtinuisset, iidem deprecatoribus, vt in illam debilem gratis admitteretur: cumq. simul omnia nauigia vento secundo soluissent; repentè cooritur atrox adeò, ac sæua tempestas, vt Turcica naui in omnium conspectu miserandum in modum fluctibus hausta, nullo prorsus euadente perierit; Veneta verò in scopulos illisa naufragium fecerit, saluis tamen hominibus: tertia tantum, qua vehebatur Ignatius, minimè valida, ventis, ac fluctibus diu, multūq.

agi-

agitata, altero denique mense in Apuliam, lacerata, ac valde fessa peruenit: quo ex loco ipse deinde Venetias petiit, tam longa, & periculosa navigatione mirè vexatus. Etenim studio paupertatis, quæ fuit illi semper omnibus commodis, & emolumentis antiquior, nudis cruribus, hyeme sæuiente conscenderat, femoralibus tantum è tela, concisaque ad humeros aploide, ac scissili tunica breuiore semiamictus, cum è cælo densa caderet nix, ac tristi gelu cuncta inhorrescerent. atque ad has cæli iniurias accedebant quotidiana vitæ discrimina, vigiliæq. & cætera maris incommoda: quibus ille penè confectus cum Venetias peruenisset Ianuario mense anni M. D. XXIV. ab hospite Cantabro clementer acceptus, nummisq. aliquot ad iter faciendum, atque ad fouendum stomachum nimio frigore languentem panni quodam frusto donatus, Ferrariam uenit. ibi maximum vrbs templum ingressus, dum religiosè numen adorat, mendicus quidam ex iis, qui sacrarum ædium vestibula conterunt, precationi apprimè intentum intuitus, confestim ad illum accedit, manumq. ad stipem porrigit supplex: cui, cum Ignatius ex ea, quam habebat, pecunia, nummulum hilari vultu dedisset, atque is (vt fit) rem ad cæteros pauperes detulisset; alius, aliusq. deinceps ad Ignatium accurrere: quos ille cum se per CHRISTVM obsecrantes frustrari fas esse vix duceret, à minoribus nummis ad maiores pau-

paulatim progressus, breui totam crumenam ita penitus exhaustit, ut sibi deinde ad cibum illo die capiendum ostiatim emendicare necesse fuerit. quam rem pauperes iidem mox conspicati, & maxima quadam admiratione correpti: sanctum, sanctum illico exclamant. quibus plausibus, uocibusq. nequaquam inflatus ipse, cum uno bonae conscientiae testimonio niteretur, Genuam inde sine vlla cunctatione profectus est. Graue per id tempus inter Christianos Reges uigebat bellum; & praecipua quaeque Cisalpinae Galliae loca, vel Hispanicis, vel Gallicis praesidiis tenebantur: cumque ob id ipsum valde infesta caedibus, ac latrociniis itinera esse constaret; admonitus à bonis quibusdam viris Ignatius est, ut per occultos tramites à uia Regia declinaret, ni cum ingenti uitae periculo in manus militum vellet incidere. At ille, quem ardens odiū sui, & amor imitandae CHRISTI patientiae intrepidum redderet; recta nihilominus ire perrexit; neque ita multum viae processerat, cum ad oppidum nescio quod, in statione circumfidentium Hispanorum incurrit, qui tam periculoso, ac suspicioso tempore exploratorem sine dubio rati, comprehensum Ignatium, & in domunculam quandam seductum, blandè primum interrogant: deinde omni uestimento, & ipsis denique calceis ferociter exuunt, singulas partes proteruè simul, & curiosè pertractant, nūquid ad obsessos, vel nuntii, uel litterarum afferat,

rat, diligenter exquirunt. Cum nihil eorum, quæ putauerant, neque percunctando elicerent, neque perscrutando inuenirent; ira commoti, Atqui te Præfecto sistemus, inquiunt, & confessionem, quam pertinaciter suppressis, exprimemus: cum nihil recusaret Ignatius, ac tantummodo peteret, ut sua se tunica tectum incedere paterentur: illi verò, ludibrii, & ignominia causa, brachatum per media castra, vulgo inspectante, atque irridente perducunt. quam ille tam insignem contumeliâ excepit, ac subiit alacer, cum aliis nominibus, tum præcipuè quod interea sibi species quædam est obiecta. CHRISTI Domini, cum a Pilato per mediam urbem ad Herodis tribunalia missus esset, ab eo per summam iniuriam, atque indignitatem spreto, & illuso; & uniuerso irridente, ac sibilante populo, per hominum ora semel, iterumque traducti: cuius opprobrii se quoque factum esse vtrumque participem, mirifice latabatur. Sed ubi ad Præfecti diuersorium appropinquauit, repentino quodam timore perfusus, cœpit subito cogitare apud se, quonam modo ipsum alloqueretur. Etenim Ignatius, quod olim in Regia, sermonis flosculos, & uerborum elegantiam nimium studiosè captasset, ad eam uanitatem expiandam, consultò, post conuersionem instituerat rudi, & agresti sermone cū ipsis quoque dynastis, ac principibus agere; & quò magis vulgo contemnere-
tur, omne liberalioris educationis, & nobilitatis

indi-

indiciū studiosè celare. Tum igitur subiit illius animū, expediret ne tali tempore quidpiam de suscepta seu tarditate, seu rusticitate deponere. Sed cum rem totam accuratius intuens, ab humano timore profectam animaduertisset, usque adeo in semetipsum animo concitatus est, ut nulla habita ratione periculi, non modò mutata consuetudine ad orationis lenocinia nō descendere, sed nullū prorsus, neq. gestus, neq. verborum honorē habere Prefecto decreuerit. Quæ res cuipiā fortasse temeritatis potius, quàm consilii uideatur esse: sed utiq. seruorum Dei, præsertim in ipso seruire pœnitentiæ, facta, uel dicta, ad communē sensum, ac normam exigenda non sunt. Cum igitur coram illo stetisset, ut erat seminudus, & squalidus, ne aperto quidem capite, oculos humi defigit. multa, ac varia sciscitanti nullā omnino reddit vocem. tantū ad illam interrogationem. Es ne speculator? non esse, respondit; idq; ob eam causam, ne si nihil contradixisset, silentio ipso, quod aiunt, rem affirmasse, & meritò quæsitorem in suam perniciem efferasse videtur. Tum ille insanum ratus Ignatium, acriter milites increpat, quod in conspectum suum, non bene cognita re, dementem adduxerint; & simul Abigite hunc, inquit liberumq; dimittite. qua reprehensione magis, magisq; irritati, cum aduersus Ducem hiscere non auderent, sui doloris pœnas ab innocēte Ignatio repetunt. nec modo iurgia, & probra

cer-

certatim ingerere, sed etiam, impetu facto, pugnis, cubitis, calcibus hominis latera, faciemq. contundere, mirabiliter in ipso verberum dolore latantis, qd aliquid innoxio sibi ad CHRISTI Domini exemplum perpeti contigisset. Cumq. verberando, & conuitiando fessi denique destitissent, miseratus alius quidam miles excepit exanimem, ac fouit, ciboque recreatum infrequenti luce tutum abire permisit. Sed antequam Genuam accederet, rursus in statua Gallorum incidit, verum euentu admodum dispari. siquidem Dux, vt eum in Guipuzcoa natum audiuit, Vasco ipse eidem regioni finitimus, quasi popularem clementer agnouit, ac benignè tractari à militibus iussu postridie dimisit incolumem. Inde cum Genuam peruenisset, Rodericum Portundū ibi offendit Cantabrum, Hispaniensi classi præpositum, in Ferdinandi quondam regia sibi notum, cuius beneficio dum Barcinonem traicitur, nihilo pacatiori vsus est mari, quàm terra paulo ante vsus fuerat. Etenim à piratis conspecta nauis, qui valida per eos dies classe infestum habebant mare Ligusticum, ingenti nautarum labore, meruq. manus insectantium effugit.

Barcinone

*Barcinone ad studia litterarum aggreditur.**Cap. XVI.*

INTER EA Ignatium Hierosolymitana commoratione prohibitum, grauis coquebat cura, quid ageret, quod nam potissimum vitę genus eligeret, ac multa secum agitati venerat illi dudum in mentem, cœnobium aliquod ingredi maximè dissolutum, vti ibi, dum lapsam religionis disciplinā, & verbo, & exemplo conaretur ad veterum instituta redigere; & cæteris aliqua re prodesset, & ipse interea (quod necessariò futurum videbat) ab iis, qui restringi se nollent, multa pro CHRISTI nomine pateretur. Sed incertus num id maximè ad DEI gloriam pertineret, quam videlicet vnā in omni actione spectare cōsueuerat: multa, ac diligenti prece, & ieiunio explorat numinis voluntatem; ac diu perplexus, in eam denique mentem sese diuinitus planè sensit impelli, vt sine dubitatione statueret, primū operam suam qualis qualis esset, nequaquam intra vnus familie cancellos includere: deinde, quò latius pateret vtilitas, ac fructus animorum, eiusdem consilii, ac propositi idoneos aliquot adlegere socios, atque adiutores: postremò, vt sine hominum admiratione versari in adiuuandis hominibus posset, ad Sancti Spiritus vnctionē, doctrinē quoque sub-

subsidium, ac litterarum cognitionem adiungere, præsertim quòd ea commendatione facultatē etiam repetendę, atque obtinendę Hierosolymitanę prouincię (cuius illi cura viuebat in pectore) facile se ab ecclesiasticis magistratibus aliquādo impetraturum sperabat. Et quidem, quod ad litterarum studia pertinet, cum nondum intelligeret, quā illa sibi totum hominem ferē vindiceret, ratus posse interim se animis quòque adiuuandis vacare, Minoreffam ad gregem illum suum reuerti decreuerat, ubi, & sparsa in hominum mentibus pietatis, uirtutisq. semina, ad bonā frugem perducere, & Cisterciensis cuiusdam monachi, spectatę sanctitatis, ac doctrinę uiri, tum consuetudine perfrui, tum industria erudiri magnoperē cupiebat. Sed cum illum, contra quā putarat, demortuum reperisset, Barcinonem sibi studiorum idoneam sedem putauit fore, propter eam maximē causā, quòd cum paupertatem perpetuò colere, nihilq. ab domo sua, & cognatis accipere decreuisset; in ea vrbe multos habebat spiritali necessitudine sibi coniunctos: in iis Ardebalum quemdam peritum, vt locis, ac temporibus illis, ludi magistrum; & Elisabetham Rosellam primariam fœminam, quorum alter operam illi gratuitam, in docendo, altera in quotidianos vsus quidquid opus esset benignē detulerat. Vt igitur Barcinonem reuertit, seq. Ardebalò dedit in disciplinam, repuerascere in gratiam CHRI-

STI

STI matura iam ætate vir (quippe tertium circiter , ac trigesimum agebat annum) & elementarius propemodum fieri non erubuit . Cæterum ad illa spinosa rudimenta grammaticæ capienda, ediscendasq. verborum inflexiones, & nominū, cum alia erant ei impedimento, tum illud præcipuè, quòd animum ad rerum cœlestium sensa concipienda longo iam vsu promptum, & agilem, si amandi vocabulum, uel alia quæpiam eiusmodi uox admonuisset eorum, quæ piè, ac religiose cogitare, & commentari consueuerat, subito penè abstractus à sensibus, in contemplationem diuinæ caritatis, ac sempiternæ beatitudinis tota mente raperetur. Ex quo fiebat, non solum, ut nihil noui mandare memoriæ posset: sed etiam, ut si quid antea impressum esset, id ipsum concursu nouarum, & præstatorum imaginum illicò deleteretur. quam ipsam rem, quasi futura præfagiens, pro sua parte adiuuabat etiam uaser humani generis inimicus, eo maximè tempore crebra intelligentiæ lumina eidem offerens &, recondita patefaciens scripturæ sacræ mysteria. Quod ille cum cerne-
ret, cumque adhibito sæpe conatu, euagationem hanc frustra cohibere tentasset; pro ea discretione spirituum quam diuturna exercitatione parauerat, facile sensit diaboli fraudem, sese à litterarū studio reuocare conātis. ac quo consilio Barcinonem sese contulerat, id ipsum labore, ac diligentia consequi maiorem in modū exoptans, hanc iniiit
rationem

rationem eius abigendæ molestiæ. Templum erat beatę Virginis, cui à Mari cognomē est, gymnasio proximum. in id templum fuis ritè ad Deū, eandemq. Virginem precibus, Ardebalum pro amicitia accersit; rem illi totam, vt erat, exponit; deinde se ad pedes abiicit homini, etiam atque etiam obtestans, ne ab incepto desistat; se vtique, modò sibi panis, & aqua non desit, in proximum biennium, & eo amplius, si opus fuerit, ad scholas frequentem esse venturum: seduloq. daturum operam litteris; petere & rogare, vt ab se quotidie non minus, quàm à ceteris pensum exigit; celsantem, quasi quemlibet vnum è grege puerorū, arbitrati suo, & verbis, & plagis accipiat. Miratus viri humilitatem, ac probitatem Ardebalus, bonum animum iubet habere, suamq. illi operā denuò pollicetur. Atque hac submissione victus denique demon abscessit, & importunis illustrationibus Dei beneficio recedentibus, operæ pretium Ignatius facere, & liberius in grammaticæ cognitione cœpit excurrere. Interea discendi mirabiliter auido, & omnia studiorum compendia perquirenti, suasere nonnulli, ad pietatem videlicet cum elegantiore doctrina iungendam, vt Erasmi Roterodami, qui ea tempestate Latinitatis auctor idoneus habebatur, Enchiridion militis Christiani studiosè perlegeret. quod ille facere cum cœpisset, celeriter sensit ea lectione spiritus feruorem in se, quasi frigida superfusa, restin-

E

gui;

gui: consultoq. per preces Deo, ita librum illum abiecit, vt neque in manus postea sumpserit ipse, & multo post, Generalis creatus, omnia scriptoris illius opera in Societate IESV legi vetuerit: non quod singula heretico veneno infecta putaret; sed ne quis fortè captus facietis, ac dicacitate viri, sensim, vt fit, ab incorruptis ad vitiosa descenderet. Nec tamen eo tempore Ignatius, quamquam studio litterarum adeò intentus, consueta caritatis officia, & studium poenitentiae omisit. quinimmo cum Barcinonem valentiorè, quam inde abierat, stomacho reuertisset, non ille quidè ad saccum rediit, neque orationi ita multum temporis tribuit; sed tamen vestitur admodum vili usus est, & calceos ad ostentationem vitandam ita perforauit, vt soleis paulatim magis magisq. discerptis, hyeme iam saeuiente, nudis humi platis incederet: atque etiam subseciuiis operis, erepto è scholasticis exercitationibus tempore, instituit pia passim colloquia serere; plebem infimam doctrinae Christianae praeceptis imbueret; quosdà etiam spiritualibus exercitiis ad virtutem, ac perfectionem informare. Quarum rerum admiratione permoti prae ceteris viri quattuor, sese ad Ignatii ductum, atque institutum aggregarunt (quibus tamen, vt suo loco videbimus, in proposito constantia defuit) Callistus quidam, qui auctore Ignatio peregrinationem Hierosolymitanam nuper obierat; alterum Artiagam cognomento appel-

appellabant, tertius fuit è Gotholaniæ proregis familia, nomine Cazerès; ad quos vltimo loco Ioannes adolescens, natione Gallus accessit. His ille fociis auctus; tametsi studiorum metam quâ primum attingere optabat, quò liberiùs omnem curam, atque operam in hominum salute consumeret; tamen, quòd sibi nondum sat firma grammaticæ fundamenta iecissè videbatur, numquam adduci potuit, vt ab Ardebalì disciplina discederet (quamuis ad superiores artes vulgo idoneus haberetur) quoad insignis quidam Theologiæ Doctor, cui sese excutiendum, examinandumq. tradiderat, facto periculo, ad reliquorum sententiam accessit. Cuius auctoritatem, & iudicium ne contemnere videretur, licet ipse sibi haud sanè placeret, ad grauiora studia Complutum unà cum fociis abiit.

Eiusdem commoratio Complutensis.

Cap. XVII.

BI cum ad publicum xenodochium suo more diuertisset; artium, vt appellant, curriculum iniit non admodum felici successu: quippè qui eadem illa præpropèra festinatione incitatus, nullo penè seruato, vel ordine, vel discrimine disciplinæ, multa, & varia vno, eodemq. tempore aggressus est: & in

E 2 Logi

Logicis, terminos, quos appellant, in Physicis Albertum, in Theologia magistrum sententiarum (qui maxime libri tum in Hispania terebantur) euoluere, & plures quotidie in scholis audire cepit interpretes; quæ res in speciem utilis, & compendiaria, vel maximo ei, in id ipsum quod properabat, impedimento fuit. Etenim, quod in rebus humanis fere fit, cum avidè sequeretur omnia, nihil propemodum assequebatur, & ipsa varietas, ac multitudo rerum, tum intelligentiæ tenebras, tum verò memoriæ perturbationem, & confusionem afferebat. Ad hæc illud etiam accedebat incommodi, quod in summa paupertate non solum ex emendicato vivebat ipse cum suis, verum etiam aliorum inopiam, ac difficultates, conquisitis undique eleemosynis, magno labore, & corporis, & animi subleuabat. Præterea, quod eius cursum vel maxime retardavit in litteris, tanta cupiditate ardebat errantes animas ad bonam mentem, atque ad legem Evangelicam reuocandi, ut se, quamvis alieno tum tempore, continere non posset, quo minus & in scholasticorum circulis de vera virtute, ac pietate sermones iniiceret, & in triuiis pueros, plebemq. fidei Christianæ præceptionibus erudiret; & omnium ordinum homines passim ad cultum Dei, studiumq. religionis, acri, ac vehementi oratione incitaret. Quibus adhortationibus commoti multi cum ad sanitatem, & officium redirent, & crebris, altisq. suspiriis

spiritibus ueram cordis contritionem, ac pœnitentiam testarentur; ab imperitis quibusdam Ignatius in suspicionem, & crimen ueneficii uocari est cœptus; quasi homines oratione sua cardiacos redderet. Præterea cum insignes quædam in populo repente morum, ac vitæ mutationes existerent, & maior in dies hominum concursus ad Ignatium fieret; breui rem ad sacros Inquisitores Toletum pertulit rumor. Gliscebant eo maximè tempore apud Germanos Lutheriana pestis, manabatq. malum quotidie latius. Quinetiam in Hispania ipsa, infani conatus eorum, qui sese Illuminatos ferebant, paulo ante magistratuum diligentia oppressi fuerant. Quocirca Quæsitores in omne eiusmodi contagionis periculum excubantes animo, atque ex hac hominum frequentia, & inusitato agendi genere veriti ne quod nouum incendium existeret, Complutum celeriter aduolant, in Ignatii doctrinam, ac mores diligenter æquè, ac dissimulanter inquirunt. cum nihil neque in dictis, neque in factis à recta fide alienum inuenirent, Ignatium ne appellant quidem; tota re delegata Vicario Archiepiscopi, Ioanni Figheroæ, qui deinde Regio consilio præfuit, Toletum ipsi ad sua tribunalia reuertuntur. Neque ita multo post Vicarius ipse, magis vsurpandi iuris causa, quàm quòd rem vlla animaduersione dignam putaret, ad Ignatii diuersorium adit quietè, & pauca quædam ab eo percunctatus, ad ex-

tremum exponit, inquisitum in ipsius, & sociorum vitam esse acriter, neque inuentum quidpiam vitiosum; proinde more suo animarum salutis operam darent, cum eo tamen, ut non uno, eodemq. omnes habitu incederent; ne tali tempore nouam aliquam sectam inducere viderentur. Natiui coloris lanea veste cuncti utebantur. iussit ille Ignatium, & Artiagam Nigro, Callistum, & Cazerem rufo colore distinguere, adolescentem Gallum nihil mutare. nec recusauit Ignatius, ut erat magistratibus apprimè obediens. Interiecto deinde quattuor fere mensium spatio, cum nihil de instituta docendi ratione remitterent, nec persuadere sibi Vicarius posset, homines idiotas, in iis tractandis quæ ad Christianæ fidei dogmata pertinent, nusquam labi; rursus in eos clam institit quærere. sed cum nihilominus sana cuncta reperisset, rem totam sine ullo iudicii tumultu suppressit. Nec tamen ita multo post Vicarius idem tertiam in Ignatiū questionem exercuit, quorundam calumniis, ac suspitione compulsus. Confluebat ad nouum doctorem audiendum, ut diximus, populi turba promiscua. in iis fœminæ duæ honesto loco natæ, grandis natu mater, & filia forma eleganti. hæ publicis Ignatii adhortationibus incitatæ, ut est sexus ad pietatem propensus, adeò exarsere, ut cuncta Hispaniæ valetudinaria peragrarè, & in CHRISTI Domini gratiam toto vitæ suæ tempore

pore pauperibus ministrare decreuerint. Hoc animi propositum Ignatio cum aperuissent; dissuasit ille magnoperè cum alias ob causas, tum ne cuius oculos, animumq. sollicitaret aspectus adolescentulæ; non deesse Compluti pauperes, quos officii causa, si vellent, inuiserent; posse etiam operam dare sacro Eucharistiæ ferculo prosequendo, & alia id genus obire permulta, vtriusque sexus, alterius etiã ætati magis congruentia. Quibus rationibus, & simul auctoritate viri deterri- tæ cogitatam quidem ille deposuere prouinciam; verumtamen eadem agitatæ spiritus vi, temperare sibi postea nequiuerunt, quominus inconsulto atque inscio prorsus Ignatio, pedibus, ac mendicantium specie aliud genus peregrinationis longæ, difficilisque susciperent. Giennium in Bætica est vrbs, quam nonnulli Mentefam Oretanorum falsò putarunt, sacro Sudario in primis visenda, in quo crucem sibimet baiulantis expressa Christi Domini adoratur effigies. Ad id Sudarium venerandum, pedibus, vt dictum est, paucis admodum consciis profectæ, duodecim fermè dierum itinere, cum in in vrbe non apparerent, admiratio primùm affinium, ac vicinorum orta: deinde vbi à familiaribus cognitum est peregrinantium habitu petiisse Giennium, variè pro suo quisque sensu rem interpretari. nonnulli probare factum, plerique reprehendere, quòd eo loco fœminæ sine comitibus, nullo apparatu se in iter periculo-

sum dedissent. Doctor verò Cirolius, cuius in tutela erant mulieres, auctorem eius consilii suspicatus Ignatium, vehementer excanduit, facinus indignum exclamans, hominem externum, & ignotum, in aliena patria suis cōcionibus cuncta miscere, & ipsas matresfamilias à cura domesticarum rerum auocare, nobiles verò puellas in pudicitie discrimen adducere. Atque his querimoniis Vicarium perpulit, vt Ignatium in carcerem, misso repente viatore, coniiceret. Erat æstiuum anni tempus, & satis laxa custodia. itaq. ad eum totis iam illis finibus celebrem, vel spectandi, vel audiendi causa plurimi ventitabant. quibus ille securitate mirabili tū Christianæ doctrinæ rudimenta, tum etiam, vbi res exigeret, spiritualium exercitationum præcepta more suo tradebat. Georgius quidam Nauerus, insignis ea tempestate doctor, & magna apud Carolum Cæsarem gratia, cum ad eum visendum accessisset, animi magnitudinem, & dicendi vim admiratus, vt primùm ad suos domum reuertit: Hodierna die vidi Paulum (inquit) in vinculis. Iāq. septimumdecimum diem ibi transegerat non solum innoxius, verum etiam prorsus ignarus cuius criminis nomine accerferetur; cum eius interrogandi gratia (multa quippe ad eum ab iniquis delata fuerant) Vicarius ipse cum scriba publico in carcerem venit. Ac primùm (vt fit) variis questionibus versare in omnes partes Ignatii animū: deinde,

deinde, quoniam regis prohibiti edictis, tamen Hispania ferè tota, ementito corporis habitu, cultuq. Iudei multi versantur, maleficum genus hominum, & valde Christianis inimicum; sciscitatur ex eo Vicarius, obseruet ne Sabbata. cui ille, Vtique, in honorem Beatæ Mariæ Virginis (inquit,) nam cæteroquin, & Iudaicos ritus ignoro, & verò Iudeum patria mea fert nullum. Postremo, nostin, ait, mulieres quasdam duas, matrè, & filiam? Cum Ignatius annuisset, Numquid auctor illis fuisti (adiungit) peregrinandi Gienniu? Nihil vero minus, ait Ignatius: quinimmo credas mihi iurato velim, eiusmodi concursationes, & itinera in vniuersum vtriq. dissuasisse me; & si profectæ sunt, me ignaro, atque adeò inuito profectas. Tum hilari vultu Vicarius, humeros Ignatii leniter apprehendens, Atqui ob id ipsum, inquit, in custodiam te scito fuisse coniectum. His ita peractis, ac tota serie quæstionis per scribam in commentarios relata, Vicarius abiit. Interea peregrinatione confecta, secundo, & quadagesimo denique die mulieres reuertuntur. è quibus Ignatii innocentia clarè perspecta, venit in carcerem scriba, & Vicarii sententiam Ignatio recitat: qua primùm iuebatur ipse cum sociis cæterorū scholasticorū habitu incedere; deinde quadrienii præfiniebatur spatiū sacrae Theologiæ cognoscendæ, ante quod exactum spatium, de fidei Christianæ mysteriis ad populum verba ne facerent.

rent. Quibus auditis, quod ad habitum pertinet, nihil sanè recusabat Ignatius, dummodo in id ipsum egenti sibi necessaria præberentur: illam verò temporis finitionem agrè admodum tulit, quòd ea re sibi viam ad procurandam animorum salutem obstrui cerneret. Itaque sine vlla dubitatione Salmanticam ad sua proseguenda studia migrare constituit; cum septimum non amplius mensem Compluti moratus, inter eas ipsas difficultates, & occupationes, non nihil tamen è Logicis, Physicisq. & ex ipsis Theologiæ fontibus degustasset. Sed interim, ad gloriam Dei, ne quid in doctrina moribusq. suis resideret infamiae, Toletanum Archiepiscopum (cuius in diocesi Complutum est) sibi ex itinere adeundum, totamq. ei rem gestam, & omnem consiliorum suorum rationem explicandam existimavit. Is erat Alfonso Fonseca, morabaturq. eo tempore Pintiae. à quo benignè acceptus; animatusq. ad cœpta strenuè promouenda, nec non instructus viatico, Salmanticam venit, quò comites iam ante præcesserant. quorum ille diuersorium ignorans, primum omnium sacram ædem ingreditur, vbi orantem conspicata pia quædam mulier, instinctu videlicet numinis, vtrò ad eum accessit, & sciscitata nomen, ad socios iam sibi notos læta perduxit. Verùm Ignatio ne Salmanticæ quidem quieto esse diutius licuit. Cum enim quod supererat à studiis otii, in cohortandis ad virtutem,

tem, ac pietatem, & priuatim, & publicè non modò plebeiis, verùm etiam principibus viris insumeret; neque verò, adiuuante Domino, frustra operam collocaret; omnium in se oculos repente conuertit, urbemq. totam celeriter eius nominis fama peruasit. Erat omnino inusitata res, & ipsa nouitate valde mirabilis; laicos homines, & externa re nulla differentes à cæteris (etenim eos Figheroa suo sumptu Compluti scholasticorum vestimentis ornauerat) Apostolico, ac pastoralì propemodum munere fungi palàm, & sacerdotes ipsos ad partes suas ritè obeundas accendere. Et cum eiusmodi vitæ genus valde probarent, suspicerentq. permulti; tum verò non deerant qui totam rem secus interpretarentur, ac diligentius, cautiùsq. examinandam putarent. In iis Dominicani fratres è diuini Stephani præclaro cœnobio, quàmquam eorum pro potestate nō erat eiusmodi questio, tamen, quo erant caritatis ardore, sat suum rati, quod communem ad rem totius Ecclesię pertineret; Ignatium noscere, spiritumq. ipsius, & doctrinæ genus, & vitæ institutum expendere omnino constituunt. Interim ignarus huiusce consilii Ignatius confessarium ex ipso cœnobio sibi delegerat. Is igitur confessarius aduenam iussu Vicarii (nam Prior, seu cœnobiarcha tum aberat) in proximum Dominicum diem ad prandium inuitat; nec renuenti, Fac (inquit) paratus accedas: quærenda ex te non pauca. Ac nihilominus, vbi

dies

dies aduenit, sine cunctatione promissa fecit Ignatius. Exceptus est cum vno è comitibus Callisto, comiter. Sublatis deinde mensis, vtrumque Vicarius cum eodem confessario, & alio è fratribus in sacellum quoddam seducit. confident omnes. Tum blando vultu Vicarius Ignatium intuens, gaudere se admodum inquit, ac valde probare, quod ille cum sociis Apostolicū in morem peregrinando populos doceat, atque ad cultum Dei, ac studium pietatis impellat. veruntamen auere se nosse quibus maxime litteris operam dederint. Cum id, quod erat, Ignatius, minime doctos fateatur esse: Quid igitur, inquit, doctrinæ, ac rerum expertes, conciones de rebus diuinis habetis? Nos vero nequaquam concionamur, ait Ignatius; verum de virtutis pulchritudine, de vitii foeditate, cum occasio sese dat, familiariter, & ex æquo loco disserimus, atque homines ad odium peccatorum, amoremque probitatis hortamur. Ad ea Vicarius: Sed vtique de virtutibus, vitiiisque. sine liberalium artium cognitione disputari non potest, vel à magistris, & libris accepta, vel infusa diuinitus: vos verò neq. litteris, neq. Doctoribus operam dedistis, vt ipsi fatemini: restat igitur, vt à Spiritu Sancto vobis hæc tradita sint. atqui hoc ipsum est de Spiritu Sancto, quod maxime querimus. Tum Ignatius, vt peti se vidit repentino dilemmate, cum aliquantulum substitisset, De his, inquit, hæctenus. Cum nihilominus instaret ille, ac Spi-

ac Spiritus Sancti verbo hominē vrgeret ; oppres-
sus Ignatius tam perseueranti interrogatione , in
eodem tamen gradu cōstantiæ perstitit, seq̃. nihil
prætereà responsurum affirmauit , nisi quibus le-
gitimè interrogandi ius esset . Quo loco Vica-
rius : Ita ne verò ? inquit . Cum nouæ impo-
storum sectæ quotidie pullulent , & in errorem , ac
fraudē ita multos inducant ; vos in reddenda ve-
stræ doctrinæ ratione tergiuersamini ? Atqui effi-
ciam , vt omnino reddatis . Triduum deinde in-
tra sacros cœnobii fines detinentur , atque huma-
nissimè tractantur à Fratribus . Eo spatio exacto ,
ecce tibi à Baccalaureo Friā Vicario Salmanticen-
sis Episcopi , notarius ambos perducit in carcerē ,
includitque separato à reliqua reorum turba con-
clauī , mirum in modum squalido , ac peruetusto ,
odorisque teterrimi ; cuius tectum medium sti-
pes ligneus fulciebat , ac stipiti ferrea catena erat
affixa dodrantium longitudine circiter nouem ,
bifida ad extremum serie . huic ergo catenæ alte-
ro vtrumque pede adstringunt , sic , vt nusquam
alter sine altero progredi , aut loco penè mouere
se posset . Igitur tota ea nocte per summum cor-
poris incommodum nulla capta quiete , in hym-
nis , & canticis perstitere . postridie , vt per urbem
vulgata res est , continuo boni viri complures cū
stragulis , culcitrisq̃ . & ciborum apparatu adfue-
runt , quorum benignitate recreatus Ignatius , ac
paulo clemētius haberi deinde in ea custodia cœ-
ptus

ptus est. Itaque, vt ante Compluti, sic eo tempore concursus ingens hominum ad eum fieri, ad quos ille admirabili tranquillitate, de contemptu rerum humanarum, de futuro extremo iudicio, deque sempiternis præmiis, atque suppliciis differebat. In iis Francisco Mendozæ (qui postea S. R. E. Cardinalis, & Episcopus Burgenſis est mortuus) miseranti casum ipsius, & amicè ex eo quærenti, grauiternè ferret custodiam, & vincula: Tantum ne malum tibi videtur esse carcer? inquit Ignatius: atqui, scito, vrbe Salmantica tota non ita multas esse compedes, manicasuè, quin ego plures CHRISTI Domini causa vehementer exoptem. Interea Baccalaureus Frias ad carcerem accedit, Ignatium, & Callistum diuersos interrogat, ac variis percontationibus, quales haberi à Iudicibus solent, vtriusque sensus, & animum diligenter explorat. Cum illi congruentia responderent, nec modo sibi, sed etiam inter se mirè constarent, denique librum Exercitiorū, de quo inaudierat, poscit: nec recusat Ignatius; quinetiam sibi præterea esse tres in eadem vrbe socios aperit, editq. diuersorii nomen, ac notas, quibus inueniri sine errore possint, neque verò supersedit ille missis lictoribus eos in carcerem tradere inferiorem; ne quod iis colloquium cum Ignatio, neu qua communicatio consiliorum esset. Post hæc, ablatum Exercitiorum librum, & ipsemet accuratè perlegit; & examinandū præterea

tereà tradidit tribus Theologiæ doctoribus: qui
dū singula diligenter expendunt, accidit intereà
res ad innocentiam Ignatii, & sociorum declarā-
dam non levis momenti. Cum enim cæteri, qui
in vinculis tenebantur, per negligentiam custodū
effracto carcere omnes repētē dilapsi essent: Igna-
tius comitesque soli in summa fugiendi licentia
postridie ibidem inuenti sunt, & cunctis admi-
rantibus, approbantibusque, confestim in amplā
domum, & commodam inde magistratuum iussu
traducti. Citatus prætereà Ignatius ad Baccalau-
reum, & reliquos libri sui recognitores, cum &
de Exercitiorum ratione; & de præcipuis fidei
Christianæ mysteriis multa ex eo quærentur;
paucis, ac demissè præfatus, nequē se vacasse ad
modū litteris, & quæcumque sentiret, diceretūe;
Ecclesiastico iudicio, & censuræ cuncta submitte-
re; ad singulas quæstiones de Sanctissima Trini-
tate, de Incarnatione Domini, de Sacramento
Eucharistiæ, aliasque, complures ita respondit,
vt Iudices ipsi penē obstupescerent. Prætereà è iu-
re canonico proponitur ei difficilis quidā nodus,
quem ipse, cum item responsa Doctorum se igno-
rare dixisset, illico soluit egregiè. Postremò ius-
sus primum Decalogi præceptum, vtī consueue-
rat ad populum, sic ibidem repētē explicare: in
eam sententiā vsque adeò variè, & copiosè dixit,
vt omnem illis prætereà interrogandi cupiditatē
exemerit. His rebus ità peractis, cum dies vin-
culo-

culorum esset secundus iam & vigesimus, una cum sociis euocatur ad iudicium sententiam audiendam, cuius erat summa, innoxios eos, & ab omni heretica labe intactos videri, ac proinde posse arbitrato suo in adiuuandos homines, ac plebem erudiendam incumbere; tantum ne intra quadriennium in Theologiae studio exactum, quae cogitatio lethali, quae veniali crimine teneretur (qui locus in toto penè iure Pontificio, ac Theologia difficillimus est) auderent ipsi per se definire, atque statuere: id autem propterea quod in Exercitiorum libro signa quaedam tradita viderant iudices ad peccata capitalia à venialibus dignoscenda: quae tamen, quod nihil continerent à recta fide alienum, nominatim improbare non audebāt. Recitata sententia, cum honorificè tractatum ab se Ignatium putarent iudices; ille verò suis rebus è conscientia apprimè confidens, vehementer indoluit, ab iis, quos verè, & Catholicè fidei tutores, ac praesides agnoscebat, nullo in suis neque dictis, neque scriptis deprehenso vitio, tamen in re tanta, tamq. necessaria sibi silentium imponi; atq. iter ad excolendos, ac pro viribus adiuuandos homines impediri. Quae ipsa res inclinatum iam ante animum eius impulit, vti satius iudicaret ex hisce difficultatibus quas in Hispania obiici sibi subinde videbat, ad scholas Parisienses in Galliam vltro sese transferre: vbi tum ob suam nouitatem, & eius linguae inscitiam sibi minus interim negotii putabat

putabat fore, tum propter illius Academię celebritatem, atq. frequentiam, non defuturos deinde, quos ad suum institutum, atque ad Apostolica vestigia sectanda perliceret.

Lutetiam proficiscitur.

Cap. XVIII.

ET quoniam ad iter adeò longinquum, & anceps, non idem erat sociis animus; atq. etiā, vt maximè incolumes eò peruenissent, incertum erat, apud ignotas nationes quam copiam in studiis litterarum degendi essent habituri; communicato cum iis consilio, statuit Ignatius antecedere solus ipse Lutetiam: & si quidem res facultatem habitura videretur, vt eos ibidem alere posset, ipsos euocare per litteras: sin minus tota de re facere certiores: vt, quàmquam diuersis locis, eadem tamen coniunctione animorum, emenso interim philosophię, ac Theologiæ curriculo, intermissam ad tempus consuetudinem, Deo volente, deinde repeterent. Rebus igitur ità compositis, quàmquam è præcipua Salmanticensi nobilitate multis agrè ferentibus, ac maiorem in modum renitentibus, vigesimo circiter die quàm è custodia exierat, in viam se dedit Ignatius, onustum libris asellum præ se agens; ac Barcinonem deuenit. Hic verò, vt in-

F ter

ter veteres amicos, ac familiares, omni ope certandum illi fuit, ut se à lacrymis, atq. à complexu carorum auelleret etiam atque etiam deprecantium, ne patriam cum externa regione mutaret, neu se tali tempore in manifestum vitæ periculum vltro demitteret. Vigebat adhuc bellum inter Hispanos, Gallosque; & circa regni vtriusque præcipuè limites infesta latrociniis loca, & recentes multorum cædes ad metum proponebantur. Sed ille nec terrore, nec precibus de suscepto consilio demoueri se passus, certè illud reculare non potuit, quominus, tum ad sumptus itineris, tum ad necessaria Parisiis comparanda, nummorum aliquid partim in numerato, partim in nominibus ab Elisabetha Rosella, & aliis quibusdam amicis acciperet. Quibus ille subsidiis, ac præcipuè diuinæ bonitatis ope munitus, hyemæ summa, pedibus, ut solebat, nullo duce, uel comite inde profectus est sub initium anni 1528. cumq. Ianuarii mensem in itinere posuisset, Februario mense *Literiam sospes* introiit. Ibi, quod ad studia pertinet, respiciens perexiguum præteriti temporis studium, rationibus suis accuratè subductis, ad Dei gloriam statuit in literas toto pectore incumbere. cumq. experiendo iam cognouisset, eam esse humanæ mentis imbecillitatem; ut in plura viro, eodemque tempore vix, atque ægè sufficiat, damnata priore festinatione, posthac, compendiis ornatis, regia via procedere,

cedere, & studiorum suorum nouum initium ordi-
 diri decreuit. Igitur ad Montis acuti collegium
 itare quotidie; ibique inter procacium puerorum
 greges, matura iam ætate vir, grammaticæ rudi-
 menta repetere non dedignatus est. Simul etiam
 destato precationis tempore, & vexatione corp-
 sculi, quò plus otii, ac uirium studio superesset,
 multum imminuit; sic tamen, ut illa præcipuè tria
 numquam omiserit: primum, ut quotidie sacri-
 ficio Missæ religiosè interesset; alterum, vt octauo
 quoque die post pœnitentiæ Sacramentum cœle-
 sti pane sese reficeret: extremum, vt bis quotidie
 sua eius diei dicta, facta, cogitata, quàm diligen-
 tissimè recognosceret; conferensque hodiernū cū
 hesterno die, hebdomadam cum hebdomada,
 mensēque cum mense; suos in spiritu vel pro-
 gressus, vel regressus perquā accuratè exploraret,
 atque perpenderet. Procurationem quoque alie-
 næ salutis, & institutam consuetudinem agendi
 cum proximis, tantisper dum litteris, ac præser-
 tim philosophiæ vacaret, aliqua ex parte remisit,
 numquam tamen omnino deposuit.

Extrema inopia incommoda superat.

Cap. XIX.

✠✠✠✠ A M. verò, satis vsu ipso edoctus, quantum detrimentum studiis afferat mendicitas, & cura tolerandæ in singulos dies vitæ; & nihilominus optans Christi Domini, & Apostolorum exemplo nihil prorsus in hoc seculo possidere: piorum benignitate, ac facultatibus totam rem ita moderari constituit, ut neque in diem, ut antea, precario victitaret, & nihil idcirco de voluntariæ paupertatis proposito, meritoq. perderet. Sed ea res primis utiq. mensibus minime cessit illi è sententia. Cum enim sese in Hispanorum aliquot contubernium contulisset, qui plurimi Parisiis ipso belli tempore versabantur, & exactam è syngrapha Barcinonensi pecuniam cuidam ex eadem natione custodiendam dedisset, eam ille clam suos in usus non optima fide convertit; cumq. postea reddendo non esset, reliquis iam nummis insumptis Ignatius, & à locupletibus amicis, quorum ope adiuuari posset, longo intervallo diiunctus, tanta subito rerum omnium inopia oppressus est, ut ei cibum ostiatim quæritare quotidie, & in Hospitalem Sancti Iacobi domum, infimis precibus exorato eius loci præfecto, demigrare necesse fuerit graui sanè incommodo. Quippe Lutetia Parisiorum, vrbs in pri-

primis Europæ totius, & magnitudine, & celebri-
tate uisenda, trifariam est diuisa, partem unam,
quam Sequana fluuius insulam efficit, regia vete-
re, foro, & tribunalibus nobilem, vulgò Ciuitatē
appellant. altera, quæ nouam regiam continet,
Oppidum dicitur. tertia pars, iam inde à Carolo
Magno dicata Musis, Vniuersitas nominatur, in
hac, præter ceteram incolarum turbam, scholasti-
ci maximè inhabitant; ac numerantur ibi colle-
gia permulta libero aditu, cū suis unumquodque
liberalium artium discipulis, & doctoribus, &
præfecto collegii, quem Primarium vocant. Igi-
tur ex ea vicinitate in Sancti Iacobi hospitium,
quod procul inde est in suburbio, extrema necessi-
tate compulsus Ignatius, in tanto locorum inter-
uallo, cum aliis afflictabatur incommodis, tum ve-
rò quòd cum ante lucem in Academia inciperēt
scholæ, nec nisi nocte desinerent; ipse, illius hospi-
tii legibus, nec manè ante solis ortum egredi po-
terat, & Vespere ante occasum regredi cogebatur,
sic, vt inter eundum, & redeundum, quamuis in-
dustrio, ac vigilantī discipulo multum, & de magi-
stri dictatis, & de tota scholarū exercitatione de-
periret. Cui tanto detrimento cum in præsentia
nullum aliud remedium occurreret, consilium
cœpit more scholasticorum egentium ea condi-
tione locandi operam suam alicui ex Academiæ
Primariis, doctoribusuè; vt, quod sibi à rebus do-
mesticis otii superesset, id totum in scholastica di-

ſciplina, ſtudiisq. doctrinæ conſumeret. Sed magis magisq. probante Deo conſtantiam, & patientiam viri; conditionem eiufmodi, quamvis magna adhibita diligentia, nactus eſt nullam. Itaque deiectus hac ſpe, cum id ærumnoſe vitæ genus aliquandiu toleraſſet; & quos in Hiſpania reliquerat ſocios de ſtatu rerum ſuarum per litteras monuiſſet, hortatus vt ibidem ex condicto curriculum ſtudiorum abſoluerent; rationē iniit multò commodiorem vt indictis vacationum feriis, in Belgium, atque interdum etiam in Angliam, ſiue Brittaniam, ad Hiſpanos negotiatores excurreret: quorum benignitate cum facilè obtinuiſſet annuam pecuniæ ſummam Lutetiæ toto ſtudiorum tempore certis penſionibus exigendam, commodiùs multo cœpit in liberalium diſciplinarum cognitione verſari. Cumq. octodecim ferè menſes Latinæ linguæ tribuiſſet in Montis acuti collegio, in collegium cui à Sancta Barbara nomen eſt, ad philoſophiæ ſtudia tranſiit alacritate mirabili: ac primùm occurrentes denuo rerum cœleſtium importunas imagines, quàmquam eximia cum animi delectatione coniunctas, eadem ſpiritus conſtantia, qua ſuperiores illas, iterum ab ſe reiecit, ac repulit; deinde magiſtris attentè audiendis, multa, ac diligenti eorum, quæ audierat, commentatione, quotidianis deniq. gymnaſii exercitationibus, triennio, & menſibus ſex (quod ſpatium temporis curriculo philoſophiæ in Academia

mia illa tribuitur) ità profecit, vt honorifico magistri iudicio, ac testimonio (is erat Ioannes Penna Philosophus) post consueta certamina, ritu solemni, laurea, ceterisq̃ doctrinæ insignibus decoratus sit. Post hæc in cœnobii Dominicani gymnasio sacram Theologiam aggressus est, ingenti sanè labore, & industria, cum præter ceteras lubricationes, hyeme sæuiente, quotidie mane ante lucem ad scholas, quæ illa circiter hora ibi habebantur, accederet. atque ex eo studio tantum, Deo adiuuante, percepit, quod satis esset ad fidei, doctrinæq̃. suæ rationem, sine suspitione vlla nouitatis, ex Patrum decretis, atque auctoritate reddendam.

Variè propter CHRISTVM exercetur. Cap. XX.

NE QVE verò, quamuis interim à plebis catechesi, atque à publicis actionibus abstineret, idcirco tamen, quoad per scholas licitum est, ab adiungendis ad CHRISTVM hominibus, animandisq̃. ad studium veræ laudis, & gloriæ destitit. quapropter multi nec infimæ sortis viri, priuatis ipsius colloquiis, ac monitis incitati, partim castigato vetere luxu, Christianæ disciplinæ seueritatem induerunt; partim etiam solemnī voto varia reli-

gioforum instituta professi sunt; partim denique ingenti Academię totius admiratione, in Christi gratiam pecunia egentibus distributa, pauperem vitam agere, atque adeo ad conculcandum penitus omnem seculi fastum, & expianda superbie crimina, palam per uicos, & compita manum ad stipem ipsi porrigere, victumq; palam emendicare coeperunt. quos tamen amici rem indignè ferentes, cum neq. precibus, neq. minis à proposito reuocare voluissent, facta manu denique ab hospitali domo Sancti Iacobi quò sese contulerant, vi, armisq; in pristinum Academię diuersorium ad sua proseguenda studia retraxerunt. Ignatius verò tãtam eiusmodi rerum inuidiam subiit, vt præter ceteras iniurias, & maledicta, falsis etiã criminationibus ad sacrum Inquisitorem, semel, iterumq. delatus sit. Is erat ea tempestate Mathæus Ori, ex Dominicana familia Theologiæ Magister, tum eruditione, tum probitate conspicuus; qui accusatorum fraude comperta, Ignatiũ non absoluit modò, sed etiam miris ornauit laudibus, ipsumque Exercitiorum librum, qui præcipuè in suspensionem, crimenq. vocabatur, tantũ abfuit, vt damnavit, vt sibi etiam eiusdem exemplum Ignatii permissu desumpserit. prætereà absolutionis, ac sententię formulam, publici scribe Chirographo, & signo munitam, quam contra iniquorum calumnias quandocumq. opus esset, proferret, tametsi minus gratũ id potentibus quibusdam

busdam viris fore videbat Ignatio petenti concessit. Neque verò pro CHRISTI nomine solū hac falsa accusationis procella defunctus Ignatius est; sed eorum ipsorum opera, qui illum deinde vel maximè dilexerunt, virgarum quoque publicè periculum adiit. Mos est Parisiis in scholasticos improbos, ac seditiosos, ad sancientiam Academię disciplinam, hunc ferè in modum animaduertere. Dissimulato consilio, ad condictam diem in aulam collegii Primarius, magistrique nodosa instructi virga conueniunt: comprehensumque repentinè noxiū, & in medio confessu nudatum, certo plagarū numero singuli afficiunt. Id supplicii genus Lutetię tum ad sensum corporis peracerbū est, tum verò ad ignominiam, ac dedecus longè turpissimū, de quo ipsius loci nomine aula vulgò appellatur. Hūc igitur cruciarum, ac notā maleficis constitutā, Ignatio infonti, quod condiscipulos festis precipue diebus, à schola ad oratorium, & sacra mysteria confessionis, altarisque traduceret, uehementer iratus magister ipse Ioannes Penna parauerat, Iacobo Gouea Lusitano collegii Primario in suam sententiā facilè adducto; quippe qui iam ante priuatim erat insensus Ignatio, quod familiarem quemdam suum Amatorem nomine, seuerioris vitę præceptionibus imbuisset, atque (ut pietatem ferè interpretatur homines) infatuasset abductum à curis inanibus, & iucundo conuictu amicorum, atque à pri-

pristina consuetudine. Ut igitur dicta supplicio dies illuxit; aduentās iam ad scholas, ab amico fidei maturè monetur Ignatius, ne intra collegii septa utique illo die inferat pedem; concitatos in eum esse omnium animos; pœnas aulae daturum extemplò, ni caueat. Ad cuius rei nuntium accipiti deliberatione distractus Ignatius, quòd, & pro CHRISTI nomine verbera, & contumelias perpeti mirificè optabat, & supplicii apud homines adeò turpis infamia, metuebat ne complures è iuuentute ipsius opera iam ad meliora conuersos, nec dum in bono stabiles à sua consuetudine, atque auctoritate auocaret, iterque sibi ad alios etiam deinceps CHRISTO lucrificandos abrumperet; totam rem ad ipsius Goueæ arbitrium, iudiciūq. reicere statuit: quod ille recognita decreuisset, id ex diuina maximè gloria, & voluntate futurum; neque de eiusmodi sententia ullis amici denunciationibus, precibusue demoueri se passus, quàmquam horrenti pœnæ imminētis acerbitatē, & renitenti carni vim fortiter intulit: ingressusq. collegium, & recta Goueā petens nondum è cubiculo egressum, placido, ac sereno vultu, & altam animi pacem, ac securitatem indicante: Si meæ mihi (inquit) existimationis, & incolumitatis, quàm diuinæ gloriæ, salutisq. animorum cura prior esset, ac potior, nequaquam hodierno die pedem intra fines huiusce collegii posuissē. neque enim antequam huc

huc venirem, ignarus eram Gouea, quantum è
 vestra omnium indignatione dedecoris, quàm
 acerba tormenta me maneant. Sed quoniam
 nihil omnino mihi, vel ad meritum optabilius,
 vel ad veram dignitatem præclarius duco, quàm
 CHRISTI Domini causa, tam grauias, tamq.
 multa pro me perfuncti, vicissim probas, plagas,
 mortem denique perpeti; idcirco nimirum ad scho-
 las accessi, & vltro memet in tantum, & corporis,
 & famæ discrimen obieci. Verum enim verò mi-
 hi non modò quid votis meis, ac desiderio, sed
 etiam quid proximorum rationibus, & sempiter-
 næ salutis conducatur, caritatis lege considerandum
 est. Multos habeo adolescentes Dei beneficio nu-
 per è cœno flagitiorum emerfos, ac vix dum auul-
 sos ab improborum pestilenti consortio. hos ego
 vereor, ne si me in tam honesto conuentu publicè
 vapulasse constiterit, à meo sermone, congressuq.
 protinus auocet infantiæ metus; ac proinde, vt
 sunt flexibiles hominum voluntates, ad eadem il-
 la saxa, quibus paulo ante adhæserant, ingenti
 dæmonum gaudio, & feruor ætatis, & prauæ cō-
 suetudinis æstus abripiat. Simul etiam (verum
 vt fatear) tui me Gouea, Doctorisq. mei Pennæ
 me miseret, qui Christianam pietatem, ac fidem
 Sacramento professi, cæterisq. ad exemplum iu-
 stitiæ, virtutisq. præpositi; CHRISTI famu-
 lum, CHRISTI causam agentem adeò acerbè
 insectamini. & qui, qua pœna lex affici iubet
 eos,

„ eos, qui scholasticos deprauare: magistris illudere,
 „ seditiones conflare voluerint; eadem dignum iu-
 „ dicatis eum, qui iuuentutem à vitiis, doctores à
 „ iurgiis, Academiam à tumultibus vindicare co-
 „ natur. quæ quoniam mecum ipse reputans, non
 „ levis momenti ducebam esse, quàmquā cupidus
 „ inimicorum odii vel meo sanguine explendi, ta-
 „ men pro nostra necessitudine deesse nolui, quo-
 „ minus eadem tibi quoque, integra etiamnum re,
 „ considerata proponerem. Mihi, vt dixi, pro
 „ CHRISTI nomine vexari, ac torqueri opta-
 „ tissimum est: iamque si videtur, sponte ad patibu-
 „ lum pergo. tu, Lutetiae Parisiorum, à Sanctæ Bar-
 „ baræ collegio, in eiusmodi causa tale documen-
 „ tum vel pietatis, vel aequitatis dari an expediat,
 „ pro tua sapientia, ac religione constitue. Vixdum
 „ Ignatius dixerat, cum Gouea, vir, & nō concitaretur
 „ aliunde, suapte mitis ingenio, & tum instin-
 „ ctu diuino valde compunctus; illico cœpta dam-
 „ nauit, ac maiorem in modum detestatus est; ap-
 „ prehensumq. amcissimè Ignatium deduxit in au-
 „ lam, quò iam collegæ cum reliqua turba parati
 „ conuenerant. Ibi silentio indicto, repente con-
 „ tra omnium expectationem de Ignatii laudibus
 „ orationem instituit; viri fortitudinem, innocen-
 „ tiam, caritatem extollens; se ipsum, & cæteros,
 „ qui innoxio periculum struxerant, vehementer ac-
 „ cusans. quam in sententiam cum multa dolenter,
 „ grauiterq. dixisset, ad extremum obortis lacry-
 „ mis,

mis, ad Ignatii genua procidit, precatusq. delicti veniam, & apud cæteros illum in admirationem, gratiamq. restituit, & ipse in omni deinde vita Ignatium, & socios præcipuo amore, studioq. complexus est.

De socijs ad Ignatium adiunctis.

Cap. XXI.

MASCE igitur, aliasq. eiusmodi infectiones, atq. pericula Ignatius Christi causa contraxit. attamen idem plurimorum quoq. sibi gratiam, ac beneuolentiam optimis artibus peperit. Fuit enim in illo, præter diuinitus infusa charismata, mirum etiam, atq. efficax ingenium, & studium ad animos hominum demerendos. In principum amicitias opportunè insinuare sese, easdemq. obsequio, & submissione tueri; pares facilitate, ac suauitate morum allicere; inferioribus & egentibus, auctoritate, opera, nec non è suis angustiis etiam pecunia præsto esse; morbo aliquo laborantes, vel cum valetudinis, & contagionis periculo adire, solariq. amantissimè; eorum quibus cum viueret, ageretue, vel difficultatem nature, & arrogantiam perpeti; vel ineptias, ac stultitiam, quoad ita res ferret, exsorbere dissimulatione mirabili; ad aliorum arbitrium, ac voluntatem, quibuscumq. rebus

bus honestè posset, semper accomodare se, ac flectere; omnibus deniq. in CHRISTI gratiam omnia fieri: vbi penitus in hominum sensus, ac voluntates irrepsit, tum demum officiis, ac beneuolentia comprehensos, occupatosque, pro suo quemq. captu, sensim, & cautè progrediens, Christianæ religionis, & officii præceptionibus excolebat. Atq. his firmè artibus, & simul sanctimonie, ac frugalitatis exemplo, multos, vt diximus, à turpi ac flagitiosa vita non modò ad sobrietatem, & continentiam, sed etiam ad contemptum rerum mortalium, atq. ad salutaria consilia Christi conuertit. Complures præterea hereticos grassante iam tum peste Lutheriana, tempestiuus disputationibus, monitisq. conuictos, ad sacra Quæstionum tribunalia volentes adduxit; & cum Sancta Romana Ecclesia in gratiam secreta abiuratione restituit. Iam verò, quod ei vel in primis propositum initio fuerat, vt aliquos ingenio, doctrinaq. præstantes, ad suum institutum, ac vitæ rationem aggregaret; in idipsum per Theologiæ maximè tempus incubuit; adiunxitque sibi, Deo bene iuuantem, iuuenesnouem ex Academia vniuersa lectissimos, quorū primus fuit Petrus Faber Allobrox, pago Villareto Gebennensis diœcesis humiliter natus loco, sed egregiè pius, quippe qui duodecimo ætatis anno per summum sanctimonie studium virginitatem Deo vouerat; idemq. ad litteras à vita pastoralis tractatus, tantum ingenio, indu-

dustriaque profecerat, ut eum in locis Aristotelis difficilioribus magister ipse Penna consuleret. Hunc igitur Ignatius, & studiorum, & contubernii communione sibi coniunctum; licet socium gloriosi operis ipso initio destinasset, non tamen continuò illi rem aperuit, neque ad tantam perfectionem impellere confestim aggressus est: sed conscientiam excutere, & in se ipsum quotidie diligenter inquirere primum edocuit; deinde ad totius antea vitæ noxas per sacram confessionem expiandas adduxit; postremò, cum iam philosophiæ curriculum exegisset, spiritualibus exercitationibus perpoliuit: adeò propensum ad poenitentiam, tantoque animi ardore succensum, ut hyeme summa, concretum glacie flumen Sequanam plaustris impunè prementibus, in separata Iacobæi vici domuncula propositas meditationes, & quidem insidens niui sub dio peregerit, sexque ipsos dies omni prorsus cibo, potuque abstinerit, in ediam longius utique protracturus, nisi eum, re animaduersa, consultoque suppliciter Deo vetuisset Ignatius, & sanè respondit operi fructus. Cum enim antea in eligendo certo vitæ genere Faber mira animi solitudine, variisque scrupulorum molestiis adeò torqueretur, ut præ nimio angore sese in iuias abdere solitudines, ibique radicibus herbarum victitare penè decerneret; ex hac spirituali exercitatione vocari se unà cum Ignatio ad animorum subsidium non dubiè sentiens,

fentiens, tantam est pacem, ac tranquillitatem
conscientiæ consecutus, vt ex vehemētissima tam-
quam agitatione, ac salo, placidum, tutumque
portum se deniq. nactū esse profiteretur. Ex eo-
dem cōtubernio Franciscus quoque Xauerus no-
bilis Cantaber, idemque, non vulgari. eruditio-
ne, quippe qui laurea magistrali donatus Lutetiæ
postmodum publicus Aristotelis interpret extite-
rit; quāquam principio ita non studiosus Igna-
tii, vt eius pietatem (vt fit) etiam procaciter irri-
deret; tamen viri tum patientia, tum obsequiis
adeò delinitus est, vt ad illius ductum, arbitriūq.
sefe omnino contulerit. Hunc & diuitiarum af-
fluētia, & viuūdo ingenio, & viribus corporis præ-
ferocem, admirabili prudentia, ac lenitate man-
suesecit Ignatius, in eamque rerum humanarum
despicientiam, & caritatis ardorem paulatim ad-
dixit, ut inter ipsa Exercitia spiritualia, tum ad
carnis macerationem quattuor dies ieiunus
omnino transegerit, tum verò quòd inter iuue-
num greges desultor eximius, corporis agilitate
sibi nimium placuisset; ad eius piaculum vanita-
tis, membris valido fune perstrictis non sine acri
sensu doloris, dies aliquot in commentandi, orā-
diq. labore, atque attentione perstiterit. Hic
est Xauerus ille, qui non multo deinde post, Ioā-
nis Lusitaniæ Regis rogatu, ex auctoritate Ponti-
ficis Romani missus in Orientem, plenus Aposto-
lico spiritu, tota India maritima summis labori-
bus

bus, ac periculis peragrata, in vltimas Iaponiorum terras Euangelii lumen primus intulit, atque ingenti infidelium numero ad Christum adiuncto, multis clarus miraculis, in ipso aditu Sinarum excessit è vita. Porro Xauerium, & Fabrum imitati sunt Iacobus Laines Saguntinus, qui deinde Societati nostræ proximus ab Ignatio præfuit, vir de Christiana republica in primis optimè meritus; & Alphonfus Salmeron Toletanus, Græcis, & Latinis litteris admodum eruditus: vterque confecto Compluti Philosophiæ curriculo, Parisiosq. partim Theologiæ causâ, partim etiâ Ignatii noscendi gratia profecti, de cuius laudibus iâ tum in Hispania, constanti hominum sermone multa cognouerant. Accessit ad hos etiam Nicolaus Bobadilla Palentinus, doctus iuuenis, & philosophiam publicè professus in oppido Hispaniæ Pintia: itemque præstanti indole Simon Rodericus Lusitanus, & post aliquanto, Claudius Iaius, & Ioannes Codurius Gebennenses, Paschasiusq. Broetus Ebredunensis, Fabri præcipuè item Allobrogis (cuius iâ erat nomen Parisiis celebre) monitis, & exemplo permoti. Hi omnes, impulsu planè diuino, cum alter alterius consilium ignorarent post exactissimam totius vitæ cōfessionem spiritualibus exercitiis ab Ignatio perquàm diligenter exculti, vehementi quadam spiritus motione sese, non quidem in vmbra, ac solitudinē, sed in solem, ac puluerem euocari ad prælia Do-

G

mini

mini prælianda senferunt; nec fuit è nouem vllus ferè, quin ad propitiandū cœleste numen, eiusq. voluntatem suppliciter exquirendam, præter cæteram abstinenciam, & incommoda voluntaria tridui, vt minimum, totius inediam sponte pertulerit, nimis audaci fortasse consilio; nisi eos, & multorum exempla, & feruor simul ætatis, ac pietatis excuset. Hosce igitur socios Dei beneficio nactus Ignatius (quorum tres erant superstites, hæc scribente me, Salmeron, Rodericus, & Bobadilla) quod iam diu moliebatur, & agitabat animo, re ipsa aggredi primo quoque tempore statuit; vt Hierosolymas Pontificis maximi permisso repeteret; gentesq. finitimas Christiana quondam religione præstantes, deinde Mahometis nefaria superstitione deceptas, uel à miserabili errore ad veritatem Euangelii reuocaret, vel certè (quod erat proximum) sanguinem ac uitam in causa tam pia, tamq. gloriosa profunderet. Neque sanè difficile fuit, ceteros iam sponte currentes, & Dei amore incensos, in eandem sententiã, & propositum adducere: & quia pleriq. Theologiae studia nondum absoluerant; ne interim conceptus ardor animi refrigesceret, & simul ut ipsorum eò gratius diuinæ maiestati obsequium esset, quò maiorem sibi met ipsi necessitatem seruitutis, ac religionis imposuissent: implorato beatissimæ Virginis patrocinio, ac sancti Dionysii Areopagita, cuius in tutela Parisii sunt, in æde suburba-

na,

na, quę Mons martyrum dicitur, sub confessionis, & Eucharistię mysteria voto sese obstrinxere singuli, emensis Theologię spatiis continuò mortalibus rebus nuntium remittendi, atque in paupertate perpetua seruiēdi glorię diuinę, salutique animorum: ac nominatim, ad constitutam diem Hierosolymam eo consilio nauigandi, ut in conuersionem infidelium toto pectore incumberent; palmanque martyrii studiosè captarent; id consilium si qua re impediretur, anni circumactò spatio denique Romam adirent, suamque operam summo Pontifici CHRISTI Vicario ad spirituale proximorum auxilium sine vlla vel premii pactione, vel temporum aut locorum exceptione deferrent. Id votum in eo templo vouere ingenti consensu, & alacritate, anno post CHRISTVM natum M. D. XXXIV. decimo octauo Calen. Septembris, quo die Assumptionis Marię Virginis anniuersaria gratulatio celebratur. idemq. votum eodem loco, dieq. pariter anno proximo, ac tertio renouarunt; atque ea res tum ad conspirationem, ac vinculum animorum, tum ad confirmandas in suscepto consilio mentes omnium mirificè ualuit. Incendebant præterea studium alter alterius omni genere officii, & caritatis, duce, ac moderatore simul Ignatio, quem omnes vt parentem eundem, & vnicè diligebant, & ualde reueriebantur. ac primum spirituales modò apud hunc, modò apud illum agitare cœtus; ibique sua

uissima de rebus diuinis habere colloquia, & sese mutuo ad Christianam laudem, & decus hortari; deinde in studiorum difficultatibus, locisque obscurioribus adiuuare inter se, & lucubrationes quisque suas, lumenq. doctrine, & ingenii, cum res exigeret, in commune conferre; præterea inuicem sibi omnibus in rebus adesse certatim, denique à frequenti sacramentorum usu, & assiduitate præcandi, meditandique nullo pacto recedere. quibus rebus, & varias demonum insidias, tentationesque, conantium eos ab incæpto reuocare, vicerunt: & breui tanta coaluere concordia, vt quàmquam è diuersis, nec non infensis inter se orti nationibus, gratia tamen superante naturam, intra eosdem alti parietes, atque adeo ex vno propemodum omnes vtero in lucem editi viderentur.

Libri Primi Finis.

DE

DE IGNATII
LOIOLAE
VITA, ET MORIBVS,
LIBER SECVNDVS.

Aeger Hispaniam repetit.

Cap. I.

NTEREA Ignatius graui morbo partim è maximis laboribus, vigiliisque, partim etiam è Parisiensis coeli grauitate contracto: vexatusq. subinde stomachi iam pridem affecti doloribus acerbissimis; post multa remedia in cassum adhibita, iubetur à medicis ad patrium solum, & incunabula se referre; quod vnum ad inueteratas corporis egritudines certissimum perfugium vulgò arbitrantur. Nec recusauit ille, non tam valetu-

G 3 dinis

dinis ratione vel desiderio suorum adductus, quā
 duabus aliis maximè causis; primum, vt quibus
 olim in regionibus, malo publico, iuuenilis licen-
 tiæ, ac vanitatis ipsemet specimen exhibuisset, ibi-
 dē ad spirituale ædificationē vicissim aliqua Chri-
 stianæ humilitatis, atque modestiæ documenta
 praberet: popularesque suos, & verbo, & exem-
 plo ad studium pœnitentiæ salutaris accenderet,
 deinde, vt, quoniam sociis aliquæ erant in Hispa-
 nia rei familiaris tricæ, eas eodem itinere, atque
 opera ipse expediret; neq. per eam causam illi, vel
 auocarentur à studiis. vel recenti etiam nunc voca-
 tione, & expeditionis tam arduæ, tamque laborio-
 sæ consilio, patriæ dulcedinis, ac domesticæ tenta-
 tionis, qua nulla ferè periculosior est aleam subire
 cogerentur. Simul etiam, è relictis olim in Hispa-
 nia sociis, cogitabat: si quem in proposito con-
 stantem inueniret; secum in eandem expeditio-
 nem educere. Ceterum ne quid è suo discessu
 res Parisiensis caperet detrimenti, primū com-
 militones ad perseuerantiam, ac fidem paucis ad-
 hortatus, Petrum Fabrum & annis, & vocatione
 antiquissimum, illis præposuit; cui interim ob-
 temperarent, quem parentis ducerent loco. dein-
 de tempus certum edixit, iisdem approbantibus,
 quo tempore cuncti, rebus omnibus, præter via-
 ticum, & necessaria scripta, ex uoto abdicatis,
 nauigaturi Hierosolymas Italiam peterent: seq-
 uiam antegressum Venetias conuenirent. Dicta

pro-

profectioni dies est viii. Kalendas Februarii, anno M. D. XXXVII. ineunte: qua die Apostoli Pauli conuersio beata recolitur. Hic ita constitutis, anno M. D. XXXV. per Autumni tempus ipse non sine lacrymis, mutuiq. amoris magna significatione singulos in digressu complexus, cum vellet de more pedibus, quamquam ægro corpore, proficisci, coempto à sociis equo uti coactus est: breuique partim ex ipsa vestigatione, locorumq. mutatione, partim etiam à studiorum intermissione morbo leuatus, Pyrenæo superato Guipuzcoam prouinciam attigit. Loiolæ rerum potiebatur eo tempore, Garzia defuncto, Bertramus stirpis maximus. is de patris aduentu festinè præmonitus ab iis, qui hominem ad Aquas Augustas, quam hodie Baionam appellant, in transitu agnouerant, extemplò, quod regni limes latrocinii infestus esset, armatos homines ad eum excipiendum, tuendumque dimiserat: atque hos primùm Ignatius in Guipuzcoæ finibus, deinde etiam, quæ iam tum erat fama de sanctitate viri, clericos omnes agmine composito, ad oppidum Aspeithiâ honoris causa obuios habuit. cumque ab iis, & ab ingenti præterea gratulantium turba deduceretur ad ædes paternas: ille, ut ostenderet quantopere ab eiusmodi fastu pompaque abhorreret; ut primùm potuit, ex eo comitatu sese proripiens, ad publicam hospitalem domum diuertit, victumque continuò emendica-

re ostiatim cœpit; fratris filio, cognatisque frēm-
tibus, eamq. rem (vt ferè deprauata sunt Chri-
stianorum quoque iudicia, & pauci ex animo cru-
cem amplexantur) summi dedecoris, atque igno-
minia loco sibi ducentibus. Deinde quamquam
inuitis iisdem, institit plebem Christiana doctri-
na rudimentis imbuere, priuatisq. colloquiis eos,
qui ad se ventitabant, è peccatorum veterno ex-
citare; festis verò diebus etiam conciones habere
tanta hominum frequentia, vt, cum eos templa
non caperent, in agrum prodire necessariò coge-
retur, vulgoq. arbores audiendi causa conscēde-
rent. Et sanè operæ fructus egregius Dei bene-
ficio constitit. Complures ad virtutem, ac Dei
cultum à vitæ prauitate conuersi, multæ sublata
discordia, & odia inueterata restincta, cōtra alea-
tores lata publicè lex, pœnaq. proposita; insti-
tutum præterea, vt preces pro salute quotidie fun-
derentur eorum omnium, quibus lethalis noxæ
piaculo obstrictis, in singula momenta exitialis
exitus immineret: itemque vt ex Ecclesiæ Roma-
næ consuetudine, salutationis Angelicæ signum
daretur mane, meridie, & vespere. iam verò gra-
uia quædam vitia, quæ non in populum modò,
sed etiam in sacerdotes irrepsent, magna ex par-
te correctæ. denique morbo incurabili affectis, &
extrema pressis inopia, ne vel oppido errarent,
vel strati passim in compitis cœlum miserabili
questu complerent, publico sumptu consultum.

Atque

Atque hæc leges, moresque custodiendi, ne (quod ferè fit) bene cœpta propediem obsolescerent; curam, & munus Loioleia familia placata postmodum Ignatio, sibi desumpsit. qui cum in eo xenodochio aliquandiu ita versatus esset, ut satis appareret ipsum exëplo Christi Domini laboribus, & paupertate multo magis quàm otio, & rerum affluentia delectari; ad extremum quotidianis propinquorum precibus exoratus, ne cognationi aut nihil omnino dedisse, aut etiam inimicitias palam denuntiasse videretur, in paternam domum ex hospitali se transtulit; ibiq. aliquot moratus dies, restituta domestica disciplina, cunctis ad officium ac pietatem animatis; valentior multò, quàm Lutetia discesserat, ad sociorum expedienda negotia proficisci constituit. Atq. hic nouum ecce tibi certamen Ignatium inter & cognatos exoritur; cum ille pauperis habitu prorsus, & pedes iter facere destinaasset animo, illi contra, quoniam quidem eum apud se diutius retinere non possent, certè non nisi bene comitatum, & pecunia instructum abire permetterent. Verùm certaminis denique is fuit exitus, ut Ignatius ne frustra diutius tenderet, ad vitæ modicum in speciem deducisse passus, breui domum, & famulos & cætera cuncta remisit, pedibusque porro perrexerit; Gallicano eq̃tio ministris valetudinarii iam ante relicto, quem illi deinde in Ignatii memoriam veluti sacrum, & immunem ab opere, vagari
in

in pascuis ad extremum vsq. senium permifere. Ignatius igitur Nauarra primùm, deinde Castella peragrata, mandatisque recentium sociorum exhaustis, de veterum statu, ac voluntate cognoscere nequaquam omisit: verùm illi partim expectationis, ac moræ tædio victi, partim etiam aspero virtutis itinere fatigati, in alia ferè omnia dudum abierant. Ioannes tantum Gallus, ne de animi salute periclitaretur, monasticæ se addixerat vitæ. Callistus ab animorum cura, ad pecuniæ lucrum studio repente conuerso, in Indiam nauigauerat, vnde aliquanto post bene nummatus ingenti omnium admiratione, qui eum antea norant, Salmanticam rediit. Cazeris cum Segouiam patriam petiisset, mollioris vitæ commodis, & domesticorum consuetudine delinitus, otio, ac voluptati sese dediderat. Artiaga, vero curriculum honoris, & ambitionis ingressus, & è Commendatario factus Episcopus, cum aliquandiu in eo dignitatis gradu vixisset, ad extremum ægrotus, epota per imprudentiam veneni laguncula (cum duæ starent, altera salubris aquæ, altera sublimati, quod appellatur, medicamenti) miserabili genere lethi defunctus est.

Venetias

*Venetias ingenti labore contendit.**Cap. II.*

IGNATIVS ergo cum in Italiam properaret, & hosce, quos dixi, socios tam longe lateq. dispersos in vnum redigēdi, atq. ad pristina reuocandi consilia spes nulla se ostēderet; occulta Dei iudicia secū expēdens, fuis pro ipsorum salute ad superos precibus, Valentiam venit: vbi videlicet nauē stare paratam audierat. Ibi dissuadentibus multis ne se tali tempore mari committeret, quòd præter cæteras difficultates, etiā nobilis archipirata Aenobarbus loca opportuna, & littorum flexus valida obsideret classe; nullis terroribus de sententiā decessit Ignatius. & nauis prædones quidem effugit, veruntamen fœdissima tempestate coorta, clauo diffracto, fuisq. armamentis, cum iam de salute vectores, nautēq. omnino desperassent, lacera, & quassata fluctibus Genuensem portum egerri-
mè tenuit. Atq. hæc tanta maris incommoda, nō sanè leuius terrestris itineris discrimen excepit. Cum enim solus, ignarusq. regionum Ignatius per Apennini tramites Aemiliā peteret, viam ingressus initio spatiosā, sed in arctū deinde magis magisq. coeuntem; studio procedendi, sensim in eas penetrauit angustias, vnde sese expedire humana ope vix posset. Primò igitur sollicitè vesti-
gium

gium facere, deinde, cum neq. progredi, neq. iam regredi tutum esset, in exilitate salebrosa, & horrenda crepidine, torrente rapido minaciter subterfluente; hesit aliquantis per stupenti similis, vbi repentè sese tot periculis cinctum animaduertit. Sed ad extremum fidenter implorato diuino auxilio; quod vnum reliquum esse videbatur, humi procubuit; & genibus, manibusq. reptando, quadrupedis instar, ac prominentia modò saxa, modò è saxis enata virgulta prensando, tandem euasit labore, quos ad eam diem pertulisset, omnium maximo. inde per immensæ altitudinis inuias rupes, ac solitudines diu errabundus, cum ad radices montium deniq. deuenisset, omnia rursus offendit partim niuium tabe, partim etiam hibernis imbribus impedita. Cumq. nihilominus vrgeret progrediendi necessitas; via terretima (& est mollis, & cretosus ager, ac semitæ per horum temporum incuriam exiguo munimento, nec vllis vt olim, stratæ lapidibus) cum profundo, ac tenaci limo diu, multumq. luctatus, ad Bononiæ portas tandem aliquando peruenit. Atq. hic, ne quid deesset ad probandam æquitatem, ac patientiam viri, ad cæteras misérias illud etiam ludibrium accessit; vt in ipso vrbis introitu, è ponticulo in fossam, limo cœnoso margine lubricante decideret, emersusq. luto deformatus, ac madidus, ab iis qui tum aderant, non sine ioco, & facetiis (vt sunt procacia in alienis malis hominum

in-

ingenia) rideretur . Sed ille nimirum identidem .
exerceri se à patre cœlesti prudenter intelligens ,
& in gratiarum actione persistens , sole siccatis vt
cumq. vestibus , lassitudine , ac fame confectus cū
vrbis magnam partem frustrà emendicando pe-
rambulasset , in collegium Hispanicæ nationis de-
mum exceptus , ibiq. dies aliquot clementer est
habitus . Inde cum itinere iam facili , & certo Ve-
netias peruenisset , exacta pecunia , quam illi per
trapezitas eadem Elisabetha Rosella benignè cu-
rauerat ; intereà dum socios è Gallia præstolatur ,
in varia pietatis opera ex instituto cœpit incum-
bere . Nec sanè frustrà : siquidem complures om-
nium ordinum homines partim Christianæ do-
ctrinæ præceptionibus imbuunt , partim ab impu-
ra , & flagitiosa vita ad castum Dei timorem , stu-
diumq. virtutis eodem Deo adiuuante conuertit .
Quibusdam etià primariis viris tum patriciis in-
didem , tum externis , praua animi affectione , ac
vitio laborantibus , non sine copioso fructu , spi-
ritualium exercitiorum expertæ virtutis medici-
nam adhibuit . In iis Didacum Guiam , & Ste-
phanum germanos fratres è præcipua nobilitate
Cantabriæ , sibi quondam Compluti famillariter
notos , ac tum Hierosolymis redeūtes , earundem
commentationum beneficio tantam ad rerum di-
uinarum intelligentiam , & humanarum contem-
ptum adduxit , vt omnibus diuitiis , & honoribus
abdicatis , CHRISTI consilia omnino sequi
de-

decreuerint. Atq. hos imitatus est postmodum
Baccalaureus Hozius item Hispanus, Theologiae
peritus: qui cum ad easdem commentationes pe-
ragendas valdè propensus esset, verumtamen ex
quibusdam iniquorum sermonibus haberet suspe-
ctam Ignatii doctrinam, ac dogmata; demum se
Ignatio exercendum, atq. colendum ità commi-
sit, vt multos in cubiculum, quò secessit, secum
afferret libros, quibus Ignatii dicta, scriptaq; ad
sanctorum Patrum, & Conciliorum trutinam ex-
penderet. Sed vbi appositas ab Ignatio epulas
degustauit; tantum abfuit, vt in iis veneni depre-
henderit quidquam, vt etiam ardenti quodam
rerum cœlestium amore inflammatus, mortali-
bus commodis nuntium sponte remisit, atq. vl-
trò ad Ignatii voluntatem, & vitæ rationes adhæ-
serit. Ex Veneta verò nobilitate in primis eo
secessu, ac meditatione profecit Petrus Contare-
nus Zachariæ filius, is qui multo post, magna cū
integritate, ac sanctimonix laude Paphensem
Episcopatum administravit. Sed & aliorum ex
Ignatii consuetudine insignis vitæ morumq; mu-
tatio est consecuta. Quæ, quoniam nec ab ob-
scuris hominibus, & in oculis celeberrimæ ciuita-
tis fiebant, breui vt aliis locis antea, sic tum Ve-
netiis Ignatii pietas in crimen, inuidiamq. vocari
cœpta, non ferente diabolo tantam sibi prædam è
faucibus eripi: statimq. vulgatum ab eiusdem
emissariis est, Ignatium prauitatis hæreticæ semel,
ite-

iterumq. conuictum in Hispania, elapsum è custodia, in Galliam profugisse; ac proinde eius effigiè ab Hispanis Inquisitoribus ignominia causa publicè concrematam.eumdem Parisiis nouas res molientem, inficientemq. perniciosæ doctrinæ labe scholasticos;vbi delatum suum nomen ad sacra tribunalia odoratus fuisset, fuga præuertisse lictorum manus, & consilia magistratuum. Quas criminationes Ignatius cum non modò in vulgus, iniquorum opera sparsas, verùm etiam ad Legatum Apostolicum Hieronymum Verallum, qui deinde S.R.E. Cardinalis fuit, delatas inaudisset; non tam de sua, quàm de sociorum existimatione sollicitus, vltro ad Legatum adiit, & acriter institit, vt eorum criminum quæstio exerceretur. quod ita factum, & veritate comperta, honorificè à Legato est absolutus, incumbente in eius causæ cognitionem Gaspare Docto Legati assecla; qui ex eo tempore Ignatiū vnicè dilexit, ac sacratissimæ domui Lauretanæ deinde præpositus, in Societatem vniuersam plurima egregiæ voluntatis officia contulit.

Venetias

Venetias ad Ignatium socij veniunt.

Cap. III.

DVM hæc in Italia gerit Ignatius, interim bello inter Christianos ingrauescente Reges, cum exercitu formidabili Cæsar per Insu-
brum, & Allobrogum fines in Galliam irruerat. Ea fuit sociis Ignatii causa, & profectionis maturandæ, & itineris p Thulingiam, seu Lothoringiam, atque Germaniam, sanè incommodo anni tempore faciendi. Igitur pecunia, rebusq. omnibus, præter viaticum, & scripta, in CHRISTI Domini gratiam distributis, mēse Nouembri, anno circiter post discessum Ignatii, suo quisque baculo innixi pedites viam capessunt, & quidem tanta cum alacritate, ac feruore Spiritus, vt ne à Iacobo quidem Laine, viribus nondum è recenti morbo recuperatis, extorqueri potuerit quominus, & pedibus ambularet, vt reliqui, & inter ambulandum insuper inualida membra discrucia-
ret hispido in primis, & horrenti cilicio. Vestitus erat omnium, & peregrinorū, & pauperum, nequaquam elaboratus, & ad modestiam submissionemq. compositus. pendebat è scapulis mantica ex corio, in qua sacra Biblia, & Breuiarium asseruabantur, & scripta, quæ diximus, Rosaria verò ad Catholicam fidem vel inter ipsos hæreticos profitendam, palàm gestabant è collo

collo suspenſa. Hoſpitium ingreſſi, primum om-
nium ſine vllò adſtantium reſpectu, nixi omnes
genibus Deo gratias agebant; eundem in egreſſu
pariter ſibi propitium precabantur. Sobria, &
frugalis erat menſa; oratio, ac meditatio non ſo-
lum in diuerſoriis, verùm etiã in ipſo itinere plu-
rima. ſacerdotibus, qui tres erant, ſacrificantiſque,
ceteri quotidie cœleſti reficiebãtur pane. ſermo,
niſi de rebus diuinis, aut neceſſariis, ferè nullus.
in decernendo ſi quid in deliberationem incide-
ret mira concordia: in ſuperandis viarum diffi-
cultatibus, periculisq̃. ſumma conſtantia, & equi-
tas animi. Autumnales pluuias tota ferè Gallia
pertulerunt: occurrere mox Alpes penè obſtructæ
niuibꝯ, multa fuere ſubinde famis, frigoris, de-
fatigationis incommoda ſubeunda: nihil ſe illis
obiecit tam arduum, aut tam extimeſcendum,
quod eorum quemquam à concepta religione, of-
ficioq̃. deduceret. Atque hac diſciplinæ, pacisq̃.
cuſtodia, cum omnibus, per quorum fines tranſie-
runt, populis, bonus odor in CHRISTO fuiſ-
ſent; cunctis non catholicis modò, ſed etiã hæreti-
cis nouum, ac religioſum agmen magna cum ap-
probatione mirantibus, ad tertium Idus Ianuarias
anni M. D. XXXVII. Venetias ingenti om-
nium gaudio, & mutua gratulatione ſoſpites ad
Ignatium peruenerunt. Atq̃. vbi paululum è lon-
ga contentione, ac laſſitudine quietis eſt captum;
ſtatim Hieroſolymitanæ prouinciæ cõſilia reno-

H uantur.

uantur: primum omnium, rati gratiora superis fore sua studia, si ad ea summi totius Ecclesię Pastoris auctoritas, & consensus accederet; simul atq. hyems remitteret, tunc vel maximè seua, Romam ire constituunt, & à Pontifice maximo ius, tum ad sacros ordines, titulo volūtarię paupertatis; tum ad mansionem Hierosolymitanam, & prædicationem Euangelii, sine vllò interdicti metu suppliciter petere. Intereà Venetiis ne cessarent, atq. adeò, vt quędam quasi rudimenta futurę militię pōnerent, publicis valetudinariis inter se distributis, egrotos, ac pauperes omni ope adiuuare institerunt. Confessionis, & Eucharistię sacramenta gratis ministrare qui per sacerdotium poterant: ceteri solari iacentes; afflictos mœrentesque spe cœlestium bonorū erigere; adesse animam agentibus; cunctos deniq. ad patientiam, fidemque adhortari; nec modò spiritualibus officiis fungi certatim; sed ne vilissima quidem ac seruilia, corporibus pauperum curandis, defugere ministeria: sternere lectulos, euerrere sordes; purgare scaphia; cadauera defunctorum ritè curata humi condere; interdium pariter noctuq. omnibus præsto esse tanta cum alacritate, ac diligentia: vt cuncti obstupefcerent; vulgatoq. rumore, principes etiam viri ad spectaculum conuenirent. Quibus in officiis cum aliorum omnium, tum Xauerii præcipuè caritas, ac virtus enituit. Is cum in quēdam incidisset morbo Gallico mise

rè

rè deformatum, atq. ad eius aspectum exhorruisset; vt ea re infringi, ac debilitari sensit caritatem in proximum, ita repente in semetipsum excaduit egregius CHRISTI miles, vt manantem sanie ex vlceribus purulentis (cuius rei vel mentionem aures delicate refugiant) obfirmato animo, semel iterumq. non dubitarit exfugere. qua re nō modò se ipsum in pręsentia pręclare vicit, sed etiam in omne tempus propriam quādam, atq. perpetuam in elephantiacos, atq. vlcerosos clementiam, & misericordiam est cōsecutus: quam deinde vbicumq. terrarum fuit, quotiescumq. se dedit occasio, diligenter exercuit. Quidam etiam ē sociorum numero, pauperem lepra toto corpore coopertum, cum pręfectus nosocomii non admitteret, in suum lectum accepit ipse: cumq. manē surrexisset cunctis ingemiscētibus eadem ipse quoq. morbi fœditate correptus; postridie non sine miraculo prorsus illęsus, atq. intactus apparuit. Hęc & alia eiusmodi verę pietatis, & officii documenta cum in ea vrbe dedissent (quorum ibi grata in multos annos deinde memoria vixit) appetente iam vere, vti condixerant, Romam cuncti ferē pręter Ignatium, discessere. Ipse tum ad parta in Domino retinenda, tum ad expedienda, quę ad nauigationem pertinerent, ibidem interea substitit. Atq. illi quidem eadem ferē disciplina, quam supra diximus, iisdemque imbrium difficultatibus, iter ingressi; ad superiorem

parcimoniam, ac frugalitatem illud etiã addidere, ut neq. vlllo prorsus uiatico, diuinę tantum prouidentię, bonitatisq. fiducia, Romam usq. contenderent: & quia tum Cinalium, seu Quadragesimę tempus erat, quotidie, quãquam in tantis laboribus, ritu catholico ieiunarent. Nec sanẽ defuit illis: & exercendę spei, & CHRISTI Domini inopiam, ac perseuerantiam aliqua saltem ex parte imitandi materies: acciditq. aliquando, ut cum panis duntaxat frustulum singuli manẽ sumpsissent, imbre densissimo stagnantibus latẽ campis, ut alicubi pectore tenus aqua pertingeret, nullo prẽterea cibo, millia passuum fermẽ triginta nudis pedibus uno die peregerint, & quidem incredibili non modò tranquillitate animi, sed etiam hilaritate psallentes. Diuersoriis uerò cum propter inopiam excluderentur, & ad publica xenodochia de more confugerent, quãuis oppidò lassi, tamen iis, quę supra diximus, caritatis muneribusungebantur: seq. ipsi domare, ac vincere magis magisq. nitebantur in dies. Sanẽ Rauennę quidã ex iis cũ hospitalis lectuli sordes: ac manantia tãbe stragula nauseabundus vitasset, quę prima deindẽ occasio data est suimet puniendi, non prẽtermisit. In pago nescio quo pauper phthiriasi consumptus ẽ vita migrauerat. cum in eum pagum nostri venissent, distributisq. cubilibus nullum iam superesset, nisi quod phthiriacum fouerat; Pater ille amissam nuper palmam recuperare

recuperare vehementer exoptans, nudus illico per
 summum animi ardorem eosdem subiit lodices,
 ibiq. sese identidem versans, cum ingentes ani-
 malium greges ea tota pauisset nocte: ad sudo-
 rem vsq. defatigatus, non leues ab se prioris fa-
 stidii, ac deliciarum pœnas exegit. Deniq. san-
 ctam Urbem ingressi, ut sacra Apostolorum limi-
 na, & præcipue religionis templa castè obierunt;
 à Petro Ortizio Hispano Cæsaris procuratore ad
 Pontificem maximum introducuntur. Is erat eo
 tempore Paulus III. è gente Farnesia, cuius no-
 mini plurimum utiq. nostra Societas debet. Con-
 sueuerat autè super mensam non fabulatores, aut
 mimos inducere, sed præstantes philosophos, atq.
 Theologos; & ipsemet, veritatis indagandæ, atq.
 illustrandæ causâ ponere de quo inter se disputa-
 rent. ea erat grauissimi senis, & prudētissimi prin-
 cipis oblectatio. Ad has ergo disputationes post
 pedû oscula Patres adhibiti, cû egregiû quâ Chri-
 stianæ humilitatis, atq. modestiæ, quâ eruditionis
 & ingenii specimē præbuisent; nō modò que vo-
 lebant de sacerdotio, deq. Hierosolymitana pro-
 uincia, libenti atque approbante Pontifice impe-
 trarunt, sed insuper pecunia ab eodem instructi,
 & fausta cum prece dimissi sunt. Ad quam dein-
 de pecuniam cum è nationis maximè Hispanicę
 collatione accessisset quod aureorû amplius du-
 centorum summam expleret; socii ne quid ex eo
 uiatico præterquam in usum uotiuę navigationis

attingerēt, apud mensarios pecunia omni depō-
ta, & Romę uictum emendicantes, admirabile
dedere spectaculum iis, qui corā Pontifice disse-
rentes illos audierant: & deinde quemadmodum
venerant, sic Venetias prorsus egentes, ac vacui
reuerterunt.

*Sacris initiatur Ignatius; & de rebus ab
eodem, & socijs in Veneta ditione
gestis. Cap. IV.*

POST hæc, diligenti adhibita præpa-
ratione, cum ad eiusdem Legati Verall-
li pedes perpetuæ paupertatis, & casti-
monię nuncupassent vota diuini amo-
ris igne succensi, mirante, ac maiorem in modum
approbante populo, sese denuo ad pristinos illos
labores, & assidua pauperum ministeria retule-
runt. Deinde in exitu mensis Iunii diui Ioannis
Baptistæ die natali, Ignatius, & reliqui laici per
omnes ordinum gradus ad apicem sacerdotii ab
Arbenſi Episcopo, euecti sunt, tanta non modò
ipſorum, sed etiam Episcopi lætitia, & animi vo-
luptate, vt sese inter eiusmodi cæremonias ni-
hil umquam simile sensisse affirmaret. Interea
Patribus neque in eam diem vlla fuerat in Palæsti-
nam transmittendi facultas, & eo ipſo tempore
cum graue bellū ex fœdere Christianorum Prin-
cipum

cipū, Venetos inter & Solymanum Turcam exarsisset, sublato repentē commercio, omnis non modò peregrinorum, sed etiam institutorum nauigatio conquieuit. vt satis appareat, cœleste numen iratum gentibus iis, quæ creditum sibi regnū Dei per summum olim scelus, negligentiamque amittere; Apostolicum hunc, deuotumq. sibi manipulum, in alias longè nationes, arque prouincias iusto iam ante iudicio destinasse. Itaque propter eam, quam dixi, causam, spe traiciendī sublata, quāquam voti religione soluti videri propemodum poterant, tamen ne quis omnino scrupulus animis insideret, finem anni vertentis, vtī Parisiis ante decreuerant, prorsus expectare, seque interim tum ad sacerdotii primitias diuinæ maiestati libendas omni diligentia comparare, tum etiam post multam precationem, & abstinentiam, proximis operam ex instituto nauare constituunt. Id quò liberius, atque commodius facerent, ex tantæ vr̄bis celebritate, ac frequentia, in finitima eiusdem ditionis oppida aliò, atque aliò, recepere sese: vt si fortè (quod tamen in præsentia vix fieri poterat) bello sedato præter opinionem transitus patuisset, è propinquo Venetias cuncti simul accurrerent. Franciscus ergo Xauerus, & Salmeron, ad Montem Celsum (id vico nomē ab vr̄be Patauio millibus passuum fere x.v.) secessere; Ioannes Codurius, & Hosius, Taruisium; Claudius Iaius, & Simon Rodericus

Bassanum, oppidum agri Patauini; Paschasius, & Bobadilla, Veronam; Ignatius verò, Faber, & Laines cum Vicetiam petiissent, hanc vitæ rationem iniere. Erat extra urbem domunculam ruinosa, & deserta, nullis foribus, aut fenestrarum obicibus, vento cuilibet peruia. id sibi diuersoriū, ne cui molestiam exhiberent, atque vt ab urbano strepitu remoti liberius vni Deo vacarent; memores insuper stabuli, quod regem ipsum angelorum nostra causa nascentem olim exceperat, vnanimis delegerunt, quotidianis muneribus ita inter se distributis; vt vnus ad custodiam diuersorii, & pauca victus ministeria remaneret (qui fermè erat Ignatius, quod propter nimiam lacrymarum copiam grauitè ex oculis laboraret) reliqui duo urbem ingressi, cibum in singulos dies emendicarent: quod ab ea functione superesset otii, totum id omnes cœlestium rerum contemplationi, & prædicationi tribuerent. In hoc vitæ genere cum quadraginta iam dies non minori cœlestium donorum copia, & animorum voluptate, quàm corporum vexatione, & carnis incommodo perstitissent, quanto nimirum spatio temporis, Christum ipsum Dominum ac magistrum, ante quàm turbæ sese committeret, abstinuisse cibo, & in eremo cum bestiis latitasse meminèrant; ad eos reuifendos Taruisio repètè Codurius affuit. cuius accessu læti, cum spiritus vehementiam ex ea solitudine, assiduitate precandi, ieiuniisque conceptam diutius

diutiùs cohibere non possent; ad CHRISTI gloriam ex vmbra in arenam prodire, & quę diuinitus acceperant bona, cum proximis communicare constituunt. Nec mora: Vicetiam ingressi descriptis inter se celeberrimis oppidi partibus, eadem omnes hora de rebus diuinis ad populum dicere incipiunt, nullo prorsus, aut loci apparatu, aut pompa verborum. In triuiis, plateisue, prout cuique locus obtigerat, desumpto ex aliqua fortè officina scamno pro suggestu utebantur. populum elata voce, & in gyro acto supra verticem pileo, ad concionem inuitabant. sermo, vt peregrinorum, & hospitem, ex variis linguis ferè mistus, ac minimè proprius. Veruntamen is erat orationis impetus, adeò graues, ac verę sententię, tanta in omni gestu, atque habitu pietas denique is ardor in oculis emicabat, vt peritissimus quisque rerum estimator hos demum esse Christianos concionatores, germanosque præcones Euangelii dictitaret; multi etiam qui rei nouitate illecti cum cæteris initio per iocum, lasciuiamque ludibundum confluxerant, prudentissimis eorum præceptis, & dicendi grauitate permoti, deposita paulatim petulantia longè alii quam accesserant, dimissa concione recederet. Quod si quis deinde seorsum ad Patres adiret, veritatis & officii studiosior: hunc verò humanissimè acceptum, pro ipsius ingenio priuatis institutionibus ad omnem virtutem, ac religionem informabant. Illud verò præci-

præcipuè rem adiuuabat, quòd neq. inanes plausus, vt diximus, fucata oratione captarent; neq. inter ipsam concionem, aut vbi peroratum esset, quâquam in summa rerû omnium inopia, quidquam à circumfusa multitudine vel peterent ipsi, vel etiam ultro delatum acciperent. breuiq. constare cœpit, paupere tecto, ciboq. contentos, & ab omni auaritia, & vanitate abhorrentes, non aures populi scalpere, sed vulneribus omni ratione mederi; nec suum potius, quàm Dei, proximorumq. negotium agere. Atq. haud sanè dissimilis fuit cæterorum Patrum in sua cuiusq. prouincia probitas, & industria; ut etiam aliqui ex magnis laboribus, & incommodis extremum adierint vitæ discrimen. Neq. ita multo post, cum euocati ab Ignatio vt de rebus communibus agerent, cuncti Vicetiam conuenissent; tanta animorum inclinatio, ac beneuolentia populi Vicetini erga peregrinos apparuit, vt, qua nuper in vrbe tribus dumtaxat, cibarii panis, ac ferè mucidi quotidiana vix circuitione colligebatur quod satis esset ad vitam ægerrimè tolerandam; in eadem ipsis iam vndecim, ex uoluntariis ciuium eleemosynis omnia ad victum, cultumq. necessaria largè, ac benignè suppeterent. Ibidem igitur primas diuinæ maiestati hostias immolauere noui sacerdotes, vno Ignatio excepto, quippe qui ad se comparandum amplius adhuc temporis sibi sumpserat, & Romæ postea sacrificandi fecit initium ad ipsum

sum Præsepe, & incunabula CHRISTI Domini, quæ in æde sacratissima beatæ MARIÆ ad Niues religiose coluntur.

Ignatio Romam appropinquantī CHRISTVS apparet: & unde Societati IESV nomen inditum fuerit

Cap. V.

ET QVONIAM expeditioni transmarinæ præfinitum anni spatium erat in exitu; & infestū adhuc classibus mare; quid proinde agendum esset, Patres inter se deliberant: nec dubiū fuit, quin, uti Lutetiæ voverant, cuncti sese ad fidei catholice propagationem, & animarū auxilium, Sedis Apostolicæ cultui, & Romani Pōtificis obsequio manciparēt. Cuius officii procuratio (quoniam satis id esse videbatur) Ignatio, & duobus primariis patribus Fabio, & Laini mandata est; Romā adirent, & (quod bene verteret) CHRISTI Vicario hæc sociorum studia, ac vota quàmprimū exponerent. Interea reliqui, ne conceptus ē diuturna meditatione, & sacrificiis feruor ac Spiritus euanesceret, non modò se ipsi diligentissimè custodire, sed etiā præfidii diuini fiducia proximis omni ratione optulari decernunt. ac præcipuis vrbibus inter se descri-

ptis

ptis, præsertim in quibus litterarum studia florere, & frequentissimam iuuentutem versari cognouerāt; Codurius, Hoziusq. Patanius, Rodericus, & Iaius Ferrariam, Xauerius, & Bobadilla Bononiam, Paschasius, & Salmeron Senas profecti; eadem ferme ratione quā paulo ante Vicetiæ adhibitā diximus, & priuatim, & publicè cū hominibus agere, eosq. è lethali flagitiorū veterno excitare, atq. ad contemptum rerum mortalium, & cogitationum futurī seculi omni conatu, atq. artificio impellere, atq. adhortari cœperūt. Cumq. ipsa nouitate rei omnium in se oculos, atq. ora vertissent, paucis mensibus, Deo adspirante, non modò id effecere quod maximè optabant, vt magni animorū motus, & insignes ad CHRISTVM conuersiones existerent; sed etiam, quod minimè laborabant, vt ipsoꝝ nomen, ac fama Italiam ferè totam ingenti cum admurmuratione peruaderet. At Ignatius Romam duobus quos dixi comitibus recta contēdens, & ab eorum altero quoridie corpus CHRISTI religio se, casteq. suscipiens; MARIA Virgine potissimū præside, atq. adiutrice, sese ad sacrum suo tempore faciendum, ac multa pro CHRISTI nomine subeunda, dies, noctesq. simul intēta quadam animi cura, simul inestimabili Spiritus dulcedine, & noua diuini luminis copia præparabat. Etenim ex quo primum Hierosolymis rediens ad litterarū studia in CHRISTI gratiam animum adiecerat, de

de rerum cœlestium contemplatione, vt diximus, non sine magna difficultate remiserat multū, seq. ipse Domini caritate, spiritali consolationi, deliciisq. sponte subduxerat. Sed studiorum exacto eurriculo, indeinceps & Venetiis, & in Vicetino secessu, & in hoc de quo dicebamus itinere, tam crebra diuinitus lumina, tā liquidas animi voluptates, eadem scilicet Virgine fauentē, percepit, vt in antiquum statum illum Minoreffanum (quē postea ob singularem & eximiam illius temporis in se Dei benignitatem religioso ioco primitiuam suam Ecclesiam appellare consueuerat) nō solū ex integro, sed etiam cum fœnore sibi restitutus esse videretur. Sed præter cætera, quę quod mortalem naturam exsuperant, verbis exsequi difficillimum est; quo die Romam accessit, res ei contigit vel ad memoriam posteritatis insignis, vel ad confirmandam in proposito Ignatium, ceterosque haud mediocriter efficax. Etenim orandi causa non longe ab Vrbe templum ingresso, qualia passim imposita militari vię cernuntur, statimq. vt sepe solebat, abstracto à sensibus, atque alta quadam animi contemplatione defixo clarissima in luce per speciem illi sese Deus pater ostendit, I E S V filio baiulanti crucem, & crudelissimis affecto suppliciis præsentem Ignatium, sociosque commendans; quos ille cum in fidem, ac patrocinium libentissimè recepisset, ad Ignatium placido, & sereno vultu conuersus, hæc ipsa effa-

ri verba dignatus est; EGO VOBIS ROMÆ PROPITIUS ERO. Quo tanto, tamq. diuino solatio mirum in modum erectus, & confirmatus Ignatius, ac socios deinde compellans: Quid nobis, ait, Romę futurū sit fratres; in crucem ne, an in rotam agi nos velit Deus, ignoro. vnum scio, quidquid eueniat, Iesum Christum nobis propitium fore; ac simul totius visionis ordinem exposuit. Quę res non in pręsentia tantum illos insolita quadā lętitia, & voluptate perfudit, sed etiam in posterum cōtra omnes difficultates, atque pericula magnoperę corroborauit, ac muniit: atque idipsum vel in primis fuit causę cur Ignatius confirmatę postmodum Societati salutare potissimum IESV nomen indiderit. quam tamen deinde verbo, scriptoq. minimam vocare solitus est; quod reliquis religionis familiis (quas item Societates IESV licet optimo iure appellare) cūctis omnino tum de splendore, tum de antiquitate concederet.

Ignat-

*Ignatius Romæ Christianæ rei dat operam:
in Casinati monte animam Hozij cœlum
intransem videt. Cap. VI.*

EGITVR tam secunda numinis volū-
tate, tamq. liberali promissio mirum in
modū læti, sic tamen, vt nō sine myste-
rio CHRISTVM Dominum cru-
cifixi maximè habitu apparuisse apud se reputa-
rent, cum gratiarum actione; ac prece sanctam
Vrbem ingressi, nihil antiquius habuere, quàm
vt viatici nomine sibi numeratam anno priorē
pecuniam, quoniam quidem nauigationis consi-
lia in irritum cecidissent; prorsus ad nummū iis-
dem à quibus acceperant, redderent; quæ, vtpotē
sacra, in aliōs pietatis vsus, & opera expendere-
tur. Deinde, quemadmodum antē conuenerat,
suam, & reliquorum operam Pontifici Maximo
in Apostolicis præcipuè functionibus, citra ho-
noris titulos, & dignitatis insignia, detulere.
Neque aspernatus est pia Patrum studia Christi
Vicarius: atque in præsentia, donec eiusmodi ali-
qua sese offerret occasio, iussi Faber, & Laines in
almo Sapiētiae Gymnasio sacras litteras profiteri.
quo munere dum alter in Bibliis explicandis, al-
ter in scholastica Theologia, vt appellant, pari cū
eruditionis, ac pietatis laude perfunguntur, atque
etiam saepe coram ipso Pontifice de grauibus re-
rum

rum diuinarum quaestionibus disputant; interim Ignatius proximorum saluti de more operam nauabat cum aliis artibus, tum verò spiritualibus praesertim exercitationibus, quippe ad curandas perturbationes admodum efficaci, virtutisq. iampridem experte remedio: quibus ille per eos dies, praeter cæteram turbam, insignes aliquot viros diligenter excoluit. in iis Gasparem Contarenum Cardinalem, grauissimum Senatorem, eundemq. temporibus illis (quod eius varia monimenta preclare testantur) ingenii, & doctrinae facile principem. Is, Ignatii prudentia, & consuetudine viq. adeò captus est, tantumq. eius praeceptis, consiliisq. profecit, vt qualem dudum optauerat animi regendi, moderandiq. magistrum, deniq. sese Dei beneficio nactum esse affirmaret. idemq. tradita sibi Exercitia (quod exemplum apud heredes hodieq. asseruari perhibent) sua ipse manu perquam accuratè descripsit. Hunc imitatus Cæsaris procurator (de quo supra dictum est) Petrus Ortizius Theologiae doctor insignis, easdem exercitationes ad CHRISTI Domini gloriam, & suam salutem omnino experiri constituit. Id quò liberius simul, & fructuosius faceret, procuratione interim vicariis delegata, cū paucis quotidianæ vitæ administris, & Ignatio praeceptore in montem Casinatem secessit, quo in monte antiquissimum, & nobilissimum cernitur sancti Benedicti cœnobium. Ibi, remotis arbitris, maxi-
ma

ma diligentia dies ipsos, quadraginta piæ meditationi ex Ignatii præscripto vacauit; idq̃. tãto cum animi fructu, tantaq̃. accessione virtutis, vt quàmquam Christianam philosophiam multo ante professus, tamen se tum demum verè philosophari cœpisse fateretur. ac parum abfuit, quin grandis iâ natus vir, & Imperatoris legatus, illico mortalibus rebus abiectis magno animo sese ad laboriosum Ignatii vitæ genus adiungeret. sed cum id neque per ætatem liceret, neque per suscepta negotia; certè quod proximum fuit, egregiè præstitit, vt & sanctimoniam, ac pietatis exemplo in posterum sui ordinis hominibus præluceret, & Societatem deinde nostram quibuscumque posset rebus, perquam studiosè ornaret, atque defenderet. Non omittenda videtur hoc loco res memorabilis, quæ Ignatio in illa Casinati commemoratione diuinitus accidit. Dum enim pro salute Baccalaurei Hozii, quem grauius ægrotare cognouerat, Domino supplicaret, repente vidit in spiritu (quod ipsum ibidem Diuo Benedicto fertur olim in obitu Germani Episcopi cõtigisse) animam socii luce clarissima radiantem, deducētibz Angelis in sublime ferri, atque ipsa demum cœli beatiſſima regna cõscendere. eidemq̃. Ignatio, paulo post, cum ad aram sacrificaturus accederet, in ipso Missæ introitu, Sanctis omnibus ritè appellandis, lucidissimum cœlestium agmen subito apparuit, sic, vt in iis Hozium eximio ful-

I gore

gore micantem sine vlla dubitatione dignosceret. Qua ex vtraque visione tanto est gaudio delibutus, vt multos dies præ dulcedine lacrymis temperare nequiverit. Huic Hozio Patauium (vt diximus) provincia nuper obtigerat. vbi dum in officio, singulari cum industria, & fide versatur, ex ipsa rei nouitate suspectus, & confectus in carcerem ab Antistite Patauino, moxq. ab eodem dimissus perhonorifice fuerat. cumq. acrius denuo in proximorum salutem incubuisset, è magnis diurnis, nocturnisq. laboribus lethali morbo correptus, ex hac vita migrauerat, cum aliis mira cuiusdam sanctimonie relictis indicis, tum verò quod qui ante obitum subniger fuisset, ac vultu deformior, in eiusdem demortui facie tantus repente nitor, ac venustas apparuit, vt eo spectaculo Codurius confors provinciae animum exsaturare, & præ lætitia fletum cohibere non posset. Huius igitur tam felici exitu maiorem in modum gaudius Ignatius, è Casinate Romam vnà cum Ortizio peracta commentatione regrediens; obuium habuit in itinere Franciscum Stratam Hispanum, præclaræ indolis iuuenem, sibi antea non ignotum: qui cum è cuiusdam principis viri familia, pertæsus aulicæ vitæ, militandi causa Neapolim peteret, vno Ignatii congressu, atque sermone (quæ hominis erat in dicendo vis) à seculi stipendiis ad CHRISTI vexilla facili negotio traducti se passus est; ac variis deinde locis, eiusdē Ignatii

tui missu, & Societati nostræ, & rei Christianæ
vniuersæ concionator egregius haud mediocriter
profuit. Hoc igitur auctus commilitone Romam
Ignatius reuertit: ad quem deinceps aliquot etiã
alii rebus gerendis idonei diuino impulsu paucis
diebus adiuncti sunt.

*Romam Patres vniuersi conueniunt: vete-
rem plebis erudienda morem, & frequen-
tem usum Confessionis, & Eucharis-
tiæ restituant. Cap. VII.*

QUÆ dum ardēs CHRISTI amorē
diligenter agit Ignatius, interim Patres
cæteri, sua quisq. prouincia bene gesta,
Romam (vti decreuerant) circa mediã
Quadragesimam conuenere. Is fuit annus post
CHRISTVM natum M.D.XXXVIII.
Tecto recepti sunt à Quirino Garzonio ciue Ro-
mano, ad villam Minimorum fratrum cœnobio
proximam. Ibi in summa omnes egestate preca-
rio victitantes, communi consilio ad rem Chri-
stianam pro viribus adiuuandam aggressi, permis-
suq. Antistitem varia Urbis templa foriti, concio-
nibus primùm ciuitatem ad omne officium, atq.
virtutem vehementer accendere; deinde etiam
veteri Ecclesiæ instituto plebē, puerosque Chri-

stiana catechesi (quæ iamdiu obsoleuerat) vicatim erudire institerunt. Ac licet piis eorum studiis dæmon omni conatu se opponeret; tamen partim exemplo vitæ; partim assiduitate diſcendi, hortandique, cum alia multa propediem affecti sunt, tum verò præcipuè, vt sacræ Confessionis, & Eucharistiæ frequens vsus (quo nihil est humano generi salutarius) diaboli fraude iam pridè extinctus, magno vtique Christianæ Reip. commodo in principe, magistraque orbis terrarum Ecclesia reuiuisceret. ex quo deinde paulatim effectum est, iisdem scilicet adiutoribus, non solum vt in Italia, Gallia, Hispania, cæterisque catholicis Europæ regionibus, verum etiam vt in ipsa India, atq. adeò in ultimis terris, vbi paulo ante ferales dæmonum dapes, & nefaria sacra viguerant, iam nunc, ingenti bonorum gaudio, per pœnitentiæ sacramentum frequenter elutis animi sordibus, diuina passim conuiuia celebrentur.

Falsis criminibus circumuenitur

Ignatius, & absoluitur.

Cap. VIII.

VÆ nimirum satanas futura præſagens, ipsis rerum iniriis per se, suosque satellites obuiam ire non distulit. Augustinus quidam erat ex Eremitana familia

lia concionator prorsus indignus eo nomine, atque ordine. Is Lutheris impii sectator occultus, per ambages idē tidei pernicioſa dogmata ſpargebat è pulpito: ac miris artibus auditores à recta in Deum fide, atque à Romani Pontificis auctoritate ſenſim abducere conabatur. Id autem eò fidentiùs, quòd per eos fortè dies Pontifex aberat, maximis de rebus quæ ad ſalutem Eccleſiæ pertinebant, in fines Galliæ Narbonenſis, Nicæam uſque profectus. Hanc rem odorati è Patribus quidam; ne ad perniciem animorum latiùs manaret; communi conſilio totam ipſi cognoscere, atque inueſtigare non dubitant, ad eum concionatorem audiendum cum cætera multitudine ſemel, iterumque conueniunt: quæ ratio diſputandi ſit, qui ſcopus totius orationis, diligenter attendunt. neque verò, peritos dogmatum, quæ per id tempus in controuerſiam vocabantur, diabolici miniſtri ſefellit aſtus, ac latens lupi ſub ouis pelle rapacitas. Itaque ſatis iam cõperta atque explorata re, primùm ex Euangelii præceptis priuatim ad hominem adeunt: quid ad ſe delatum, quid auribus ipſimet ſuis deinde perceperint, iis potiſſimùm verbis exponunt; quibus non de populi modò ſalute ſeſe, verùm etiam de ipſius, qui populum peſtifera contagione infece-
ret, pro Chriſtiana caritate ſolicitos eſſe demonſtrent: rogant, hortantur, denuntiant, praua dogmata corrigat, ambiguè dicta, quæque ad cõtem-

prum Sedis Apostolicæ; & Ecclesiasticarum traditionum, ac rituum facillè trahi possint, ad Conciliorum decreta, normamq. sinceræ fidei quàm primum interpretetur: utique à deprauanda Romana ciuitate, atque à perturbando ipso veritatis fonte in posterum abstineat. Ille (qui fastus hæreticorum est) homines nimirum idiotas ex habitu ratus, eorum dicta primò eleuare, & eludere: deinde vbi se variis vrgeri, ac premi argumentis, & rationibus vidit, versante animum simul ira, metuque, pauca præfatus, quæ ad occultandam in præsentia improbitatem valerent; cum inanibus promissis Dei famulos ab se dimisit. Deinde vt se à timore collegit: diabolicis actus furis, & amicorum opibus fretus, quos ille sibi multos, potentisque parauerat, ad institutam agendi cōsuetudinem pari scelere, atque impudētia rediit. Quod vbi sensere Patres, in re tam atroci, tamque periculosa nequaquam lenibus rari opus esse remediis; cōsiliū cōpere dignum hominibus diuinæ gloriæ studiosis, dignum sacre Theologiæ doctoribus; vt improbi cōcionatoris, mendacia palam, & ex superiore loco suis ipsi cōcionibus refutarent. Id ergo cum facere instituisent, bonis maiorem in modum approbantibus; cognita re Lutherianus vehementer excaudit; vocatisque ad se confestim amicis rabiem, doloremque suum impertiit, etiam atque etiam obtestans; ne tantam, ac tam insignem iniuriam inul-

inultā esse paterentur. Illi, & eadē laborantes opinionū infania, & magistri ignominia valde commoti, facta conspiratione, Ignatiū, & socios omnidolo per fas, ac nefas euertere, nec modò fama, sed et, si res procedat, vita spoliare constituunt. Primum igitur tota Vrbe fictis criminibus dissipant, Ignatiū, sociosque omni scelerum genere cooperatos, tū in Hispania, tum in Gallia, quin etiā nuper Veneriis falsę religionis, & probri, flagitiiq. damnatos; & elapsos è iudiciū manibus, ad corrumpendā iuuentutem specie pietatis Romā se contulisse; ibi, quod bonis artibus nequeant, id, alios criminando, accusandoq. per summā iniuriā quærere, vt sibi apud imperitū vulgus famā sanctitatis, eruditionisq. concilient. Cum aures nacti secundas, hæc & alia id genus quàm appositissimè ad veritatis imaginem, & per se ipsi, & per emissarios oppido sererent; tantam in inuidiam, & odiū breui seruos Dei adduxerunt, vt eos multi iam quasi facinorosos, ac fugitiuos horrerent: ipsorumq. congressum, & consuetudinem vulgò refugerent. Cumque iam res è sententia flueret, læti successu aduersarii, prætereà promissis ingentibus onerāt, subornantq. qui iisdē ferè nominibus quæ sparsa in vulgus fuerant, apud Urbis Præfectum insonantes accuset. Has verò partes inexpiabili scelere sibi desumpsit Michael Hispanus quidam, qui iam ante Parisiis in Ignatium debacchatus, ac deinde singularibus ab eodem Ignatio lucrādi fratris mi-

rabiliter cupido prouocatus officiis, egregiam vi-
 ri beneficentiam (vt ferè fit) minimè vulgari per-
 fidia, atque impietate rependit; atque vt Ignatiū
 & Socios familiariter nouerat, confectis quàm
 maxime ad similitudinem veri criminibus, apud
 Prefectum sanè magnam in suspicionem cunctos
 adduxit. Omnino res erat insigni infamia; nec
 modò in Vrbe vulgi sermonibus terebatur, sed
 apud exterarum quoque nationes, atque prouincias
 aduersariorum nuntiis, ac litteris percrebuerat,
 Ignatianos cum suo capite, denique manifestorū
 scelerum, hæresisq. conuictos teneri: videlicet,
 vt quas noxii variis locis effugissent pœnas, eas
 iusto Dei iudicio Romæ in celeberrimo totius or-
 bis terræ theatro persoluerent. Intereà Ignatius
 totius machinationis nequaquam ignarus: fretus-
 que tum præclaro conscientiae testimonio, tum
 etiam CHRISTI promissis, qui se illi Romæ
 propitium sponponderat fore; omnes inimicorum
 impetus, totamque belli procellā inuicto animo
 sustinebat; Deumque vnā cum sociis pro aduer-
 sariorum salute precabatur assiduè. Iamque cau-
 sâ dicendæ tempus appropinquabat; cum inci-
 dit in eius manus epistola, quam antea Michael,
 recentibus quibusdam Ignatii meritis delinitus
 (quippe vel ferrea pectora interdum patientia, &
 caritate flectuntur) ad amicum nescio quem sum-
 ma cum Ignatii, & sociorum laude perscripserat.
 Ea videlicet epistola, delatoris causam iugulauit.

nam-

namque vbi iudicii aduenit dies, citato ad Tribunal Ignatio, multa in eius vitam, ac mores improbè mentitus est Michael. ad quæ cum Ignatius admodum sedatè respondisset, prolata ad extremum epistola, ac recitata institit ab aduersario quærere, nunquid earum rerum meminisset? num chirographum agnosceret: Tum ille re inopinata percussus, victusq. conscientia, repente pallescere, titubare, frigido sudore perfluere. quod vbi animaduertit Præfectus (is erat Benedictus Conuersinus, vir prudens, & in causis cognoscendis apprimè versatus) confestim suspicatus coitionem, ac dolum, data opera Michaellem diligenter interrogat; cumque non obscuris vestigiis ad ipsa fraudis cubilia peruenisset, seuerum calumniæ vindicem sese præbuit: ac multis verbis increpitum calumniatorem (quamquā Ignatio pro ipsius periculo deprecante) insuper multauit exilio. Post hæc Ignatius flagitare & vrgere, vt duo cōspirationis nefariæ principes, quorum alter Mudarra, alter Barreria vocabatur, Hispani ambo, quæ priuatim in circulis, cœtibusq. iactarant, eadem coram Præfecto palàm, ac legitimè exponerent, vt sibi diluendi crimina, & se, sociosq. purgandi copia fieret. Missio igitur viatore, vadimonium obire coguntur. At illi veteratores, & callidi, & cum in foro iudiciisq. diu multumq. versati: tum etiam recenti Michaelis malo facti cautiore, vbi ad tribunal adfuere, persum-

summam dissimulationem se de Ignatio, ac sociis, & sentire quàm optimè, & ad eam diem sensissè respondent: neque vllum esse crimen, quod ipsi quidem in eorum vitam, moresque coniciant. Atque hæc, & alia eiusmodi coram iudice: rati nimirum fore, vt Ignatius præclare secum actum existimans, quod imminens calumniæ periculum euasisset; tã illustri præsertim accepta satisfactio-
ne proinde quiesceret. At ille multa, ac magna, quæ ad iuuandam Ecclesiam pertinerent, mète, ac cogitatione complexus, veritusque ne si quid sus-
picionis incommodæ, aut si qua dedecoris nota nascenti Societati adhæresceret, vel omnes in pos-
terum ipsius conatus irritos redderet, vel certè magnum rebus gerendis impedimentum afferret; à Præfecto etiam atque etiam postulare, ne fictæ aduersariorum palinodia fidem haberet: eos quippe alia tum sermonibus, tum per epistolas longè, lateque, vulgasse, ac quæ tunc ad tempus accommodata, iudicii metu perterriti dixerint, quæ nisi à magistratibus ritè cognita, & quæ sita publicè coarguantur, malo videlicet publico per summum nefas hæsuram in Societate magnam infamiam. proinde iure se postulare, vt in sua dicta, vitæque omnem diligenter inquirat; se suosque ad causam usque cognitam in vinculis habeat, ac prout re ipsa compererit, ita pronuntiet. Hæc igitur, & alia id genus, Ignatius. Contra aduersarii, veriti ne si quæstio perageretur, ingenti suo periculo,

ac

ac damno paterent ipsorum artes, atque mendacia, per se suosq. omni ope contendere, ac niti, vt Præfectus ab instituta cognitione desisteret. Iâq. vt potè qui plurimum opibus, & gratia poterant; in suam sententiâ non modò Præfectum, sed Legatum etiam, qui Vrbi pro Pontifice summo cum imperio præerat, Cardinalem Neapolitanum adduxerant. quinetiam ex ipsismet Ignatii fociis nõ deerant, qui, aduersariis iam à suscepta actione deterritis, & sponte cedentibus, non vltra instandum, vitandas lites, paci et quieti consulendû esse censerent. At verò Ignatius in posterum longè prospiciens, eoq. iudicio non tam suam quàm CHRISTI Domini causam agi prudenter animaduertens, nullis neque minis, neque promissis; nec suasionibus de sententiâ deduci se passus est. cumq. omni ad eam rem conatu non semel adhibito, propter aduersariorum gratiam, atque potentiam nihil planè proficeret; non dubitauit, consulto per sacrificia, præcesq. Deo, ad ipsiusmet Pontificis maximi fidem, opemq. confugere, qui Nicæa per eos dies adulta iam æstate redierat, & in Tusculano secessu valetudinis causa morbatur. Facili ergo ad Principem aditu, quo die venit, admissus Ignatius, Latino sermone (quippe qui nondum satis Italicè nosset) eidem ex fide retulit, quo consilio à militari vita sese ad animorû auxilium, atque ad litterarum studia transulisset; ac dum rem Christianam pro virili parte administrat

strat quoties, quot locis, quibusue nominibus accusatus, & absolutus fuisset. Nuper etiam ab Hierosolymitana peregrinatione bello prohibitum (quod Pontifex ipse non ignoraret) se, ceterosque eiusdem instituti laborisque sociis, qui se, vitamque tuam ad Christianae religionis amplificationem Sedi Apostolicae mancipassent, cum maxime in Vrbe Roma populum docere insistant, paratique in omnem quamuis arduam, atque longinquam expeditionem, eiusdem Pontificis reditum, nutumque auidè praestolantur; circumuertos repente iniquorum insidiis, & summam in inuidiam non modò in vrbe, sed etià apud remotas nationes adductos ne id quidem à magistratibus obtinere posse, vt iacta in suos mores vitamque crimina in cognitionem vocentur. Sibi quidem propriae utilitatis, & nominis rationem (quamuis ea per se negligenda non sit) minus antiquam esse: sed quoniam eodè iudicio, & ipsorum existimatio, & animarum salus agatur (omnium enim, qui ad rem publicam accedant, rationes, non veritate solum, sed etiam fama niti) petere se, & orare, ne grauetur pro sua sapientia, ac potestate perficere, vt Praefectus Urbis incohatam quaestionem primo quoque tempore peragat; ne in Vrbe totius aequitatis parente, contra paucorum factionem, opesque nullum inopiae, ac solitudini praesidium fuisse videatur. Sub hac audita Pontifex bono esse animo iubet Ignatium: & collaudata (quod antea fecerat) ipsius

&

& sociorum industria, & pietate, Præfecto per
codicillos imperat, iudicium ytique reddat Ignati-
tio, causam ritè cognoscat, feratque pro veritate
sententiam. Equidem hoc loco adesse, mihi ani-
mis velim eos, qui Deum res humanas negligèn-
tem circa cœli cardines otiosi, non minus ineptè,
quàm impiè fabulantur. ex iis quippe quæ conse-
quuta sunt, nemo sanus, paternam cœlestis nu-
minis curam, ac providentiam in suos, non clarè
perspiciat. Cum enim tota aduersariorum actio
ea maximè calumnia niteretur, Ignatiū, sociosque
variis locis iure damnatos, ambustosque iudicii
flamma per dolum effugisse; cumque longum, &
operosum esset, nemine præsertim necessaria in
eam rem impendia subeunte, ex tam remotis, dis-
iunctisque prouinciis rei gestæ seriem litteris cõ-
signatam, testibusque firmatam ex forèsi formu-
la petere; planè diuinitus factum est, vt quot-
quot in Italia, Gallia, Hispania Ignatii iudices ex-
stitissent, sub ipsum ferendę sententię tempus Ro-
mam ferè omnes alius alia de causa conuenerint.
Ioannes Figheroa, quondam Archiepiscopi To-
letani Vicarius, is, qui Compluti primum de
Ignatii fama, capiteque cognorat, grauib; de cau-
sis Neapolim à Cæsare missus, in reditu commo-
dum Romæ substitit. Venerat eodem è Gallia
Parisiensis Inquisitor Mattheus Ori Dominicanus;
apud quē Ignatius, vt supra dictum est, semel ite-
rumque ab improbis fuerat accusatus. Denique

in

in tempore Gaspar etiā doctus à Venetiis adfuit, qui habitē in ea urbe in Ignatium quēstioni pręfuerat. Hi omnes in iudicium adducti, aduersariorum commenta detexere, cum summa testificatione virtutis, ac pietatis Ignatii. Pręterea literę ciuitatum, apud quas Italia tota Patres aliquandiu vixerant, per idem tempus allatę magnum pondus ad illustranda ipsorum merita, & refellendas iniquorum calumnias attulere. Iam verò Hercules quoque, secundus hoc nomine, Dux Ferrariensium, qui patribus familiariter vsus, iisdemq. peccata ritu Christiano confessus, ex eorum etiā manibus corpus Domini sumpserat, libentissimē fecit non modò, vt per Epistolam, sed etiam vt per legatum perspectę ipsorum innocentię, ac sanctitati debitum testimonium, laudesque tribueret. Quibus rebus adductus Urbis Pręfectus, virgente pręsertim Pontificis iussu, quāquam aduersariis omni studio contra nitētib, deniq. sua sententia Ignatium, & socios omni non modò culpa, sed etiam culpę suspitione liberauit verbis amplissimis, eiusq. sententię, ad vindicandam in socium famam, varias in provincias testato discripta exempla dimissā. quibus ex rebus dici vix potest quantum Patribus vbiq. honoris, & exultationis acceferit. Atque hac maximē ratione diu suppressā atq. occultata veritas extulit aliquando sese, ac malitia superata, processit in medium: quāq. machinamenta diabolus

ad

ad teneram adhuc Societatem deformandam ,
 atq. adeò præfocandam artificiosè parauerat , ea
 ipsa, moderante rem numine, in eius maximè de-
 cus, & incrementa cessere. At verò insidiatorum
 longè dissimilis fuit exitus. Namq. administer
 confceleratæ calumniæ Michael, fraude patefacta
 (quemadmodum dicebamus) in exilium actus
 est: Mudarra verò, & Barreria, factionis & coi-
 tionis duces, cum deinde manifestis hæreticarum
 opinionum criminibus tenerentur; alter maturè
 sibi fuga consuluit, effigiemque suam pro se iudi-
 cibus concremandam reliquit; alter autem com-
 prehensus, & causa cognita perpetuo carceri addi-
 ctus, ad extremum tandem morte iam imminen-
 te respuit; eidemq. animam agent quidam è So-
 cietate ad extremum vsq. spiritum assedit; quæq.
 illi tempori tribui solent, pietatis, & caritatis offi-
 cia præstitit. Porro Lutherianus ille conciona-
 tor, qui totam conspirationē, scelusq. conflat,
 intra catholicorum castra per fraudem aliquan-
 diu versatus, cum religionis, ac pudicitia simula-
 tionem vltra sustinere non posset, larua deposita,
 palam fidei, & continentia bellum indixit, atq.
 ad optata hæreticorum lustra, popinasq. se con-
 tulit.

Igna-

*Ignatius, & ceteri Patres de constituen-
da Societate deliberant.*

Cap. IX.

AC igitur falsa accusationis procella Ignatius sociiq. defuncti, primum omnium (vt æquum erat) ingentes & vniuersi communiter, & singuli priuatim egere diuinæ clementiæ gratias: deinde, partim quòd aliqui subinde ad Ignatii institutum aggregabantur; partim etiam quòd inaudierāt, aliquot è suo numero varias in vrbes atq. prouincias iam tum rogatu Principum à summo Pontifice destinari; visum est faciendum, vt de stabilienda quàm maximè ad Dei gloriam, salutemque animarum Societate, primo quoque tempore inter se confu-
lerent. ad eam quippe diem, communi tātum of-
ficio, ac pietate ducti, sine certis & propriis legi-
bus, ac magistratibus vixerant. Ergo precationi-
bus, ieiuniis, & sacrificiis in eam rem quàm accu-
ratissimè adhibitis, quotidianæ vitæ munera, labo-
resq. ita partiti sunt, vt diurna tempora Dei ver-
bo, consuetisq. functionibus; nocturna verò pri-
uatis inter se colloquiis, & necessariæ consultatio-
ni darent. Prima igitur nocte quæsitum est, utrū
Pontificis iussu digressi, prout se daret occasio, su-
am quisque sine aliorum consensu, vel respectu
rem agere; an potius, quàmquam corporibus, lo-
cisq.

cisq. disiuncti, animorum tamen conspiratione, & meritorum communione, vt adhuc fuerant, sic in posterum coniuncti esse deberent. Dictisq. sine variatione sententiis, nullum fuit dubiū, quin tam suavis, tamq. arcta societas, Dei prorsus munere ex tam diuersis moribus, linguisq. coalita, omni conatu, studioq. retinēda foret; tum ne qua Spiritui Sancto iniuria fieret, à quo diuinitus fuerant in eam consensionem adducti; tum verò, ne concordia, atq. ynitatis bonum amitteretur, quo nihil est ad res magnas, atq. arduas moliendas, & obstantia quæque perumpenda, valentius. Cum hæc, & alia multa in eam sententiam ingenti alacritate, & gaudio spiritali pro se quisque dixisset, magnoperè incensis ad mutuam caritatem, & beneuolentiam animis, cœtus ille dimittitur. Proximo deinde confessu de religione relatum est, placeret ne ad vota duo Paupertatis, Castitatisq. ritè suscepta, tertium perpetuę item Obedientię adiungere, & è suo corpore eligere, qui ceteris ampla cum potestate præesset. In eam rē, quod maioris momenti videbatur, esse diem proferri placuit, spatiumq. seorsū singulis ad deliberandum dari, atque interim instauratis precationibus, & sacrificiis, diuinæ sapientiæ lumen, opemq. diligenter exposci. Vt igitur eius consultationis dies aduenit, omnium in vnum congruere sententiæ, quandoquidem CHRISTVM Dominum, ac magistrum sibi pro viribus imitan-

K dum

dum cuncti susceperant; quoniam ille sese perfectum atque integrum holocaustum Deo parenti pro salute humani generis obtulisset; prorsus oportere, ut ipsi quoque pro suo modulo Christum effingerent: ac quemadmodum singulorum corporis bona per voluntariam inopiam; corpus ipsum per castimoniam Deo immolatum esset; sic animus quoque ante cœlestes aras, per obedientiam spiritualis victima caderet, præsertim cum hoc sacrificio nullum diuinæ maiestati gratius, aut suavius esse constaret. Ergo sine controuersia diligendum videri, cui omnes in terris tamquam CHRISTO parerent; cuius in verba iurarent; denique cuius sibi nutum, ac voluntatem instar diuini cuiusdam oraculi ducerent. His ita constitutis, deinceps quaesitum de huius ipsius potestate, utrum certo dierum spatio definitam, an verò perpetuam esse oporteret. Perpetuam esse placuit omnibus, idque cum alias ob causas, quas commemorare hoc loco necesse non est, tum verò ut negotia grauiora, quæ ad conficiendum non modò plenæ libertatis, verum etiam longi ferè temporis indigent; leniter, & ex animi sui sententia posset ad exitum sine ulla trepidatione perducere. Additum ad hæc, ut Societatis candidati, cum aliis experimentis; tum verò præcipuè spiritualibus exercitationibus, peregrinatione, & infimis publici alicuius valetudinarii ministeriis probarentur. Itemque, ut quicumque Societatis instituta

pro-

profiterentur, il ad tria solemnia vota, quæ nobis cum aliis dicatis Deo familiis ferè cōmunia sunt, quartum nominatim adiungerent; quascumque fidelium vel infidelium terras Christianæ rei causa Pontifici maximo ipsos mittere placuisset, eò sine vlla tergiuersatione, atque adeò sine vlla non modò mercede, sed ne viatici quidem petitione proficiscendi. ac simul, concepta verborum formula sese obstringerent, puerili ætati per catechesim erudiendæ; quòd hoc remedio, nullum ferè efficacius foret ad intemeratam fidem tuendā, ac prauæ religionis prohibenda contagia. Atque hoc maximè quarto voto à cæteris religiosis minima Societas nostra distinguitur. Hæc igitur, & alia id genus nonnulla per eos dies ab Ignatio, patribusq. decreta sunt: eidemq. Ignatio negotium datum, vt ea in summam redacta, Pontifici maximo primùm Apostolica auctoritate sancienda, atque approbanda proponeret; deinde vt eadem ipse postea per otium fusiùs explicaret; ordinaretque, & quàm accommodatissimas ad Societatis vocationem, & spiritum leges, canonesq. perscriberet.

Patres in varia loca Pontificis iussu discedunt. Cap. X.

SV.B. hæc fermè decreta, Pontifex Maximus aliquot operarios ab Ignatio in varias agri Ecclesiastici vineas postulauit. Id nostrę Societati fuit Apostolicę peregrinationis exordium. Rainutio Farnesio Cardinali, eximia spe summę virtutis adolescenti (qui multo deinde post, matura virtute vir, Bononiensis Episcopus obiit) per eos dies cum amplissima potestate legatio Parmensis obuenerat. Huic, Pontificis iussu, legationis comites, & rerum spiritualium administri duo, Petrus Faber, & Iacobus Laines ab Ignatio dati: Senas verò in Etruriã, Paschasius ad instaurandam sacri cuiusdam cœnobii disciplinam ab eodem Pontifice missus est. In Aenariam, seu Inarimem insulam, pacificationis gratia non leuis momenti, Nicolaus Bobadilla: Brixiam in Cenomannos ditionis Venetę, Claudius Iaius grauib; item de causis abiit. Ac per idipsum tempus etiam in extremas terras primum Societati patuit aditus. Brasilicam oram, & præterea quidquid inter inaccessum olim Bonę spei promontorium, vltimosq; Sinas interiaceret maritimi tractus, Indo, & Gange superato, Lusitani, armatis classibus, ante annos aliquot, ingenti ausu, & labore, equè fortiter, ac feliciter aperuerant.

rant. neque Ioannem hoc nomine tertium Lusitanię Regem insigni virtute, ac pietate virum, vlla magis angebat cura, quàm vt barbaras illas nationes à misera demonũ seruitute ad vnius veri Dei notitiam, cultumq. traduceret. atque ob id ipsum, quos in ea mitteret loca præcones Euangelii, & moribus, & eruditione præstantes, tota Europa impendio conquirebat. Eius rei conscius Iacobus Gouea, is, qui Parisiis in ipso virgarum periculo singularem Ignatii fidem virtutemque, ingenti cum admiratione cognorat, proculdubio statuit, illum, & socios ad Indicam expeditionem fore quàm accommodatissimos; quoniam quidẽ ab Hierosolymę accessu bello impediti, quemadmodum audierat, in Italia substitissent. Neque tamen quidquam eius consilii ratus impertiendũ Regi antequam ipsius Ignatii voluntatem explorasset: pro amicitia ad illum scribit, quàm libente Lusitanię Regem, quàm spatiosus bonorum industrię, pietatiq. campus in India pateat. sibi quidem, quando illum, & socios ab Hierosolymitana curatione arceat bellum, sanctissimis ipsorum studiis prouinciam in primis aptam videri. Si conditio placeat, vltro semet apud Regem totius negotii fore interpretem pollicetur. Ad ea, cum gratiarum actione rescripsit Ignatius, neque se, neque socios esse iam sui iuris, quippe qui summo CHRISTI Vicario semetipsi perpetuo nexu Obedientię mancipassent. proinde agendum es-

se cum Romano Pontifice. quidquid ille iussisset, id verò sine mora facturos. Quo accepto responso Gouea, cum facile speraret à Pontifice impetrari posse; rem totam Regi suo per litteras aperit, ipsumq. exemplar epistolę Ignatii ad eum mittit cū summis illius, & sociorum laudibus, etiam atque etiam suadens, vt eiusmodi virorum opera potissimum vtatur, neu tam præclaram occasionem elabi patiatur è manibus; cui similem fortasse nullam sit in posterum habiturus. Haud incassum adhibita hortatio. quippe Rex, & sua sponte iam incitatus, & Goueę talis viri monitis, & auctoritate permotus, confestim Petro Mascarenie, suo apud Põtificem Maximum Oratori mandat mox in Lusitaniam redituro, det operam vt quàm plurimos ex Ignatii disciplina secum deducat, Evangelii causa mittendos in Indiam, eaq. de re cum Ignatio quamprimum agat: si res cum illo minus procedat, omni conatu cum ipso Pontifice transigat. vtique, ne sine tali comitatu reuertatur ad se. Hoc tam seuerò mandato legatus accepto sine cõtatione Ignatium conuenit, ac pauca præfatus (ut fit) conciliandę beneuolentię; mandatum sui Regis exponit, Patresq. minimùm sex in missionem Indicam postulat. Ad quem ille submissa oratione, tam honorifico Regis de se iudicio gratias cum egisset, eadem ferme, quę ad Goueam respondit: quod ab se petatur, totum id è summi Pontificis voluntate, imperioq. pendere. qui tamē,

men, si, quid ego sentiam, quæris (inquit Ignatius) vnum, aut alterum fortasse tibi concesserit, plures verò nequaquam. At ille cum nihilominus in eodem postulato persisteret, Dei fidem, & hominum testans, nusquam operā collocari fructuosius posse; tum Ignatius, quasi futura presagiens, familiari, ac placido vultu: Deus, inquit meliora, clarissime orator, quippe si è tam exiguo numero, sex vnā dumtaxat in prouinciam demas, quantulum, quæso, reliquo terrarum orbi sepererit? Neque tamen idcirco ille ab incœpto desistit: quoniam Ignatium flecti posse diffidat, ad ipsum adit Pontificem, narrat quid sibi ab Rege mandatum sit; suppliciter etiā atque etiā obsecrans, ne in tam honesta causā, tamque pia, frustrari se, Regemque suum concepta peropportuni subsidii spe patiatur. Hic Pontifex, quāquam letus ab vrbe Roma potissimum, vt par erat, peti sacri Euangelii nuntios, & insuper, tanto Regi, tamque de Romana Ecclesia bene merito gratificari vehemēter exoptans; tamen, vt in tali negotio, ne videlicet seruis Dei ad omne paratis obsequium abuti pro potestate videretur (qua erat lenitate, ac sapientia vir) audito legato, rem ipsam probauit, de numero ad arbitriū reiecit Ignatii. Is proinde (sanè quā egrè ferente Mascarenia, neque tamen aspernante quod datum est) post multas in eam rem fusas ad superos preces, quemadmodum antea significauerat, duos dum-

enb

K 4 taxat

taxat glorioso muneri destinauit : Simonem Rodericum Lusitanum , & Nicolaum Bobadillam , qui cū idcirco Romam euocatus , grauiter ischia-
de laboraret : neque legatus Regius maturo iam reditu expectare diutius posset ægro Bobadille , sibi-
que vicem ereptam dolenti , Franciscus Xauē-
rius repentē sufficitur . Erat omnino laboriosa
prouincia , iterque longinquum : & cum ferē nul-
lam in spem reditus , tum verò in apertum penē
quotidie vitę discrimen . Sed quæ alios ab eiuf-
modi consilio retardassent , ea ipsa incitamenta
fuere Patribus , cum se quisque tali sorte præ ceteris
beatum existimaret . Ac Simon quidem pa-
rata in Lusitaniam naui celeriter antecessit , ac de-
inde Regis Lusitanie iussu , procerumq. rogatu ,
quamuis inuitus , in eadem prouincia substitit .
Xauerius autem , vti delatum ad eum est , confes-
sim exiit gaudio , datoq. sibi tempore , vix quod
satis esset ad laceram , attritamq. tunicam resar-
ciendam , & salutandos fratres ; cum legato po-
stera die profectus est , immortales agens Domi-
no gratias , quòd se denique voti compotem effe-
cisset . Perpetuas quippe clades pereuntium ex
ignoratione Dei , in vltimis regionibus , animarū ,
iam ante miserari , & messis potissimum Indice
magnitudinem crebris consueuerat vsurpare ser-
monibus . Quin etiam per quietem non semel
erat sibi visus Aethiopem in humeros sustulisse
vsque adeo ponderosum , vt ipsa oneris magnitu-
dine

dine excitaretur è somno mirè defatigatus, membrisq. omnibus dolens: continuoq. rem omnem Iacobo Laini patefaciebat eiusdem cubiculi socio. Hęc igitur fuere nostris hominibus Pontifici missionis initia: Patresq. in varia deinceps loca profecti, maiorem in modum aucta Societate, institutisque supplementi causa tota ferme Europa collegiis, domibusq. res eas Deo duce, atque adiutore gessere, quę proprio, & quidem iusto volumine ipse per se ad enarrandum indigeant.

Ignatius plebi fame periclitanti succurrit.

Cap. XI.

NE QVE verò Ignatio & cæteris, qui remanserant Romę, negotiũ defuit. Erat annus à Virginis partu M.D.XXXVIII. insignis annonæ caritate, ac per hyemem præcipuè tanta frugum inopia, vt passim iacentes in publico pauperes frigore, fameq. confecti, miserandum in modum expirarent. Quo spectaculo commotus Ignatius, tantæ calamitati sibi omni ope subueniendum putauit. Iamq. è Garzonii villa, cum suis in Urbis frequentiora loca migrauerat, laxiore sibi ab amicis domo conducta, ad circum Flaminium, in ea regione, quæ sancti Angeli ad forum Piscarium hodie dicitur. In eius igitur domus ampla cœnatione fœno, stragulisq.

gulisq. dispositis, & in pauperū alimēta eleemosy-
nis vndique corrogatis, in oēs partes dimisit, qui
in id hospitium, vt quemq. periclitantem extre-
ma inopia inuenissent, vel inter manus, prout res
ferret, vel gestatoria sella deucherent. Cum stre-
nuè curaretur, adhibitis etiam, vbi opus esset, adiu-
toribus, basulisque, breui numerus decumbentiū
ad quadringētos ascendit. Hic verò, eodem Igna-
tio præsīde ac dūce, Patrum, fratrumque sese ca-
ritas, ac virtus exercuit. Diluculo quotidie linteari
omnes ad imperia accipienda præsīto aderāt. Inde
ad sua quisq. officia discurrere sine vlla perturba-
tione, vel tumultu; alii recens illatos pauperes
clementer exuere, & calida elutis corporum for-
dibus in lectulo collocare; alii assidere languenti-
bus, eosdemq. amicissimis consolari verbis. hi ci-
bos aut domi excoquere diligenter, aut aliunde
missos instruere; illi fercula inferre, & longa in-
edia propemodū enectis, pretiosa instillare liqua-
minā; hi cubilia sternere, illi scopis pavimēta pur-
gare; deniq. certatim omnes munere suo ita fugi,
vt præclare testarentur, in minimis illis agnoscere
se Regem regum, & dominum dominātium, ne-
que verò corpora solum egentium, sed animi quo-
que eadem opera curabantur. Plurimi quippe
rudes, Christianæ doctrinæ præceptis probè insti-
tuti, multi à turpi quæstu, fraudibusq. deterriti; &
quod caput est, sacra omnes confessione expiati,
ac pane cœlesti lōgo intervallo refecti sunt. Dein-
de,

de, vt aliqui conualuerāt, succedentibus inimicis aliis, cū tegumentis ad frigus arcendū, & certo pecunię subsidio dimittebātur. Ea res per Urbē vulgata, magnā populi beneuolentiā conciliauit Ignatio. atq. ad eā Christianę humilitatis caritatisq. officinā visendam interdū promiscua turba, noctu verò et viri principes vētibant; ac tāta fuit exempli vis, vt quidam, cum pręsentes non suppetere sibi nummi, depositis illico in vsus pauperū vestimentis domum seminudi reuerterint. Alii et sancta emulatione incitati, eiusdē conditionis homines, quorū nō deerat passim copia, hospitio susceptos benignē curarūt. Multi pręterea proceres, in gloriosi operis perfectionē, Ignatio pecunię summā ultro detulere non leuē. Qua in re Margaritę Austriacę Caroli V. filię, Octauio Farnesio nuptę, Placentinorum, & Parmensium hodie Duci, pietas, ac beneficentia vel in primis enituit. Atq. eius pecunię, cum Ignatius intelligeret, se vel maxima eorum qui contulerant voluntare, partem aliquam in suas, & suorum necessitates erogare posse; tamen tanta fuit religione uir, ut ne obolū quidem, nisi in externorum pauperum commoda insumpserit, relatis in codicem accuratē nominibus, ut omnium prorsus ratio constaret. Atq. hunc maximē in modum labor ad exactam usq. hyemem secunda ciuitatis admurmuratione perductus. ac uere demum ineunte, frumenta partim ab iis, qui suppresserant, sponte prolata; par-

tim à magistratibus aliunde conuecta sunt. Ea re non mediocriter annona laxauit; grauiq. perfu-
cta periculo plebs, Deo addiuuâte, ad solitos que-
stus, & opificia rediit.

Confirmatur à Pontifice maximo Societas.

Cap. XII.

INTEREA, cum ad Ignatium studio religionis aliqui subinde se adiungerent; nequaquam immemor ille, quod ad Societate confirmadam attinebat, negotii paulo ante suscepti; quidquid à publicis occupationibus otii datum est, in eam ipsam rem diligentissimè contulit. ac primùm totius instituti formulam (fusiùs postea explicandam) ad certa capita dilucidè redegit, ac breuiter. deinde nactus opportunitatem, quòd Pontifex maximus per autumnì ferias è turba, negotiisq. Tibur sese receperat; eam formulam auctoritate Apostolica sancendam eidem Pontifici suppliciter obtulit per Gasparem Contarenum Cardinalem, de quo supra dictum est, ob egregiam virtutem, sapientiamq. Principi in primis acceptum, nostriq. ordinis amicissimum. quam ille ubi perlegit; confessim, Spriritus, inquit, Dei est hic. Ac multa pretereà in eam sententiam adiunxit, quare confideret recetem huiusce manipuli ardorem tali tem-

pore

pore diuinitus excitatum, afflictis Ecclesiæ rebus non leui tum præsidio, tum ornamento futurum. Verumtamen, vt in tanta re ne minus consultè quidpiam statuisse videretur, totum negotium delegauit tribus viris è sacro collegio Cardinalium, apud quos minimum loci fore putauit gratiæ. In iis fuit Barptolomæus Guidicionius Lucensis, uir diuini, humaniq. iuris apprimè peritus. idemq. nouarum religionum adeo non amicus, vt de iis ad certum numerum redigendis librum etiam conscripsisse dicatur. Is, præiudicata iam causa, collegas nequaquam propensos in Ignatium, facile in suam sententiam adduxit, certamq. propemodum confectamque rem, consilio, & auctoritate sua penè discussit. Quod ubi sensit Ignatius, parum præsidii ratus in hominibus esse, ad opem diuinam de more confugit, ac præter ieiunia, supplicationes, cæteraq. ad numen propitiandum adhiberi solita, cœlestes insuper hostias eo tantum nomine per se, & per amicos immolauit ad tria millia. qua procuratione, intra finem anni vertētis, cum ceterorum, tum præcipuè Guidicionii ita immutata voluntas est, vt cum de multitudine religionum cohibenda idem quod antea omnino sentiret, huic tamen refragari se ultra negaret posse, diuino videlicet monitu, & occulta spiritus operatione vehementer instinctus. Ita, qui diu valde anxios habuerat Patres, eorumq. spem variis frustrationibus propemodum extinxerat, idem

idem vnà cū ceteris collegis repēte placatus, ac fa-
uens, rem vltro suscepit, commendauitq̃. Pon-
tifici, Tibure denuo commoranti; qui libentissi-
mo animo & Societatem ipsam, & Societati in-
ditum nomē ritē, sancteq̃. approbavit V. Non.
Octobris, anno M. D X L .idq̃. testatum voluit
esse publicis litteris eodem die, locoq̃. datis; cum
eo tamē, vt in vniuersum socii ne plures saxagin-
ta numerarentur. Ea videlicet fuit nouellæ So-
cietatis quædam quasi probatio. siquidem trien-
nio post, cum variis locis, atq. prouinciis Deo ad-
spirante constaret egregius operæ fructus; ab eo-
dem Pōtifice limes ille omnino snblatus est, libe-
rumq̃. Ignatio, & successoribus relictum, cui libet
petenti Societatem dare. quod item apparet
diplomate dato pridie Idus Martias. anno
M. D. XLIII.

Præpositus generalis creatur Ignatius.

Cap. XIII.

GITVR post multas difficultates ap-
probata deniq̃. Societate; gratiæ pri-
mum (vt equum erat) actē superis, quo-
rum benignitate res bene, feliciterque
vertisset: deinde, quoniam in dies à Pōtifice mis-
sio Patribus imminebat; è suo corpore Præpositū
Generalem (sic enim qui cunctis præfles appel-
lare

lare placuerat) primo quoq. tempore deligere visum est. Societatis autem status per id tempus erat eiusmodi. Franciscus Xaverius, & Simon Rodericus in Lusitaniam erant profecti. Petrum Fabrum Cæsaris legatus Orizius ad Vorinationensem conuentum Pontificis permissu in Germaniam adduxerat. Iacobus Laines Parmæ; Claudius Iaius Brixiae; Senis Paschasius agebant. In Brutios Nicolaus Bobadilla discesserat. Cum Ignatio Romæ dumtaxat è Patribus versabantur, Salmeron, & Codurius. tyrones verò, qui nomen dederant Societati, partim apud Ignatium erant, partim studiorum causa ab eodem Parisios missi, necessaria ad bellum spirituale arma enixè parabant. quidam etiam ad res domesticas componendas in Hispaniam profecti; & concionibus iam tum, & colloquiis, ingenti hominum approbatione, Societatis nomen longè, lateq. vulgauerant. Hoc Societatis statu, cum Præpositi eligendi tempus adesset, Patres qui quidem in Italia erant, per litteras moniti, quod rei Christianæ commodo facere possent, creandi Præpositi causa ad Urbem accederent; sub initium Quadragesimæ anni M. D. XLI. conuenere omnes, vno dempto Bobadilla, quæ in oppido Bisiniano tum maximè res gerentem, abduci rursus ab opere Pontifex noluit. Is, & ceteri, qui longius aberant, suum quisq. in scheda suffragium ritè obsignatum, partim in discessu reliquerat Romæ,

partim

partim deinde misere inclusum epistolis. ac primum tridui supplicatio indicta, vetitumque inter ipsos de Prepositi electione colloquiū est. deinde coniectis in vnam schedulis, triduum insuper continuatę preces: ac septimo denique die legitimē extractis, recitatisque suffragiis, Prepositus declaratur Ignatius, nemine præter ipsum Ignatium discrepante: namq. is consultò, ne vnū nominatim ex omnibus deligendo, ceteros quodammodo notasse videretur, in schedula scripserat, se ad eum accedere, in quem plurima suffragia conuenirent, vno se duntaxat excepto. Igitur explorata iam numinis voluntate, ad Ignatium venerabundi accurrunt Patres. at ille, parendi nimirum longè, quàm imperandi cupidior, se uero uultu iubet eos absistere, negatque se munus uiribus impar suis ulla ratione subiturum: multaq. serio disputat, cur alium potius quemlibet sibi sufficere debeat. Sed videlicet quibus rebus putabat voluntates Patrū aliò posse trāsferri, eę ipse vel maximè studia eorū incendebāt. nihil enim ad conciliandos homines eque velet, atque animi moderatio atque submissio. quo factū est, ut nihil eorū quę ad munus detrectandū Ignatius afferebat, aliquādiu non modò ad animū admitteret, sed ne ad aures quidem. Sed post multam denique altercationem egrè Ignatius tenuit, ut amplius in tertiū diem obsecratione protracta, rursus in suffragium iretur. quo die cum idem prorsus omnium consensus

m1718q

sensus exstaret, neque iam locus tergiuersationi videretur esse; tum Ignatius: Quandoquidem vos in me potissimum eligendo perstatis, inquit, ego autem, meæ conscius infirmitatis, vestro iudicio salua religione assentiri nequeo; reliquum est, ut huiuscè controuersiae arbitrum deligamus eum, qui mihi à confessionibus est; quoque, ut scitis, vtor diuinę voluntatis interprete. (is erat ante conditam Societatem frater quidam Theodosius ex ordine Minorum, cœnobii quod ad Sancti Petri in Monte aureo, qui fuit olim Ianiculus, appellatur.) quod, ne frustra diutius tenderent Patres, eò facilius concessere, quod minimè dubitât, quin ipsorum suffragii prærogatiuam ille quoque sua sententia comprobaturus esset. neque eos fefellit opinio. Cum enim rem totam ad eum detulisset Ignatius, imbecillitatem suam corporis, animique commemorans, dein etiam atque etiâ obtestans, ut se tanto onere leuatum vellet; ille, cognita re, tantum absfuit ut precibus Ignatii cederet, ut etiam obiurgauerit hominem, quod tam explorata diuina voluntate, Spiritui Sancto diutius restitisset: & simul, ne dissimulationi esset locus, ultro adiit Patres, ac de suo responso certiores fecit. Quibus rebus deniq. victus Ignatius omni spe in vno Deo rei bene gerendæ reposita, dedit manus, diemque constituit x. kal. Maii, quo die ad auxilium diuinum implorandum, præcipua septem Vrbis templa simul omnes obirent, & in

L

diui

diui Pauli potissimum (quoniam eius maximè
 Apostoli vestigia sequerentur) solemni professio-
 ne suæ religionis vota susciperent. Ut igitur ea
 dies adfuit, in eo templo ad sacellum beatæ Vir-
 ginis, vbi tum Eucharistia custodiebatur, quod
 sacellum ad imos gradus est aræ maximæ, sub ip-
 sam cœlestis panis communionem, ipse primum
 qui sacrificabat Ignatius, tum ceteri sua quisque
 vota clara voce descripto ex Apostolici diploma-
 tis formula nuncuparunt. deinde sumpto ex Igna-
 tii manibus corpore Domini, post gratiarū actio-
 nem, sacratissima eius ædis loca religiose cū adiif-
 sent, circa aram maximam sub qua Petri, & Pauli
 Apostolorum ossa condita sunt, cuncti consistūt,
 flentesque præ gaudio, & iuauissimè amplexantes
 inter se, gratulantur denuo superis, quod cœptis
 adfuerint, suamque Societatem arctiori vinculo
 colligarint: deinde reliqua templa pari lætitia, ac
 pietate circumeunt. Quibus rebus ingenti om-
 nium consensu, & conspiratione peractis magi-
 stratum Ignatius iniit, ac primum omnium, ad
 constituendam domesticam disciplinam adiecit
 animum, quæ digna tali instituto, digna Christia-
 na philosophiæ professoribus haberetur. Itaque
 ad ceteros prouocandos, atque ad iacienda in ty-
 ronum animis veræ humilitatis fundamenta, in
 fordidis culinæ ministeriis aliquandiu versatus
 est ipse, tanta cum alacritate, ac diligentia, quasi
 tum primum ad suam ipsius emendationem vitæ

spi-

spiritualis curriculum esset ingressus. neque tamē
interea grauioribus negotiis deerat, temporibus
ita distributis, vt quantum liceret, vtriq. muneri
fatisfaceret. accedebat ad hæc, summus pauper-
tatis amor, summa in victu, cultuq. frugalitas; præ-
tereà in singulorum officiis exigendis, erratisque
puniendis admirabili mista lenitate seueritas: in
subleuandis verò omnium, & animi & corporis
necessitatibus, cura, & vigilantia plusquam pater-
na. cumq. ad ea caritatis officia, prout res postu-
labat, opportunas insuper adhortationes, & pu-
blicè, & priuatim adhiberet; haud sanè difficile
fuit, in animos, recentissimo tum Societatis Spi-
ritu, sponte incensos officio, ac religione, eos mo-
res eamq. viuendi rationem inducere; vt (si cœ-
lestibus terrena comparare fas est) intra illa recta,
parietesque, angelorum in humanis corporibus
quidam conuictus videretur esse. nullæ tum que-
rimoniæ, nullæ detractationes, nulli susurri quibus
incommodæ suspiciones excitantur, & disiungū-
tur animi; sed acerrimum sui cuiusq. deprimen-
di, submittendiq. certamen; in superiorum iussis
excipiendis exsequendisq. alacritas ingens; mirus
in communicando interpretandoque candor, at-
que simplicitas; oculorum, ac sensuum intenta
custodia; studium precationis, ac solidæ virtutis
ardens; quæque ex his rebus necessariò prouenit,
admirabilis in magna nationum, ætatum, inge-
niorum varietate concordia. Itaque coniectis, vt

L 2 fit,

fit, omnium oculis in ordinem nouum; breui non ad nostros tantum, verum ad exteros etiam, salutaris exempli manare vtilitas, cœpit. Adolescens quidam, egregiis naturæ adiumentis, è Septentrionali plaga Romam aduenerat, non modò Lutheriana tabe infectus ipse, verum etiam mirè cupidus eiusdem longè, lateque vulgandæ. Is cum ex occasione sese in hominū cœtus infereret, uerbisq. venenatis clericorum vitam, ac mores summam in inuidiam vocaret primùm, deinde abductis à sacerdotum reuerentiâ mentibus, praua dogmata sensim instillare quotidie pergeret; patefacta re, iussu magistratuum comprehenditur, qui cum & ipsi per se, & sacre Theologiæ magistris adhibitis, illum ab opinionum insaniam reuocare frustra conati essent; ne quid intentatum relinquerent, ætatem, & ingenium miserati, prius quàm in eum lege ageretur, accersito Ignatio rem totam exponunt. quoniam ipsorum neque adhortationes, neque minæ proficiant: habeat illum aliquandiu apud se, videat etiam atque etiam, ut errantem ouiculam ad Ecclesiæ caulas aliqua ratione traducat. Ille clementer acceptum hæreticum domum adducit. neque verò sapientes iudices frustrata spes est; siquidem adolescens ab Ignatio sociisq. amicissimè habitus; eorum dictis, factis, institutis accuratè obseruadis paulatim affici, atque immutari Dei beneficio est cœptus; et quam antea respuerat medicinam, libentius in dies accipere: ac demum

demum perseverantibus patrum officiis, & diligentissima curatione, eò processit res, vt euulsis lethaliū dogmatum fibris, priorem pertinaciam gemebundus agnosceret: nec ante à salutarī incepto destitit, quàm voluntaria abiuratione destitatus errores, ingenti bonorum tum admiratione tum gaudio, cum Ecclesia sancta in gratiam rediit. Is deinde, querentibus viris grauib., cur, qui antea tot machinis oppugnatus peruicacissimè restitisset, Ignatii denique, & Patrum hospitio, & consuetudine vinci se passus esset; sine cunctatione respondit, se illorum non tam disputationibus, argumentisq. (licet in eo quoque genere valerent plurimum) quàm spectata sanctitati, virtutiq. celsisse: quod ita apud se prope necessariò statuisset, à tam incorruptis moribus, à tanta pace, atque concordia, à tam bonis operibus recta in Deum fidem abesse nullo modo posse. Quæ res documento esse potest hominibus nostris; licet ad conuertendas ad CHRISTVM animas ingenii, ac doctrinæ præsidia requirantur, tamen conspecta vitæ, morumq. innocentia, plus multo quàm litteris, aut concertationibus profici. Alius quidam filius familias, desertis liberalibus studiis, ac repudiata omni disciplina, prorsus indomitus, & effrænis, cum neque à parentibus iam, neque à magistris regi vllō modo posset, Ignatio traditur. cuius lenitate, itemque cæterorum Patrum præceptis, atque institutis ac-

curatissimè excultus, posita paulatim ferocia, pētulantiaque, cunctis admirantibus, ita pudicos, modestosque induit mores, ut vix minimum in illo vitium reprehenderes. Multi præterea omnium ætatum, atque ordinum, quos præceps in omnem licentiam natura, cupiditasque corrupe- rat, Ignatii consuetudine, exemplisque incitati, collegere sese, atque ad bonam frugem Deo ad- iuvante rediere.

*Generalis Ignatius denuo Catechista mun-
re fungitur. Cap. XIV.*

IER eos dies nomen Societati dederat è Pontificia familia Petrus Codatius Laudensis, vir honoratus, & opulento sacerdotio præditus. Is, diuino prorsus instinctu, diuitiis, & commodis omnibus propter CHRISTVM abdicatis, Marthæ munus in Societate sibi vltro depoposcit, & egregiè præstitit; in alimēta Patrum (erat autem vrbe tota notissimus, & apud principes graciosus) eleemosynis vndique corrogandis. quæ res Ignatium, & socios magna molestia liberavit; quippe quos in spiri- tualem proximorum salutem omni studio inten- tos, temporaria curæ ad eam diem valde impe- dierant. Eiusdem Petri opera templum etiam proprium Societas nacta est Sanctæ Mariæ à Stra-

ta, non satis amplum illud quidem, aut commodum, sed tamen in celeberrima Urbis regione, & ad Societatis functiones in primis idonea: cuius loco, dum hæc scriberemus, Alexander Farnesius Cardinalis, Pauli III. Pontificis Maximi nepos, eadem nomini IESV magnificentissimam regio sumptu extruebat. Ei templo deinde adiuncta domus est, quam hoc tempore Patres incolunt, Philippi Archinti beneficio, Salassiorum Episcopi, qui tum Pontificis vices in diœcesi Urbana gerebat, viri de Societate vniuersa in primis optimè meriti. In eo igitur templo Ignatius, professionis lege, sex & quadraginta diebus Christianæ catechesi operam dedit è loco superiore, magna, & assidua non modò plebis, verum etiam præstantiù virorum frequentia: prorsus, vt quidam ex optimaribus palam gloriarentur, beatosq. se ferrent, quòd nullà omnino ex Ignatii cõcionibus omisissent. Agendi autem rationem sequebatur eiusmodi. Fidei præcepta, & mysteria cognitu necessaria, primum ad vulgi captum explanabat, iterabatq. ubi opus esset, eadem sapius: deinde opportunis digressionibus certos interim locos tractabat fusiùs, non tam ad ingenii, vel doctrinæ ostentationem, quàm ad pietatem excitandam, populumq. permouendum accommodatos. idq. tam veris, grauibuscq. sententiis, tam ardenti vultu, oculisque, vt diuini amoris ignem vndique spirare videretur; minimè fucatæ eloquentiæ vi,

terma

L

4

dec

nec in singulas voces, numerosq; sollicitę, sed ingenti animo, prout impetus tulerat, sua sensa prosequenti. Itaque perorationem eius, non ineptus populi plausus, aut stulta faciendi commendatio sequebatur, sed alta suspiria, gemitusque, & antea tē uirę detestatio salutaris: ut uel defixis humi oculis tristes, ac sibimet irati discederent: uel etiam illico sese ad sacerdotum pedes abiicerent confitendi causa tanto cum fletu atque singultibus, ut linguam soluere, aut uocem in uerba formare uix possent.

Societas augetur, distribuuntur prouincię.

Cap. XV.

INTER hæc Societas maiorem in modum crescere, sublatisq. Pontificis decreto cancellis, quos initio idem Pontifex (ut dictum est) illi probandę prefigerat, multi certatim ad militiam spiritualem Ignatio dare nomina. Cumq. noui ordinis fama, bonusq. odor instituti operis manaret quotidie latiüs; Patres variis orbis terrę locis vehementer expetebantur. Itaque ab Romana domo tamquam à metropoli, disiunctissimas in regiones, ciuitatum, Regumq. inuitatu missę colonię, domusq. vel collegia ingenti approbatione constituta: primum omnium in Lusitania, atq. adeò in ipsamet

ipsamet India, sumptu ac munificentia Regum Lusitaniæ; tum aliorum pietate in Hispania, Gallia, Germania, Italia. sed cum alię pleręq; nationes auide Societatem amplexę sunt, tum verò Sicilia, & inuitauit perhonorificę, & permissu Pontificis maximi acceptam, in primis copiosę, ac benignę tractauit: adnitente presertim Ioanne Vega Hispano (qui regnum illud pro Cæsare administrabat) præstanti non minus religione, quàm prudentia uiro, cuius etiam antea, dum Romę legatus Cæsaris ageret, plurima, & maxima in Ignatium, & socios egregię cuiusdam beneuolentię documenta constiterant. Itaq; tam late iam fusa Societate, non modò collegiis, domibusue rectores præficere, vt antea, sed etiam Prouinciales præpositos quos appellant, cum ampla potestate in singulas nationes describere coactus Ignatius est. Ac primum Lusitanię præposuit Simonem Rodericum, deinde Hispanię Antoniũ Araozium Cantabrum, Italię Iacobum Lainem, Indię Franciscum Xauerium, Germanię Petrum Canisium, Gallię Paschasium Broetium, aliisq; deinceps alios. Nam Vrbanam prouinciã, nisi si quando grauiori valetudine premeretur, ad extremum usque ipse administrauit. Interea de Societatis vniuersę progressu mirę sollicitus, à singulis Prouincialibus per litteras pensum exigere; unicuiq; mandare diligentissimę, quę è re comuni essent; Romę verò, præter domesticę disci-

sciplinā curam, de qua dictum est, ceterasq. functiones, multa, & graua quæ ad incrementum, ac defensionem catholicæ fidei pertinerent, partim cum summo Pontifice, Cardinalibus, legatisq. Principum, coram, partim etiam cum ipsis Regibus, atque Principibus per epistolas, & interpretes agere. Accedebat ad hec sollicitudo ingens, atque indefessus labor in subleuandis pauperum difficultatibus, orborum, orbarumq. educatione, ac pudicitia procuranda, tuendaq. & perditis mulierculis à turpi quæstu ad frugem, & continentiam traducendis.

Varia in Ignatium tempestates excitantur
Cap. XVI.

QVIBVS ille rebus dum CHRISTI causam agit intrepidè, multorum, vt fit, odia simultatesque contraxit. In iis aulicus quidam (cuius nomini parci-
 tur) eo tempore potens, & graciosus, cum abductam à se mulierculam, quam miserè deperibat, & in male nuptarum, vt appellant, cœnobio collocatam ferre non posset; læuiore in dies concepta rabie, quam libido, & amor incēdebat, ita demum exarsit, vt penè furere videretur. Ac primum, facta manu, fenestras cœnobii lapidibus petere, custodes infestare, minari: deinde in Ignatium

tium auctorem, & socios, in circulis, cœtibusq. omnia maledicta conferre, quin etiam ex occurſu probris, & contumeliis eisdem incesſere; denique ad eos funditus euertendos, improbiſſimas in ipſorū vitam calumnias diſſipare; quæ domos primū nobilium circumlatæ, celebratæq. ſermonibus (quos partim prona in deterius perſuaſio, partim vœſani illius artificium, dolorq. excitabat.) ad Cardinales etiam, atq. adeò ad ipſum Pontificem peruenerunt. Igitur vulgus, vt eſt pluma & folio leuius, quos nuper ſumma cū approbatione ſuſpexerat, eosdem repente contemnere, & acerbior in dies odio exſecrari, & ſingulorum caput dira imprecatione deſigere; proſus vt iam non modò cum proximis agere, ſed ne pedem quidem ianua tutò efferre poſſent. Principes verò, licet magna ex parte fictas criminationes putarent, tamē rati ſubefſe proſectò neſcio quid, quod tantę inuidiæ flammam foueret; vel immutata, vel certè labefactata in Ignatiū voluntate videbantur. At Ignatius, quamuis à ſua, ſuorumq. conſuetudine multos abduci non ſine rei Chriſtianæ iactura cerneret; tamen ratus mitigari hominis ferociam poſſe, primò rem diſſimulare, atq. adeò officiis cum improbitate certare; deindē vbi malum ſerpere quotidie latiùs, & ipſa patientia corroborari audaciam ſenſit; non tam priuato dolore, quàm rei publicæ detrimento permotus, ad Summum Pontificem adiit, ab eoq. ſuppliciter im-

impetrauit, vt criminum, quæ sibi suisq. denuo obicerentur, acre iudiciũ exerceretur ab Archinto Vicario, & Francisco Michaelio Urbis præfecto. Ii, citatis omnibus ad quos criminum vel suspicio, vel conscientia pertinebat, ac per diligentem inquisitionem calumniatoris fraude comperita, Ignatium & socios non modò absoluerunt lata sententia; sed etiam debitis laudibus, & honore verborum extulerunt, increpito valde aduersario, pœnaq. proposita non leui, nisi à petulantia maledictisq. desisteret. nam, ne grauius in eum animaduerneretur, Ignatio in primis deprecatore perfectum est. ita, quod antea semper, tam quoq. Ignatii sanctitatem illustrauit hominum iniuria, & Deo duce, virtus ac veritas, dum violatur, effulset. Iisdem ferè insidiis postmodum appetitus Ignatius est à sacerdote quodam, qui cum domũ cathecumenorum administraret, ferre non poterat in ea regenda familia maiorem à loci præsidibus Ignatii rationem haberi, quàm sui. Sed miser, Ignatio silente ac pro eodem orante, breui perfidia pœnas dedit; atrocibus enim antea actæ vitæ sceleribus iusto Dei iudicio patefactis, quæ ad eam vsque diem astutè suppresserat: sacerdotio spoliatus, & perpetuo carceri addictus est.

Regimen

Regimen fœminarum à Societate depellit
Ignatius. Cap. XVII.

¶ ¶ ¶ ¶ NTEREA Elisabetha Rosella Barci-
 ¶ I ¶ nonensis: quæ Ignatii prima litterarum
 ¶ ¶ ¶ ¶ studia fouerat, Societatis IESV coali-
 ta, & confirmatæ fama commota, Ro-
 mam ex Hispania contulit sese, partim vt Ignati-
 um longo interuallo reuideret; partim etiam, vt
 vnâ cum quibusdam aliis piis fœminis ad normâ
 illius, atq. præscriptum ageret vitam. Atq. Ignatius
 quidem, sospitem aduentum mulieri de se
 optimè meritæ gratulatus est, & omnia officia de-
 tulit, quæ saluo religionis instituto præstare pos-
 set: curam verò fœminarum suscipere sese negauit
 posse, plurimis, grauissimisq. occupationibus im-
 peditum. At illa nihilominus instare; sanctissi-
 ma veteris amicitiae iura testari; postulati æquita-
 tem obtendere; deniq. vbi magis magisq. obfir-
 matum vidit Ignatium, ad aulicas confugit artes.
 atq. vt erat nobili nata loco, per viros principes
 facilè tenuit vt Pontifex maximus Ignatio munus
 id ipsum, quod recusabat, iniungeret. Sed ea res
 magnum in Societatis commodum vertit, præter
 spem: ac nostros non solum in præsens, verum eti-
 am in posterum à tam periculosa prouinciâ libe-
 rauit. Etenim Ignatius, Pontificis iussu ea procu-
 ratione suscepta, paucis diebus tantam difficulta-
 tem,

tem, ac laborem sensit, dum querimonias mulierum audire, superstitiones euellere, inanibus, & curiosis quæstionibus respondere identidem cogitur; vt penè plus ei negotii pauca fœminæ, quàm Societas vniuersa facesseret. Itaq. licet Elisabethæ, pro eius in se promeritis gratificari admodum cuperet, tamen reputans apud se, quatum ex huiusmodi tricis detrimenti respublica pateretur, simul etiam cogitans fore, vt harum exemplo aliæ deinceps religiosæ mulieres, uirginesue idem à Societate in posterum expeterent; nequaquam ignarus quàm periculosa, & suspicionibus plena sit ea consuetudo; priuati officii rationem posthabere communi vtilitati, ac totum hoc genus administrationis à Societate prohibere omni ratione constituit. Igitur adhibita (quod in omnibus grauioribus causis faciebat) præparatione diligenti, imploratoq. per iteratas preces, & hostias cœlesti præsidio, ad Pontificem accessit, verbisq. supplicibus demonstrauit, ex onere sibi nuper imposito, quàm exiguo cum fructu, quantum laboris, ac molestiæ pertulisset. ea ipsa re monitum quàm aliena sit à Societatis instituto eiusmodi præfectura, petere se, & orare, vt non ab illis modò, sed ab omnibus in perpetuum fœminarum collegiis gubernandis immunem Societatem esse iubeat; non defuturos aliorum ordinum idoneos homines, qui id munus libenter, & cum fide obeant: sibi quidem, & suis prouinciam videri minimè

minimè accomodatam. neq. verò equum esse, qui sese ad omnium gentium auxilium, sine vlla regionum, aut locorum exceptione, CHRISTI Vicario mancipauerint, eorum operam & industriam, non sine graui publicę rei damno, paucis regendis mulierculis implicari. Quibus rationibus ita permotus est Pontifex, vt supplicanti omnia largè, ac prolixè concesserit. Itaq. Societati ab eiusmodi munere vacatio in perpetuum data, eiusq. vacationis auctoritas testata est trinis deinde litteris Apostolicis: quę tempore procedente magno vsui fuisse nostris hominibus ad eius generis pericula, & molestias abigendas.

*Honoribus in Societatem nostram Ignatius
aditum obstruit. Cap. XV III.*

¶¶¶¶ TQVE iis difficultatibus perfuncta
 ¶ A ¶ Societas, prosperum Dei beneficio
 ¶¶¶¶ cursum tenere videbatur, cum noua
 rursus in eam coorta tempestas est, eò
 quidem grauior, & periculosior, quò in speciem
 lenior, blandiorq. In iis, qui per Germaniam variis locis Domini vineam excolebant, Claudius Iaius è primis Patribus unus, uirtutem, & sanctitatem suam cum genti uniuersę, tum Romanorū Regi Ferdinando ita probauerat: ut eo Rex nullo
 luna

lum prorsus ad curandas animas, atq. ad pastorale munus aptiorem existimaret. Is pro sua sapientia cum præclare intelligeret, regni causam cum causa religionis ita esse coniunctam, ut quantum de catholica religione detraheretur, tantum de obsequio multitudinis, & de imperii maiestate decederet, contra sequentem eo maximè tempore Lutherianam pestem, uelut unicū remedium, quàm optimos animarum pastores, & Episcopos omni diligentia conquirebat. Igitur vita functo per eos dies Tergestinatorum Episcopo, quæ ciuitas est Istrie, (cui tum prouinciæ, quam dixi, lues, propter vicinitatem Germaniæ imminabat) circumspectis diligenter omnibus, & personis, & rebus, denique ecclesiam illam Claudio Iaio perspectæ sibi uirtutis, & doctrinæ uiro tradere, ac de mandare constituit. Sanè, vt vulgò expetuntur huiusmodi sacerdotia, minimè timendum videbatur esse, ne delatum ultro præsertim honorem Claudius repudiaret. Siquidem Tergestina castra, cum in primis eius regionis ampla, & honorifica est, tum verò (quod potissimum hodie quæri solet) uestigalibus haud sanè contemnendis instructa. Verumtamen Rex, ne quid inscio Claudio cum Pontifice maximo ea de re transigeret; primum omnium litteras ad ipsum Claudium dat Venetiis tum fortè rei Christianæ causa commorantem, ac nihil cogitantem minus. quarum erat sententia, Tergestinum gregem orbum
spi-

spirituali custode, circumquaque frementibus lupis, in maximo versari discrimine, dignam esse vigiliam caritate laici, studioq. hominum seruandorum; petere se, vt si à Pontifice Maximo id ei muneris oneris ué imponatur, ne recuset subire; & populo utilem, & sibi gratam operam vehementer fore. Percussus inopinata re laicius, primo cohorrui: non quò detestandum quid sit oblatum putaret, sed quòd Episcopus, qua curam gerit animarum, diuinam penè virtutem, & omnibus numeris absolutam postulet sapientiam: qua gradus honoris est (& quidem ad continendam in officio multitudinem ferme cum splendore, opibusq. coniunctus) à spiritu humilitatis, ac paupertatis, quem profitetur Societas I E S V, vehementer abhorreat, deinde, vt sese ex pauore collegit, fusus in preces, lacrymasque, etiam atque etià obtestatus est Deum, vt ab se tantum discrimen auerteret; neu se primum quasi ianitore speciosos titulos honores ué in Societatem ad id tempus intactam inuehi sineret. tum rescripsit ad Regem, multis rationibus ei suadens, vt tam honorifico iudicio decoraret alium digniorem; longè imparē suam imbecillitatem esse oneri: ac demum ita cōcluserat epistolam, vt omīssis ambagibus, quod petebatur, præcisè negaret. Quæ res iam satis incensum studium Regis, multo vehementius inflammavit, quòd ita statueret, tantam in summa virtute, & eruditione modestiam, nequaquam

in priuata vitæ quasi tenebris delitescere, sed in editissimo fastigio, ut luceret omnibus, collocari oportere. Ergo cum ex litteris Claudii diffideret ullis aut precibus, aut promissis flecti eius animum posse; per Pontificem ipsum, inconsulto vltra Claudio, rem conficere statuit. Ad eum igitur quàm accuratissimè scripsit, quanto in periculo Tergestina ciuitas versaretur Episcopo destituta: se quidem pro sua parte diligenter circumspexisse, quem nominaret aptum ei muneri: nec vllum inuenisse aptiorem Claudio Iaiò, Societatis IESV presbytero, cuius innocentiam, doctrinamq. exquisitam plurimis rebus esset expertus; sed frustra per litteras tentasse eius animù, in studio Christianæ humilitatis ita defixum, & ab honorum insignibus admittendis vsque adeò alienum, vt nisi pro potestate cogatur, nulla sit spes laborantis illius Ecclesiæ tam opportuno præsidio subleuandæ. proinde suppliciter se etiam atque etiam orare, & obsecrare, vt Claudium pro imperio iubeat, delata sibi gubernacula, munusque sine tergiuerfatione recipere; quoniã vt quisque de se ipse minimè alta sentiat, ac proinde studiosè lateat, ita Ecclesiasticis functionibus, & ipso Episcopatu dignissimus sit. Hæc igitur, & alia id genus multa, ad Pontificem. & simul Didaco Lasso mandat oratori suo, vt id ipsum, & cum Pontifice, & cum quibus opus fuerit, quàm diligentissimè curet, prorsusq. conficiat. Eius

rei

rei fama cum per aulicos quosdam ad Ignatium peruenisset : primò haud ita sanè commotus est. nam & Claudii constantiæ, & Pontificis aequitati, ac sapientiæ confidebat; & eiusmodi petitiones iam ante Societas, Deo adiutore, non semel eluserat. Verumtamen vt quid esset rei clariùs cerneret; continuò Bernardinum Maffeiū (qui tum erat Pontifici ab Epistolis, ac postea in Cardinalium numerum cooptatus est) vltro conuenit, ac tota de re familiariter pro amicitia sciscitatur. Ille haud sanè grauātē ipsam Epistolam Regis ostendit, ad Pontificem summis cum Claudii laudibus, & vehementi contentione perscriptam. qua lecta confestim Ignatius eadem de causa ad Regis oratorem Didacum Lassum adit; qui litteras item ad se propriè datas demonstrat, & quidem magna ex parte ipsius Regis chirographo, etiam atque etiam postulantis, mandantisque, det operam, vt Episcopatus ab se in Claudium collati primo quoque tempore auctor fiat Pōtifex maximus; eiusq. auctoritatis diploma ritè confectū ad se transmittat. His cognitis Ignatius, vbi tam iniquo loco rem vidit esse, pertimuit; sed ita, vt nequaquam animo caderet, ac licet se talibus aduersariis longè imparem sciret esse, tamen fiducia numinis omni ope sibi contra nitendum existimauit. atque in ptesentia Didaco suadere conatur, vt ab actione rationi Societatis tam aliena desistat ipse, & simul ab ea mente Regem aliquo pa-

cto deducat. quibus verbis cum nihil proficeret, quin potius ab homine rideretur, domum regressus quàm intentissimas preces, & sacrificia de more suis indixit: deinde nactus opportunitatem, facilemque aditum, Pontifici demonstrauit quâto res ea damno esset futura, & Societati nostræ priuatim, & Ecclesiæ vniuersæ communiter. non quò dignitatis gradus, ac tituli ipsi per se mali atque improbandi sint, quippe ad Ecclesiam regendam, & ordinum discrimina retinenda inducti diuinitus: sed quòd & perfectos viros requirant, quales pauci admodum omnibus seculis extiterint, & insuper ab huius minime Societatis instituto valde alieni esse videantur. Etenim quibus artibus, quoue spiritu excitata, & conflata sit, eodem profecto alendam, & conseruandam esse; non amplitudinis, & splendoris nimirum, sed humilitatis, & parcimonie. Quòd si aditus in Societatem honoribus pateat, multum vtique de vera caritate imminutum iri, quæ nihil omnino habet in vita propositum, nisi vnius gloriam Dei. nam (vt sunt hominum ingenia) & complures fortasse ad hanc religionem accessuros opum cupiditate magis, quàm diuini obsequii studio: & qui nuper adscripti sint, magnitudine laboris, & discipline asperitate defatigatos, vt primùm presentis præmii commodum affulserit, mutato repente cursu, nouæ spei velificaturos; atque vt maximè in officio cuncti persistant, tamen nisi præ-

senti

fenti iacturæ eatur obuiam, sine dubio Societati exitialem (quòd Deus auerteret) exitum imminere. Id adeò, vel inde facilè perspici posse, quòd paucis illis annis, quattuor viris ex ea familia præcipuis totidem Episcopatus delati sint, quos nisi fortiter ab sese Patrum virtus, & constantia reiecisset, videlicet alio deinceps atq. alio dilabente, breui miseram Societatem ipsis luminibus carituram fuisse. Atq. hæc quòd priuatim ad conseruationem ipsius religionis attineat. Iam si communem spectemus vtilitatem, nemini dubium esse quantum ex ea re detrimenti res publica perceptura sit. nihil enim omnibus ætatibus æquè deplorandum fuisse, atq. in tanta messis copia tantam operarum inopiam; atq. ex ea ipsa paucitate, qui unicuique agro addicti, affixique sint, longà minus utiq. proficere, quàm qui Apostolico ritu soluti, ac liberi omnes ecclesias peruagentur; ad eamq. potissimùm reipublicæ Christianæ partem subleuandam accurrant, quàm maximè laborare cognouerint. Præterea, ad faciendam populis fidem, & animos permouendos, nihil esse efficacius uitæ, ac morum exemplo. itaq. adhuc Societatem (absit verbo inuidia) Ecclesiæ non mediocriter profuisse, propterea quòd minimè ab eius dictis facta dissenserint. nunc autem si ad id fastigium extollantur Patres quomodo fieri posse, ut apud multitudinem insciam arcanorum, ambitionis, ac leuitatis crimen effugiant? qua porro fron-

M 3 te,

te, quo vultu, repente aucti, ac decorati ipsi honorum insignibus, de imitatione CHRISTI, de fugienda gloria, de voluntario sui contemptu, ac submissione verba facturi sint? Hiscè, aliisque de causis Pontificem Maximum etiam, atque etiã obtestari, atque obsecrare, vt quam Societatem primus auctoritate, & benignitate sua confirmauerit, ornauerit, auxerit, eamdem ab omni suspicionem incommoda vellit esse liberam, suaque in eam beneficia tam periculoso praesertim tempore tueatur. Audiit Ignatium Pontifex perbenignè, vt solebat; sic tamen, vt integritatem hominis admiraretur potius, quàm consilium approbaret. Itaque collaudata initio ipsius fide, ac probitate, sensim flexit orationem, & contra sententiã Ignatii cum alia multa disseruit, tum verò ex veteri oraculo: Cor, inquit, regis in manu Domini: quasi diceret, in Claudio eligendo tantam Ferdinandi Regis contentionem planè diuinitus extitisse; ac proinde clariorem esse numinis voluntatem, quàm vt obsisti ultra opportheret. Quæ cum Ignatius grauitè, ac dolenter accipere videretur: Pontifex, qua erat lenitate, ne Dei famulum tristem, ac morientem ab se dimitteret, ad extremum iubet illum super ea re amplius consultare, precesque ad Dominum fundere; se quoque idem, esse facturum. Interea Didacus orator negotium vrgebat acerrimè. iamque instabat dies, quo die in Senatu de Tergestina Ecclesia referendum erat.

qua

qua re Ignatius cognita confestim Cardinalium penè omnium domos, quarum erant multę longis interuallis inter se disiunctę, ingenti diurno, & nocturno labore circumiit, singulis eadem illa ferè proponens, quę paulo ante Pontifici Maximo. Sed videlicet eorū mētes iam ante occupauerat orator. Itaque mirè obfirmatos offendit in Claudii electione approbanda; partim q̃ tanti Regis voluntati fauerent; partim etiam quòd vigilēs, & custodes Claudii maximè similes, tam formidoloso tempore, in Ecclesię propugnaculis, atque speculis ipsimet collocandos putarent. Hac quoque spe deiectus Ignatius, vnum reliquum videbat esse remedium, si Ferdinandum ipsum Regem à suscepto consilio per litteras auocaret, quem pro ipsius pietate, virtuteque ita in se suosque animatum nouerat, vt minimè dubitaret, quin cognita re salutem Societatis, Tergestinorum rationibus antelaturus esset. Sed ne illa quidem ratio habebat exitum: quippe in sequenti luce de Tergestina cathedra Senatus erat futurus. Ignatius igitur exclusus angustiis temporis, numquam intermissis ad Deum precibus, quasi ad extremum in rebus humanis perfugium sese contulit ad Margaritam Austriacam Cæsaris filiam, de qua supra dictum est, scēminam per id maximè tempus gratia, & opibus florentissimam. Hanc pro spiritali necessitudine (erat enim illi à confessionibus) edoctam quanto in periculo

Societas esset, infimis precibus oblectat, vti Societatis causam in se recipiat; & imminuentem relationem auctoritate sua interposita tamdiu differat, quoad Regem ipse per epistolam alloquatur, & ab eo responsum accipiat. Fecit illa quod rogabatur, & illico datis ad Pontificem codicillis, optatam dilationem impetrauit. ea demum res aliquid laxamenti dedit Ignatio: etenim spatium nactus, ad Regem scripsit litteras, deprecationis, & querimoniarum plenas; illum etiam atque etiam per CHRISTVM obsecrans, ne Societatem nuper ad gloriam Dei tanto labore conflata, sine causa perditum iret: non ita de ipsius maiestate, regnisq. & se, & socios esse meritos, vt ab eo nulla eorum existimationis, famæ salutis deniq. ratio habenda esset. non de fore idoneos viros, qui rem Tergestinam capebant. fineret modò sui ordinis homines, quæ cœpissent paupertatis, & humilitatis via, ad CHRISTI gloriam, & salutem animorum sine offensione pergere: id si (ut sperabat) permetteret, sese, & socios immortalis beneficio Regi obstrictos fore, precesq. pro ipsius maiestate, saluteq. nunquam intermissuros. Hisce, aliisq. id genus incensis officii religione rationibus, precibusq. minimè restitit Rex: & quàmquam inuitus, tamè suis rationibus amicorum vtilitati posthabitis, quod vix fieri videbatur posse, per epistolam iussit oratorem suum ab instituta, vel potius penè confecta actione

actione desistere. Quæ res vulgata, & Pontificem maximū facile in Ignatii sententiam adduxit: & Ignatium ipsum, ac socios affecit ingenti lætitia. Itaque & in posterum supplicationes decretæ, & in presētia solemnīs hymnus in gratiarum actionem publicè persolutus est. Ac pari deinde constantia sese Ignatius idem opposuit, cum nostris hominibus pingua sacerdotia, quibusdam verò Cardinalatus etiam deferretur, ac nominatim Francisco Borgia Hispano dynastæ, qui amplissimis in eo regno perfunctus honoribus, diuino instinctu post vxoris obitū rebus mortalibus valere iussis, & sponte deposito Gandiensi Ducatu, magna hominum admiratione Societati se addixerat. Quàmquam in Æthiopica legatione, quæ postmodum Lusitaniæ Regis rogatu à summo Pontifice nostris iniuncta est; cum ad eam functionem Ecclesiasticæ dignitatis insignia, & honorum tituli necessariò quærentur, imperanti pro potestate Vicario Dei, resisti non potuit. præsertim cum periti rerum æstimatores argutè cōiicerent, nouam hanc manum, non ad opes, & copias, verū ad labores, & aperta vitæ pericula destinari. Neque eos fefellit opinio, siquidē ex iis qui in illā expeditionē abiēre, aliqui multis incōmodis agitati ex itinere mortui sunt: Andreas verò Ouiedus Æthiopie patriarcha, qui talem titulum reiicere ab sese omni ope contenderat, in ea loca summo labore delatus, inter Æthiopica bella

bella captus à Turcis, ac mirè vexatus, Lusitanorum denique benignitate redēptus est. idemq. deinde, vt exiguas in iis regionibus catholicorum reliquias tueretur, in summa rerum omnium egestate paratis bobus, agro suis ipse manibus colendo tolerabat vitam.

Confirmatur à Iulio III. Societas.

Cap. XIX.

✠✠✠✠ O S T hæc, Paulus III. Pontifex maximus senio, curisq. confectus, è vita ✠✠✠✠ migravit, comitiq. nouo creando Pontifici, in magna studiorum, ac voluntatum varietate in aliquot menses extracta sunt. Quo ipso tempore cum Vrbs, vt in diuturno interregno, annonæ difficultate vehementissimè laboraret, nostrisq. numero in dies auctis, extrema fames adesse videretur; Ignatius cum aliorum, tum præcipuè sacri Collegii Cardinalium eximiam in se, suosq. benignitatem expertus est. quippe in summis occupationibus Patres augustos pia nostrorum hominum recordatio subiit: communiq. consilio ad eorum inopiam subleuandam nō leuis pecuniæ summa ex ipso Conclau transmissa est: enixè in primis fauente, atque adiuuante Rodulpho Pio Carpenfi, quem Ignatius iam ante sibi fociisq. patronum, ac protectorem, vt appellant,

Iant, è summi Pontificis auctoritate delegerat. Ac rebus diu, multumq. agitatis, Pontifex denique declaratur Iulius, eo nomine tertius, qui quòd in Synodo Tridentina Legatus, Fabrum, Lainem, & Salmeronem Theologos Apostolicos familiariter nouerat, multaq. tum ex iis, cum ex aliis de Societatis instituto didicerat, Ignatio supplicanti multa in Societatis incrementum, ac rem, admodum liberaliter tribuit. nec enim solum prioris Pontificis de ordine nostro iudicia, & acta, firma, rataq. voluit esse; verum etiam eundem ordinem nouis in super ipse testimoniis, atq. decretis ornauit. Cuius rei publica diplomata extant verbis amplissimis.

Magistratu sese abdicare conatur Ignatius. Cap. XX.

IN HISCE rebus ita peractis, cum satis in praesentia communi rei consultum esse videretur; Ignatius, qua erat humilitate, vigiliam suam alteri tradere, seq. Generalatu omnino abdicare constituit. Igitur Patribus quotquot communis rei comodo potuit Romam euocatis; cum in consilium cōuenissent; ne vt olim, sibi fortè coram dicenti reclamaretur, per epistolam disertis verbis exposuit, se, qui vitia nosset sua, et initio inuitum, atque adeò coactum,

Societatis

Societatis gubernacula recepisse; & nunc grauiore etiam valetudine, ætateque, multo minus idoneum esse tanto muneri. proinde per CHRISTI Domini sanguinem petere, atq. obtestari sese, vt sine vlllo sui respectu, communi vtilitati prospiciant, & quàm primum sibi sufficiant virum, & animo, & corpore firmiorem. Id quò liberius faciat, inquit, Ego in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, vnius Dei, ac creatoris mei, depono Generalatum simpliciter, & absolute, meq. abdicò hoc munere, priuòque; & omnibus animæ meæ viribus obsecro tum professos omnes, tum si quos professi adhibere ad hanc deliberationem volent, vt huic meo tam iusto desiderio faueant, & piàmque oblationem libenter admittant. Hac epistola recitata, magnus animorum motus est factus, cum partim viri modestiam, ac submissionem satis admirari non possent, partim etiam pro se quisque metueret, ne quis alius fortassis Ignatii voluntati assentiretur. Verùm vt ad suffragia ventum est, idem planè consensus omnium in eo retinendo existit, qui olim fuerat in eligendo: & enixè petenti, præcisè negatum. Denique per internuntium iussus Ignatius alia omnia cogitare. etenim se quidlibet potius, quàm alium gubernatorem ipso viuente passuros. Atque hæc communiter; dimisso deinde cœtu, priuatim singuli cum eodem expostulare, quòd ab inceptis desistere, quòd vixdum constitutam Societatem, omniq.

omniq. custodia egentem, quasi durus pater teneram adhuc filiam deferere conaretur. pergeret porro, & publicam rem ordinaret; legesq. perscriberet: Deum, cuius manus alligata non sit, in posterum quoque, sicut antea, piis ipsius conatibus adfuturum. Itaq. Ignatius, quàmquam inuitus, & religiosæ quietis, vitæq. priuatæ auidissimus, tamen ne minus dicto audiens videretur esse, Patrum auctoritati, ac precibus deniq. cessit; seq. ad institutum opus legum scribendarum quàm diligentissimè retulit. Ac primùm, vnius Dei gloria, saluteq. animorum sibi proposita, Societatem vniuersam, quò facilius administratio tota constaret, certas diuisit in classes: prouiditque quantum ingenio, & cogitatione assequi valuit, cum vt cæteris vitiis, tum verò vt ambitioni, & auaritiæ, quæ duæ perniciosissimæ sunt mortalium pestes, omnino obstrueretur aditus: veræque humilitati, & paupertati, quàm maximus, & maximè diuturnus honos ab omnibus haberetur. Ad hæc, rationem Præpositi Generalis creandi, nec non priuatam, ac publicam disciplinam, quæque alia cœtibus hominum regendis vsui solent esse, præscripsit. Nec modò maiora, sed minora quoque ministeria, curationisue certis legibus, ac præceptis quàm accuratissimè persecutus est. Has deinde leges, quàmquam longo tempore, summaq. cura elaboratas, & conditas, non tamen continuo pertulit; sed per idoneos homines tota So-

cietate

cietate promulgandas curauit, vt vsu ipso, & magistra rerum experientia probaretur: satis ne ad Societatis propositum, atq. ad Apostolicam instituti formulam conuenirent. neq. ante ratas, fixasq. voluit esse, quàm in proximo conuentu Patrum tota re agitata, & planè perspecta, legitimè sancirentur. iisdemq. Patribus deinceps addendi, moderandi, immutandi, ac demendi prout expedire videretur in Domino, plenum ius, ac liberam potestatem reliquit.

Societati in Hispania valde laboranti succurrit. Cap. XXI.

RER idem tempus Societas, videlicet ne latiore successu intumesceret, vel ad otium, ignauiamq. delaberetur, variis in Europæ regionibus diuino permisso vehementer exercebatur. idque partim ab inuidis, & obtrectatoribus: partim etiam ab iis, qui temporibus ita periculosis tam insolitam concionum frequentiam, tam assiduam Sacramentorū administrationem, & reliqua instituti nostri munera, genusque doctrinæ suspectum haberent. Quo in numero in aliis Prouinciis alii, sed in Hispania vel acerrimus nostrorum insectator extitit Ioannes Siliceus Archiepiscopus Toletanus. Is cum à cæteris Societatis nostræ ministeriis valde abhor-

abhorreret; tum Exercitiorum spiritualium, quibus nostri eo tempore vel maximè in erudiendis hominibus utebantur, nomen ipsum pati non poterat. Compluti verò, in sua dicecesi, priorum ciuium liberalitate, Collegium Societatis IESV repente excitatum, quò Academia illa penè tota conflueret, ita ægrè ferebat, vt de nostris è sua ditione pellendis, toto animo dies, noctesq. cogitaret. Sed cum in ipsos palàm impetum facere vereretur, partim spectata vitæ innocentia, partim etiam virorum principum gratia, & summi (quod caput est) Pontificis auctoritate subnixos; iracundiæ suæ fulmina in populares suos, familiares nostros, apertè contorquet. Ac primùm, quod è suo clero complures nostra disciplina ac meditationibus imbutos esse cognouerat; edicto minaci, iuris in Ecclesia Toletana dicundi potestate priuat sacerdotes eos, qui è nostra formula spiritualibus exercitationibus operam dedissent. deinde præsentis anathematis pœna proposita, vetat in Academia Compluteni omnino quemquā à nostris hominibus Ecclesiæ sacramenta suscipere. Quæ res, vtpote insigni infamia, varios illico rumores hominum Hispania penè tota commouit: cum alii nostrorum acta, mores, instituta defenderent; alii contra, non sine graui aliqua, certaqué ratione tantum Antistitem ita de Societate statuisse disputarent. Nostri, quamuis Dei clementia, & conscientia testimonio freti, re-
men

taen tam atroci, tamque inopinata percussis, an-
gebatur animo: neque tam ignominia sua, quam
Ecclesie damno permouebantur, quod ex tanta
hominum alienatione, tantisque calumniis im-
minere necessario videbatur. Itaque cum obse-
crationibus, & sacrificiis, & voluntaria corporum
castigatione coeleste nume de more propitiassent;
per communes amicos Archiepiscopum docent,
nihil ab se vel contra Ecclesie rem, vel contra ip-
sius Archiepiscopi dignitatem esse commissum,
cur in rebus diuinis occupati, & nihil nisi Dei
gloria, & proximorum salutem ex Apostolica au-
ctoritate querentes, tantis iniuriis affici, prefer-
tim in dicta causa debuerint. Si quid secus ab
inimicis ad eum delatum sit, se ad purganda cri-
mina, atque ad omnem satisfactionem in Domi-
no paratos esse: tantum ab eo suppliciter petere,
vt conceptam iram ad causam vique cognitam,
pro sua sapientia, ac pietate sustineat. Cum ille
nihil idcirco de acerbitate remitteret, satisq. ap-
pareret, nostri nominis odium altius in eius ani-
mo infedisse, quam vt euelli, aut mitigari vlla ra-
tione posset; Ignatii voluntatem, atque consiliu
per litteras, quamprimum exquirunt. Ille, cir-
cumspectis rebus omnibus, Deumq. per se, suos-
que enixe precatus, vt ea res ad ipsius gloriam, sa-
lutemque animarum, bene, ac feliciter eueniret;
sine vlla dubitatione, si Archiepiscopus in incœ-
pto persistat, iubet nostros ad consilium Regium

prouo-

prouocare; litteras Apostolicas proferre; Societatis causam cum CHRISTI causa coniunctam æquè moderatè, ac fortiter agere. ipse interea ad Pontificem adit supplex; Archiepiscopi factum exponit, summi tribunalis opem, & auctoritatem implorat, sine vlla tamen grauiore querimonia, vel exaggeratione verborum. Ac nostri quoque in Hispania ex Ignatii præcepto rem ad consilium deferunt; Pontificia diplomata, & iura Societatis legitima ostendunt; obseptum sibi aditum ad proximos adiuuandos expostulant. Quæ cum nulla ipforum culpa ab Archiepiscopo acta esse constaret; eum denique exitum habuit res, vt & Regii consilii decreto, & acri Pontificis obiurgatione, Archiepiscopus edicta sua reuocare, nostrosq. omni molestia, atque ignominia liberare coactus sit. Quæ res lætitiâ bonis omnibus attulit eò maiorem, quò magis ad eum diem de nostra existimatione, ac fama solliciti fuerant. Atq. haud ita multa post, Archiepiscopo vita functo, nostri à Toletana ciuitate benignè inuitati, & in iis ipsis ædibus publicè collocati sunt, quas idem Archiepiscopus paulo àte clericis quibusdam edificauerat. vt ab iis, qui diuinam prouidentiam ex rerum humanarum euentis obseruant, non sine causa animaduersum fuerit, omnes tanti Præsulis in Societatem impetus, & conatus eò deniq. recidisse, vt cum maximè nostros, opinionis errore deceptus, ex vniuersa Hispania pulsos cuperet,

N

tunc

tunc ipsum in sua Toletana metropoli domum illis exstrueret, ornaretque. Eiusmodi fuit igitur Hispaniensis illius procellæ transitus. Ac pari felicitate in aliis quoq. prouinciis coortæ in nos tempestates, Ignatii lenitate, prudentiaq. sedatæ sunt: ac Dei beneficio vbiq. ferè Societas maiora in dies incrementa capiebat.

*De Iulii III. obitu; & de Marcelli II.
in Ignatium nostrosq. beneuolen-
tia. Cap. XXII.*

INTER hæc Iulius anno Pontificatus quinto demoritur: cui Marcellus Ceruinus Politianus ingēti bonorum omnium gaudio suffectus est. quidquid enim erat spei de publicis rebus, id penè totum eius Pontificatus annis vulgò desponderant. Ad hunc Ignatius pro veteri familiaritate cum adorandi, & gratulandi causa venisset, arcè amplexus hominem Pontifex, & suauissimè exosculatus, multa cum eo inambulans de fidei Christianæ propagatione, deq. restituenda Ecclesiastica disciplina seriò contulit: atq. ob id ipsum nonnullos ab eo petiit viros, quos haberet apud se consilii causa. Cæterum in primis dilexit Iacobum Lainem

nem, & Martinum Olaium, quorum videlicet
vtriusq. virtutem, ac sapientiam optimè nouerat.
nam de Francisco Xauerio, cuius fama, rebusq.
gestis valde permouebatur, iam ante exorauerat,
vt illum omnino Romam ex India reuocaret:
quòd tanti viri vidèdi, ruendiq. in eius ample-
xum miro quodam desiderio teneretur. quineti-
am nostros quotquot ea tempestate Romæ versa-
bantur, ad se in palatium adduci iusserat: quòd
hasce copiolas recensere, & singulos coram quasi
bonus imperator milites veller inspicere. deniq.
multis de nostra Societate verbis vltro, citroq.
habitis: Tu bellatores (inquit Pontifex) confice;
nos vtemur. Cum ab eo congressu, aliisq. dein-
de colloquiis latus admodum discessisset Ignati-
us, optima spe Societatem impleffer; breui ea lèti-
tia cunctis euauit. siquidem Marcellus altero
& vicesimo die, quàm Pontifex declaratus fuerat,
febrì extinctus; ingenti omnium luctu Christia-
nam rempublicam orbam, ac debilitatam reli-
quit.

N 2 Ignatius

Ignatij obitus. Cap. XXIII.

VCCCESSIT Marcello Paulus eo nomine quartus, qui, cum propter nonnullas interpositas offensiones acerri-
mus nostri ordinis inimicus fore putaretur, hominum opinionem longè sefellit. Nam & in Ignatium ipsum, cunctis admirantibus, perhonorificum sese præbuit; & Societatem multis rebus decoravit, auxitque; & nostrorum hominum opera maximis in rebus Ecclesiæ plurimum usus est; & de fundando collegio, seu Academia, quam in Vrbe Ignatius magno reipublicæ Christianæ bono instituerat, seriò cogitavit. Hunc Pontificem inter, & Philippum Catholicum Regem exorto graui, & periculoso bello, quod breui deinde compositum est; cuncta misceri; compleri armatis Vrbs; tympanorum, ac tormentorum hor-
rifico strepitu omnia personare; pacis artibus parum admodum loci esse. Quocirca Ignatius pertæsus temporum, & Societatis rebus utcumque compositis, contemplandi studio secessit in villam, quam non longè ab æde sanctæ Balbinæ, ad Thermas Antonianas in usum præcipuè Romani Collegii, amicorum benignitate nuper exstruxerat. Ibi, vel tectorio, noui operis malè acceptus, vel vrgente iam senio, lethalem in febrem incidit; sic, vt cum eius intima vrerentur præcordia, nullus in facie pallor, nulla in toto corpore signa mortis
existe-

existerent. tantum insolita quædam lassitudo in membris, ac motu apparebat. Itaque domum relatus, in lectulo collocatur. accersiti cõfestim medici bono animo iubent nostros esse. At ille cum sibi vltimum diem instare sentiret mirantibus ceteris, misit, qui à summo Pontifice sibi decedenti salutarem expiationem, & Indulgentiam ritu catholico precaretur. deinde cum ad multam noctem de more vigilasset, quinetiam nonnulla cum domesticis in re Collegii transegisset sopori se dedit; itemque qui aderant, cubitum discessere, nihil admodum periculi suspicantes. at ecce mane postridie duo è fratribus, eius vitæ quotidianæ administri, cubiculum visendi Patris causa introeunt; ad lectulum sensim accedunt, ac præter omnium opinionem vitali spiritu penè defectum offendunt. Accurritur illico ad socios: alii ad medicum aduolant; alii interea ad refocillandas vires (vt asfolet) iusculum porrigunt: quibus ille cum nihil iam opus esse dixisset, I E S V M intermortuis vocibus identidem appellans; placidissime afflauit animam hora post solis ortum prima, feria sexta, pridie Kalendas Augusti, anno post CHRISTVM natum M. D. LVI. Qui verò ad Pontificem pridie sub vesperam fuerat destinatus, quòd nihil tale metueret, re in proximam lucem dilata, cum, quod volebat, statim impetrasset libente Pontifice, & verbis amicissimis Ignatium prosequente; grauitèr deinde semet inculans, tempori non oc-

currit. Defuncti corpus tum inspicendi, tum exenterandi causa dissectum, summam viri abstinentiam, & sobrietatem loquidò comprobauit. siquidem & stomachus, venterq. prorsus inanis, & præ siccitate diuturna mirè contractus apparuit: & iecur ea ipsa de causa ita obduratum, aridumque, vt penè lapidesceret. Sanè Realdus Columbus, egregius ea tempestate sector, qui aperiendo interfuit, in hepatis vena, quæ Porta dicitur, lapides tres sese inuenisse testatur in suo de Anatomia lib. vt pro miraculo non leui habitum sit, vitalibus adeo affectis, ac propemodum exustis, hominem tamdiu viuere potuisse, præsertim hilari semper eodemq. vultu exequètem Præpositi Generalis officia, & munera. Mortuus est autem anno ætatis quinto & sexagesimo, suæ conuersionis ferè trigesimo quinto, confirmatæ verò Societatis sextodecimo. quam ille tam exiguo temporis interuallo tam longè lateq. propagatam reliquit; vt iam tum ab ipso constitutæ numerarentur provincie duodecim, & in iis varia nostrorum domicilia ferè centum. Vulgata eius morte, ingens confestim hominum concursus visendi causa domum est factus, atq. hi manus, hi pedes certatim exosculari: alii rosaria, quæ vocantur, applicare corpori, multi etiam pilei, vestiumque, quibus vti consueuerat, frustulum aliquod enixè rogare: quibus tamen modestiæ gratia nihil à nostris est datum. Corpus in eodem cubiculo

vbi

ubi exspirauerat, biduo fermè seruatum, Sab-
 bato sub vesperam inclusum arcæ, post exse-
 quias mira populi frequentia celebratas, in tem-
 plo nostro ad dextrum latus arcæ maximæ huma-
 tum est: ac statim præsentem opem ex Ignatii
 patrocinio nostri sensere. Non enim, vt multi pu-
 tarant; orba tali parente Societas mœrori
 se dedit, aut concidit: quinimo ste-
 tere animis Patres; perque om-
 nes ordines insolita qua-
 dam suauitas spiri-
 tus, & men-
 tium

vigor ad subeundos CHRI-
 STI causa labores, &
 cœpta strenuè pro-
 mouenda per-
 uasit.

Libri Secundi Finis.

N 41 D

DE IGNATII
LOIOLAE
VITA, ET MORIBVS,
LIBER TERTIVS.

ACTENVS Ignatii toto vitæ cursu proposito, nunc præcipua quædam de ipsius factis, dictis, ac moribus, & quidem, quò magis in promptu sint, per species exsequemur. Ac primùm de studio precandi, meditandique, qua laude in primis Ignatius floruit.

De orandi assiduitate, & studio pietatis.
Cap. I.

INITIO conuersionis, vt ante diximus, precandi, contemplandique causa magnam sibi vim intulit, partim in verum caducarum, quibus afflueuerat, vitan-

vitanda recordatione; partim etiam in scrupulorum molestiis abigēdis. Procedente deinde tempore, cum magis in dies à contagione corporis, Deo adiutore, se abstraxisset, tantam eius generis facultatem adeptus est, non modò vt è cœli, siderumq. aspectu, quo maximè capiebatur, sed etiā vt ex intuitu floris, aut hærbae, aut leuissimæ cuiuslibet rei, cōfestim in Dei cogitationem, amoremq. suauissimè raperetur. Idque nostris hominibus cupiebat esse familiarissimum, vt in singulis creatis rebus, quoad eius fieri posset, creatoris potentiam, sapientiam, bonitatem agnoscerent. Eosdem monebat, vt contra quotidianas dæmonum insidias, ne circumuenti repentè in fraudem inducerentur; vel instructo, quod aiunt, agmine semper incederent, vel certè dissipatis in varias curas, & negotia viribus animi tamquam receptui canerent statis horis diei; & in semet ipsi descenderent, suaque omnia dicta, facta, cogitata, coram Deo quàm diligentissimè reputarent, adhibito etiam monitore, si opus esset, vel memoriæ, vel etiam notitiæ causa: denique omnia probè contemplati, contra id vitium maximè pugnam capefferent, quo vitio se præcipuè vrgeri, & laborare sentirent; nec ante desisterent, quàm Deo duce debellatum esset. Sanè ipse quàmquam se habebat semper in potestate, & ex Diui Bernardi præcepto, non se rebus tradere, sed commodare consueuerat; tamen, qua erat dili-

gen-

gentia, in singulas horas yltro inquirebat in se: id-
 que, propter diurnam exercitationem, nullo
 negotio: magisque ac magis in spiritu proficere
 nitebatur, diem cum die, vt supra diximus, heb-
 domadam cum hebdomada conferens: qui cur-
 sus ad candorem animi, ac perfectionem certissi-
 mus est. neque id solum, sed etiam statis quoti-
 die temporibus, erepto ex summis occupationi-
 bus otio, contemplationi vacabat. quam ad rem
 aliquoties à domesticis clam obseruatus est hoc
 maximè modo se comparans. Vt enim superiore
 ascenderat ædium partem, vnde liber esset pro-
 spectus ad sidera; stabat aliquantisper oculis in
 cælum defixis: tum prouolutus in genua, totius
 huiuscè pulchritudinis conditorem suppliciter
 adorabat; deinde propter imbecillitatem, humi-
 li scabello simul atque consedisset, continuo ex
 oculis vberes lacrymarum riuuli profluebant; id-
 que nullo prorsus vel singultu, vel strepitu. Atq.
 in hunc ferè modum, æquè animo, & corpore im-
 motus excipiebat diuini luminis radios; ac patri
 cœlesti mira quadam spiritus dulcedine iungeba-
 tur. Neque verò ad beatos hosce congressus,
 tantummodo sub orationis horam componebat
 ille sese, verùm in perpetua quadam erat vigilia
 contra omnes rerū mortalium illecebras, & otio-
 sam mētis euagationem. nec minus accuratè ani-
 mum ab omni labe tuebatur, quàm qui pretiosis
 ornati vestibus, via lutulenta coguntur incedere.

inten-

intenta erat custodia sensuum; quotidiana cuiuslibet omissionis confessio; iugis recordatio beneficiorum Dei: in aliorum factis, dictisq; interpretandis nulla temeritas. denique summa observabat cura quidquid ad Christi gratiam vel tuendam, vel augendam quoquo modo pertinere intelligeretur. Mortalium rerum curas, ac precipue quæ ad affines, cognatosve pertinerent, omnino refugit, illud Apostoli dictum reputans apud se: Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus. Erat ei proneptis ex fratre, Virgo, quæ deinde Ioanni Borgiæ nupsit hodie Philippi Regis apud Cæsarem legato, de hac in matrimonio collocanda cum ad eum subinde referretur; totam ille rem semper ad cognatos reiecit; nec adduci umquam potuit, ut vel minimæ eius negotii partem attingeret. Oranti aliquando per hyemem clauso cubiculo, allatas è Guipuzcoa litteras ianitor festinè reddidit; ratus gratissimas fore, quod nimirum longo, & locorum, & temporum intervallo afferrentur, at ille fasciculum, ut erat ligatus, illico in ignem abiecit, re ipsa ianitorem admonens: qui sese cœlesti militiæ addixerit, huic esse mortalia negligenda. Peregrinis hominibus, cōditionem, ipso interprete (quod multum apud principes auctoritate valeret) in aula quærentibus, negabat sibi nisi cum summi Regis aula rem esse: ad eam si aditum optarent, daturum se operam, quantum labore, ac precibus assequi posset,

set, vt essent in intimis Regis amicis, ac familiaribus. quo responso vulgato, minus multi iam in eo genere molestiam illi exhibebant. Nihil maioris momenti aggrediebatur vñquam, nisi attentè consulto, ac propitiato Deo, nec vllum quamuis leue religionis obibat officiũ, quin eius animi ardor, ex toto corporis habitu, ac præsertim ex frontè, atque oculis emicaret. ex quo facile existimari potest, qualè ille se in horaria precatatione, psalmisque, & in sacrificio Missæ præstiterit. Sanè, cum initio sacerdotii, in medio Lateranensi templo CHRISTI natalitia celebraret ad aram sacris Apostolorum Petri, Pauli, & Andreae reliquiis inclytam; tanta est repentinè spiritus dulcedine delibutus, vt inter diuinam rem peragenda lacrymas tenere nulla vñquam ratione potuerit. quo tam insolito spectaculo commotus è circumfusa multitudo quidam, ac rem longè secus interpretatus, Francisco deinde Stratè Ignatii administro in aurè insufurrans: Facinorosum nempe virum, inquit, Sacerdotem istum tuum, & omnibus flagitiis coopertum, qui conscientia stimulis agitato, crimina sua toto penè sacro defleuerit. Visionum præterea exstat libellus, ac luminum, quæ illi fermè sacrificanti obuenerè, quo maxime tempore Societatem ordinabat: quas visiones ipsemet pietatis, & memoria causa in ephemeridem retulit. Eum libellum qui attentius legat, clarè perspiciat, quæ præ-

præparatione, quo spiritu ad Sacramentum Altaris accedere consueuerit. Septem etiam Urbis, templa, & religione, & Pontificum indulgentiis celeberrima, certis anni temporibus diligenter, & castè uisibat pedes, & quidem per hyemem laceratus, haud sine mantelo: nec vlla corporis lassitudine, aut cæteros exemplo suo destitui, aut se tantorum bonorum communionem fraudari patiebatur. Piacularia verò grana quæ dicuntur, & cereas agni cœlestis effigies, pictasq. Sanctorum iconculas, & alia id genus, quæ ab impiis irridentur, ità studiosè tuebatur, & caras habebat, ut in eius scrinio post mortem nihil ferè aliud apparuerit. Pro Ecclesia Catholica, ac nominatim pro Christianis Regibus, atque Principibus, quotidie ardentè orabat: pro summo verò Pontifice nunquam sine vberimis lacrymis. Et quonià denuo lacrymarum incidit mentio; non omittenda videtur hoc loco res memoratu digna. In cæteris ornamentis, ac beneficiis, donum etiam lacrymarum Ignatius à CHRISTO Domino acceperat, sic, ut in singulas preces illico fletus erumperet. qua consuetudine eò denique adductus est, uti propter acrimoniam humoris paulatim exesa luminis vi, aciem oculorum penè amiserit. hac ille iactura, quod ad ipsum priuatim attinebat non sanè mouebatur: quinimo triumphabat se in obsequio CHRISTI oculos perdere. Sed quoniam id fieri sine magno communis rei de-

detrimto non poterat; suorum præsertim accedente impulsu, precari Dominum institit, vt sibi liceret interdum à lacrymis temperare. nec frustra. siquidem ex eo tempore tantum in lacrymas ius, & arbitrium obtinuit, ut earum quasi habernas; prout vellent, adduceret idem, atque remitteret. Quæ res cuiuspiam fortasse veritatis fidem excedere videatur: sed nobis vtique in tam recèti memoria mentiendi causa non est.

Quod eius fuerit de perfectione iudicium. Cap. II.

✠✠✠✠✠ CLICET precatone vsq. adedò deditus esset, tamen eo studio, se vel à publica re administranda, vel à caritatis, cæterarumque virtutum officiis minime patiebatur abduci. & quàmquam certum unicuiq. spatium temporis quotidie necessarium esse dicebat ad se colligendum, viresq. diuinitus impetrandas; tamen eos non ità laudabat, qui dulcedine solitudinis, & diuinæ familiaritatis illecti, in arenam descendere, & sua primùm viria euellere, deinde etiam proximos adiuuare negligerent. quinimmo, pluribus doctus experimentis, aiebat, qui minus in eo genere sibi temperant, eorum plerosq. (nisi periti cuiuspiam ductum

ductum sequantur, vel præcipuo Dei fulciantur auxilio) partim dæmonum illusionibus obnoxiosos esse, partim etiam contumaces, & sibi placentes, & in sua sententia mirè obstinatos, ac peruicaces euadere: qua peste nulla propemodum esset hominum cœtibus capitalior. itaq. suorum ille profectum, non tam ex continuata precatione, vel diuturno secessu, quàm è solidæ virtutis officiis, ac præsertim ex mansuetudine, atq. animi æquitate spectabat. Cum è familiaribus, nescio quis, fratrem præstanti religione collaudans, ad Ignatium cum admiratione dixisset: En hominem iugiter precationi vacantem: immo verò, mutata voce, en, inquit Ignatius, hominem sibi met acriter imperantem. Alium quempiam, quòd stomachosior esset natura, & subinde in amara verba prorumperet, sese fratrum consuetudini alieno tempore subtrahentem, Ignatius blandè compellans: Quin te, inquit, statutis horis in fratrum consuetudinem das? cum ille iracundiam naturæ, bilemq. prætenderet; Næ tu vehementer erras, ait Ignatius: etenim hæc, & huiusmodi vitia, non fugiendo, sed resistendo vincuntur. Deniq. licèt piæ precationis laude præcelleret ipse, vt dictum est, semper tamen spiritum, quem vocant mortificationis, spiritui speculationis antetulit. nam, vt in eloquentiæ studio, cum & ars, & vsus ipse sit necessarius, longè plus tamen à sapientibus viris vsui quàm præceptioni tribui-

tribuitur; sic in parandis virtutibus cum & commentatio, & actio requirantur; multo plus tamen agendo, & pugnando, quàm speculando, vel cogitando proficitur.

De caritate ipsius in Deum.

Cap. III.

CARITATE in Deum fuit, quanta par est eum esse, qui ipsius Dei gratia rebus humanis nuntium sponte remisit. neq. solum eatenus Dominum amabat, vt præ illo reliqua omnia nihili duceret, quæ virtutis huiusce præcipua est pars; verum inerat in amore voluptas mira: prorsus vt quantiflibet pressus curis, ac molestiis fatigatus, in vnus Dei recordatione, & quasi amplexu, per summam delectationem acquiesceret. CHRISTVM verò Dominum, ac liberatorem videndi sicuti est, tanta flagrabat cupiditate, vt eam ipsam ob rem solui corporis vinculis vehementius in dies optaret. Itaque si quando grauiorem incidisset in morbum; concepta migrandi spe, abstrahabatur illico à sensibus non sine magno valetudinis detrimento: quocirca mentem à cœlestibus rebus interim auocare etiam atque etiam iubebatur à medicis. & quoniam acerbissima CHRISTI mors pro salute humani generis obita Ignatio sēper

per obuersabatur; vicissim ille pro CHRISTO per summos cruciatus quotidie cupiebat emori millies. Quoties verò ingesta in illum conuitia, & ludibria reputaret apud se; non modò rei atrocitate permouebatur vt multi, sed etiam accendebatur generoso quodam imitandi studio; atque in semetipsum quasi tanti sceleris auctorem acerrimè exardescibat: ac nisi eum cohibuisset existimationis ratio propter salutem aliorum, simulata dementia, ad plebem in se concitandam, nudus, onustusq. cornibus, aut alio fædo corporis habitu prodire non dubitasset in publicum; & incessantes cæno, vel stercore pueros, vocesq. improbas, & sputa, & omnes alias insanæ multitudinis contumelias libentissimè pertulisset. Sed quoniam eiusmodi nulla se dabat occasio; certè quod erat proximum sedulò faciebat, vt immortalia Domini beneficia in se, memoria coleret sempiterna; & in eiusdem vel indaganda voluntate, vel gloria quærenda, suas omnes curas, cogitationesq. consumeret, cuius rei vel hoc satis magno argumento sit. Inter ipsam negotiorum molem perditas meretriculas tanto studio conabatur ab impuritate auocare, vt siqua ex iis resipisceret, seq. intra pudicitia septa recipere vellet, grandis iam natus vir, & Præpositus Generalis, antecedere ipsemet, ac perductoris quodammodo munere fungi, CHRISTI causa non erubesceret. In quo cum admoneretur à quibusdam, frustra tempus,

O

ac

ac laborem infumi, quippe insanabiles esse eiusmodi feminas, ac licet in præsentia pœnitentiam ostenderent, brœui tamen ad ingenium redituras; Ego verò, inquit ille, cuiuslibet istarum, vnus dumtaxat noctis impedisse flagitia, & iniurias in Deum, omnis operæ, ac vigilantia pretium duxerim.

De caritate in proximos.

Cap. IV.

HOC tam incenso in Deum amore, egregia nimirum illa caritas in homines redundabat. quos quoniam pretioso eiusdem sanguine redemptos, ac proinde carissimos illi sciebat esse, quidquid in Deum non poterat nullius egentem rei, omne id, ipsius gratia, in proximos conferebat. Vt primum e peccatorum cœno emerfit, confestim ad cæteros ex eodem cœno extrahendos incubuit: atque ob id ipsum (vti supra dictum est) ingenti labore, & incommodo litteris operam dedit: & in Societate instituenda nihil spectauit aliud, nisi vt errantes animos ad rectum salutis iter omni ratione reduceret. Barcinone, cum in grammaticæ studio versaretur, eodemq. tempore, animorum quoq. salutem acerrimè procuraret; virginum quoddam collegium, cuius nomen con-

sultò

sultò reticeos, soluta admodum disciplina, corruptisq. moribus, ad veterem sanctimoniam, ac sobrietatem omni studio reuocare nitebatur: suadebatq. illis præcipuè frequentem vsum sacrę Confessionis, & Eucharistię. Quam ad rem, temporibus illis insolitam, quò facilius eas adduceret, præire ipsemet illis palàm decreuit, adhibito ad id Moyse Puialto sacerdote, quo ipse ad confessiones utebatur, spectatę virtutis, ac sanctitatis viro. Igitur ex eius manu corpus Domini cum subinde sumpsisset, fœminis ex odæo spectantibus; tam præclaro exemplo, & assiduis hortationibus incitatę, pleręq. ad salutarem pœnitentiam officiumque traductę sunt. quod nefarii quidam amatores vbi sensere, aditumq. sibi ad optata flagitia magis in dies obseptum videre; in extremam efferati rabiem, Ignatium, & Puialtum ex insidiis adoriri constituerunt: ac die quodam è templo redeuntem vtrumq. fustibus ita malè acceperunt: vt Puialtus paulo post è vulnerum dolore sit mortuus: Ignatius verò dies aliquot in lecto iacuerit. sed vixdum receptis viribus, nec alterius nece, nec suo malo perterritus ad instituta caritatis officia rediit alacer. cumq. eum vulgò monerent, ac per Deum obtestarentur amici, ne denuo in capitis discrimen daret sese: Quid mihi optatius, inquit ille, quàm pro CHRISTO Domino, meisq. proximis emori? Parisiis, amicum à turpi cuiusdā fœminę cōsuetudine frustra sæpe reuocare cona-

tus, cuius ille flagitii causa vicum subinde petebat, non longè ab vrbe positum; deniq. egressus hominis, & itinera dissimulanter explorans, deterrendi eius consilium tale commentus est. flagnum erat propter viam qua transeundum erat illi de more; eò maturè præuertens Ignatius, tempestate perfrigida sese nudus aquis collo tenus immerfit; ibiq. salutare amico tetendit insidias. nam, vt appropinquantem aspexit, Deum precatus, vt ea res vtrique feliciter eueniret, horribili repente in aduersum intonnit voce. Quò, quò miserrimè properas? non intelligis in quanto versere periculo? nonne intentum in te diuinæ iustitiæ gladiū vides? Perge porrò, perge nefariā istā explere libidinem. Ego me hic tandiu tua causa macerabo, quoad cœlestes iras meo malo auertam abs te. At ille subita voce percussus, atque ad Ignatii aspectum veluti deprehensus obstupuit: demiratusq. caritatem viri, nec dubio, pudore concepto, retulit pedem; & in posterum, Deo adiuuante, sese ab illa pestifera familiaritate continuit. Alius quidam Ignatii alumnus, præstanti vir ingenio, magnos in virtute processus effecerat, ac deinde (quæ humana fragilitas est) labore victus, dæmone sollicitante, circumspiciebat fugā. quod vbi sensit Ignatius, variis ad eum retinendum hortationibus, monitisq. incassum adhibitis, eò deniq. descendit, vt pro discipuli sanitate totum triduum omni cibo, potuq. abstineret, precusq.

cesq. cum lacrymis ad superos funderet. qua pœna, tamquam remedio, languenti animo applicito: resipuit ille, suumque errorem gēnebundus agnouit: ac deinde in suscepto genere vitæ cum laude perstitit. Parisiis, vt antea dictum est, deposita pecunia fraudatus à contubernali, sic, vt ad sese alendum stipem emēdicare deinde cogeretur magno studiorum detrimento; non modò iratus amico non est, verum etiam insigni beneficio rependit iniuriam. Cum enim fraudator ille postea Hispaniam repetens, graui morbo ex itinere implicitus Rhotomagi substitisset (quæ vrbs tri-
dui ferme iter distat Lutetia) ingrauescente valetudine paulatim ad omnium rerum inopiam est re-
ductus; cumque, vt ignotus in alieno solo, spem nullam subsidii cerneret; licet præterita meminisset, ac præclare sibi esset conscius, quàm malè de Ignatio meritis fuisset: tamen tantam opinionem de eximia viri bonitate conceperat, vt non dubitauerit illum de suo casu per litteras facere certior-
rem; & aliquid opis ab eo suppliciter petere. Tum Ignatius, quasi hereditas aliqua sibi obuēisset, sic alacer, nulla interposita mora, se in viam dat: Deū pro amici salute etiam atque etiam obsecrans; quinetiam (quod longè mirabilius est) ad propitiandum illi numen, iter illud totum pedibus nullo prorsus cibo, potuque, ingenti celeritate confecit. Urbem ingressus, conquisitum hominem amicissimè inuisit, affectum, semianime in-

omog

O 3 que

que sedulo ministerio recreauit: atque ybi morbo leuatus est; litteras ei commendatitias ad amicos in Hispaniam dedit; & mendicato ab se viatico instructum in nauem imposuit; cum ille simul pudore, gaudioque confusus, dextram Ignatii tenens, Deum, superosque omnes inuocaret, ad gratiam illi pro se referendam: satisque mirari non posset, senescente iam mundo, tantum caritatis exemplum in terris existere. Per idem studiorum tempus, tametsi multum de spiritali functione remisera, numquam tamen potuit se continere quominus ereptum ex litterariis occupationibus quotidie tempus aliquod in proximorum salute consumeret. itaque, & condiscipulos ad virtutem, ac pietatem ex occasione incitabat: & ex collatitia pecunia multorum subleuabat inopiam; & agrotos visendo, recreandoque humanissime solabatur. In iis cum ad quendam adisset, graui, & contagioso vlcere laborantem; & ministrandi causa, vt fit, decumbentem subinde attrectasset; in discessu metus Ignatium subiit, ne ex eo contactu dextra pestilentiam contraxisset; quæ suspicio cum sollicitaret hominem vehementius, eumque ab eiusmodi caritatis officio in posterum auocaret: ille cognita fraude cõfestim in semetipsum exarsit; dextramque in os identidẽ inferens, increpuit vltro: Qui de vna manu tam anxius es, quid vniuerso corpori facies? Atque hac fortitudine, & praesentem depulit metum, & ad eadem

porro

porrò exequenda pietatis opera se se vegetum, atque hilarem præstitit. Atque hanc agrotos adiuuandi consuetudinem non modò priuatus, vbi cumque terrarum fuit, verum etiam Societati Præpositus diligentissimè tenuit. Nam è nostris, vt quisque in morbum inciderat, cuiuslibet esset ordinis, extemplò acciri medicum imperabat, ac nihil prorsus omitti eorum, quæ iis præscripsisset, oppigneratis etiam, diuenditisque, si opus esset, lancibus, stragulisque, & cætera suppellectili. Sanè, cum ex laicis adiutoribus quidam sæua conflictaretur febris, ad eumque refocillandum delicatiori cibo opus esset, quidquid nummulorum domi erat, denarios tres eam vnam in rem infundi iussit, ac resistenti paulisper obsonatori, nihilque præterea pecuniæ ad cæteros alendos superesse dicenti: Atqui nos quidem, inquit ille, valemus: arido pane contenti esse poterimus. atque ita languenti coemptum obsonium est. Ipsos verò decumbentes inuisebat subinde ipsemet, confirmans vnumquemque, verbis planè diuinis atque cœlestibus; dabatque operam, vt omni deposita sollicitudine, superioribus esse curæ se suamque salutem, sine vlla dubitatione sentirent. Homines vel de se ipso priuatim, vel de Societate communiter bene meritos diligentissimè coluit; nullūque in eos neque viuos, neque mortuos grati, ac memoris animi officium prætermisit. quippe non modò pro ipsoꝝ salute Dominum per se, suos-

O 4 que

que precabatur assidue; sed etiam, dum viuerent, sæpe domum veniebat salutandi causa, eosdemq. adeuntes ad se quàmquam alieno tempore, accipiebat in primis hilariter; deque Societatis progressu, ac rebus præsertim Indicis, quarum ipsa longinquitas habet delectationem, pergebat amicissimè facere certiores: atque etiam, cum opus esset, quibus rebus poterat, benignè adiuuabat. Hieronymo quidè Arzio, Hispano doctore (qui cum erat ei magna necessitudo) non modò graui- ter ægotanti frequens adfuit ipsemet, sed etiam fidelibus famulis destituto, probos, & industri- os è Societate viros ministrandi gratia submisit. Andreas Lipomanus patritius Venetus, quem Trini- tatis Priorem appellabant, vir non pietate minus, quàm genere nobilis, Collegio nostrorum homi- num constituendo Patauii, optimum sacerdotiũ eiusdem vr̃bis addixerat, dimidia tantum parte victigalium sibi, quoad viueret, reseruata. At verò Ignatius, ne se vinci pateretur officio; patentibus litteris eum ultro perpetuum sacerdotii admini- stratorem declarauit: neque è vectigalibus attigit quidquam, nisi quod ab ipso Priore quotannis ad paucos è nostris alendos per eleemosynam præbe- retur. quinetiam eius fratris filio pensionem de- creuit annuam aureorum ad quadringentos: quã tamen bonus ille Prior nequaquam admisit. ac ceteros item, quorum beneficiis prouocatus esset, eximio quodã studio, & obseruãit psequutus est.

Man-

*Mansuetudo eiusdem, & comitas.**Cap. V.*

¶¶¶¶ B omni fastu, & moribus imperiosis
 ¶ A ¶ vehemēter abhorrui. vestigium in eo
 ¶¶¶¶ contumaciæ cernerēs nullū. &, quod
 difficillimum est, lenitatem itā cum
 grauitate miscebat, vt neque facilitas de auctori-
 tate, neque seueritas quidquam de suauitate de-
 traheret. . Parisiis per iocum inuitatus à nobili
 quodam, vellet ne tridiculis ludere (quibus in
 oblonga mensa per angustum fornicem, eburnea
 pila traicitur) Ego verò ludam, inquit Ignatius.
 At enim qua sponfione, subiicit ille, qui pecunia
 careas? Tum Ignatius: Hac sponfione, respondit,
 vt certo vtique dierū numero tibi deseruiam: ve-
 rumtamen, arbitrato tuo, si viceris tu; meo, si su-
 perior ipse discessero. Cum ea cōditio placuisset:
 Age sanè. in certamen descenditur. cumque
 nihil minus calleret Ignatius, diuinitus factum
 est; vt in singulos omnino traiectus victor euade-
 ret: subinde exclamāte aduersario, se meritò ple-
 cti, qui Ignatium prouocasset: seque diuinum iu-
 diciū prorsus agnoscere. . Peracto deinde cer-
 tamine, victum victor ab inanibus curis, & oc-
 cupationibus, in aliquot dies abductum, è spon-
 sione, spiritualibus exercitationibus diligenter
 excoluit: torpentemq. situ, ac deliciis animum
 ipsius

ipſius, ad ſalutarem Dei metum, æternæque vitæ cogitationem excitauit. Venetiis Patauium pedibus cum iter haberet, domeſtica, eaque admodum attrita lacerna ob inopiam indutus, Iacobo Laine comite; pecuarius quidam puer, qui à via non longè armenta paſcebat, conſpectis eminus peregrinis, ad eos repente propius aduolat; habitusque fortaſſe nouitate permotus, deſixis procaciter in Ignatium oculis, cachinnos tollere, eiſque deſcendens licentiùs cœpit illudere. cumque Ignatius vultu placido ſubſtiſſet cōuerſus ad eum comest. Quin, ait, acceleras gradum patēr, teque iſtius pueri petulantia ſubtrahis? Immo verò, inquit ille, cur puerum oblata ſibi præter ſpem hac tanta oblectatione fraudemus? Itaque conſultò etiam diutius hæſit in iſdem veſtigiis, ac ſe curioſius inruendum, ridendumque aſſatim proteruo adoleſcentulo præbuit: plus nimirum ex hoc qualicūque ſui contemptu, ac ludibrio hauriens voluptatis, quàm alii ex vulgi plauſu, fauſtaque acclamatione percipiunt. Atque hunc manſuetudinis tenorem diligenter in omni vita ſeruauit: ac ſatis conſtat, annis iſſis triginta, quibus CHRISTVM ſequutus eſt, neminem prorfus ab eo fuiſſe non modò contumelioſe tractatum, ſed ne appellatū quidē acerbius. Si quid præciperet; roganti erat propior, quàm iubenti. Alloquendi verò eius cauſa, nihil erat neceſſe tempus opportunum, aut molles captare aditus: qualibet adiſſes hora, ſiue

COR-

torpore melius haberet, siue deterius, prosperis æquè, atque aduersis in rebus, & accipiebat benignè, & patienter ad finem vsque sine interpellatione audiebat. ac nullum quamuis infimæ sortis hominem stare coram se, nedum aperto capite patiebatur esse. nec modò ex destinato cōgressu; verum etiam ex occurso fortuito, fratres ita lætis intuebatur oculis, vt vel ex hoc, insitam animo in omnes beneuolentiam satis ostenderet. Amicos præterea, tum domesticos, tum externos interdum ad prandium, aut cœnam, siue vt appellabat ipse, ad pœnitentiam inuitabat; nec repudiabat si quis vltro se offerret: quin etiam interuenientes cœnæ, vel in ipso iam exitu, nihilominus iubeat accumbere; & frustula panis ipse carpendo, & simulanda appetentia, conuiuium consultò extrahebat, quoad nouissimus quisque sine rubore, aut solitudine, per otium absolueret. Si quis ab eo quidpiam, sibi aliisue peteret; vel dabat hilare, verbis etiam, quod aiunt, munus exornans; vel si abnueret, causas afferebat eiusmodi; vt ille sese contemptum nullo modo existimare posset. ac tanta ipsius erat in eo genere vel efficacia, vel suauitas, vt qui ad eum legati à quopiam venerant, cum id quod volebant, minimè impetrassent, Ignatii rationibus interdum ita victi, pacatique discederent, vt vltro ipsi mutata ratione, apud eos à quibus missi fuerant, ipsius causam pertinacissimè tuerentur.

Gravi-

*Gravitas eiusdem, & in custodia disciplinae
seueritas. Cap. VI.*

✠✠✠✠ B. H. A. C. porro comitate, quemadmo-
✠ A ✠ dum austeritas, sic etiam leuitas omnis
✠✠✠✠ aberat, & ineptiae. Ita enim compo-
✠✠✠✠ tus fuit moribus, vt nec manum, vel
oculum; membrum uē aliquod sine causa, & ra-
tione moueret; & in statu, incessu, accubatione,
sessione, decorum teneret. Iam in loquendo
fuit adeo consideratus, & parcus, vt nullum pla-
ne verbum nisi consulto, ac meditato proferret.
neque figuris vel amplificationibus utebatur, sed
rei gestae seriem, & rationum momenta sine fūco
exponebat. qua simplicitate plus valebat in per-
suadendo, quam alii calamistris, & lenociniis. De
se ipso, deque suis rebus, nisi necessitas cogeret,
vel Dei gloria postularet, nihil dicebat vniquam.
ab aliorum vero factis, dictis uē exquirendis, nisi
ad suam curam spectarent, omnino abstinebat.
Consueuerat etiam eos reprehendere, qui de so-
luta Ecclesiae disciplina, deque emendandis Prin-
cipum moribus temerē disputarent: quam tenta-
tionem se fugasse dicebat consideratione extremi
iudicii, & eorum, quae tali tempore à semetip-
so propriē exigenda forent. quae si pro se quisque
reputaret, haud ita facillē homines in aliorum vi-
tam inquisituros. Denique tanta inerat in eius
ser-

sermone prouisio, tarditasq. longo usu parta, ut cum biliosus, ac præferuidus esset natura, pituitosus ob id ipsum, ac lentus haberetur à medicis. Atque hi mores, cum admirabili vitæ sanctitate coniuncti, incredibile est, quantum illi conciliarent venerationis. nam ut quisque intimus erat Ignatio, ita suspiciebat eum maxime. Ludovicū quidem Consaluum Lusitanum, qui domus Romanæ minister aliquamdiu vixit, magno rerum, usu, magna prudentia virum, dicere solitum accepimus: antequam cū Ignatio corā egisset, præclare sese utriq. de illo existimare solitū, qui tali Societati p̄sser. at verò, postquam ipso familiariter usus est; Societate magnificere cœpisse, quā Deus tali præside, ac moderatore donasset. Iacobus verò Laines, qui proximus ab illo Societatis gubernacula tenuit, ceteriq. Patres, quamuis humanissime cum illis Ignatius ageret, tamen eximiam viri virtutem ita reueriebantur, ut bene moratos vel parenti liberos, vel magistro discipulos, adstare diceres. Quod si quando (quod tamen perraro fiebat) rei necessitate coactus, vultum indueret seueriorem, & aliquem increparet asperius; tanta erat vis, pondusq. verborum, ut contra ne hiscere quidem auderet quisquam. idq. præsertim in causa viri cuiusdam insignis apparuit; qui cum turbulētior esset, quàm ut eum diutiùs ferri oporteret; cumq. eius animum Ignatius blandis monitis, præceptisq. nequidquam sanare tentasset; ad extremum

tremum oratione conuersa, diuinam testatus iustitiam, ac cœlestis iræ minas intentans, tantum ardorem spiritus præ se tulit, ipsi vt parietes, tectaq. non dubio motu nutare & concuti viderentur. quo terrore perculsi qui aderant, illico procumbentes, Dei pacem precibus, ac votis exposcere. ipse verò qui accusabatur, ex animis ad pedes Ignatii sese confestim abiicit, ac supplex confusa voce, culpę veniam petit, seq. post hac in officio fore pollicitus est. Continebat autem in disciplina, cum ceteros omnes, tum eos maximè, qui vel insigni eruditione, vel generis nobilitate præstaret: quippe quorum dicta, factave ad exemplum in omnes partes valeant plurimum. Otium verò, vt omnium vitiorum fomitem, ac seminarium, in primis oderat: itaque duos tresue rei familiaris adiutores, cum ad ianuam alieno tempore confabulantes è superiore loco aspexisset, illico iussit, acertum lapidum in proximo situm, in summam ædium contignationem sine cunctatione transferre. eosdem tertio post mense cum ibidem iterum otiantes animaduertisset, illam ipsam lapidum congeriem, vt in eundem locum referrent, vnde asportauerant, imperauit. amicè insuper admonens, nihil in Dei famulatu periculotius esse desidia. Cum quemdam in tradito sibi munere valde remissum, atque oscitantem inuenisset, quæsiuit ex eo, cui nam in tali ministerio daret operam, Deo ne, an hominibus? cum ille se

Deo

Deo vtique deferuire dixisset: Plecteris igitur, inquit Ignatius; nam in rebus humanis minus accuratè versanti, iure forsan ignouerit quispiam; at immortalì Deo ministrari negligenter, id verò nullo pacto ferendum est. Spectaculis publicis, quamuis alioqui licitis, vel etià sacris, adesse nostros non ità facilè permittebat: quòd si qui, facta potestate, se ad ea conferrent; eos etiam atque etiam iubebat, sine vllò arrogantia, seu leuitatis indicio modestiam, ac submissionem tenere cedere omnibus; & infimum semper locum (nisi; aliter à circumstantibus cogerentur) eligere. Cum è Romano ab se nuper instituto Collegio, adolescentes quosdam solutiùs in publico ambulantes vidisset; castigandos curauit palàm, hortandosq. graui oratione, vt quem haberent insitum animis pudorem, ac verecundiam, eum externo item corporis habitu præ se ferrent: & quoniam Apostolo teste spectaculum facti essent omnibus, cauere etiam atque etiam, ne superuacanea locutione, curioso oculorum obtutu, alioùe incondito gestu, motuùe corporis quemquam offenderent; præsertim cum eo de genere toto, multa cum præcatione, lacrymisq. conscripta pulcherrima ipse præcepta paulo ante edidisset. Nihil noui moris in Societatem induci se inscio est passus; principiisq. vigilanter, & acriter obstitit: quippe qui exempli vim nossent, & rerum incrementa fallentia. Quosdam, qui ad vineam iniussu luderant

pila

pila, laicum etiam sapone manus lauantem, haud
impunè abire permisit. seditiosos verò, & alienę
laudis obrectatores, & rerum nouarum cupidos,
non diu tulit: sed omnia expertus, quæ ad reuo-
candam dubiam indolem, & peiore loco positam
facere viderentur; si parum proficeret, ad extremũ
è Societate pellebat. nec vnquam carcerem, com-
pedesue in Societatis mores induci permisit, ne-
gans, qui vinclis constringendi forent, eisdem
esse ad nostrum institutum idoneos. itaque cu-
stodiæ loco ianuam ostentare consueuerat. acci-
ditq. aliquando, vt iusta de causa complures ad-
ulescentes exauctoratos vnà dimiserit. atq. huius-
modi ferè (quod silentio prætereundem non est)
è Societate pulsi homines, exitialem exitum forti-
ti sunt, satisq. constat, alios inter symphoniam la-
sciue saltantes repentè occidisse, alios contracta
rixa interfectos, alios denique alio miserabilis le-
thi genere periisse. In puniendo autem id seque-
batur in primis, vt noxæ responderet animaduër-
sio, & in suo quisque vitio plecteretur; superuaca-
nea verba silentio; ignauiam labore; honoris cu-
piditatem ignominia lueret. ac ferme anima-
duersionum Ignatii genus erat illud: circulum
humi describere, ex quo noxii ne iniussu excede-
rent: colloquiis certorum hominum nominatim
interdicere; verberationes ad præfinitum tem-
poris spatium iniungere, & alia eiusmodi. Noxas
autem leuiiores, & quotidianas intelligo; cuius-
modi

modi in homines etiam studiosos perfectionis cadunt: nam grauiores Ignatius minimè tolerasset. Solebat etiam fontibus, ad humilem mensam in triclinio accumbentibus, obiurgatorem inducere, infimæ plerumque conditionis hominem, sed ingeniosum & acrem; qui cunctis audientibus, vitia reorum increparet, exprobraretq. religionis annos, & negligentiam: idemq. cæteros carptim, nec opinantes repente perstringeret; nimirum edomandæ superbiæ causa, mentisq. è pigritiæ veterno excitandæ. Sed qui deliquerant, priusquam ex consuetudine punirentur, quàm lenissimè operam dabat, vt suam ipsi culpam agnoscerent; atque vltro sibimet multam irrogarent: quæ tamen si grauior videretur, confessione contentus, ita moderabatur, vt multum sepe de acerbitate minueret.

*Eiusdem animi submissio, & quid de
virtute Obedientiæ senserit.*

Cap. VII.

EGABAT, suo quidem iudicio, quemquam probè intelligere quàm vehementer in se quisque diuinæ bonitatis operationem impediatur: quantaue illius beneficia, & dona per socordiam, ignauiamq. corrumpat. quo crimine sese accusabat in

P primis.

primis. atq. ita de suis rebus demissè, & humiliter sentiebat, ut se mortalium omnium infimum, & opis diuinę maximè egentem putaret: sibiq. ceteros omnes ad uirtutem, pietatemq. & exemplo, & incitamento fateretur esse. Priuatę uerò uite quanto desiderio teneretur, & initio declarauit in recusando magistratu; & deinde, cum ut redigeretur in ordinē, alijsq. sibi succederet, omni ope contendit. quod tamen consequutus non est; tamen obedientię studium quibuscumq. rebus potuit, semper ostendit. Romano quidem Pontifici, cuius in uerba præcipuo sacramento iurauerat ita erat præsto, ut ad ipsius nutum sese paratum exhiberet, confecta iam etate, unius baculi adminiculo, pedibus quocumque opus esset, peregrè proficisci, uel etiam nauigium ascendere planè exarmatum, seq. eodem Pontifice iubente, mari, uentisq. sine ulla dubitatione committere. Quem ipsius animū uir quidā primarij cū haud satis probaret, & in eiusmodi re consiliū, prudentiamq. requireret; prudentiam quidem, non obedientis, uerū imperātis esse respondit Ignatius. Et sanè, cum in Societate nostra uirtutem hanc ceteris omnibus anteferreret: tūc nihil huic laudi tā contrarium dicebat esse, quam in superiorum iussis, & consilio examinando moram, uel potius arrogantiam. negabatq. obedientis nomine dignum haberi oportere, qui legitimo superiori nō cum uoluntate iudicium quoque submitteret. Id

enim

enim demum esse Deo gratissimum holocaustū, cum omnes animi vires, ac præsertim intelligētia, & mens, quæ summum in homine obtinēt locum in obsequium CHRISTI coguntur. qui verò inuiti, ac dissentientes, actu exteriorē dumtaxat, iussa præpositorum exsequerentur; hos inter vilissima mancipia, vel pecudes potius numerandos aiebat. Extrat eius epistola ad socios Lusitanos in hanc sententiam scripta, (qua nihil ego quidem in eo genere uidi subtilius) quam qui accuratè perlegerit, facillè intelliget, quàm iure Ignatius tantum huic uni mentis, & rationis obsequio tribuendum putarit. Quinetiam in sermone quotidiano sæpissimè usurpare consueuerat; qui ad superioris nutū, uoluntatis propensionem solummodo, non etiam iudicii consensionem accommodarent: eos altero tantum pedē intra religioni septa uersari. Neque uerò eiusmodi præcepta uerbis tantum explicabat ille; sed, quantum ei res, & persona concēderet, etiam factis. Medico quidem, quoties ægrotaret, ita se dicto audientē præbebat, ut eius monita pro oraculis duceret, ac quodammodo prudentiā penitus exuisse, & omnem suæ salutis curam, & sollicitudinem in eundē proiecisse uideretur. Cum stomacho grauissimè laboraret aliquando, ex nimio uidelicet hepatis calore, ut supra diximus; adhibitus medicus, quodammodo eo tempore utebatur adolescente nec peritissimo; frigide corporis constitutioni causam

P 2 illico

illico tribuit. nec mora quidquid excogitare potuit ad corpus, & præcordia calefacienda, præscripsit. ac primum fenestras, foresque cubiculi, ne quid afflaret aure, obserari diligenter iussit; deinde languentem multa sub ueste continere sese; postremo quàm calidissimo cibatu, & exiguo mero, sed quàm austerissimo refici. quæ omnia Ignatius licet sibi nõ leuibus argumentis, minimè accommodata sentiret, ac medicum ipsum nec litteratissimum, neque exercitatissimū sciret esse; tamen, ne cum extremo quidē vitæ periculo, contra eius edicta nihil unquā effatus est. Æstas erat summatcalores, vt in Vrbe, maximi: ingenti stromatum pondere premebatur Ignatius: manabat è membris omnibus tanta sudoris copia, vt culcitrae, ac vestes maderent; ac nihilominus ex præcepto se intra calida fomenta cohibebat egrotus. ardebat siti; nihil omnino poscebat; discruciabatur doloribus acerbissimis; nullam edebat vocem; linquebatur animo interdum, neque tamen significabat; denique peruersa curatione eo adductus est, vt cum vltimum sibi discriminē adesse intelligeret, Societatis administratione Patribus delegata, aditu cubiculi domesticos prohiberet omnes, vno excepto valetudinarii curatore: atque id demum exstitit signum, desperata iam valetudine, se ad vitæ exitum comparantis. Itaque Patres in se tam subita consilio habito, cum non deessent qui medici præsertim junioris placita

cita reprehenderent; Alexandrum Petronium, ætate prouectum uirum, & medicæ artis laude præstantem, extemplo acciri iubent. Is ut inspexit Ignatium, genusq. & ordinem adhibitæ medicinæ cognouit; per summam indignationem uociferatur, hominem calore necatum esse: pandi confestim fenestras & ostia; leuari stragulis lectum; frigida haustus affatim dari æstuantî imperat: quæ res prioris medici inscitiam planè coarctat; siquidem refrigerato hepate, uentriculi tormenta quiescere; & obedientiæ meritis Pater auctus, pristinam insuper ualitudinem breui recepit. Rursus, cum ieiunia cineralia, seu Quadragesimam, quamuis affecto corpusculo, perseueranter nihilominus obseruasset; ipsa denique feria quarta sanctioris hebdomadæ, febris correptus est; nec dubitauit idem Alexander, quin totum id ex imbecillitate nimia proueniret; quocirca pulli gallinacei esum ad uesperam illi præscripsit, abiitque admodum incertus animi, utrum Ignatius tali tempore iussa facturus esset. redit deinde postridie, quæritq. sollicitus, num se refecerit pullo. cum annuisset Ignatius: Fatebor, inquit Alexander, ingenuè id quod res est. Cum plures non custodita solemnî abstinentia, nihilominus hoc triduo in morbum incidere. quibus ego cum accersitus, carniû cibatum indixerim, uix, egreq. ab iis impetraui, ut obtemperarent. propterea quod per hos dies carniû uesci, nimis

graue piaculum ducerent. tu contra, peracto iam
 penè curriculo, ad ipsas metas meo monitu non
 recusasti desistere. hoc ego, Pater, satis mirari
 non possum. Ad ea Ignatius serena fronte, quæ
 animi tranquillitatem indicaret: Atqui obediendum
 est, inquit. nec plura in eam sententiam ef-
 fatus est. quo responso mirificè delectatus Ale-
 xâder, & sanctitatem uiri magis, magisque suspi-
 ciens, totam rei gestæ seriem ipsemet mihi deinde
 narrauit. Atq. ad sapientem hanc, sanctamque
 stultitiam cæcæ, vt ipse appellabat, obedientiæ;
 suos, vt essent ad subita, ac seria promptiores, in-
 terdum fictis etiam in rebus erudiebat. Sacerdos
 quidam, edito iam signo, paratus ad sacrificium,
 & calicem tenens, cum è vestiario pedem efferret:
 per nuntium ab Ignatio qui totam rem è propin-
 quo obseruabat, repentè iubetur, sacro deposito
 ornatu, pallium sumere prodeundi causa. Paruit
 ille sine tergiversatione, ac palliatus Patri confe-
 stim apparuit. Tum Ignatius quærit ex homine;
 sitne ægrè passus, in procinctu iam ad immolan-
 dum, subito se iuberi sacra deponere vestimenta,
 remque diuinam omittere; Cum ille, se, ne, tan-
 tulum quidem esse commotum affirmaret; Atqui
 me, scito (inquit Ignatius) non quò te in præsen-
 tia opus habeam, sed periclitandi tui obsequii
 gratia id fecisse de industria. & sic habeto; plus
 te sacrificio deferendo esse meritum, quàm si id
 ipsum, vt destinaueras, illico peregisses: nam & si
 altaris

altaris mysterium tanti apud Deum est, quanti profectò est: tamen, vt scriptum legimus, melior est obedientia quàm victimæ. Quemdam etiam, cum maximè confessionem nobilis cuiusdam exciperet, consultò vocari ad se iussit, cum ille se peracto mysterio mox affuturum dixisset; accersit eum denuo: at ipse nihilominus confitentis rogatu hæsit paululum, ac venienti demum Ignatius: Itane verò; iterum, inquit, euocandus es? Et grauioribus verbis accepit hominem; non quò illius tum quidem opera egeret: sed obseruantiam, & agilitatem experiri voluerat. Sic enim aiebat: cupere se quemadmodum cæteræ Deo dicatæ familiæ, ex institutò aliæ paupertatem, aliæ silentium, aliæ psalmodiam, aliæ deniq. aliud præcipuo studio colerent; sic in Societate, nihil haberi prius, aut potius alacritate, amoreq. parendi: & maximè proprium insigne nostrorum hominum esse Obedientiam; quippe quæ diuo Gregorio teste, virtus vna cæteras omnes animo virtutes inferat, insertasq. custodiat. Hiscè ergo artibus, & huiusmodi, subinde alumnos exercere consuevit: vt ad quamlibet præfecti vocem, aut significationem parati, vel inchoatum apicem in scribendo relinquerent: seq. expeditos vbi ubi opus esset, illico sisterent.

*Paupertas eius, & castimonia.**Cap.**VIII.*

VOLUNTARIAM paupertatem
 (quam ille religionis murum appella-
 bat) ad extremum vsq. constantissimè
 coluit; nec modò ipse proprium habuit
 nihil, sed ne alios quidem quamvis genere nobi-
 les, ac deliciis olim assuetos, quidquam habere
 permisit, quinetiam quemquam è professâ domo
 apud Germanicum, Romanumvè Collegium,
 nisi admodum rarò, & iusta de causa prohibuit
 vèsci: quò nimirum, si opus esset, iurare verius
 posset, nihil omnino ad ipsam domum ex Colle-
 giorum fructibus peruenisse. Pauperem autem
 ipiritu eum sibi deniq. aiebat videri, qui erga ea
 quibus vteretur, sic esset affectus animo, vt instar
 statuæ cuiusdam videretur esse, quæ nullo pacto
 resistit, recusatvè, quominus omni quamvis pre-
 tioloso amictu & ornatu confestim exuatur. Ca-
 stitatis verò laudem Dei beneficio tantam adeptus
 est, vt ex quo die sese in beatæ Virginis fi-
 dem, ac patrocinium contulit voto; nullam, vt
 initio dictum est, deinde, quamvis præferuidus
 natura, carnis tyrannidem senferit. Porro in So-
 cietate nobilissimam hanc virtutem tanto studio
 custodiri volebat, vt nihil omnino neque in di-
 ctis, neque in factis lascivium, aut petulans appa-
 reret:

reret: ac quoad fieri posset, nostri cœlestem vitā
in terris agerent ab omni corporis contagione,
seiuuncti. Quinetiam in scholis Terentium expli-
cari (ni perpurgatus esset) quāquam optimum
Latinitatis auctorem, & Romanę comœdię prin-
cipem venit nominatim, quod eum videlicet pa-
rum verecundum, ac parum pudicum arbitraretur.
Noluit igitur ea lectione puerorum animos
imbui, ne plus moribus noceret, quā prodesset
ingeniis. ex quo facillē existimari potest, in cæte-
ris rebus quā acer, & vigilans custos pudicitia
fuerit.

Aequitas animi, & constantia eiusdem.

Cap. IX.

~~~~~ DVERSVS ea, quæ videntur acer-
~~~~~ A ~~~~ ba, & contra omnes varietates, quæ in
~~~~~ vita versantur, animo fuit semper ita
~~~~~ præsentī, vt numquam vel à statu na-
turæ, vel à religiosi dignitate discederet. Ro-
mæ cum apud nobiles quosdam, vt solebat, de re-
bus diuinis familiariter ageret, instituto iam ser-
mone, trepidus ab domo nuntius ei repentē in au-
rem insuffurat, lictores in domesticam suppelle-
ctilem à creditoribus immisos, cuncta miscere,
& euertere: vix ab eis impetratum sustinerent tā-
tis per, dum ipse tota de re certior fieret. His au-
ditis

ditis Ignatius: Benè habet, inquit: & inchoatam
 disputationem admirabili tràquillitate animi ab-
 soluit. Quærentibus dein amicis quid subitæ
 rei accidisset: Noster, inquit, œconomus ad ne-
 cessariam ædificationem ære alieno contracto, in
 præsentia soluendo non est. impatientes mora
 creditores ad auferenda pignora ministerium fo-
 rense miserunt. ii perturbare dicuntur omnia: sed
 me res non mouet. nam strata si abstulerint, hu-
 mi pro nostra paupertate cubabimus. vnum ve-
 reor, ne inter tumultum, commentarii de religio-
 ne pereant magna cura, & labore confecti. Hos
 ego sanè velim saluos: cætera negligo. Tum ii,
 qui aderant, patris patientiam admirati, facinus
 indignum exclamant; domum nostram aduolât;
 prædesq. pro Ignatio facti, satellitum proteruita-
 tem magno conuicio cohibent. neque ea res cui-
 quam amicorum fraudi fuit: siquidem aureis du-
 centis ab Hispano doctore, cuius modò memini-
 mus, Hieronymo Arzio, & quidem quid accidis-
 set ignaro, postera die submissis, nullo ipsorum
 incommodo æs alienum est persolutum. Susce-
 pta negotia in finem vsque perseveratèr urgebat;
 neque verò, quos sibi socios expeditionū assump-
 serat, torpere patiebatur. Vbi necessarium iter,
 vel quid aliud grauioris momenti destinasset in
 diem certam, præsertim si postularet occasio, nul-
 la vi tempestatis, aut alia quauis difficultate de-
 terrebatur, quominus ad constitutum tempus co-
 gitata

gitata perficeret. In adeundis principibus viris, quod ille necessariò, & sæpe faciebat; cunctas aulae molestias, & indignitatem, & aulicorum contumaciam, deliciasq. vorabat alacritate mirabili. acciditq. aliquando, vt aditu exclusus, commodam admissionē horas ipsas quattuordecim ieiunus obsederit. Si quid, re benè perspecta, consiliariis etiam adhibitis, decreuisset; haud ità facile se ab eo deduci patiebatur. Ad Ecclesiasticam disciplinam pro sua parte adiuuandam, statuerat ne quis ex aliis Ordinibus transfuga quamuis eruditione, aut eloquentia, aut alia qualibet laude clarus, in Societatem admitteretur. Obtulere se multi; nec prece, nec gratia vñquam adductus est, vt quemquam reciperet. quinetiam si quis per nostrorum imprudentiam irrepserat, qui vel diem vñum in alienis castris fuisset, contra nitentibus interdum aduenæ propinquis, amicisq. gratiosis, remittebat ad pristina signa, vel si minus pareret, certè è Societate pellebat; ne ceteri nimirum Ordines de nobis conqueri possent; aut Societas quasi quoddam perfugium desertoribus esse putaretur. Neque minorem animi fortitudinē præstitit in iis tuendis, quos, probato ipsorum spiritu, & vocatione, in societatem adscripsisset. quorum constantia cum à parentibus (vt fit) per amplissimos etiam viros acerrimè interdum oppugnaretur; Ignatius, vbi opus fuit, coram summo ipso Pontifice, suorum causam con-

tra opes & gratiam, diuino fretus auxilio, sine vlla dubitatione metuue, non solum defendit, sed etiam obtinuit. Itaque principes etiam viros lullius III. Pontifex maximus festiue admonerat, ne cum Ignatio contenderent; utique ni vellent e certamine victi discedere. Cum lege cauisset, ne quis e nostris vel exsequiarum, vel sacrificii, vel cuiuspiam omnino ministerii nomine pecuniam aut eleemosynam vllam acciperet, nedum cogeret; eam ipse legem diligenter, sancteq. in omni vita seruauit; neque commisit vnumquam, vt fidem suam, in rebus praesertim sacris, temere obligaret; vel (quod vitandum est maximè) specie pietatis quæstum facere videretur, quo in genere illud insigne memorant. Grauius egrotabat erate iam deuexa, idem Hieronymus Arzius, ad hunc, visendi causa (fuit enim in colendis amicitiiis diligentissimus) cum venisset Ignatius, hominemq. benigno, & spiritali alloquio recreare conatus esset; ille de futura vita sollicitus, aureos ducentos ad piacularia sacra pro se facienda sudario inuolutos institit Ignatio obtrudere. quos cum obfirmato animo reiecisset Pater, quod diceret se alieno periculo doctum, ab huiusmodi conuentis iam pridem abstinere, neque plus oneris velle suscipere, quam quantum prestare cum fide posset; admiratus ille sanctimoniam, & integritatem viri, eam ipsam summam paulo post ad eundem sine vlla conditione transmisit. Tum Ignatius spo-

te

te complures hostias ad expianda amici peccata decreuit: neque in officii, & caritatis certamine vinci se ab laico passus est. Pacem, & concordiam (quoad officium, & Dei gloria pateretur) non modò cum suis verùm etiam cum alienis omni cura studioque retinuit semper; & cauit, ne, aut per se, aut per suos facto, dicto uè quemquam offenderet. Cum Martinus Olaius, qui Collegio Romano annos aliquot magna cum laude præfuit, excellenti vir ingenio, doctrinaque, theses aliquot de more proposuisset, in quibus erat caput de Immaculato, vt appellant, Conceptu Beatæ Virginis; licet ea de re Ignatius pro sua egregia in Deum, & Virginem pietate minimè dubitaret, tamen ne Fratres Dominicani, qui ad disputationem inuitabantur, id ægrè ferrent, seque nominatim prouocari putarent, (contrariam enim sententiam auctore D. Thoma tuerentur eorum plerique) eam thesem, quàmquam ingemifcente Olauio, induci tollique omnino imperauit. Anno CHRISTI natì M. D. LIII. cum Societas in Hispania, Deo adiuuante, maiorem in modum cresceret; grauia in nostros crimina repente conficta ab iniquis, & Exercitiorum spiritualium præcipuè liber in suspicionem apud sacros Inquisitores magno apparatu, artificioque vocatus est. quo nuntio Romam allato, multi auctores Ignatio fuere, vt se, suosque omni ope tueretur; accusatorum calumnias, & improbitatem

monibui

in

in tanto præsertim suæ existimationis, ac famæ periculo redargueret. At ille conscientiæ testimonio, ac Dei bonitate subnixus, nihil extimuit, remque totam sine vlllo tumultu Magistratibus cognoscendam reliquit. quorum opera, & veritas breui patuit omnibus, & ex eo tempore Societas in iisdem prouinciis feliciores in dies habuit progressus. Nec minor anno insequente in nostros qui in Gallia versabantur, procella deseguit. Siquidem graui ab aliquot illustribus Theologiæ doctoribus, decreto proposito, vsque adeò lacerta, ac tantam in inuidiam adducta Societas est, vt eam non modò profanum vulgus, verùm etiam concionatores ipsi quotidianis probris, & conuiciis è superiore loco proscinderet. Ei decreto, criminibusq; scripto refutandis cum se aliquot è nostris Ignatio paratos offerrent; ac res indigna, minimeq; toleranda cunctis videretur esse; verbis ex Euangelio desumptis Ignatius: Pacem, inquit, do vobis, pacem meam relinquo vobis; neque certamen cum aduersariis vlllo pacto suscipi est passus; quod diceret, proculdubio fore, vt ipsa dies & nostrorum innocentiam satis probaret, & inimicorum cogitationes, & consilia frangeret. Id quod non ità multo post, Dei beneficio est factum; nam & accusatio tota breui consenuit, & ipsis criminationibus illustrata Societas radices, in iis regionibus egit altiores. Admirabilem verò facilitatem, vel potius animi altitudinem

tudinē Romæ ostendit Pater in acerbissimis vicini cuiusdam iniuriis perferendis. namq. is, vt nostros in proximam sibi domum, quæ Petri Codatii fuerat, immigrasse cognouit; cum Ignatium, sociosq. vt alii multi, sine causa pessimè odisset, vna re valde lætatus est; quòd vendendi suas eðes, quippe nostris valde opportunas, & conficiendæ pecuniæ præclaram sibi occasionem oblatam putaret. Ergo, vt peregrinum ad condiciones quàmlibet iniquas cogeret, variis artibus patientiam hominis exercere constituit. ac primum in atrii cuiusdam interiacentis, quod finibus nostris contineri constabat, possessionem impudenter inuasit: neque tamen Ignatius, eam rem iudicio persecutus est. In id atrium deinde pauones, & alia demisit altilia; quæ obuensis in eam partem cubiculis nostris molestissimo clangore diu, noctuq. obstreperent; nequaquam expostulauit Ignatius. eidem triclinii parietes in eam partem luminis causâ perforare volenti, per summam contumeliam restitit ille: nihilominus quieuit Pater, atque ob id ipsum cæco aliquot annos triclinio est vsus. Cum hæc maximè ageret vicinus, ultro Ignatium, ac socios tota Vrbe institit criminari; bipedumque nequissimos, & cupidissimos dicere; qui in alieno solo, non contenti malè parta ingenti pecunia, domibusque per falsam religionem occupatis, possessiones in dies continuare, seque ipsum patriis ædibus penè per vim exturbare

bare contenderent. Que res cum delatæ ad Ignatium essent non modò sedato animo tulit, vt cetera, sed etiam ex eo die Dominum deprecari pro aduersario cœpit ardentius. Denique cum ille diuturna importunitate nostros ad quàmlibet iniquum pretium perduxisset, & piorum subsidis domus tandem esset coempta; ita ex ea migravit, vt, quasi mox æquanda solo esset, sic omnia inde ferramenta, fores, fenestrarum obices, atque adeò elaborati lapidis quidquid potuit secum asportauerit, neque tamen grauius ea de re questus Ignatius est. neque tali homini, aut vlli omnino mortalium vllò vñquam nomine litem intendit. Neque verò ab hominibus tantum, sed etiam ab ipsis penè temporibus, inuictum animū prestitit, siquidem nulla vñquam vel domestica inopia, vel publica annonæ caritate adduci potuit, vt contra CHRISTI consilium de crastino sollicitus esset; aut, qui nomē Societati profiterentur, modò ad institutum idonei forent, eos, quamquam ingenti pressus familia, repudiaret. Atque id, eò magis homines mirabantur, quòd eo ipso tempore viri locupletes, ac principes, inopiæ metu, multos è domesticis conuictoribus non sine rubore dimitterent. Itaque cum ex Ignatio quidam è familiaribus pro amicitia sciscitaretur, quid ita alii diuites, & pecuniosi, in tantis annonę difficultatibus familiam, sumptusque minuerent; contra ipse nullis vectigalibus, nullo certo redditu fultus,

fultus, eamdem augeret? Non satis attendis, in-
 quit ille, quæ sit vis, ac natura virtutis illius, quam
 in Theologicis virtutibus secundam Apostolus
 numerat; cui, certis, & exploratis in rebus locus
 esse qui potest? Spes enim, vt idem ait, quæ vi-
 detur, non est spes nam quod quis videt, quid spe-
 rat? Neque verò timendum esse, ne qui aues cœli
 pascit, & agri lilia splendidissimo vestit ornatu,
 quæ neque serunt, neque nent, neque in horrea
 congregant; idem suis operariis in Ecclesiæ vinea
 nullo stipendio laborantibus, necessaria ad exigē-
 dam vitam alimenta deesse pariat. Quod ille
 videlicet, cum iam inde ab ipsa conuersione mul-
 tis documentis præclare didicisset; tum verò post
 suscepta Societatis gubernacula, magis, magisque
 experiebatur in dies. quo in genere, ne sim lon-
 gior, nonnulla subnectam. Cum in sumptus quo-
 tidianos aliquando esset opus præsentī pecunia;
 atq. ad nescio quid coemēdum Ioannes Cruceius
 rei domesticæ curator exisset, incerta etiam tum
 luce quidam ei repentē sacculum auro plenum
 obtulit, ac nihil effatus illico sese è conspectu pro-
 ripuit. Ioannes verò, qua erat simplicitate, vt auri
 speciem vidit, illusionem, ac præstigias diaboli
 suspicatus, in proximam ædem beatę Marię supra
 Mineruam sese recipiens, diuinam opem suppli-
 citer implorauit. domum deinde regressus, pecu-
 niam inspectam, & forma, & materia probam re-
 perit: Deiq. clementiam, ac benignitatem admi-

rans, in ea quæ destinauerat, sine cuiusquam damno, vel molestia insumpsit. Idem, cum in magnis rei familiaris angustiis Deo, superisq. in Laterano supplicasset, in reditu ad Colosseum theatrum illi subito vir quidam, ignotus aureos centum in manū dedit, ac statim apparere desuit. Quare Ioannes non tam lætitia, quàm horrore peresus, pecuniam domum attulit. Ignatius verò gratias quidem egit Domino, sed talibus iampridem assuetus, nihil rei nouitate commotus est. Rursus nostris pecuniæ inopia laborantibus, quidam è Patribus dum nescio quid exquirat in arcula tomento, scrutisq. vilissimis plena; nihil minus oppinanti venit in manus chartaceum inuolucrum aureis refertum ita nitidis, atque micantibus, ac si tum primum ex officina prodirent: quo tam insperato subsidio præsentī egestati peropportune subuentum est. Quodam die sub uesperam, cum domi panes, vinum, ligna penitus defecissent; postridie mane, præter omnium expectationem, à nobili matrona vehes lignis onusta submittitur, ea ligna dum in cella vinaria, ut sit, condit ianitor; ianuam domus in Capitolium eo tempore obuersam, patentem reliquit imprudens: recordatus deinde, cum ad occludendum accurisset, repente modios aliquot frumenti, & vini cados in ipso vestibulo reperit: neque adhibita quantūvis diligentia unquam rescire potuit, quis ea dona misisset. Hæc igitur, & alia eiusmodi sub

binde

binde accidebant, quæ politico supercilio reâstiman-
tanti friuola cuipiam fortasse videantur: sed cer-
rè, & paternam in famulos, Dei providentiam
satis declarant; & Ignatii securitatem, atque fidu-
ciam ab omni stultitiâ, vel temeritatis infamia
vindican.

Eiusdem ratio gubernandi.

Cap. X.

IN Consilio capiendo, & rebus geren-
dis, cum Deum semper, vt dictum est,
accurata supplicatione consuleret, tum
verò (quod mirum fortasse cuipiam vi-
deatur) non pietatis gustum, sed rationis ductum
præcipuè sequebatur: vt non rationem spiritus
dulcedo præiret, sed dulcedinem ratio. Hoc enim
aiebat uno maximè belluis homines antecellere,
quòd hi ratione utantur, illæ nequaquam. Idem
ad exsequenda consilia, quoad fas esset, omnes ar-
tes, & humana præsidia sic adhibebat, quasi om-
nem spem in iis repositam haberet; rursus ita De-
um orabat, & ex eo pendebat uno, ac si nihil om-
nino in rebus humanis opis, aut perflugii colloca-
ret. atque hoc pacto (quòd longè optimum, ac
perfectissimum est) prudentiam cum pietate iun-
gebat; ipsaque negotia tamquam onera paribus
examinata ponderibus, quamuis difficili, ac lubri-

co itinere ad optatos plerumq. exitus perducebat. Ad consultandum autem, illud, obseruabat in primis, vt in quaq. re semper eius rei peritissimos adhiberet; qua communicatione, ac lenitate nimirum assequeretur, vt & rationes iniret optimas, neque in arte sua se quisquam ab eo vel preteritum, vel contemptum, iure conqueri posset. Ac cæteris etiam in rebus videbat etiam atque etiam, vt vniuscuiusq. dignitatis, ætatis, ac meriti ratio haberetur. Petronius erat Pifaurensis, qui ante aliquot annos mortuus est, egregia pietate & virtute presbyter. is, cum tres minores natu germanos fratres ad Societatem suis adhortationibus perduxisset; eum semper Ignatius adolescentulis loco parentis, ac presidis voluit esse: neq. de iis grauius, quidquam, nisi ex illius auctoritate, ac sententia statui passus est. Ad officia vel negotia, quæ per se obire non posset, cum viris principibus transigenda, viros eligebat, rerum usu, ac dicendi copia preditos, atque iis ita vel scripto, uel uerbis mandata dabat, ut liberum iis omnino relinqueret, cum in rem presentem uenissent, sine ullo ipsius respectu omnia ex re, & ex tempore moderari. Idemq. sub uesperam ad se redeunti cuiquam ex iis, cum rei gestæ rationem ab eo reposceret, primum omnium: Satin' (aiebat) ex animi tui sententia? quæ liberalitas hominis, & ipsi causæ multum proderat; & suorum illi mirè deuinciebat animos; & eosdem ad exsequenda

da negotia perquàm alacres, promptosq. reddebat. Anno post Christum natum M. D. LIII. cum ad res in Lusitania componendas Michaellem Turrianum legaret; haud ità pridem in Societate admissum; licet ei varias præceptiones; ac monita ediderit consignata litteris; tamen cum probè nossset fidem, ac prudentiam viri, non modò permisit, vt cum in prouinciam peruenisset, suo arbitrato consilia rebus aptaret; sed etiam per multa ei dedit folia pura, suo munita chirographo, quibus ille, prout opus esset, quidquid videretur, inscriberet, ac deinde obsignatas epistolas cuicumq. expediret, ipsius nomine redderet. atq. hanc consuetudinem laxè cum procuratoribus, ac nuntiis agendi, semper magno cum emolumento retinuit. Quin etiam præfectis inferioribus minimè maligne suum cuiq. ius, ac potestatem impertire consueuerat: cauebatq. diligenter, ne, quæ per eos agenda forent, vsurparet ipse; vel ea re quidquam omnino apud subiectos de illorum auctoritate, vel existimatione minueret. Verumtamen iis ità laxabat habenas, vt easdè adduceret, quoties vellet; nec non in eorum instituta, moresque, & administrandi genus dissimulanter inquireret. Exstat Epistola ipsius ad Præpositum prouinciæ Lusitaniæ, in hanc sententiam scripta, cuius mihi partē hoc loco inferere visum est: Neque vero Prouincialis aut Generalis Præpositi officium est, inquit, minuta quæque, ac temporaria

„ præsertim, in administrando sectari, sed cum ad
 „ personæ dignitatem honestius, tum ad tranquillitatem animi tutius est, ea præfectis inferioribus
 „ delegare, & rei confectæ rationem ab eis deinde
 „ repetere. Equidem in meo fungendo munere id
 „ ipsum sequor; atque huiusce consilii maiorem in
 „ dies fructum capio, quippe cum & labore, & sollicitudine leuari me magnopere sentiam. ac tibi
 „ quoque valde sum auctor, ut curas, & cogitationes tuas defigas in commodis, & salute potissimum
 „ vniuersæ prouinciæ: & in rebus quidem singulis
 „ ordinandis, ac disponendis, cum opus est, & ipse
 „ versare, & hominum tuo iudicio peritorum sententiam exquiras; cæterum ab iisdem rebus per te
 „ curandis, transigendisq. ut plurimum abstineas:
 „ sed instar excelli cuiusdam motoris, orbes tibi
 „ subiectos æquabiliter, & cum grauitate ciere
 „ pergas; à quibus deinde, ut à proximis causis, propria cuiusque effecta proueniant: quod si feceris, & plura, & magis tuo muneri convenientia,
 „ sine tumultu, ac trepidatione confeceris. Præterea illud est in hac ratione comodi, quod si quid
 „ in agendo peccetur; eius peccati præstat in tuis administris, quam in te residere culpam; ac multo
 „ magis decet quidquid ipsi deliquerint, corrigi abs te, quam si tu erraueris (quod perfacile est singula
 „ curiosius persequenti) te ab inferioribus emendari. Quod reliquum est, nobis Dominus IESVS
 „ CHRISTVS, ad ipsius voluntatem, & clarè
 „ intelli-

intelligendam, & ritè exsequendam pro sua benignitate lumen, ac vires impertiat. . Romæ XI. Kal. Ianuarias M. D. LII. Hanc igitur Societatis gubernandæ regulam instinctu planè diuino tenebat Ignatius; eamque in omnes partes plurimum aiebat valere. . Primum, quod inferiores præfecti, quò plùs credi sibi, & quò liberaliùs tractari se vident, eò libentiùs, ne videlicet humanitate vincantur, ultro ipsi cum superiore communicent. deinde, quò multo acriùs, ac studiofius versentur in opere: nam ut quisque maximè suum habet negotium, ita summam in eius procuratione vigilantiam præstat. . accedit, ut maior sit in dispiciendo, ac statuendo claritas, maius auxilium DEI; quippè sicut in rebus communibus, cum vniuersali Preposito numen cœleste præcipuo fauore conspirat; sic idem propriis cuiusque præfecti muneribus, suo quodam, ac peculiari munere assistit. quorum si facultas, & auctoritas à superioribus nimis arctè circumscribatur, & quæ per hosce tractanda sunt illi suscipiant; primum ipsa diffidentia odiosa est, &, vt in alienis quodammodo rebus, continuò languescit industria. deinde per eam cupiditatem, & ambitionem, peculiaris ille, de quo dictum est, diuinæ gratiæ quasi concursus amittitur. præterea, cum ad rem benè gerendam, & facultas, & scientia necessario requirantur; scientia plerumque inest ei, qui rem ipsam ex officio tractat, habetque subiectam

oculis.

oculis. huic si minuatur ius, & superior ipse, causa non æquè benè cognita, rei transigendæ se immisceat; ingenti prorsus malo potestas à cognitione seiungitur; atque hinc nimirum in omni cœtu suspiciones, discordiæ, rixæ, cum rectores, & curatores non contenti suo munere alteri in alterius partes inuadunt: perq̃. summam confusionem tollitur discrimen officiorum, & ordo ille, quo nihil est in hac rerum vniuersitate præstantius. Ad hæc, vbi is, qui destinatus est quodpiam, certis alligatur præceptis, rarum est, vt quidquam è sententia possit efficere. magna enim consilii pars est in temporæ, & nouis quotidie casibus interdum ipsa negotiorum species immutatur: quibus in rebus dum religionē occupatus animus hæret, dum fluctuat apud se, dum cogitur ad absentes referre; interim, irreparabili sæpe damno videlicet, occasionis præteruolat opportunitas. Quæ cum præclarè Ignatius nosset, cum suis adiutoribus, procuratoribusue, nisi res aliter postularer, ea, quam dixi, facilitate utebatur. Itaque & in magnis, & arduis plerumque actionibus voto respondebat euentus; & tanta erat ipso regente concordia, is ordinum, consensus: vt Societas tota vno eodemque spiritu, ductuque agi videretur. Beneuolentiam, & caritatem suorum erga se, non solum affabilitate mansuetudine, cæterisque virtutis, verum etiam industria quadam alebat: cauebatq̃. diligentissimè, ne quid

quid admitteret, cur eorum quispiam ab illo se minus vel diligi, vel probari putaret. Quod & in creando primum Generali Præposito seruauit, vt dictum est; ac deinde retinuit in sufficiendo sibi, cum ægrotaret, Vicario Generali; nec non in eligendis, qui Marcello Pontifici maximo, vt item supra dictum est, Pontificis ipsius iussu, in Palatio adisterent. . quam nominationem ad ipsorum Patrum consilium reiecit; ne certos ipse appellando, cæteros ad eiusmodi munera minus idoneos iudicasse videretur. Præterea, si quid pro imperio asperius exsequendum esset; eius inuidiam ad inferiores administratos reicere solitus est ipsis videlicet non inuitis, communemq; parentem piæ, ac religiosè tuentibus. Qui hominibus cum potestate præsumunt, hos cum aliæ fraudes, & mala circumstant, tum illud in primis, de quo sanctus Bernardus ad Eugenium: Est item vitium, inquit, „ cuius si te immunem sentis, inter omnes, qui Ca- „ thedras ascenderunt, sedebis me iudice solitarius, „ quia veraciter, singulariterq; leuasti te supra te, „ iuxta Prophetam. Facilitas credulitatis hæc est; „ cuius callidissime vulpeculæ, magnorum neminem comperi satis cauisse versutias. Ab hoc igitur „ scopulo, sicut à cæteris, magnoperè Ignatius „ declinabat; quippe satis ad omnem animaduersionem ipsa varietate suorum temporum eruditus, ac delatoribus ita vnâ aurem præbere consueuerat, vt semper alteram reo reseruaret absenti.

Quinetiam

Quinetiam accusatoris ipsius, inter dicendum, gestus, oculos, vultusq. omnes attentè obseruabat: crebrisq. ac minutis interrogationibus, veritatis eliciendę gratia fatigabat hominem: totam dein- de rem, si opus esset, per se & per idoneos viros omnibus vestigiis indagabat lenitèr, ac sine tu- multu. cauebatq. nō modò ne quemquam dam- naret indicta causa, verùm etiam vt ne quid om- nino præiudicati ad causę cognitionem afferret. Illud etiam, in rebus præsertim grauioribus, ob- seruabat interdum; vt accusatorem iuberet sua manu scribere, quæ deferret: primùm, quòd ho- minum naturam pronam esse ad maledicendum intelligeret, & stylum, quàm linguam longè faci- lius contrineri: tum etiã, vt si quod mendacium, vt fit, tempore procedente extitisset, id, ipso dela- toris chirographo teneri, & coargui posset. atque hoc temperamento fiebat vt neque, si quid graui- us accidisset, ignoraret Ignatius; neque innocen- tes per calumniam, aut per factionem circumue- niri, vel opprimi sineret. Idem omnes rei publice partes vigilanter curabat; neq. committebat (in quo grauius à magistratibus ferè peccatur) vt dum vnã amplecteretur, defereret alteram. Ve- rum tamen præcipua quadam fuit obseruatione in hominibus ad Societatem adscribendis, quam, ille rem tanti momenti ducebat esse, vt cum alio- quin è custodia corporis euolare quàm primum optaret, hanc vnã ob causam in aliquot annos

propa-

propagari sibi vitæ spatia cuperet; quoad nimirum tyrocinii formula; ac disciplina, ad Societatis usum, & institutum probè constituta foret. Tyrones autem ille non à naturali quadam bonitate, vel potius tarditate: sed à vigore magis ingenii, & rerum gerendarum adiuventis, legebat; negabatque, qui ad populi negotia factus non esset, eundem esse ad ministeria Societatis idoneum. Quòd si quis bardum quempiam eo nomine obtruderet, quòd ipsum utiq. è seculi naufragio diceret euasurum, nihilominus recusabat Ignatius, neminem affirmans è Societate. I E S V dicendum esse, qui ad suam unius non etiam ad aliorum salutem, & acriter, & scienter posset incumbere. Quos autem ad probationem admiserat, eorum spiritum dabat operam ut quàm plurimis experimentis cognosceret penitus: neq. illos tantum ad suam quemdam sensum pietatis (quo imperiti omnia metiuntur;) sed ad veras ac solidas uirtutes erudiebat; ac præsertim (quod sæpe iam diximus) et ad nullius rei, quàm uis cæteròqui laudabilis, amorem tamquam ad scopulum adhærescerent: sed ab omni alia cupiditate, vel etiam propensione soluti ac liberi, ex vno tantum superiorum nutu, ac voluntate penderent; neq. assuescerent abditos eorum sensus exquirere, vel imperia sciscitari; vel quem, quibusue de causis, iisdem aut supra cæteros tollerent, aut etiam infra, suo arbitratu deprimerent; sed illis omne iudicium,

& consilium à superis datum ; sibi simplicitatis ,
 & obsequii gloriam esse relictam putarent , el-
 sentque proinde ad omnia quàmvis ardua , &
 absurda , & subita paratissimi . Omnes omnium
 querimonias perbenignè audiebat : ac solabatur
 verbis humanissimis . atque etiam diligenter cu-
 rabat , vt salua religionis disciplina , & Præfecto-
 rum dignitate , vnicuique satisfaceret . Neque ve-
 rò minori vigilantia , & seueritate Præfectos ip-
 sos , quàm reliquos omnes in officio continebat ;
 quinetiam tantò plura , maioraque ab illis , quàm ab
 his exigere solitus est , quantò superiores inferiori-
 bus , gradus , & virtutum insignibus antecellunt .
 Idem in respondendo , agendoque , simplicitatem
 ita cum cautione coniunxit , vt satis appareret , al-
 teram alteri non modò impedimento non esse ,
 verùm etiam ornamento , atque præsidio . Suspen-
 sa , vel ambigua , vel obscura verba , perplexum de
 industria , incertumque sermonem , vti barbaras ar-
 tes , & subdola mendacii tegumenta , fideique ac
 societatis humanæ perniciem , semper est detesta-
 tus : ac suo monstrauit exemplo , veritatis cultor
 eximius , quantum inter prudentiam , & callidita-
 tem interlit .

Eiusdem

Eiusdem ratio proximos adiuvandi.

Cap. XI.

MIRÆ fuit solertię in sollicitandis mortalibus, et à diaboli servitute ad Christi Domini obsequium traducendis. ac, quibus artibus dæmon ad animarum perniciem vitur, easdem ipse (quoad liceret, ac fas esset) ad hominum salutem, ac beneficiū transferebat. Voluntates, ac naturas eorum quibus cū ageret, festinè odorari; ambitiosis splendida, avaris vtilia, voluptuosis iucunda proponere; & suo, quod aiunt, hamo vel esca quemque piscari. Iam in congressu, maximè Principum, id observabat in primis, vt sermonis initia illis daret, extrema reseruaret sibi: cauebatq. ne; de rebus etiā diuinis ineptè, vel ad satietatem, ac fastidiū ageret. Tristem verò, & horridam sapientiam, (vtique postquam in lucem hominum prodiit) semper vitauit: cumque Philosophiæ nomen ipsum, intelligeret, etiam si modestè tractetur, tamen satis odiosum esse per se; nihil in habitu suo, vel in genere vitæ, rarum aut notabile conspici voluit: ac semper sese, quibus rebus honestè, ac religiosè potuit, ad communem consuetudinem accommodauit: neque commisit, vt quod ipse non faceret, id in aliis reprehendere putaretur: prorsus, vt eius mores prima fronte, vel eminus intueuti,

intuenti, vnus aliquis è populo videretur esse: verum quò propius illum inspiceres, quò diutius, ac familiarius vterere: eò magis præstantiam, virtutesque viri tamquam odorem ex affricu, sentires. atque id ipsum est causa, cur nostris nullam in vestitu ornatuue religionis iniunxerit notam: sed quò facilius in hominum cœtus, & consuetudinem irreperent, ac tempestiuus colloquiis vnūquemque adiuuarent; vbicumque gentium versarent, quàm modestissimo eius gentis habitu iussit incedere: neque vllum dare signum animi à sensu communi vel ab humanitate abhorrentis. Idem valde vituperabat moderatores animarum, eos, qui vel vna, eademque via, ac ferme quam ipsi tenuissent, cæteros etiam ad studium virtutis conareretur adducere; vel, dumtaxat si quis ad pietatem esset sua sponte propensus, formandum, regendumque susciperent: sed ipse nimirum vel feros, & barbaros homines non dubitabat aggredi, sic, vt à singulis quod dabatur acciperet: & quos ad consilia CHRISTI prouehere non posset, certè ad præcepta sensim allicere nitebatur. atque vt bonus agricola non tantum rectas, & fructuofas arbores, sed etiam deprauatas, neque ita fertiles colit; easque vel adminiculis erigit, vel circumcidendo castigat, vel sub aliena latentibus vmbra cœlum aperit, vel telluris vitio laborantibus mutat locum; sic ille, rerum difficultate nequaquam exterritus, dispiciebat in primis quod ingenium

qua

qua ratione tractandū esset: iisdemque sepe morbis, pro varietate naturæ, non diuersas modò, sed etiam cōtrarias inter se medicinas adhibere confueuerat. Quòd si quem, omnia expertus, tamen è cœno peccatorum extrahere nequiuisset; non ideo contrahebat animum, vel se angori dabat; quasi oleum, & operam perdidisset; sed conscientia, & officii fructu contentus, acquiescebat in alto Prouidentia diuinæ consilio. De spirituum discretionē (quā ille scientiam habuit maximam) deq. moderandis affectibus, multa præcepit egregie: quæ quoniam extant scripta (quemadmodū initio diximus) nihil est quod à nobis hoc loco ingerantur.

Vita eius quotidiana, & domestica.

Cap. XII.

SOCIETATI Præpositus, deuexa iam ætate, viuendi priuatim hanc ferme normam tenebat. Mane, vt primum euigilasset certum tempus dabat precationi, & contemplationi bonorum cœlestium; deinde, si sacrificandum illi esset, (quod munus propter summam animi attentionem, & corporis imbecillitatem, sæpe intermittere cogebatur) sacro, sub vesperam pridie, ad Urbis cōsuetudinem ordinato, & accuratè præcognito, rem diuinam faciebat:

faciebat: quæ recitanda forent, vel in priuato sacello, nemine præter administrum adstante, contra morem Hispaniensem elata pronuntians voce. vsque adeò Ecclesiæ Romanæ ritus omnes, & cæremonias adamauerat. A psallendo, quàmquã inuitus abstinebat, quòd ei propter vim lacrymarum, & frequentem ecstasim, qua corpus mirè affligebatur, eiusmodi officio summus Pontifex nominatim interdixerat. A sacro, si cuius negotii causa prodeundum esset, comite vno prodibat; si minus, admittendis, audiendisq. vel domesticis, vel externis operam dabat, serena parique semper, vt diximus, fronte: minimè suspiciosus ille quidem, aut timidus; attamen apprimè circumspectus, ac prouidus: vt illi non facilè quisquam posset imponere. Actiones autem omnes, è D. Basilii præcepto, condiebat tacite precationis salè: seque ipsum, vt dictũ est, excutiebat subinde, nè quid labis ex quotidiano mortalium rerum vsu contraheret. A prædio, post gratiarum actionem, remissionis causa, de rebus haud ità seriis, molestisũe sermones habebat iucundos: qui tamẽ vt plurimũ, ad agendi, & gubernandi scientiã facerent. Inde vel actibus publicis, vel subscriptioni, lectionique epistolarum, tempus dabat, ac multa etiam prout res exigeret, sua manu exarabat ipse. tum si hora suppeteret, suorum acta recognoscebat. à cœna verò, insequentis diei negotia disponebat: accersitisq. administris, vel procuratoribus,

curatoribus, sua cuiq. separatim dabat mandata; deinde cū eo, quem sibi à secretis elegerat, per otium agebat: eo dimisso, ad multam noctem solus inambulabat innixus baculo, maiorem in modū attentus, meditansq. apud se: postremò quod supererat temporis, necessariæ tribuebat quieti: id erat spatium horarum circiter quattuor. Cubiculo vsus est perangusto, ac tenebricoso; cuius formam ne successores quidem adhuc, religionis, ut puto, causa mutarunt. cibi, potusq. fuit adeo parcus, ut gustatum funditus perdidisse videretur: nisi si quando pauculis vesceretur castaneis; quibus patrio more puer olim assueuerat. nulli vnquam ferculo quāuis famelicus, ac ieiunus, arripit; nullum edulii, vel condimenti genus cuiquam indixit; nihil vnquam inter edendum est questus; licet per adiutorum inscitiam, incuriāue cibaria malè cocta, conditaq. vinum etiam fugiens, aut acidum præberetur. nihil denique sibi propriè apponi vnquam est passus: & grauitè administrum aliquando punit, quòd vix racemum vni sibi præter cæteros attulisset. quæ sanè peritus rerum aestimator haud ita leuia duxerit, si hominis vel ætatem ipsam, cui multa dantur, vel infirmitatem valetudinis plura imperantem, vel denique summam inter suos potestatem, & licentiam, ut ita dicam, suo arbitratu viuendi consideret. Munditias in victu, cultuq. dilexit, sed faciles, & nequaquam exquisitas: cuiusmodi, &

viatorem, & CHRISTI famulum decent; placuitque ei semper, ad alliciendos præsertim homines, vt dictum est, non incompta frugalitas. Ac de Ignatio quidem (quod me non fugit) alia id genus multa narrantur; verùm singula persequi necesse non est, tantùm ad viri mores, virtutemque intelligendam, hæc pauca libauimus.

Pietatis opera publicè per eum instituta.

Cap. XIII.

INTER ipsam Societatis administrationem, cui potissimum seruiebat non exiguam partem curarum aliis quoque rebus impertiit; atque illis maximè, quæ ad salutem, & commodum populi, atque ad splendorem, ac dignitatem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ pertinerent. De curandis agrotis, & pœnitentiæ Sacramento, Innocentii Tertii Papæ lex est: Agrotos nisi peccata ritè confessos à prima inspectione medici ne uè adeunto, ne uè curato. Ea lex cum ipsa desuetudine propemodum antiquata esset, perfecit Ignatius, vt salutaris illa consuetudo, longo interuallo reuocaretur; visendi tamen spatio in alteram vsque vicem extracto: qua moderatione videlicet, simul, & publicæ existimationi, & singulorum animis, corporibusque consultum est. Mulierculas à maritis cum pudicitia, capitisue

pitisue periculo dissidentes matronis ditioribus in officio continendas, ac sustentandas diuidere consueuerat: sed cum cresceret numerus: ne cui grauior esset impensa, locum iisdem recipiendis, alendisq. publicè parare constituit. suumq. consilium impertiit primoribus ciuitatis. quibus rem ita probantibus, vt nemo tamen se profiteri vellet tam gloriosi operis principem, hanc rationē Ignatius iniit rei ad exitum perducendę. Ex area templi nostri Petrus Codatius procurator lapides ingentes effoderat, cuiusmodi multi ruinis veteribus continentur: hos igitur lapides in magna rei familiaris inopia vendi, & summam ex iis confici aureorum centum Ignatius imperauit; eam pecuniam cum ad opus incohādum primus in medio posuisset, tantum reliquis ardorem iniecit (in sita mortalibus natura properè sequendi, quæ inchoare piguit) vt ex voluntaria collatione institutum sit cænobium, quo eius generis fœminæ sese reciperent, ibiq. securè tamdiu delitescerent, quoad compositis controuersis in gratiam cum maritis redirent: atque idcirco cænobium (vt supra diximus) Male nuptarum vulgò appellatū est. Ad eius autem loci custodiam, atque administrationem Ignatius piorum hominum sodalitatem adhibuit, prudenti sanè consilio. Etenim in communem vtilitatem intentus, ne vno dumtaxat munere implicitus teneretur, vt quodque opus absoluerat cōfestim eius operis procuratione cer-

tis, atque idoneis hominibus demandata, ipse
 se animum, & cogitationem ad alia deinceps,
 atque alia transferebat. Parthenonem etiam
 Sanctæ Catherinæ, cui à Funariis, vel à Rosa co-
 gnomen est, Ignatius idem instituit: quo in Par-
 thenone puellæ forma eleganti, quarum pudicitia
 periclitaretur ob angustias rei familiaris, magna
 præfectorum diligentia conquiritæ, interdum
 etiam pro potestate, si res exigat, è complexu pa-
 rentum abreptæ, hodie ad cætum & quinquagin-
 ta sub claustris, & sanctimonialium foeminarum
 disciplina, magno labore, & impensa educantur:
 eademque, simul atque maturum, est, vel perpe-
 tuæ religioni, & castitati sponte se consecrant; vel
 idoneis viris dantur nuptui, dote à loci præfidi-
 bus persoluta. Non minus laudabile quod sequi-
 tur. Cum plurimi bonæ interdum indolis pue-
 ri, & puellæ, ut in Vrbe plena peregrinis & adue-
 nis, destituti vel orbi parentibus, miserandum in-
 modum per plateas, & compita semipudi, & egē-
 tes errarent; utriusq. sexus, & commodis, & saluti
 eodem Ignatio suadente, proulsus est: itaq. ex
 eo tempore duabus in ædibus, hoc est sanctæ Ma-
 riæ in Aquiro, & sanctorum quattuor Coronato-
 rum masculi seorsum, ac foeminæ, & gratis alun-
 tur, & rudimentis Christianæ fidei, ac partim lit-
 teris, partim etiam necessariis ad vsum reipublice
 artibus, atque opificiis imbuuntur. Vtriusque
 autem sexus est hac tempestate numerus capitum
 amplius

amplius ducentorum, quorum illi præter domesticas exercitationes, ad funera quoque prosequenda pfallentes, & candidati procedunt; hæc, ubi adoleuerint, vel maritantur, vel in sacratarum virginum collegia sese conferunt. Quineriam, quod olim in patria sua perfecerat, id ipsum Romæ quoque molitus est; ut vlcerosi, ac mendici per compita misere quiritantes, ynum in locum coacti, publica impèsa ex censu, & collationibus alerentur. eamque rem ingenti ciuitatis approbatione ad exitum perduxisset, ni pauci potentes, nescio quo spiritu impuls, huic tam præclaræ actioni obsitissent. Ad hæc, è quisquiliis Hebræorum si cuiuspiam Euāgelii lumen affulserat, hunc hospitio confestim acceptum Ignatius pro sua tenuitate liberaliter, ac benignè tractabat, quoad Christianis præceptionibus eruditus baptismatis fonte renasceretur. neque à procurandis neophytorum commodis æte destitit, quàm ex auctoritate summi Pontificis ædes paratæ sunt, quas Catechumenorum appellant; quibus in ædibus hodie masculos seorsum, ac fœminas, cum aliorum, tum præcipuè Gregorii XIII. Pontificis maximi munificentia largè sustentat. atq. etiam (quod expressus caritatis argumentum est) baptizati ex eo loco non ante mittuntur, quàm aut litterarum præsidio, quas interim edocentur, aut artis cuiuspiam, necessaria sibi in reliquam vitam adiumenta parauerint. quo pietatis officio multi ex eadem

secta permoti, magno bonorum gaudio, sese quottannis ad CHRISTVM adiungunt. Illud verò optimum, quod ad catholicæ fidei reliquias in Septentrionali plaga fouendas, augendasque, auctore, atque adiutore in primis Ioanne Morono Cardinale amplissimo, Seminarium clericorum in Vrbe condidit, dato negotio nostris hominibus, qui conquisitos bonæ indolis adolēscētes Romam ex iisdem regionibus mitterent. atq. id Seminarium, siue Collegium Germanicum, vt appellant, acerbissimis deinde tempestatibus, ingenti labore, ac perseverantia tutatus Ignatius est; præstārtissimis ē tota Societate doctoribus ad eam iuventutem & litteris, & moribus instruendam adhibitis. quod opus & Ecclesiæ Romanæ ornamēto, & Germaniæ magno adiumento & fuisse, & esse hodie vel maximè constat, cum in eius penè collapsi instaurationem, & amplificationem, idem Gregorius XIII. pro sua præcipua in eas nationes clementia, & voluntatē vehementer incubuit. Nec Germanicæ modò, sed cæterarum quoq. gentium pueros, & adolēscētes Ignatius, piis, ac liberalibus disciplinis imbuendos (quam vnam expeditissimam emendandi generis humani rationem ducebat esse) per se, suosque admonitu planè diuino suscepit. atque ob id ipsum, gymnasia, quibus æquè infimi, ac summi gratis erudirentur, non Romæ solū, sed etiam toto penè terrarum orbe constituit, summa adhibita cu-

ra, ne quid professores nostri, quàmuis acutum, & plausibile afferrent peregrini vel noui dogmatis, nedum ab orthodoxa fide abhorrentis; verùm in singulis quæstionibus celeberrima quæque, & probatissima doctorum placita sequerentur.

Quædam de Ignatio mira.

Cap. XIV.

RÆTER ea, quæ superioribus libris Ignatio diuinitus accidisse retulimus, non pauca de eodem admirabilia prædicantur: quorum aliqua nobis hoc loco exponere visum est. Recenti conuersione, Hierosolymam petens, dum Barcinone transmissionem expectat, interea diuinam rem, sacras conciones, & alia religionis officia, quàm accuratissimè obire non destitit. Accidit autem aliquando, vt cum in templo verbum Dei audiret; conspicata hominem fœmina princeps, peregrini habitu fœci plebis immistum; videre sibi visa sit eius caput, ac faciem eximio quodam fulgore splendètem, idque tanta sua cum animi voluntate, vt quàmquam inuita, ac repugnans modestiæ causa, tamè ab eo aspectu oculos nulla ratione posset auertere. Igitur concione dimissa, nihil ei fuit antiquius, quàm vt mariti permisso, peregrinum per idoneos homines oppidò conquistum

hospitio acciperet, qui domum ingressus, per-
cunctantibus illis, quis aut cuius esset, peregrina-
ri se Hierosolymam dixit; neque de se ipso ver-
bum ultra addidit: verum enim verò sermonem
de rebus diuinis instituens, omnes qui aderant,
cœlesti quodam solatio lætitiâq. perfudit. Qua
re vehementius etiam permoti, operam dedere,
ut nobilis quidam vir, ipsorum propinquus, in
Italiam traiecturus, unâ cum Ignatio conscende-
ret, rati, nauigium utique tali vectore perire non
posse: neque eos fefellit opinio: siquidem alia
navis cum eodem ferè tempore vela fecisset, non
longè à portu vi tempestatis absorpta est: at verò
qua Ignatius vehebatur, celerrimo cursu Caietam
incolumis tenuit. Post reuersionem verò, dum
Barcinone, ut initio dictum est, Grammaticæ ru-
dimentis operam dat, res accidit ad viri sanctita-
tem illustrandam haud leuis momenti. In parœ-
cia Beatæ Mariæ, cui à Mari cognomen est, ad
plateam Lullianam, Lyssani duo fratres de patri-
monio diutius litigauerant. Ac denique à iudi-
cibus lata sententiâ, is qui causâ ceciderat, præ ni-
mio dolore ad vltimam desperationem reductus,
impulsu dæmonis è cubiculi trabe laqueo se su-
spendit: ea re cognita vicini ad tetrû illud specta-
culum confluunt, mirantes hominis facinus, mi-
serantes insaniam. Id simul atque Ignatius audi-
uit, confestim aduolat, pendentem ex infelici ti-
gillo restem præcidit; hominem, vel cadaver por-
tus

us collocari iubet in lectulo: deinde seorsum ni-
 xus genibus pro salute ipsius Deum orare non si-
 ne lacrymis institit. Res mira: deprecante Igna-
 tio, cunctis qui aderant in lectulum obuerfis, &
 expectatione suspensis; miser ille repente sustulit
 oculos, vocisq. vsum eatenus dumtaxat recepit,
 quoad vocato celeriter in id sacerdoti peccata ri-
 tē confessus est, ac demum expiatus, animam ē
 Tartari faucibus ereptam Domino reddidit.
 cuius rei fama totam urbem, finesque illos magna
 cum omnium admiratione perualit: & supersunt
 hodie, qui neminerint: à quibus ego id ipsum
 Barcinone diligenter quæsiui. Ac multo post,
 Romæ, constituta iam Societate aliud non minus
 mirum Ignatio contigit. Cum Alexandro Pe-
 tronio, cuius antè meminimus, & medico, & Phi-
 losopho insigni magnum vsum amicitiamq. con-
 traxerat. Ad eum ægrotum aliquando vicissim
 ipse, visendi causa cum adiisset, quàmquam alie-
 no tum tempore, tamen pro familiaritate à do-
 mesticis introductus, occlusis fenestris in lectulo
 quiescentem inuenit, & ex tenebris ratus hominē
 sopori sese dedisse, suspēso vestigio tacitus adre-
 pens, puluino sensim affedit. ac nihilominus Ale-
 xander ē somno excitatus, & repente Felicitatem
 vxorem inclamans; Quis nouus hic splendor, quæ
 tanta, inquit, lux cubiculum complet? At illa sim-
 pliciter, id quod erat, vnum Ignatium introisse
 respondit. Tum Alexander, homo grauis, & pru-
 dens,

dens, non dubio argumento viri sanctitatem interpretatus, ex eo die Ignatium tamquam humano fastigio celsiorem magis, magisq. suspexit: totamq. deinde rem ipse mihi aliisq. seriò exposuit. Parisiis, Michael quidam Hispanus, quem Romę deinde falsę criminationis ministrum in Patres fuisse diximus, impatienter ferens patronum suum Franciscum Xauerium e medio honorum cursu ad studium humilitatis Christianę traductum fuisse, ira percitus, Ignatium, vt pote eius rei auctorem, interficere omnino constituit: cumq. in hospitium ipsius vltro inuasisset, strictoq. iam gladio scalas furibundus ascenderet, diuina repente voce perterritus: Quò tendis infelix? retulit gradum, totamque rem conscientia victus postmodum ipse confessus est. Anno à Virginis partu M. D. LII. Rodulphi Pii Cardinalis opera, Societatis collegium ad Lauretanam eadem institutum est: acciditque, vt domus nostris ad habitandum attributa, lemorum terroribus, & fauorum laudibris admodum esset infesta. cumque, noctu præsertim, modò hi, modò illi detractis è cubili stragulis, vel insolito quodam cachinno excitati per cæcās tenebras trepidarent: ad eam pestem auertendam multa nequidquam experti, denique per epistolam ad sacrificia, & preces Ignatii, tamquam ad sacram anchoram communi consensu confugiunt. Ille re cognita, Deum attentè precatus, rescripsit sociis bono essent animo, ac

diuino

diuino præsidio freti (quod in tali re fecerat ipse non semel) dæmonum terriculamenta nihil ducerent. Mirum dictu. recitatis litteris omnes confestim ea molestia, spectrisque non modo in præsens, verum etiam in posterum liberati sunt. Cum Ignatii defuncti corpus exsequiarum causa iaceret in feretro, Bernardina quædam Romana, filiam diuturno morbo laborante quam arte nulla medici sanare valuerant, ad osculandas mortui manus ad mouere vehementer optabat; certam ex eo contactu, filia valetudinem sibi pollicita: sed cum præ turba, impetu sæpe capto; puella nunquam ad feretrum accedere potuisset, denique mater, quippe quam filia caritas valentio rem, audacior emque reddebat, non ante destitit, quam ex Ignatii vestimentis frustulum abscidit. id frustulum virginis collo simul atque alligatum est; tamquam præ senti numinis ope morbus euauit; cuius miraculi rumor cunctis, vt par est, admirantibus longè, lateque manauit. Ac ne prophetiæ quidem insigni dono caruisse putandus Ignatius est, siquidem aliqua partim abdita aperuit, partim longè à conspectu remota monstrauit: partim etiam multo post futura, sine vlllo errore prædixit. In iis qui Barcinonæ Ignatium maximè coluere, ac præcipuum ex eius consuetudine, & monitis fructum, vtilitatemque, cepere; vidua quædam fuit nomine Agnes, è Paschala familia. hæc cum cetera caritate Ignatium adiunxit, eiusque susten-

tauit inopiam, tum Parisios proficiscentem, ad usque templum Sancti Andree tria millia ab vrbe passuum, officii causa persecuta est, una cum Ioanne filio, optima spe summe virtutis, ac pietatis adolescentulo. Hunc in digressu cum oscularetur Ignatius, eiq. precepta in reliquam vitam paternam daret: Cur, inquit ille, cum alii abs te exculsi, tuisq. monitis incitati, vel CHRISTI consilia sint sequuti, vel certè in virtute magnos progressus effecerint, me vnum, parens optime, eundem, in formamque destituis? Quid misero mihi te absente futurum est? Atqui bono animo esto fili, respondit Ignatius, nequaquam tibi deerit exercende patientiæ, deque Deo bene merendi materies, namq. vbi adoleueris, uxorem duces, multisque incommodis afflictaberis, quæ te solui deliciis, & in auxilio diuino implorando torpere minime patientur. Neque absuit dicto fides, siquidem post aliquot annos ille contracto matrimonio multos suscepit liberos; cumq. haud ita diues esset, debitorum fraude, quibus non exiguum pecuniæ summam crediderat, rei familiaris naufragium fecit, hodieq. confecta iam ætate senex, seq. familiamq. suam quotidianis laboribus egrè sustentat. Eius deinde Agnetis mortem Barcinone sanctissimè obitam, Romæ Dei monitu presensit Ignatius, ut littere Antonii Araozii, qui morienti viduæ affuerat, nihil ei super illa re noui postmodum attulerint. Petro Fabro defuncto,

quem

quem sibi propter egregias viri virtutes successorem, animo, & spe destinaverat, aperte vaticinatus est, se decem ipsos annos ei superstitem fore; neque fefellit euentus: quippe Faber seculi huius anno sexto & quadragesimo, Kalendis Sextilibus; Ignatius (ut dictum est) ipso quinquagesimo sexto, pridie Kalen. decessit. Quidam haud ita pridem in Societate versatus, cū ex imposito sibi munere tanta molestia afficeretur, vt somnum capere vix posset, ac de repetendo seculo cogitaret; Ignatius rem diuinitus odoratus adolescentem nocte intempesta ē lectulo vocari ad se iussit, alioqui fratrum necessitatibus mirum in modum parcere solitus. Is cum animo valde perturbato venisset; ficta persona quesivit ex eodem Ignatius, si quis hac, vel illa tentatione sollicitaretur, quidnam ei consilii daturus esset: ac per eam sermocinationem omnes illi obstupescenti sensum eius animi recessus, ac latebras patefecit simul, & perturbationes admirabili dexteritate sedauit. eodemque caritatis officio erga alios quoque multos pari perspicacitate perfunctus est; qui cū suos morbos propter inscitiam aperire non possēt, vltro iis ipse ante medicinā, & genus egritudinis, & causas detegebat. Vicetię, Fabro & Laine comitibus, dum ex voto finem anni vententis expectat, ceteris item Patribus ob id ipsum Veneta ditione dispersis, repentē affertur, Simonem Rodericum, Bassani, gravissima febris correptum,

reptum, in extremo versari vite discrimine, quonuntio percussus Ignatius, licet ipse quoque febricula teneretur, tamen illico surgit, ac Iacobi Lainis, qui grauius laborabat, cura piis hominibus demandata, sequente Fabro se pedes in viam dat, eodemque die passuum octodecim ferè millia confecit ea quidem celeritate, vt precedentem vix Faber consequi posset. Cumque ex itinere de Simone sollicitus, orandi causa paululum è semita diuertisset, supplicatione peracta, sensit auditas preces; atque ad Fabrum rediens, pro certo affirmavit, Simonem è morbo euasurum. ad què vt venit, arctè complexus hominem, læta omnia sperare, & certam sanitatem expectare iussit. Nec sanè frustra; quandoquidem Simon paulo post, contra omnium opinionem pristinæ valetudini redditus est; atque id beneficium, hodieque secundum Deum Ignatio sese acceptum referre testatur. Haud longè à Bassani mœnibus loco edito templū cernitur beati martyris Viti, ex quo in subiectam conuallem despectus est cum cetero cultu visendam, tum crebris aquarum è Medoaco amne deriuationibus. Id templum eo tempore tuebatur solitarius quidam, Antonius nomine, vir doctrinarum expertus, & idiota quidem ille, verum tamen seuerus, & grauis, & ipso totius corporis, atque oris habitu venerabilis; ac proinde apud illas gentes magna virtutis, & sanctitatis opinione. Is Ignatium nihil insigne præferentem, elato

to supercilio (ut ipse postea fatebatur) contem-
nere apud se coepit, ac parui facere; quoad inten-
tius aliquando supplicanti demonstrare dignatus
est Dominus, qui uir, & quantus esset Ignatius,
quamque multorum adiumento, & saluti diuina
prouidentia destinatus. ex quo suam ille temeri-
tatem dolenter accusans, Ignatium studiosè dein
colere, atque obseruare instituit: Per eosdem for-
tè dies quidam ex Ignatii sociis, partim anacho-
rete consuetudine, partim etiam ipsius loci amœ-
nitate captus, ita cogitare coepit apud se: Hè Igna-
tii comites, uexatis tanto labore, tanta rerum om-
nium difficultate corporibus, de animorum insu-
per salute periclitamur. raro, quam extulimus do-
mo, mentem, spiritumque referimus: nimium
pulueris, sordiumque campestri hoc opere, &
exercitatione colligimus. ac ceteris quidem ma-
ior forsàn gratiæ diuinæ fiducia, plus uirium fuerit
ad obuia queque superanda: mihi uerò meæ infir-
mitatis preclare conscio, nonne conducatur, procul
negotiis, tumultibusque cœlestem in terris vitam
unā cum hoc sancto eremi cultore transigere? &
abiectis multiplicibus curis uni Deo vacare? Hęc
apud se identidem reputanti, occurfabant ex al-
tera parte, Ignatii caritas, dulcedo sociorum, cœ-
pta communia, datæ dexteræ, & deferendi nefas.
Eiusmodi cogitationum æstibus cum aliquandiu
fluctuasset, denique, consultandi causa ad ana-
choretam ipsum adire constituit. sed nequaquam
cessit

cessit illi res è sententia, quippe vixdum extra oppidum extulerat pedem, cum ei vni spectrum est obiectum, armatus vir, trucibus oculis, stricto gladio minitās. Exterruit primò ea species hominem: dein impetu capto cum nihilominus pergeret, iratus ille, ac furens in obuium irruere visus. Tum vefò peregrinus haud dubiè tēga dat, ac sine respectu in oppidum auolat, mirantibus incolis, quòd tam effusè fugientem aspicerent, nemine persequente. At ille à præcipiti cursu non antè destitit, quàm in ipsius Ignatii diuersorium sese cum insana trepidatione coniecit. Cui renidens Pater (totam quippe rem Deo reuelante cognorat) Siccine titubas? inquit, Modica fidei, quare dubitasti? Qua ille interrogatione, & in praesentia valde compunctus, & in posterum ne ab instituto deficeret, magnopere confirmatus est. Cum Ioannēs Codurius, è primis Patribus vnus, è graui morbo in vltimum viræ periculum esset ad ductus: ad rem diuinam pro socii salute faciendam Ignatius ad eum sancti Petri in Monte aureo petiit: cuius & loci, et Apostoli, ut supra diximus, præcipua quadam religione tenebatur. cū ad medium ferè peruenisset pontem Ianiculum, qui Sixti pons hodie dicitur, sublatis, intentisq. repenti in cælum oculis, retulit pedem attonito similis: ac deinde conuersus ad comitem (is erat Baptista Viola Parmensis, ex quo hæc ipsa cognoui) Domum redeamus, inquit, Codurius noster

noster migravit è corpore. Creditus est Ignatius ex illo stupore, & siderum intuitu, & repentina reuerfione, vt olim Hozii, fictum Coduri animam vidiffè cœlum intrantem; licèt iuftis fortaffe de caufis de hoc celauerit, quod iuftas item ob caufas de illo non reticuerat. nam & idipfum alius aspexiffè ferebatur, & ex horarum ratiõe compertum est, eo ipfo temporis momento Codurium exspiraffe: & alioqui non fuit, cur amiciffimi viri cognito excessu, domum extemplò reuertetur, vel ad piacularè facrum eius caufa de more faciendum, recta pergere omitteret. Id autem, accidit anno post Virginis partum M. D. XLI. quarto Kal. Septembris. Eodem ferè loco deinde quiddam aliud accidit non abfimile. Cum Stephanus Baroelius Nouocomenfis, qui viuit adhuc, periculoso morbo implicitus teneretur, & cunctis de illius vita folicitis, Ignatius pro viri valetudine in eadē illa, quam diximus, à de Sancti Petri in Monte aureo perlitaffet; in reditu comitem læto vultu compellans (is fuit Petrus Ribadeneria Toletanus, qui hac ipfa. mandauit literis) non moriturum ex eo quidem morbo Stephanum conftanter affeuerauit. nec vana fuit prædictio: fiquidem haud ità multo post, egrotus non fine magna omnium admiratione conualluit. Cum Patauii, noftris ad gymnaſium, & reliqua Societatis munera, Sanctæ Mariæ Magdalænæ templum, & eius templi vectigalia tibuiffet

Andreas Lipomanus egregia pietate vir, cuius mentionem antea fecimus; de adeunda loci possessione graue certamen à nobilissimis viris iniectum est. Venetiis tum Laines, & Salmeron Societatis causam agebant: in ad rem perficiendâ omni conatu nequidquam adhibito, cum aduersariorum potentia valde premerentur, ac penè ab incepto desistere decreuissent; postremo (quod vnum reliquum videbatur esse præsugium), per litteras totam rem Ignatio commendant. Ille, cum quinta circiter feria litteras accepisset, postridie (qui dies erat natalis Deiparæ Virginis) re diuina peracta, respondit CHRISTI causam ne desererent, eodem adiuuante, voti compotes fore. nec vana fuere promissa: quippe, re in Senatu diu, multumque agitata, denique possessio nostris adiudicata est cunctis ferme suffragiis: atque à peritis rerum aestimatoribus non leue miraculum est habitum, in eiusmodi ciuitate, à duobus ignotis, & peregrinis hominibus, clarissimorum ciuium opes, & gratiam superatam fuisse. Paulo IV. Pontifice Maximo, cum inter bellicos tumultus vir quidam Princeps, qui nuper est mortuus, Collegii Germanici tutelam, ac patrociniû, oneris, & impendii grauitate defatigatus, abiicere cogitaret; idemque auctor esset Ignatio, vt, ne in re iam desperata, ac penè collapsa, diutius operam, & oleum perderet; sanè fortiter Ignatius illi respondit, Faceret ipse quod uellet; se quidem,

quoad

quoad viveret, eam procurationem nunquam
 esse depositurum, neque verò dubitare se, quin
 tam præclare inchoatum opus diuina providentia
 conseruatura esset: ac data aliquâdo Pastorem,
 qui non modò necessariis, verùm etiam copiosis
 ad victum, cultumque vectigalibus id Collegium
 instrueret. . . Per eadem ferè tempora vir quidam
 pecuniosus, templi nostri miseratus angustias, e de
 nobis edificare voluit laxiorem, sed cum is de-
 scriptionem quamdam suam sequeretur, cum di-
 gnitate quidem illam, & elegantia, verumtamen
 ad religionis nostræ vsus parum idoneam; Igna-
 tius piam viri voluntatem utique accepit, egitq.
 vt debuit, gratias; rem verò ipsam animo fidenti
 reiecit: quòd sibi compertum esse diceret, non
 defuturum olim, qui templum nostris muneribus
 accommodatum extrueret. . . Quarum duarum
 præfensionum alteram Gregorii XIII. Pontifi-
 cis Maximi summa, vt dictum est, pietas, atque
 benignitas; alteram Alexandri Farnesii Cardina-
 lis amplissimi eximia religio, & regia planè ma-
 gnificèntia comprobauit. . . Alia item de Ignatio
 miranda narrantur; quæ, quia mihi haud satis ex-
 plorata sunt, necesse non habui adscribere, præ-
 fertim quòd clarorum hominum sanctitas, non
 tã signis, atque miraculis, quàm caritate in Deum,
 & vitæ innocentia continetur.

. 2 1 N I 7

*Eiusdem forma, & statura corporis.**Cap. XV.*

STATURA fuit modica, grato et pleno dignitatis aspectu; colore inter album, & aquilum: exporrecta, lataque fronte; viuacibus oculis; oblongo, & incuruo naso, quam vel in primis certam prudentiæ notam Metoposcopi existimant. claudicauit nonnihil è vulnere olim in propugnatione Pompeionensis arcis accepto, sed citra vllam deformitatem; vt nemo ferè nisi curiosus animaduertetet. Effigies circumfertur illius, non admodum ad viuum, vt familiares affirmant; siquidem ex mortui demum facie, gypso imaginem expresse re plastę; quoniam ipse, dum viueret, quàmquam multorum precibus fatigatus, neque pingi, neque fingi se passus est, omnibus in rebus humanę glorię contemptor egregius; ac dignus profecto cuius vitę sanctimoniam, prestantissimasque virtutes, pia posteritas, tanti parentis memor, in omne tempus imitetur, & celebret.

F I N I S.

Errata sic corrige.

<i>Pagina</i>	<i>Versus</i>		<i>Lege</i>
18	26	dubiatret	dubitaret
20	7	memini	nemini
26	3	et anni	annis
27	17	sacordiam	socordiam
27	25	asſuerat	asſueuerat
38	26	debitori	debilitari
119	16	libendas	libandas
120	4	domunculam	domuncula
131	25	sorti	sortiti
191	4	priorum	piorum
193	20	multa	multo
198	3	loquidò	liquidò
216	29	obseruāait	obseruātia
248	28	virtutis	virtutibus
266	21	laudibrijs	ludibrijs
267	2	nihil	nibili

Errata sic corrigi.

Legg	Pagina	Versus
ambianet	18	26
memoria	20	7
et anni	26	3
secordians	27	17
asnerat	27	27
debitore	38	26
libendas	119	16
commencians	120	4
fortis	131	25
priorum	131	4
multa	133	20
loquido	138	3
obseruans	148	28
curris	148	28
laudibris	166	28
indil	166	28

166
 148
 138
 131
 120
 119
 38
 27
 26
 20
 18
 166
 148
 138
 131
 120
 119
 38
 27
 26
 20
 18

FINIS

Cinquecentina

n. 77/
26

la
Diana

Libro
di
Matematica
di
Giovanni
Battista
Ricci

M.

126

356

